శ్రీ రస్తు.

శ్రీ రాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

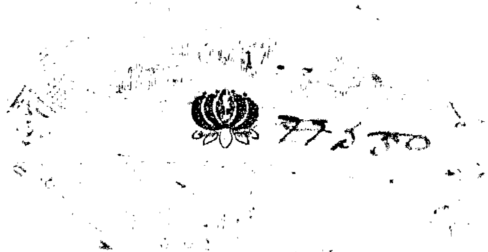
భోజునివలెఁ బండితసార్వభౌముఁడును దైనమీ వివేకభూషణు

లగు మందారమాలాది కాంతామణులకు నాయకుఁడు

నగు రోచనమహారాజు చరిత్రమయిన

చమత్కారకథాకల్లోలిని (౨)

ద్వితీయభాగము.

ఇది

చిలకపాటి - వేంకటరామానుజశర్మగారిచే

రచియింపఁబడినది.

చిలకపాటి - తిరుమలాచార్యులవారిచే

"హిందూరత్నాకర" ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రచురింపఁబడియె.

చెన్నపురి.

1929.

రిజిస్టర్డుకాపీరైటు.] [వెల. 12 అణాలు.

చెన్నపురి:
పిడుగు - వేంకటకృష్ణారావు పంతులవారి
"హిందూరత్నాకర" ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రాంకితము.

శ్రీ రాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

తృతీయతరంగము.

క. శ్రీనారదమునిసన్నుత,
సూనపతీపంచబాణ మధుదైత్యహరా,
సూనశరజనక సత్యా,
జ్ఞానానందస్వరూప జలజాతాక్షా.

అవధరింపు మట్లు తదనంతర వృత్తాంతం బరయం గోరి యున్న మంత్రి కుమారునితోఁ జిలుక యిట్లనియె. అప్పుడా మదనమాలయు.

సీ. పతి పేరురము పైకి బాలిమీఱఁగ నెక్కి కులుకుచన్నుబ్బులఁ గ్రుమ్మిగ్రుమ్మి,
నాథుమోమున మోము నర్మిలిఁ గదియించి నునుమోవి మొనపంట నొక్కినొక్కి,
పెనిమిటియూరులఁ బేర్మితోఁ గదియించి యందంపుఁదొడలచే నదిమియదిమి,
మోహనాంగునియంగములయందుఁ గలయంగఁ జెలువున మైదీఁగెఁ జేర్చిచేర్చి,
గీ. సుందరాంగునిచెయ్యుల సొక్కిసొక్కి । కాంతుఁడింపొందులీలలఁ గాంచికాంచి,
సురతచాతుర్యముల వేడ్కఁ జూపిచూపి । సలిపె మగలీల లాబాల సరసలీల.
ఇట్లొకింతతడవు వినోదంబుసలిపి తద్రతాంతంబునందు.
చ. పులకలు గ్రమ్మఁగా మెయినిఁ బువ్వులు వేనలినుండి రాలఁగాఁ,
బలుమఱు నూర్పుగాడుపులు బర్వఁగ లేఁజెమటల్ దొరంగఁగాఁ,
గలికియు లేఁతన వ్వొలయఁ గాంతునికన్నులు మూసి సిగ్గునన్,
సొలుపులు వైకొనంగఁ బతి సొక్కఁగ వక్షముపైన వ్రాలినన్.

సరసుండును దాని బిగ్గకవుంగలించి మోవితేనియలా మెతలిచ్చుచుండె. అట్టిసమయమున మందారమాలమాత్రము లతాసికుంజమునకుందరిసి వచ్చుచుండెను. మదనమాల రతిచతురతఁ గనుచు నన్యం బొకింతసేపు మఱచియున్న దానంగానఁ గమలవతి మందారమాల నెడబాసి యాకుంజపు ద్వారమునకు వచ్చుచుంట యెఱుంగనైతి. అట్లు

భగవతినామొగంబైనఁ జూడనొల్లదుగదా. ఆమహాత్మురాలికి ప్రియమై బ్రతుకుటకంటె ప్రాణములు పరిత్యజించుటమేలు. అనియనిన రాజకుమారుండు దానితో మదనమాలా కమలవతులనట్టివిప్రియురాండ్రని యెంచకుము; మందారమాల ముగుదగావునను తాను నిట్టిదియగాననునీకు విప్రియం బొకప్పుడైనఁ జేయనొల్లదు; ఇదిసాంఖ్యాయని చెవికెక్కుటకు విధంబులేదు; కమలవతి నాకు రెండవ హృదయంబుగాని యన్యురాలుగాదు. మదనమాల తప్పు కనిపట్టినందుకై నీతప్పు నీయొడిం గట్టి చూపిపోవచ్చినది. అంతె కాని విప్రియంబొనరింప వచ్చినదికాదు. కమలవతీ కళావతులకును నాకునుదప్ప నితరులకీయుద్యానవనమునకువచ్చెడు మార్గము సయితము తెలియదు కాన నితరులువత్తురేమో యనుభయము మానుము. మనమిరువుర మీరాత్రి యిచ్చట వసియించుట ముందె కమలవతి నావలన నెఱింగియున్నది. అందుకై చింతింపకుము అని యిట్లనేకవిధముల పరసాలాపములు సలుపుచు దానిమనోగతంబగువంతం గొంతదొలగించి చిఱునగవుతో ప్రాణవల్లభా! శుకంబు మందారమాలరాక యెఱింగింప నీవు భయసంభ్రమంబులతోఁ దలిరులశయ్యఁదిగిన విలాసం బిప్పటికిని మనంబు నెడబాయదు.

సీ. గురుతరకుచకుంభకోరకాగ్రంబుల నొకహస్తమున నంద మొప్పమూసి,
కరఁగినకనకంపుకాంతులీనెడునూరుమూలంబు పెరచేత లీలఁగప్పి,
వీడియంసంబుపై వ్రేలాడుకచభార మగవదమీరంగ గుదురుపఱచి,
సంత్రస్తహోయనసారంగశిశులీల బెలుకువాల్చూపులఁ బెదరిచూచి,
గీ. మీఁదమని నన్నుఁ గనుసైగ వేడుకొనుచు। నాదుకొనసరుల నునుతేఁతనవ్వుదోప,
వేగ యుపరతిఁ జాలించి విరులశయ్యఁ। దిగిననీనీటు తమి మఱి దీటుకొలిపె.

చ. కలికి పునారతంబునను గబ్బిచనుంగవ యుబ్బుసూపఁగాఁ,
గులుకుమిటారి లేనడుము కొంచముగా ననియాడ లజ్జయున్,
వలపును బైకొనంగ వరవర్ణిని ప్రేము నెలంగ నన్నుఁగా,
వలసి యొకింత నీకులుకుపైఖరులన్ మగబాడిఁ జూపవే.

చ. వరతరవీరసంగరము వర్ధిలిముమ్మరమై చెలంగఁగా,
సరగునవింటినారి తెగుచాడ్పుననయ్యెనుమున్ రతంబు ను,
స్మరుఁడయియేచెడిస్మరుఁడుచారువిలాసిని వేగవచ్చియా,
దరమునఁ గంతులీలల ముదం బొనగూర్పుము సేర్పు పెంపునన్.

క. రమ్మా విరిశయ్యకుఁ గర। మిమ్మా పట్టుకొన నొక్క నిమ్మా యధరం,
బిమ్మా బిగికౌఁగిలి గయి। కొమ్మా మగబాడిఁ గూడుకోరిక మరలన్.

అని యిట్లు తమిదాళలేక యారాకొమరుండు తనచేతఁ దానికరంబు పట్టికొనం బోయిన నామదనమాల చుఱుకుమిటారిచూపులం జూచుచుం జూచుచు నొండుచోటికిం

బోయిన నాసరసుండు దానివెన్నంటి యడుగులు ద్రొక్కుకొనుచుఁబోవుఁడు నాని కుంజంబులో నలుప్రక్కలందిరిగి యొదిగియుం నతండు ననుసరించుచుంబోవ నింక నితండు విడువండనియెంచి యొకచోట నిలువంబడి చీరెగట్టుకొనంబోయి యాతనిచే నాకృష్టచేలయై యాలీలావతి రాజకొమారుంజూచి యిట్లనియె.

ఉ. వంచనకోడ నన్ను పెఱవారలు సూడఁగ మానహానిఁగా,
వించఁదలంచియే యిటకు వేడ్కఁ గళావతిచేత మున్ను ర,
ప్పించి రహస్యభూమి మఱిభీతిలి చేయునదేమిలేక యొ,
క్కించుక సంభ్రమించునను నీవు గ్రహించి హసించు చాత్మలోన్.

క. తప్పించుకొనునుపాయం । బొప్పమిచే మిన్నకున్న యువిదను వలపుల్,
జొప్పడ శయ్యకుఁ దారిచి । మెప్పుగ రతికేళిగూడి మించెదుతమిచేన్.

క. పలుమరు విడుమనివేడఁగ । నలయించుచు నుపరతంబు నాశసలుప న,
న్వలపునఁ బైకొని పలదనఁ । గళలంటుచుఁ బూరుకేళిఁ గలఁచితివి వెసన్.

అప్పుడు.

క. పెఱవారిజాడ లాలసి । బిఱబిఱ లేవంగఁ దలఁచి బీతు గదుర పెం,
దుఱు మసియాడఁగ శయ్యకు । నొఱఁగఁబడం బోయి నేను నుపరతి వీడన్.

క. వదలక బిగికౌఁగిట నీ । వదయత నను జేర్చిపట్టి యదుముకొనఁగ నె,
మ్మదిఁ గదురుభయము దోపఁగ । విదితంబుగ వేసుకొనుచు విన్నదనమునన్.

క. వెనుకకు నీడిగిలంబడి । యనువున బిగికౌఁగిటికిని నంతట వెలియై,
తనహస్తమునం బట్టిన । నినుఁ జేత విదిర్చి లేచి నేర్పుచెలంగన్.

ఉ. ఇంతకుమున్ను చీర యొకయించుక దవ్వులఁ ద్రోచియుండు టా,
క్కొంత యెఱింగి తత్తరము నేడ్తెఱ సిగ్గును మేరమీఱఁగాఁ,
జెంతలఁ జూచి చేలమును చేతుల నంటెడునంతలోన న,
భ్యంతరసీమ కాచెలువ యల్లన నవ్వుచు వచ్చెఁ జెచ్చెఱన్.

క. నన్ను నవలసినమాటల । నన్నింటిని బల్కెఁ జెలియ యనుకూలముగాఁ,
చిన్నతనంబున మేలగు । కన్నెతికంబునకు హానిగలిగెనునాకున్.

క. ఇంతటితో విడువక ని । శ్చింతగతిఁ బునారతంబు సేయఁగ మదిలో,
సంతసపడెదు మోహో । క్రాంతుఁడవై తగవు మాలి కౌతుకమొప్పన్.

క. నను నిర్బంధమొనర్చెదు । విను నీచేఁజిక్కికొన్న పెట్టినయితి నే,
యనువున దప్పించుకొన । న్ననుజాలదటంచు నన్ను నలపఁదలఁచితో.

గీ. ఏమిసేయఁగలను సామి నీయిష్టంబు । చెడకయుండునట్లు చేసికొనుము,
చిన్నదాన నీకుఁ జేతికిఁజిక్కితి । నేకతంబు కొంచె మేమటితిని.

గీ. ఇంక నీవు నేను నేకమై రతులలో । పెనఁగులాడువిధముఁ జేర్మితోడ,
మగువలకును జూపి మానంబు హరియింపఁ । గోర్కెయున్న దేమొ కోడెకాఁడ.

క. ఊరక యడిగెద వింతయొ । నేరవొ మోసంపురతుల నేర్పున గూడన్,
జేరుట కేరాకుండిన । దారిచికొని గాఢరతులఁ దనియఁగ లేవో.

క. జారులు తమకార్యములకు । గారడములు చేసి కన్యకలఁ గలఁచి మహా,
క్రూరమదనార్తి యడఁగఁగ । జేరరె యాచేడెగతులు చింతిలక మదిన్.

క. సమరతి సేయఁగ జూడం । దమకించునొ లేక యుపరతం బాచెలి యు,
త్తమముగఁ గాంచునొ రతిబం । ధములం జూడంగ మదిని తత్తరపడునో.

క. నీతో సమరతి యుపరతి । బాతిగ సలుపంగ లేనిభామామణికిం,
జాతుర్యము నేర్పెడుసం । కేతమునను సలిపితివి నిక్కృతి నీచెయువుల్.

అని యివ్విధముగా నడిగిన నారాజకుమారుండు తనమనంబున నిట్లు వితర్కించె. ఈమదనమాల తన తప్పుఁ గనిపెట్టుటకు కమలవతి నికుంజములోనికి వచ్చుటవలనను, ఈరేయి యానికుంజమునసుండుదునని యాకమలవతి రొుతెంగియుండునట్లు నేనిప్పుడు చెప్పుటవలనను వీరందఱు కృతసంకేతులై తనకిట్లుమానహానిఁగావించిరి అని తన మనమునందు కోపభారమువహించి యున్నది. మంచిది? చతురములగు వచనముల దీనికోపంబడంచెదను అని నిశ్చయించికొని యిట్లనియె.

ఉ. వంచనసేయనీకగునె వల్లభ యంటివి నిక్కమేసుమీ,
పంచశరార్తి పెల్లగయ బాళి మనంబున నేయడంచి యొ,
క్కించుకతోపనీక మదినెక్కుడుసిగ్గునఁ గుందుకన్నెలన్,
వంచనలేనిచోఁ గలయవచ్చునె సూనశరుండు మెచ్చనే.

అది యట్లుండనిమ్ము. పెఱచేడియలు వచ్చుచున్న జాడలరసికొఁగిలి వీడుమన్న వీడకపోతివనియంటివి. అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వినుము.

క. ననుఁ దొలుతఁ జూచి సంభ్రమ । మును సిగ్గును గదుర నీవు మొఱఁగిచనఁగ నొ,
య్యనఁ జేరవచ్చి నేసాం । పున నీకరముం గ్రహింపఁ బూనినయపుడున్.

ఉ. పాదరసంబురీతి బహుభంగులఁ జేతికిఁ జిక్కకాత్మ సం,
మోదము మీరఁగాఁ దిఱుగు మోహనగాత్రి నిన్నుఁ జూచి నే,
నాదటఁబట్టి మోవిఁ దమినప్డు చుఱుక్కున నొక్క నాభికిం,
మీఁదుగఁ జేయిఁ దార్పఁగను మానవిలోచన కేళి నప్పుడున్.

చ. ఘనమగులజ్జ నీవు సముఖంబున నిల్వక వేతొలంగ నే,
ననువునఁ జేయిపట్టి తమి నప్పుడు కౌఁగిటఁ జేర్చి యున్నత,
స్తనయుగళంబు చేత సరసంబుగ నంటుచు నేర్పుమీఱ నీ,
విని వడి వీడ్చి యూరులకు వేడ్కఁ గరంబుఁ దెమల్చునప్పుడున్.

చ. స్తనములఁ బైటఁ జార్పఁగను జక్కగ నీవును నొత్తుకొంచు నుం,
డిన వడినీవిఁ జార్పఁగ మది న్ననుసిగ్గుదయింపఁగాఁ దొలం,
గనుగమకించి చేలమునుగట్టిగఁబట్టికొనంగ జార్చి నే,
ననువునఁ జేయిపట్టుకొని యప్పుడు కౌగిటఁజేర్పఁ బోవుదున్.

ఉ. చేలము నేహరించుకొనఁ జేడియ నీవు వివస్త్రవైన నేఁ,
దాళఁగలేక సెజ్జకును దారిచి పట్టని నీవు పల్కఁగా,
లాలితరీతి మన్మథవిలాసరసైకవిముగ్ధచిత్తతన్,
మేలిమితో రతిక్రియకు మెల్లన నిన్నతిమాల్మనప్పుడున్.

చ. అదయిదె వచ్చె నెచ్చెలి యటంచును వంచనచేతఁ బల్క నే,
మదిభయమంది తత్తరిలి మానుచు నవ్వలికేగ నీవు స,
మ్మదమున మోము వంచుకొని మాటికి లేనగ వంకురింప నా,
యదనున నీవు నన్ను పరిహాసమొనర్పఁగ లేదె? నెచ్చెలీ.

చ. పలుమరు కేళిమై నిటు లబద్ధపుమాటల బేలుపోతినీ,
వలన నొయారి యట్లయని నైళము నమ్మక యారతంటి యా,
చెలువయు వచ్చె మున్న యిదచెప్పినవన్నియుఁ దప్పులైనచో,
నలనిజమైన నమ్మదురె యాత్మల నావగలాడివాక్యముల్.

అదియునుంగాక యుపరతిఁగూడునప్పుడు పెఱచేడియలజాడలారసి నీవు తద్ర
ంబు సాలించి శయ్యకు నొఱఁగినను వదలని యపరాధంబు బొక్కటి గలదు. అది
రింపుము.

సీ. ముద్దులుగుల్కెడి మోమునుదామరయందుఁ గులుకుతేనవ్వులు మొలకలెత్త,
బటువుచన్గుబ్బలభార మోర్వఁగలేక యలఁతిలేనడు మసియాడుచుండ,
లజ్జాతిరేకవిలాసభాసురమై లోకచన్నుల నరసొక్కు వన్నెగుల్క,
విరులమాలికలతో వీడి కెందురుము నాయురముపై వ్రేలాడు చొప్పమిగుల,

గీ. తమిని మగబాడి సల్పునీతనువిలాస । మప్పుడొకకొత్తదైన నే నాశఁ జూడ,
కున్నఁ బ్రాణమువోవుననట్లున్న నిన్ను । విడువలేనైతి నీవు నన్వేడికొనిన.

ఇది తప్పుగాఁ గ్రహించినను సరే? లేక సూక్ష్మంబారసి తప్పు గాదని యెంచి నను సరే?

చ. కలికి రతాంతమందు వలిగబ్బిచనుంగవ ఱొమ్ముఁ గ్రుమ్ముచున్,
వలపున నొక్క మోవి బలవంతముగాఁగ నొసంగి నాకు నీ,
వలఁతిగనవ్వుచుం బయిన నందముమీఱఁగ వ్రాలి నాథ నీ,
కలసితి వేమొ వీడవలదంచు వచింపుచు నుంటి వల్లనన్.

అది యలంతిగానుండియును నాకు బలుచింతయగుచు గురూపదేశమువలె నపరిత్యాజ్యమై యుండెడి. అని చెప్పిన మదనమాల యాతనిచతురవచనంబుల కలరి యావగకానిం బైకొని కమ్మనిమోవి పానకమ్ములిచ్చి ప్రాణనాథా జరిగిన సందర్భవిశేషమునుబట్టి యాలోచింపక నిన్నిట్లు నెడనాడితిని. స్త్రీబుద్ధి యెల్లప్పుడు మీఁదటివిషయంబుల నెఱుంగక తత్కాలసంప్రాప్తములగు శోకమోహక్రోధాదుల బయలుపఱచి తుదకు యథార్థంబు దెలిసిన యనంతరమ్ము దాఁజేసినదానిం దలంచుకొని యనుతపించుచుండునది గదా? ఏఁజెప్పిన వచనములకు మనస్సున సంతపింపకుము. నీయిచ్చవచ్చినట్లు నాతో సుఖంబులు వడయుము. అని వేడుకొనుచుం బలికిన నారాజకుమారుండు సంతసించుచు నావన్నెలాడితో ననేకవిధసరసాలాపంబులు సేయుచుఁ బునారతి సలుపఁ గడంగి యాబాలికామణిని శయ్యకుం దార్చి తత్కాలసముచితం బగుసిగ్గుచే చీరసవరించుకొనం బోయిన యాచారుహాసిని కటీతటంబున నుండు వలిపెంపుదుకూలము నుపాయంబుమీఱ నపనయించి దానియనవద్య సౌందర్యలక్ష్మీవిలాసభాసురంబు లగుమనోహరాంగంబులం గని మెచ్చుచుం బచ్చవిలుకాని పనులకుం గొన్ని తచ్చనలు సేయుచుండె. ఆమదనమాలయు రాజపుత్త్రుండు నిట్లన్యోన్యానురాగంబులెచ్చి యనేక సురతోపచారంబుల నానందమహాంబుధిం దేలుచుండుటం గాంచి యిట్టి సౌఖ్యము మన కిదివరకు లేక పోయెఁ గదాయని యెంచుచు నా ప్రాణవల్లభం దలంచుకొని విరహవేదన కోర్వంజాలక సంతపించుచు నాతమాలవృక్షపుఁ గొమ్మలనడుమ నొకయెడ నాకులు దట్టమై గుబురులు గొనియుండుచోట వసియించి వారల విలాసంబులు గాంచుచు నలుదిక్కులును గలయఁ బరికించుచుంటి.

అట్టి సమయంబున నొక యాఁడుచిలుక యాచెట్టు కొమ్మకు వచ్చి చేరెను. మంత్రికుమారుఁడా! ఆచిలుక ముద్దు పల్కులును, దాని సింగారంబును, దానిమేని నిగనిగలును, దానినీటును గాంచిన నారతిదేవి ముద్దుచిల్కయే యని చెప్పవచ్చు. వేయి మాటలేల? దానిం గాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మోహసాగరమున మునింగి దరి గానకయుండె. అప్పుడు నేను తిర్యగ్జాతిసులభం బగు నతిచాపలంబుచేత దానిసమీప

మునకుం బోయి యా చిలుకముక్కుతో ముక్కుఁజేర్చి ముద్దుగొనంబోతిని. అప్పుడా
యాఁడుచిలుక మొగమియ్యక యొదిగినిలచి నన్నుంగాంచి యో రాచిలుకా నేను బహు
దూరమునుండి యీ కాననమ్మున వచ్చుటంబట్టి నా రెక్కలు నొప్పిఁగొనియున్నవి
అంగములన్నియుఁ బిగిలిపోవునట్లు సలుపుచున్నవి; దప్పియధికమై నాలుక లోనికీడుచు
కొనిపోవుచున్నది; ఇంక నాలుగైదుమాటలధికముగా మాటలాడుటకుఁగూడ శక్తి లేదు
నేను బహుదేశములుం జుట్టిచూచుచు నస్తమయమగుచోట నితరపక్షిసంచారము లేని
స్థలమును గనిపట్టి యచ్చట రాత్రులు వసించుచు మఱునాఁడు బయలుదేరిపోవుట
నియతము అట్లె జరుపుకొనివచ్చుచు నీదినము ఈ నగరమున ననేకస్థలములు వెదికి
చూచియు నట్టిచోటు దొరకక తిరిగితిరిగి యలసి యీ పొదరింటికి వచ్చితిని ఇచ్చట
నీవతికామాతురుండవై ననుఁగూడవచ్చుచున్నావు. లోకమునందు మార్గాయాసముచే
బడలివచ్చువారికి నింటివారు ఫలమూలాదుల నాతిథ్యము సేయుదురు గాని రాఁ
గానే యిట్టిపనులకు బలవంతము సేయరు. అది యటుండగాక బహుదినముల నుండి
శరీరసౌఖ్యములుమాని విరక్తిచే దేహధారణకుమాత్రమె యాహారాదులు భుజియించుచు
దినమున కొకయామముగాఁ దిరుగుచు దుఃఖవేగమున నుల్లాసములేక పరులతో మాట
లాడుట కిష్టపడక యుండునట్టి నాతో సుఖము లనుభవింపవచ్చుచున్నావు! నీవలెరాజాం
తఃపురమునందు రసికలగు నృపకాంతామణులకరకమలములచే లాలింపంబడుచు
వారలుచేయు పోషణములచే సుఖముగఁ బెరిగి వారుచెప్పిన చమత్కారపద్యాదులను
నేరుచుకొని యితరుల కాహ్లాదావహముగఁ బలుకుపలుకులుపలుకు నాఁడు చిలుకలతో
గదా నీవు పొందు చేయవలసినవాఁడవు. నన్నుఁగోరుట నీకుందగునా? అని చెప్పఁగా దాని
మాటలకాశ్చర్యపడి నేను నతిత్వరితముగఁ బోయి కొన్ని దొండపండ్లును కొన్ని మదర
బండినమాదీఫలములును సమీపవృక్షముల నుండు వానిని గొనివచ్చి యా చిలుకకిచ్చి యవి
భుజియించిన యనంతరము జంబూఫలంబులం గొన్నిటి నొసంగి తద్రసం బాయాఁడు
చిలుక యాస్వాదించి మార్గశ్రమను బరిహరించుకొని యా చెట్టు కొమ్మపైఁ గూరు
చుండఁగా నేను దానిసమీపమునకుం బోయి ఓ చిలుకా నిన్నుంగాంచినం దొల్లి రాజ
కుమారికలయొద్దఁ బెరిఁగినదానివిగాఁ దోచుచున్నది; లేనియెడల నిట్టి వాక్చాతుర్యమును
మనుష్యవచనములును బట్టుపడవు. అట్టినీకిట్టి దుఃఖకరమగు దశ సంభవించుటకుం గారణం
బేమియో? తెల్పుము. నిన్నుంగాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మిగుల ప్రేమార్ద్రంబై
యున్నది. అని యడుగుచుంటిని. మా సల్లాపములు రాజపుత్రుండును మదనమాలయును
విని యీ చిలుకలు పరస్పరమేమో మాటలాడుకొనఁ బోవుచున్నవి; ఈకథ విందము అని
జాగరూకతతో నాలకించుచుండిరి. అప్పుడు చిలుక నన్నుంగాంచి యో రాచిలుకా నాకు
నీవు సకలోపచారములును జేసి సేదదేర్చి బహుదినములస్నేహితునివలె నా కష్టసుఖములను

ఖేదమోదములొందుచున్నావు. నీకుఁజెప్పక నావృత్తాంతంబు మఱియెవ్వరికిం జెప్పఁబోదు? అయినను నన్నువారలకు విశేషసంతాపకరమగు నాచరిత్రంబు మీవంటివారికిం దెల్పి యాయాసముఁ గల్పించుటం జేసి యేమియుపయోగమని తలంచి యూరకుండుటకు నామది తలంచుచున్నను నీనిర్బంధము నన్నిట్లు చెప్పఁజేయుచున్నది.

మదనమాల చరిత్రము.

ఇంతకు బహుదూరమునఁ బాంచాలదేశమునందు ధనావంతంబను నగర మొక్కటి గలదు. ఆనగరమును శూరబాహువను వాఁడు సంరక్షణము సేయుచు నాదేశమున కంతకు నధిపతియగు కాంపిల్యనగరాధిపతికి నేఁటేఁటం గప్పంబుఁ గట్టుచు జనుల నతిశేషాదరముతోఁ బోషించుచుండును. అతనికి జయచంద్రుండును, ప్రతాపచంద్రుండునను నిరువురు కుమారులును మదనమాలయను కూఁతురును గల్గిరి. ఆకుమారు లిరువురును పసివయస్సున నుపనీతులై సాంగవేదాధ్యయనంబు చేసి ధనుర్విద్యయందు రామలక్ష్మణులవలె నొప్పుచు బాహువీర్యముచేత శత్రుభయంకరులై యుండిరి. మదనమాలయును గురువులయొద్ద వినయంబుతో సంగీతసాహిత్యములను ధర్మశాస్త్రంబులు నెఱింగి నాటకాలంకారాదులయందు శారదయేయనియు రూపమునందు సింబరాదేవియేయనియు నాదేశమునందు ప్రసిద్ధికెక్కెను.

ఉ. పల్కులు చిల్కపల్కు లలబంగరుబొమ్మ యొయారి మాపుబా,
చిల్కల కేనితత్తడిఁ జీరవిసూల్కులు మేనికాంతులా,
కల్కపసిండితళ్కులు నిగారపుఁబున్నమ చందమామయా,
కుల్కుమిటారిబోటి తెలిగోము మొగంబు నిజంబు సెప్పెదన్.

సీ. కనులెత్తి చూచెనా కలశపయోనిధియల లటు నీలనయట్లులుండు,
రక్తిమెబల్కెనా రాజకీరావళుల్ చెలఁగి పల్కినయట్లు వెలయుచుండు,
సరసత నవ్వెనా శారదచంద్రికావళులు పర్వినయట్లు పన్నుగుల్కు,
లీలమైనడిచెనా బాలమరాళంబు లనురక్తిఁ దిరిగినయట్టులుండు,

గీ. నంగకాంతులు పర్విన నచటనచట । హాటకద్రవములు సల్లినట్లు లుండు,
కన్నె సింగార మెన్న నాకసతులకైనను శక్యంబుగాదని నమ్మవచ్చు.

మఱియును న్నాకన్నియ యష్టాదశవర్షయయయి యనన్యసామాన్య రూపరేఖావిలాసంబుచే జూపరుల కత్యాశ్చర్యంబుఁ గల్పించుచు నఖిలములగు నలంకారభేదముల నొందును

ఛందశ్శాస్త్రమునందును, నాటకములయందును, రసనిబంధనములలోను, తనతో సాటి భూలోకమున లేదని సకలశాస్త్రజ్ఞులు స్తుతియింపఁ [illegible] ప్రసిద్ధికెక్కెను.

అనంతరమునందుగాక [illegible] వశీకృతులై పెక్కండ్రు పెక్కు దేశములనుండియే తెచ్చి [illegible] కాంతులు మిగుల [illegible] వారును మరి [illegible] చూచినయెడ [illegible] పురాణ్యాదులనడిగి తెలిసికొనుచుండెను.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు మధ్యాహ్నసమయమునఁ దమయింటికి తేటెంచిన యొక్క కాపాలికకాంతం గాంచి భక్తిపూర్వకంబుగ నమస్కరించి సగుణంబుగఁ బూజించి యన్న పానాదులఁ బరితృప్తిం జేసి సుఖశయనంబునం బరుండియుండు నాయమ పాదంబులు తన తొడలపైనిడికొని యొత్తుచు నామదనమాల వినయముతో నిట్లనియె. ఓయమ్మా మీరు సకలదేశములు సంచరించుచు నచ్చటచ్చటనుండు భూపాలకుమారులను శౌర్యధైర్యాది సంపన్నులను గాంచియున్నారుగదా? వారలలో నత్యధికుండును సాహిత్యవిద్యాపారం గతుండు [illegible] అని ప్రార్థించిన నాకాపాలిక యిట్లనియె. ఓ [illegible] నీ చేయు పరిచర్యకు మిక్కిలి ప్రియంబయ్యె [illegible] తగిన యొక రాజకుమారుని నీకుం జెప్పెదనో [illegible] మంచి దయ్యె. ఇదిగో యీ చిత్రఫలకంబుం జూడుము. ఇదియె యా రాజకుమారుని యాకార రూపరేఖాదులకు సరిపోవుచున్నది. అని తనయోగపట్టికలో సంరక్షితంబై యున్న యొక చిత్రఫలకంబుం దీసి చూపెను.

సీ. తరుణాబ్జపత్రనేత్రప్రభా మోహన [illegible],
ఆపీనపృథులబాహాంతర [illegible] ప్రభుండు,
[illegible],
తప్తహాటక కాంతి [illegible],
గీ. లలితసౌభాగ్యరేఖా [illegible],
నభినవోద్భూతయౌవన [illegible].

అప్పుడు మనోహరం [illegible] రాజకుమారుని [illegible] గాంచి యామదనమాలయును తనహృదయంబున నచ్చెరువందుచు నాచిత్రఫలకంబుం దనచేతికిందుకొని యోభగవతీ యిట్టి [illegible] రాజకుమారుండెవ్వఁడు? యీతని యాకారాదులం గాంచినంత బలుసన్నము ప్ర

ముద్రితంబగు ధరామండలము నేలంగలఁడని తోఁచెడిని; సవిస్తరముగ నాకుం దెలుపుమన నాకాపాలికయు నోమదనమాలా యితఁడు చిత్రకేతననగరమునకు రాజైన శత్రుంజయుని కుమారుఁడు. మదనమోహనుఁడని యితనికిఁ బేరు. ఈతని గుణగణంబులు వర్ణింప సహస్రముఖుండగు నాదిశేషుండైనను శక్తుండుగాఁడు ".ఆకారసదృశప్రజ్ఞః" అన్నట్లు బుద్ధిచాతుర్యమునుగూడ నాకారమున కనుగుణమయియుండును. అవియన్నియునట్లుండ నఖిలవిద్యాపారంగతుండైయుండు నితనికి సాహిత్యకళారహస్యంబు ముంగొంగుబంగారము నిన్నుంగాంచిన యప్పుడె యారాజకుమారుండును నాకుహృదయసన్నిహితుండయ్యె నేను దేశములు పెక్కులు చుట్టి చూచుకొనుచుంబోవుచుండి యానగరమునకేగి యానాగరికులవలన నతని సౌందర్యాదులు విని యొకనాఁడు తద్గృహంబునకుంజని సత్కృతులఁబడసి యాతనియెడంగలిగిన ప్రీతిచేత నీపటంబున నారాజకొమరుని యాకారంబు వ్రాసియుంచుకొని యప్పుడప్పుడు గాంచుచున్నాను. అనిచెప్పిన మందారమాల యేమియు ననక కుచకుంభంబులపయిం బులకలు గ్రమ్మ నానందబాష్పంబులు కన్నులనిండి పర్వ మైదీవెఁజెమటలుగలుగ నూరకచూచుచుండఁగా నాకాపాలికి తనలో నీరాజపుత్రి యీ కుమారునియందాసక్తిఁ జెందియున్నట్లుతోఁచెడిని; దీనియొద్దనీపటంబుంచి పోవుటయే మంచిది; యని యాలోచించి యా మదనమాలతో నిట్లనియె. ఓకన్యాకామణీ నీవు కనుఱెప్పవేయక యారాజకుమారునాకారంబుం గాంచుచుండుటంబట్టి యీతనియందు నీకనురాగంబు విశేషించినట్టులవగతంబైనయది. ఇదియెల్ల శ్రేయంబులకు మూలంబు. ఈఫలకంబు నీయొద్దనయుండనిమ్ము. ఇది నేను నీయెడలనచ్చియిచ్చినది; గానఁగైకొనుము. నిషేధింపకుము. అనిచెప్పి యాకాపాలికి మదనమాలకుఁ దాఁగొనితెచ్చినచిత్రఫలకంబిచ్చి యా రాజపుత్రిచేతఁ బ్రార్థింపబడి యానగరంబున వసించుచు ననుదినమును గన్యకాంతఃపురమునకు రాకపోకలు సేయుచుండె.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు శూరబాహువు సమస్త సామంత మంత్రి పురోహిత పౌరవర్గంబుతోడఁ గొలువుకూటమునం బేరోలగంబున్నయవసరమున నచ్చటికిం బ్రతీహారి వచ్చి జోహారుచేసి దేవా? కాంపిల్యనగరాధిపతి యగుజయవర్మమహారాజాగారియొద్దనుండి తత్పురోహితుండగు బ్రాహ్మణవరుండు వచ్చి తమదర్శనంబుకొఱకు మోసలయందు గాచియున్నవాఁడు. ఆజ్ఞానుసారముగఁ బ్రవర్తింతుననఁగా శూరబాహువును మిగుల భయభక్తులతో నాసనంబువిడిచి లేచి నిలువంబడి సమీపముననుండెడి విప్రవర్యునిం జూచి అయ్యామీరలేగి యాజయవర్మమహారాజుగారిపురోహితునిం దగువిధంబున సత్కరించి సభాస్థలంబునకుం గొనిరండు అనిన శూరబాహుని పురోహితుండును వల్లెయని లేచియాప్రతీహారితోఁజని యగ్నివలెం బ్రజ్వలించుచుండు బ్రహ్మతేజంబున

నొప్పుచున్న పాంచాలాధిపతిపురోహితునిం గాంచి నమస్కరించి యాతిథ్యమిచ్చి గోవు నొసంగి కైదండ యిచ్చి తోడుకొనివచ్చి తనికిసమీపమున నమర్పంబడియున్న మణిమయాసనంబుపైఁ గూరుచుండనునిచిన రాజు నమస్కరించి తదాజ్ఞచేనుపవిష్టుండయ్యె. అనంతరము మంత్రి మొదలగువారును తత్తదుచితస్థలంబులం గూరుచుండిరి. ఇట్టులొకింత తడవు జరిగిన యనంతరము శూరబాహు వాపురోహితునింగాంచి యిట్లనియె. ఓవిప్రవర్యా కాంపిల్య నగరాధిపతియగు జయవర్మమహారాజు క్షేమంబుగనున్నవాఁడే? అతండు మాయెడల దయారసంబుతోఁ బ్రవర్తించుచున్నాఁడుగదా? సకలసామంతరాజులు నాయనకుఁ బ్రతిసంవత్సరము నంపవలసినకప్పములు సమయముతప్పక పంపుచున్నారే? దేశమునం బ్రజలు నిరుపద్రవంబుగ సుఖించుచుండుదురుగదా? ఇప్పుడు నాయొద్దకుందమరి నంపుటకుం గారణంబేమియో? తేటపడ నెఱింగించిన నవ్విధానంబునం బ్రవర్తింపంగలవాఁడను. అనిచెప్పఁగా నాపురోహితుండును సంతసంబుతో నోరాజా జయవర్మ క్షేమంబుతోడనయున్నవాఁడు! సామంతరాజు లాయన పేరువలఁచినయంత మాత్రమున నులికి తమ తమ కప్పముల మునుమున్న పంపుచున్నవారు. తదీయబాహుసాలంబున మహాగుప్తినొంది జనులు నిత్యసంతోషమున నొప్పుచున్నవారు. ఆజయవర్మ మహారాజు నీతో బహుదినముల నుండి సఖ్యంబు పాటించుచు నిప్పుడు సంబంధమును బాటింపఁగోరి యున్నవాఁడు. మీయిరువురసంబంధము సర్వజనశ్లాఘనీయంబై యుండు ననుటకు మీమీయభిజనంబులును సుగుణసంపత్తియును శౌర్యధైర్యాదిగుణగణనీయతలు నొండొరులకు సమానంబులై సాధుజనశ్లాఘనీయంబులుగనుండుటయె నిదర్శనంబు. సంపదయన్ననో యఖిలదేశవిభులసంపద కధికమయి కుబేరునికి సాటియయి యొప్పుచున్నయది. అదియునుంగాక మీయింటికివచ్చి యతిథిసత్కారంబులువడసి యప్పుడప్పుడు కాంపిల్యనగరమునకేతెంచిన విప్రవర్యులవలన నీతనూజాత యగుమదనమాలరూపరేఖాతిశయములు విని తనకు నా కన్యారత్నమును సర్వాంతఃపురప్రధానమహిషిఁగా జేసికొనందలంచియున్నవాఁడు. ఈసంబంధమునుగుఱించి మేము మీకు విశేషముగ నుగ్గడించవలసినదేమియు లేదు. సర్వంబునీవయెఱుంగుదువు. చక్రవర్తియగు నాతనితో సంబంధముసల్పిన నీకు పాంచాలదేశపు రాజులందఱును వశగతులయి ప్రవర్తింతురు. నీవును స్వతంత్రరాజవగుటయేగాక యా చక్రవర్తికి సమానుఁడవు కాఁగలవు. శ్లో॥ కన్యాకామయతేరూపంమాతావిత్తంపితాశ్రుతం। బాంధవాఃకులమిచ్ఛంతి,, యన్నట్లు కన్యకచూచి కామించందగిన నవయౌవనమనోహర మగురూపసంపత్తియు; తమకూఁతురు సౌఖ్యపడవలయునను కోరికతో మాతృజనము మనోరథించెడి. ధనసంపదయు; తనకంటె నధికునితో సంబంధము చేసితిమి గదా యనునభిమానము పాటింపందలంపు

గలవాఁడగుటవలన తండ్రిగోరెడి గొప్ప బ్రసిద్ధియు; బంధుజనములు శయనాసన భోజన లీలాసల్లాపప్రముఖములు తమకంటెం జక్కనయగువానితో సలిపిన నవమానంబు దప్పక గలుగునని నాభిజనంబును ముఖ్యముగఁ గోరుచుండుట సిద్ధముగదా? అట్టి సుగుణ కులప్రసూతియు నాజయవర్మకు గలదనువిషయంబు నేనుపన్యసించి నీకుఁ జెప్పనక్కర లేదు. అయిన నిప్పుడు శ్లో॥ వృత్తశ్రుతమిత్యేతాన్॥, అన్నట్లు మీరుసువారును సంబంధము చేసికొని యుభయకులములకు మేలుచేయుండుఁ దత్ప్రోక్తగ్రహణ మహోత్సవంబుం గాంచనేతెంచి మీరుండిన ఘట్టభోజ్యాదిసంపన్నంబగు వృత్తాన్తంబు భుజియింప మావంటివారలనేకులెల్ల మిక్కిలిమక్కువ గల్గియున్నవా రనువిషయంబె యిప్పుడు మీతో మందలింపఁబడియున్నది. అని చెప్పఁగా నవి శూరబాహువు పురోహితుసింగాంచి యేనాఁడు ప్రకర్ప్య మీరలుపన్యసించుచున్నవిషయము నుపన్యసించితిరి. జయవర్మతను మాకును సంబంధమునకు దగినవాఁడని సకలజనశ్లాఘనీయంబై యుండుటను టకు సందియంబులేదు. లోకమునం గొందఱు తమతమ కన్యకలు పసితనంబున నుండఁగానే యభిజనరూపవిద్యాసంపదల్లఁ దెలిసికొనకుండ కుమారులకిచ్చి వివాహము చేయుచున్నారు. అటుకాక కన్యకలు బుద్ధియెఱింగి యుక్తవయస్కలైనప్పుడు నొప్పచుఁ దాపుఱ్ఱామునుండా యథార్థజ్ఞానపదములవలన నాయారాజకుమారుల శౌర్యధైర్యాది గుణములెఱింగి ప్రమాణాంతరంబులచే వానినిక్కంబు తెలిసికొని తామేవరించిరేని పిదప వివాహంబు చేసియిచ్చుట మాకులక్రమాగతంబు. కాన నాకూఁతు నభిప్రాయం బెఱుంగక జయవర్మకిచ్చెదనని యేను వృథగఁ జెప్పంజాలను. అతనియందు నాకోమార్తె యభిప్రాయంబుగలిగెనేని మిక్కిలిసంతోషము. కేవలమొకదాని నిందు మమ్ము నిర్బంధించుట కుపయోగకములేదు. ఆమెయభిప్రాయం బెట్టిదియో? మీరు నాతోఁ గన్యాంతఃపురమునకేతెంచెదరేని వెల్లడియగును. అనిచెప్పి సభచాలించి యాపురోహితునితోఁ డ్రాని కన్యకాంతఃపురంబునకుఁ జనియె. అంతకుమున్నె చెలికత్తెలసమాహూతయైవచ్చియున్న యాశూరబాహుని పట్టమహిషి యనుంగుయమాలిని యెదురేగుదెంచి భక్తిపురస్సరంబుగఁ బురోహితునికి నమస్కరించి యాతిథ్యంబొసంగి ప్రాణనాథునిం గైవందమిచ్చికొనిచని యుచితంబగు సుఖాసనాసీనులం గావించి యొకచేటిక నాబ్రాహ్మణునికి వస్త్రపీఠము వేయనచే నిసరసట్టునరించె తానును మన పెనిమిటిసమీపమునసల్పిన నవరత్నములచెక్కడపుంబంగారుకోడెగల యొకసురటిఁ గొని విసరుచుండెను. అప్పుడు మదనమాలయు సర్వాభరణభూషితయై తనకుం బ్రాణపదం బగునట్లుండు దనచేతనిపై కెక్కించుకొని యక్కడకువచ్చి భక్తిపురస్సరంబుగఁ బ్రాహ్మణునికి సాండడకెని నమస్కరించినిలచె. అప్పుడు శూరబాహువు తనకూఁతులో నిట్లనియె. ఓకుమారీరత్నమా మన

[illegible]

సీ. [illegible]

గీ. [illegible]

క. [illegible]

గీ. [illegible]

సీ. [illegible]

గీ. [illegible]

గాన నీసుతారత్నంబునకు నంతరంగంబునం గాంతవిషయానురాగంబు పసం బొడమి యున్నయది. ఆభిజాత్యవిద్యావిశేషవినయగాంభీర్యాదిగుణయుక్తగావున నీయవయాను రాగంబే కాలంబనంబై యుండును. ఆయాలంబనంబైన పురుషుం డతిమనోహరుం డగును రూపయౌవనలక్ష్మీవిభాసురుండును గులీనుండునై యుండునని తలంపుము. వినుమీ యింతికి,

సీ. రాగంబు హృదయాంతరంబునఁ జూపట్టి గండపాళుల హెచ్చెఁ బాండిమంబు,
మది మనోరథము లమందమై పర్విడ నడలలో మాంద్యంబు గడలుకొనియె,
మగనిపై వాంఛలు తగురీతిఁ బెంపొందఁ గార్శ్యంబు దేహానఁ గ్రమ్ముకొనియె,
సంకల్పములయందు సరసునిరతిగల్గ విషయాంతరంబుల విరతి గల్గె,

గీ. నభినవాగతతారుణ్యాభిభవధూత। గళితధైర్యహృదంతరగహ్వరమున,
నళినబాణుఁడు డాఁచియున్నాఁడు రాచ। కొమరునొక్కనిగాంభీర్యగుణవిభూషు.

చ. జనకుఁడు సూపునట్టిపతి సారసబాణుఁడు సూపినట్టియా,
ఘనుఁడగుభర్తకంటె నధికత్వముఁ జెందఁడు గానఁ దండ్రియుక్,
సునిశితబుద్ధియే యయిన సూనశరుం డెఱిఁగించినట్టివా,
నినిఁ గొని తెచ్చి పెండిలి వినిశ్చితరీతిసిఁ జేయమేలగుక్.

అని యిట్లు సెప్పిన నప్పుంగాంచి నావచనముల కచ్చెరువందుచు నాశూరబాహువు మందహాసంబుతో నోచిలుకా నీవు సెప్పినమాటలన్నియు యుక్తియుక్తంబులయి వెలయుచున్నవి. ఇంతవరకు నుపన్యసించినరీతి నింకొక్క విషయంబును నిస్సంశయంబుగ నుడివెదవేని చాల మేలుచేసినదాన వౌదువు. అదియేమంటివేని మన మదనమాల హృదయాంతరవర్తి యగుకుమారుం డెవ్వరుండో యెఱుంగుదువేని తేటపరచునది. అని యడిగిన నేను నారాజచంద్రునితో నిట్లంటిని. ఓమహారాజా నన్నింతదూరంబడిగెదవు. తెలిసినంతదనుక విన్నవించెదను. మన మదనమాల యొకకాపాలికియిచ్చిన చిత్రఫలకంబుఁ గాంచుచుండుటవలనం జిత్రకేతననగరాధిపతికిం గుమారుండైనమదనమోహనునిపై యాశఁగొనియున్నది. యని సూచితంబై యుండెడిని. ఆకాపాలికి యిచ్చినచిత్రఫలకంబును ఆరాజకుమారునిరూపమమరియుండుదాని నొక నిముషంబైన సెడబాయదు. అది యీమె చేతికందినది మొదలు.

గీ. చెలులతో మాటలాడదు కలువకంటి। చిలుకలకుఁ బద్యములు సెప్పఁజేర రాదు,
రాజహంసములకు నడల్ రక్తిఁగఱప। దెంత యడిగిన నుత్తర మిడదు మాకు.

అదియునుంగాక.

సీ. ఒకవేళఁ గుచకుంభయుగముపైనిడుకొను నొకవేళ మోమున నొత్తుకొనును,
ఒకవేళ ననిమేషయుక్తిమైఁ గనుగొను నొకవేళఁ గౌఁగిటనుంచుకొనును,

నీవిషయంబునం దామసించినఁ గార్యంబుచెడును. శత్రుంజయునికుమారుం డగుమదనమోహనుని కీవృత్తాంతము విన్నవించి యతిత్వరితగతి నాతని నీనగరమునకుం దోడ్కొని రావలయును. ఇందుకుం దగినవారలెవ్వారో? మనంబునకు రాదు. ఏమిసేయుదును అనిచెప్పఁగా నప్పుడు నేనిట్లంటిని. ఓమదనమాలా భవదీయ ప్రాణనాయకునిం దోడ్కొని వచ్చుటకు నన్నుఁబంపుము. వేగిరంబ చని యతనికి నీవృత్తాంతం బెఱింగించి తోడితెత్తును. అనఁగా నారాజకూఁతురు చిలుకా నీవు మదనమోహనునికిం దగినసమయోచితాలాపములు వచించి యాతనికి నాయెడలఁ గరుణజనియింపంజేసి యిచ్చటకుం గొనివచ్చుటకు సమర్థురాలవే? అయినను ఒంటరిగా నిన్నింతదూరము పంపుటకు నామనం బొల్లదు. సకలజననయనవిలోభనీయంబగు నీయాకృతిం గాంచిన నెల్లవారును నిన్నుఁ బట్టికొని బంధింపఁ దలంపకమానరు. నీవిల్లువిడిచి పోయినది మొదలుకొని మరల నాచేతికి దొరకువరకును ప్రాణంబులు తల్లడపడుచుండును. అనఁగా నందుకు నేను రాజపుత్రి నీవుచెప్పినది సత్యమే? అయినను నేను నాచాతుర్యము మెఱయ నెవ్వరికి నగపడకుండంజని యాతనికి వృత్తాంతము విన్నవించి వేగిరంబ వచ్చెద. అని చెప్పిన నందుకొడంబడి యారాజకొమారిక యనుం చిలుకా నీవితరులచేతఁ జిక్కకుండఁ దప్పించుకొని పోఁగలదాన వనుటకు సందియంబు లేదు. అయినను స్త్రీజాతియై యొంటరిగాఁ జనఁగూడదుగాన బహుదినములనుండి నీకు భర్తఁగాఁ జేయవలయునని నేనత్యాదరముతోఁ బ్రాణపదంబుగఁ బెంచుచు వచ్చుచున్న కలకూజితం బను రాజకీరమును నీకు సహాయముగాఁ బంపెదను. దానితోఁగూడ నేఁగి నీవీ కార్యంబును నెరవేర్చుకొని రమ్మా. అని చెప్పిన నేను సిగ్గుచే నేమియుననక యూరకుండఁగా నామదనమాల ప్రాణసఖి యగుమకరికయనునది యామెతో నిట్లనియె. ఓప్రియసఖీ నీవాకించుకయైన నాలోచించక పల్కుచున్నావు. మనకలకూజితము ఈచతురికచక్కఁదనమును చాతుర్యంబును మనముగ్గడింపఁగా విని దీనియందు మరులుగొనియున్నది. అంతియ కాదు! దీని నెప్పుడెప్పుడు కనుగొందునాయని దినమొక్కయుగముగాఁ గడపుచున్నయది. అదియెట్లుండె నీవు కొన్నిదినములకుముందొకనాఁడు సాయంసమయమునఁ గలకూజితము ఉండుపంజరమునకు సమీపించి యనేకవిధములగు చమత్కారవచనములు చెప్పినను అదియేమియుఁ బలుకక కేవలము చింతాక్రాంతంబై యుండుటఁ గాంచి సమీపమున నుండు నావలన నీకీర మహారాదులయం దిచ్ఛమానియుండుట యెఱింగి విరహపాండురం బగు నారాజకీరముశరీరమును గాంచి నాతో ఓమకరికా ఈశుకము చతురికయందత్యంతానురాగంబుఁ జెంది మదనవేదనఁ దాళఁజాలకయున్నట్లుతోఁచెడిని. మన్మథునికి బాణంబులు మాత్రమే విషమంబులు కావు. చర్యలును విషమంబులే కాన నుపేక్షింపందగదు. ఈకీరంబులకుం బరస్పరానురాగంబు కలుగుటకై కదా మనము కలకూజి

నతిమనోహరముగఁ గట్టంబడియుండు దేవాలయంబుం గాంచి యద్దాని వాకిటను సువర్ణ ఘటంబులం దత్సరోవరనీరంబులు గొనితెచ్చువారును పుష్పఫలపత్రసముదయంబులు గొనియందిచ్చువారును మఱియు ననేకవస్తుసంభారములు మోచుకొని వచ్చువారు నై తిరుగుచున్న కన్యకామణులం గాంచుచు నాగుడిలోనం బ్రవేశించితిమి.

అచ్చోట నొకరాజమహిషి నిందుధరసుందరికిం బురోభాగంబునం గూరుచుండి బ్రహ్మాసనస్థితయై నేత్రములు ముకుళించి స్ఫటికాక్షమాలికను హస్తంబునంబూని జపియించుచుదాని నొక్కతెంగాంచితిమి. కొంతసేపటికి ఆయమ నేత్రములుదెఱచి గౌరీదేవికిమ్రొక్కి యితరకాంతాకరానీతము లగుసువర్ణఘటోదకముల నాభవానికి మజ్జనంబునేసి ధౌతవస్త్రములచేఁ దడియొత్తి జాంబూనదాంబరాభరణాదుల నలంకరించి ఫలపుష్పాక్షతాదులనర్పించి కర్పూరనీరాజనాదులు సమర్పించి ప్రదక్షిణనమస్కారము లొనరించి భక్తిపురస్సరంబుగ నంజలిబంధంబుఁగావించుకొని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించె. ఓ హైమవతీ నాయందుఁగరుణించి యనేకదేశవిలోకనోత్కంఠచే నగరంబుం బాసిపోయిన కృతబుద్ధి సహితుం డగునాకుమారునికి నెవ్వరివలనను భయంబు లేకుండునట్లును సర్వకార్యంబు లనుకూలమగునట్లును శరీరారోగ్యంబు తప్పకయుండు నట్లును భ్రమప్రమాదంబులు సంభవింపక యుండునట్లును శాకినీఢాకినీప్రముఖపిశాచంబులవలనను మహోరగంబులవలనను భయంబులేకుండునట్లును అనుగ్రహింపుము. అని మఱియు ననేకవిధముల వేడికొనియె. ఇట్లు ప్రార్థించెడియాయమ మదనమోహనుని తల్లి యగుమణిమాలయనియు నాకుమారుండు నీపోయినరేయియె యిల్లువెడలి పోయెననియు నిచ్చటి వారిపరస్పరసంభాషణాదుల నెఱింగి వచ్చినకార్యంబునకు విఘాతంబు సంభవించెనని తలంచి చేయునదిలేక చింతాక్రాంతహృదయులమై కుమారునిందీసికొనకపోతిమేని మదనమాల మనమొగంబైనం గాంచనొల్లదు; రాజపుత్రుఁ డూరలేఁడని తెలియుచున్నది; అనేకదేశములు కనుంగొనందలంచి పోయియున్న వాఁడు ఏయూరనుండునని యెక్కడెక్కడ వెదుకవచ్చును. ఇది యసాధ్యమగుపని గాని సుకరంబుగాదు. మనరాక కెదురుసూచుచుండి యామదనమాల తుదకు మనల సఖిద్రోహులనుగాఁదలంచి తనకింక నెవ్వరు నేకాంతసఖులును దూరదేశగమన సమర్థులును లేమి నేమియుందోఁచక చింతాసముద్రమునమునింగి దరిగానలేకయుత్తలపడఁ గలదు. రాజపుత్రునిందీసికొనక మనముమాత్రము పోయినను దానివలవంతఁ దొలంగింపంగలమా? దానిపడుపాట్లుగాంచుచు మనమును బహువిధములఁ బరితపింపవలసి యుండును. పోకపోతిమేని మనము రాజపుత్రునిం దోడ్కొనివత్తుమను ప్రత్యాశతోఁ గొన్నిదినములు బ్రతికియుండును. మనము మాత్రము పోతిమేని నిరాశచేఁ దక్షు

ణంబున మృతిఁజెందినను జెందు. కాన మనకా రాజకుమారుని శక్తిగలకొలఁది [illegible] కర్తవ్యము. అందుకు సకలదేశములనుగలయఁగనుంగొనుటకు యుక్తుఁడు [illegible] యున్నది. కార్యభారము దేవునియందుంచి శక్తివంచన లేక ప్రయత్నించు [illegible] చేనేతం గలుగకమానదు. అని నిశ్చయించుకొని మేముచోటు [illegible] ములు నుపవనంబులనుగడిచి యీవనమునకు [illegible] రణ్యమధ్యముం జేరితిమి. అట్లుచేరి తదీయమధ్యంబున నుండునొక [illegible] మొలిచియున్న ఫలవృక్షబృందములం గలదై [illegible] చుకొని యీకొలనికిం గొంచెముదూరమున నుండునొక [illegible] యాసముఁదీర్చుకొనుచుండఁగా నక్కడి [illegible] స్థైర్యగాంభీర్యాదిగుణోపేతులు [illegible] వరో తెలిసికొనవలయునని తలంచుచుండ [illegible] క్రిందం దిగిరి. అందొక్కరుండు తృష్ణాక్రాంతుండై యుండుటంబట్టి [illegible] నుండి జలములుగొని తెచ్చుటకు మఱియొక్కని బంపె. [illegible] తెచ్చియిచ్చిన చిత్రఫలకములోని [illegible] ఆ వస్త్ర [illegible] రునియాకారమును సరిగనుండుటవలన [illegible] నిశ్చయించి సమీపమున నుండునొక బానిస [illegible] కొనిపోయి యీకుమారునిచేతనిడ [illegible] పిసికి రసాస్వాదనంబొనరించిన నదియడంగును; [illegible] రసావహ మగుకథ చెప్పెదుననిన నామాటల [illegible] భుజియించి గతతృష్ణుండై యోచిలుక! రసావహమగునొక కథ [illegible] నుడువుమనిన, నేను నారాజకుమారునితో నిట్లంటిని. ఓయి [illegible] గుణములను జగన్మోహనమగు నాకారమును [illegible] చున్నయది. అయినను నిశ్చయ [illegible] వలసియున్నది. అదియెఱిఁగికాని వృత్తాంతము [illegible]; అని చెప్పిన [illegible] తండు నేనె మదనమోహనుండనని చెప్పఁగా సంతసించి యిట్లంటిని. పాంచాలదేశాధిపతికూఁతురు మదనమాలయనుకన్యక నీగుణగణములు [illegible] జెంది యీవిషయము నీకెఱిఁగించి తోడ్కొనిరమ్మని [illegible] బంపియున్నది. నీప్రేమనము నిలిపి [illegible] యనుభవించు [illegible] నీతోఁ [illegible] పించుచుండఁడసితి నేని యీ నుండవలెననుకొనుచున్నాఁడు [illegible]. అయిననొకింత నీకు విశదీకరింతు వినుము.

శ్లో. *అధివసతి వసంతే మర్త్తుకామా దురంతే నవకిసలయతల్పం పుంజితాంగారకల్పం,
విరహమసహమానా చక్రవాకీసమానా చకితవనకురంగీలోచనా కోమలాంగీ.

[టీ. *చకితవనకురంగీలోచనా = భయపడినదియు నరణ్యమునందుండునదియు నగు నాఁడుజింకయొక్క కన్నులవంటికన్నులుగల, కోమలాంగీ = కాంత, చక్రవాకీసమానా = ఆఁడుజక్కవపులుఁగువలె నాయకునియందుఁ బ్రేమ యతిశయించినదియు అందువలన, విరహమసహమానా = విరహవేదనను సహించనిదియునై, దురంతే = మలయానిల కోకిలాలాపాది కామోద్దీపనములు కలిగియుండు నదియగుటచే విరహిజనులకు దుస్తరమయియున్న, వసంతే = వసంతఋతువునందు, మర్త్తుకామా సతీ = చచ్చుటకిచ్ఛగించినదియై, పుంజితాంగారకల్పం = కుంపుగాఁ జేయఁబడిన నిప్పుతో నొప్పు, నవకిసలయతల్పం = క్రొత్తచిగురుటాకుల పానుపును, అధివసతి = ఆశ్రయించుచున్నయది. మనుష్యులతోఁ బరిచయములేమిచే విశేషించిన బెదురుగల యడవిలేడికన్నులవంటికన్నులుగల యా సుకుమారాంగి ఆఁడుజక్కవపులుఁగువలె ప్రియానురాగముగలదియై నాయకుఁడు సమీపమునలేమిచే కరమతిశయించి మలయానిలకోకిలాలాపచంద్రాతపాదికామోద్దీపకములచే వియోగిజనులకు దుస్తరమయియున్న వసంతకాలమునందు మన్మథావస్థలను తొమ్మిదియు ననుభవించి తాళఁజాలక ప్రాణపరిత్యాగము సేయుటకు యత్నపడుచు విరహిణులకు నుద్దీపనమగుటచేత రాశిగాఁ జేయబడిన నిప్పుకణికల కొప్పయినట్టుతోఁచెడి లేఁజిగురుటాకుల పానుపునందుఁ బరుండుచున్నయది]

ఓ రాజకుమారుఁడా ఆ కన్యక విరహతాపము నే నేమనివిన్నవింపఁగలను. అని నేను చెప్పుచుండఁగా నాతోఁగూడ వచ్చియున్న కలకూజిత మను కీరము తటాలున మా సమీపమునకువచ్చి యిట్లనియె. ఓ కుమారుడా !

శ్లో †నవకిసలయతల్పం కల్పితం తాపశాంత్యై । కరసరసిజసంగాత్కేవలం మ్లాపయంత్యాః,
కుసుమశరకృశాను ప్రాపితాంగారతాయాః । శ్శివశివపరితాపం కోవదేత్కోమలాంగ్యాః.

టీ †[తాపశాంత్యై = దేహతాపనివృత్తికొఱకు, కల్పితం = సఖులచేఁ గల్పింపబడిన, నవకిసలయతల్పం = లేఁజివురుటాకు పానుపును, కేవలం = కేవలము, కరసరసిజసంగాత్ = పాణిపద్మముయొక్క సంబంధముచేత, మ్లాపయంత్యాః = మ్లానమగునట్లు చేయు నదియు, కుసుమశరకృశాను = మన్మథాగ్నిచేత, ప్రాపితాంగారతాయాః = దేహమున సెగలెగయుచున్నదియునగు, కోమలాంగ్యాః = సుకుమారాంగియొక్క, పరితాపం = విశేషమగు దేహతాపమును, కోవదేత్ = ఎవఁడు ఉపన్యసింపఁజాలును. శివశివ = కటకటా ! ఆ కాంతామణికి విరహతాపముశమించుటకొఱకు సఖులు నూతనములయిన లేఁజివురుటాకులుఁగొని తెచ్చిపడకవేయఁగా నది దానిహస్తపద్మము సోకినంతమాత్రనయా పానుపు వాడిపోవు

వురము పరస్పరసంభాషణముఁ జేయువిధముగ మదనమోహనుండు మనకుం బ్రాప్త ప్రాయుఁడే. ఇఁక మన రాజకుమారికకు నితనికిని జరుగువిచిత్రంబులఁ గాంచుటకు మనము పోవుదము అని చెప్పికొనుచు నాచెట్టునుండి యెగిరి రాజకుమారుండు చనిన త్రోవం బట్టి యతివేగమునం బోతిమి. బహుదూర మరిగియు నా రాజకుమారునిం గానక సూర్యుం డస్తమించు సమయంబున మార్గాయాసంబు పైకొనఁగా విక్లబంబులగు నవయవములతో నొకించుకయైనఁ గదలలేక మనము రాజపుత్రియొద్దఁ గాని మదనమోహనునిఁ గాంచలేము అని యనుకొని రేపు తక్కినత్రోవ నడచిపోవచ్చునని నిశ్చయించుకొన్నవారమై యొకయరణ్యమధ్యంబుననుండు రమణీయమగు సరోవర సమీపమునఁ బూవులు పిందెలు కాయలు నిండియుండు రెండుమామిడిచెట్లు వికసించిన పుష్పమంజరులపరిమళము నలుగడల వెదచల్లుచుండ వానిం గాంచి వానిమనోహరత్వమున కచ్చెరువునొందుచుఁ జెరి యొకవృక్షముపై కెక్కి యతివిశాలము లగు దానికొమ్మల యందలి కోటరములలో నారాత్రి వసించి యుండ నిశ్చయించుకొని తత్సమీపమునయుండు వృక్షపుఫలములు భుజియించి యాకలి యడంచుకొనుచుం గొంతసేపు; తత్సరోవరనీరంబు లాస్వాదించి దప్పియడఁగించుకొనుచు గొంతసేపును; ఆమామిడిచెట్లకొమ్మలపై సుఖంబుగా వసించుచుఁ గొంతసేపును; బరస్పర ప్రాప్తిమనోరథంబులఁ గొంతసేపును జరుగ నర్ధరాత్ర సమయమునకు మేమాతరుకోటరములయందు శయనించి నిద్రఁగూరితిమి.

ఇట్లు నిదురించి తెల్లవారుటకు నాలుగు గడియలు మిగిలియుండఁగా మేలుకొని యేను నామనంబున నీదినము మనరాజపుత్రియొద్దకుం బోయి నానాయకునితోఁ గూడఁ జేరఁగలను. తోడనె నన్నుం గాంచి తనభర్తం దోడ్కొనివచ్చినదని యతిప్రేమతో నన్ను మన్నించి ముద్దిడుకొని మార్గాయాసంబు వోవనుపచరించి తాను ప్రతిజ్ఞ చేసియున్న యాభరణంబులచే నన్నలంకరించి యీ కలకూజితంబునకు నన్నుఁ బత్నిఁ గాఁ జేయును. ఆయుత్సవంబు చూచువారలకును నాకును మనోహరంబయి యుండఁగలదు. రాజపుత్రుండు నింతలో మదనమాలయొద్దకుం జేరియుండవచ్చును. రాజపుత్రి మారాక కెదురు చూచుచుండును. ఎప్పుడెప్పుడు తెల్లవారును. ఎప్పుడెప్పుడు నామనోహరునిం గాంతును. ఎప్పుడెప్పుడు మదనమాలచే నాయకునితోఁ గూర్పఁబడి సుఖంబులఁ బడయుదును. అని యివ్విధంబున ననేకవిధము లగు మనోరథంబు లందలంచుకొనుచు నాకోటరద్వారమునకు వచ్చి నా నాయకుఁడు వసియించు మామిడిచెట్టువలనికి దృష్టులు నిగుడించితిని. ప్రతిదినము నాకంటె ముందు నిద్ర మేల్కాంచి నాయుండుచోటికి రాను భయపడుచు పట్టఁజాలని ప్రేమమున నాతో లీలావిలాసంబులు సల్ప యత్నించియు మదనమాల యిడిన యొట్టుకు బిట్టదరుచు మదీయముఖవీక్షణంబునకు వేచియుండునట్టి నా ప్రాణనాయకుఁడు సూర్యో

దయసమయంబయ్యును కనంబడకుండుటచే నా మనంబున నొకవేళ యాకలకూజితంబు
నాయెడంగలుగుననురాగంబుచే నన్నుంగలయంగోరితన్ను వెదకవచ్చునన్నుం బట్టిభోగిం
పందలంచి తనకోటరంబందుకుందగినచోటని యచ్చోటువిడిచి రాకయున్నదేమో?
కామాతురులు కాంతల నెవ్విధినైన వశపఱుచుకొని కలయందివురుట సహజమే కదా?
అని యనుకొని మదనమాలవచనముం దలంచి యచ్చోటికింబోవనొల్లక కొంతసేపు
నాయుండుతావునందె యుండి తదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నాయాశలు బూరుగు
కాయ కాశింబివేచినట్లయ్యె. బహుకాలమయ్యుం గలకూజితము కనబడకపోవుటచే నేను
సంతోషంబులేక తద్విషయమున ననేకములగు ననిష్టశతంబులు చింతించుచునదియున్న
చోటికింబోయి యా కోటరంబునం బ్రవేశించి యంతయుంగలయంగాంచి నాథుండు
పొడగానమికి వగచుచుం బైపై భర్తృవియోగతాపంబు నంతరంగంబుదహింపం జింతా
సాగరంబుననుమునింగి దిక్కు తెలియక పెక్కు తెఱంగుల విలపించుచు ఓ ప్రాణనాథా నన్ని
ట్లొంటిగా నీనిర్జనవనంబున విడిచిపోవుట నీకుచితంబగునా? నీయందనురక్తురాలననియైన
నాలోచింపకపోతివే? ఓనాథా నేనప్పుడప్పుడు చుంబనాదులకుద్యుక్తుండవగు నీ కను
కూలముగఁ బ్రవర్తింపకపోతినని కోపగించుకొని యిప్పుడు నన్ను వదలిపోతివో? లేక
నామనంబుననుండు ననురాగంబుఁ బరీక్షింపనెంచి యెచ్చటనైన దాగియున్నాఁడవో?
కాక మదనమోహనుని వృత్తాంతంబు నాకంటె ముందుగ రాజపుత్రికెఱింగించి తత్ప్రి
దత్తంబులగు బహుమతులం బడసి నన్నెదుర్కొనందలంచి ముందుగ ధరావంతంబున
కేగితివో? అట్లుగాక పాపిష్ఠులగు బోయలచేతంబడి ప్రాణములు గోలుపోతివో?
ఎక్కడనున్నాఁడవో? ఏవిధముగనున్నాఁడవో? మదనమాలయానమీఁద నీతో నేను
మొగమిచ్చిమాట్లాడకుండితిగాని నేను నాహృదయమున నెప్పుడెప్పుడు రాజపుత్రిక
కార్యము నెఱవేరు? ఎప్పుడు భవత్సంగమసౌఖ్యము సమకూరు అని తలంచుకొనుచు
నున్నస్తకమగు మోహాతిశయము నడంచుకొని భవన్మయమైన మనముతోఁ బ్రవర్తించు
చుండుదును. దయితా! కాముకులమన మతిచంచలమగుటచేఁ బ్రతిజ్ఞాహానికలుగునని
నీకు నామనోగతము ప్రకటింపనైతిని. మనకురక్షకురాలగు రాజపుత్రికయభీష్టంబు సమ
కూర్చి సుఖసాగరంబున నీదంగలననియుంటిని. ఇంక భవద్విరహంబు సైరింపంజాలను.
తొల్లింటి నా యపరాధంబులు మన్నింపుము. నీకభీష్టంబగునేని నాతో సురతసుఖంబు
లనుభవింపుము. నామనస్తాపంబపనయింపుము. నీముద్దుమొగంబుఁ గానిపింపుము. నీ మనో
రథంబుపగిదిం బ్రవర్తింపుము. ఇఁకనిట్లొకింతతడవు నన్నుఁ గరుణింపవేని యేను దేహంబు
నిలుపుకొనంజాలను. ఎన్నివిధంబులవేడికొనినను నీకుంగరుణలేకయున్నది. ఇట్టి కఠిన
గుణంబెప్పుడు నీకుంబట్టువడియె. నీమీఁదిమక్కువచేత నింతదనుక నాహారంబు కసిగాట్లు

గాఁదినుచుంటిని. ఇంకనదియునుమాని ప్రాణంబులువిడువనిదె ప్రయత్నపడుచున్నాను. ఆర్తత్రాణంబుత్తములకత్యంతకీర్తిప్రదంబుగాదె? అనియిట్లనేకవిధములుగ దుఃఖించుచు;

సీ. మగనితోఁ గూడనిమానవతీమణి కిలలోన సుఖలాభ మేమిలేదు,
పరసునికౌఁగిట సమ్మదమందనిపడతికి జన్మసాఫల్య మేమి,
రమణుతో సౌఖ్యసామ్రాజ్యమేలనియట్టికాంతకు లావణ్యగరిమ యేల,
నాథుతో రతులనానందంబుఁ జెందని నళినాక్షి జాణతనమ్ము వమ్ము.

గీ. సరసుఁడౌ ప్రాణనాథుండు సమ్మతించి। యెంచి మోహంబునను గారవించ మించి
యుగముత్రుటిగాఁగఁ గడపని యువిద బ్రతుకు। విశ్వగర్హితమగునని విందుఁగాదె.

అనితలపోయుచు నాదురవస్థందలంచి పరితపించుచు; మగనిసడియెఱుంగమికి వెఱగందుచు; నేను గొంతతడవామామిడిచెట్టుకొమ్మలయందంతట వెదకుచును; గొంత కాలమాకోటరపువాకిటనిలువంబడి ప్రలపించుచును; గొంతసేపు ప్రాణనాయకుని విరహాగ్నికిసహింపలేక వెచ్చనూర్చుచుం; గొంతవడి యితరకీరంబులఁగాంచి నానాయకుండని భ్రమించుచు నయ్యెడకుంజని చూచుచుఁ; గొంతసేపటికి నామనస్సునందు నేను నాయకుని నెడబాసి రాజపుత్రిదగ్గఱకుంబోయిన నన్నుంగాంచి కలకూజితంబెక్క[illegible]యడిగిన నేమిచెప్పంగలను; తనప్రాణంబులకు సమానముగఁ జెందిన యాపంచశరునివాహనంబును గాంచనినాఁడు రాజపుత్రి నన్నుందూఱుచుఁ దనప్రాణంబులువదలునేమొ? భర్తృవిరహశోకంబొకప్రక్క దేహంబుదహియింపనలుగురిలోనిది మగనిఁబోగొట్టుగొన్న మానహీనయనిదూఱువడుచు రాజపుత్రికకు నసూయాపాత్రంబై చెలికత్తెలు సేయునిందలకుఁ గొందలంబందుచు ధరావతంబునకుంబోయి విధవనై జీవించుటకంటెనీయరణ్యమధ్యంబునందిరుగుచుఁ బ్రాణధారణంబునకుం గించిన్మాత్రాహారంబుఁగైకొనుచుం గొంతకాలంబున శరీరంబువాయుట యుత్తమముగాఁ దోఁచుచున్నయది. ఒకవేళ ధరావతంబునకుంబోతినేని భర్తృవియోగవ్యథంగాంచి యందఱునుజేరి మఱియొకకీరంబునకు నన్నుఁగూర్తురేమొ? అట్లుసేయుదురేని యేమియుంజేయలేనుగదా? నాకుంగలకూజితంబుపయింగాక యితరంబుపైయించుకేనియు నాసజనించినది కాదు. ఎన్నివిధములనాలోచించినను పట్టణంబునకేగుట సరికాదు అనినిశ్చయించుకొని యచ్చటనదిరుగుచు నిలుచున్నచోట నిలుకడగాఁబండుకొన్నచోటుపడకగా నాయకునిధ్యానించుచు బహుదినంబులు సంచరించుచుంటిని. ఇట్లు చూచువారలకు దైన్యాధిదేవతవలెఁ దోఁచుచు ననేకారణ్యములఁ సంచరించుచుండి యొక్క నాఁడొకయరణ్యమునకుంబోయి దాని [illegible]కొన్నిఫలంబులుభుజించి క్షుధయడంచుకొని మహావ్యసనాక్రాంతనగుటచేత నా[illegible]ంతయుంగాంచక సుతాపాలంబుఁ గొనక యామాత్రామముండునట్టి యొకా

కొండచఱియలోఁ గనంబడుచున్న గుహాముఖంబుం గాంచి యాచోటు ఏకాంతస్థలంబుగనుండునుగాన నొకింతసేపు విశ్రమించి మార్గాయాసముఁ బోఁగొట్టుకొందును అని తలంచి యాగవివాకిటి కరిగితిని. అచ్చట విషమస్థలంబున నాఁడుదియొకతె భూమిపయింబడియుండఁగాఁ గాంచి సమీపించి యాకాంత నా రాజపుత్రిక ప్రాణసఖియగుమకరికగా నిశ్చయించి సమీపించి యాచేడియకుంగలిగినదుర్దశ విశేషమునకు దుఃఖించుచు నక్కన్నియహస్తంబుపయి వ్రాలి మృతప్రాయయైయుండు నామకరిక గాఢమూర్ఛాక్రాంతయని నిశ్వాసాదులనెఱింగి యేమియుఁదోఁచక యందుకు సమీపముననుండు నొక కొలనికరిగి యా సరోవరజలంబులచే నా చెక్కులు తడుపుకొని వచ్చి యాచేడియపైన నీటితుంపురులు విదిలించితిని. కొంచెము మూర్ఛదేరి యామకరిక యొకప్రక్కకుం బొరలిన నేను మఱియుఁ బూర్వోక్తప్రకారంబుగ శైత్యోపచారంబు సేయం గనువిచ్చిచూచి యో మదనమాలా కూరబాహువును జయమాలినియును నిన్ను భూమిపైయడుగు వెట్టనిచ్చినం గందిపోదువే మోయని యతిగారాబమున బెంచుచుండిరే? అట్టినీకిట్టికట్టిఁడిదశ సంభవించెనే. కటకట్టా! విధివిపర్యాసంబు కేమందు. ప్రాణసఖీ తొల్లి యొకత్రుటికాలంబైనను మమ్ము నెడబాసియుండఁజాలవే? ఇప్పుడు మమ్ముఁ బాసిపోవలసివచ్చెఁగదే? ఆకట్టా నిన్ను మదనమోహనునితోఁ జేర్చి నీసుఖంబులం జూచి సంతసించవలయునని యెన్నెన్నో మనోరథంబులు మనోరథించుచుంటిమే? అవి యన్నియు నొక్కగడియలోపల నశించిపోయెనుగదే? అయ్యయో! శృంగారరసాధిదేవత యస్తమించిపోయినట్లయ్యెనే? కటకటా! సౌందర్యసారములసంకేతనికేతనంబు అడవిం పాలైపోయెఁగదే? హా! రామణీయకనిధి రాళ్లం గలసిపోయెసుమా! యని ప్రలపించుచు మూర్ఛపోయెను. ఏనుమరల నాసరోవరజలంబులు చెక్కలనేఁ గొనివచ్చి పూర్వపువిధమునంజల్లితిని. మరల సేదదేరి యామకరిక కనువిచ్చిచూచి యోభగవతీ యందవాలా! నీవు కొండవ ప్రాణంబనందగియుండు నీ మదనమాలకట్టియాపద సంభవించెనే? హా దైవమా ఈ సుకుమారాంగిని నట్టిబెట్టిదంపుబాధలు పెట్టెదవు. ఇందున నీకైనఫలమేమిరా? అయ్యో? నీయంతనిర్ఘృణుఁడు లేఁడురా? ఓ మదనమోహనుఁడా! రాజపుత్ర! నీ వెక్కడ నెక్కధంబుగ బాములుబడుచున్నావురా? నిన్నుఁ దలంచినమాత్రమున నీ యామదనమాలచందురునింగనుగొన్న చకోరకాంతయనువున నుప్పొంగుచుండునురా కుమారా! ఓ కలకూజితమా! ఓ చతురికా! మీరెవ్వరు వత్తురోయని ప్రతీక్షించుచుండి గడియయొకయుగంబుగాఁ గడపుచుండెనే? మదనమాలవిషయమందు మీరలెంత క్రూరత్వముఁ జూపితిరే? చిన్ననాటనుండి ప్రాణపదంబుగ మిమ్ముం బోషించినవిషయంబైనను మనసునం బెట్టుకొనకపోతిరిగదే? అని యిట్లు ప్రలపించు నామకరికతో నేను ప్రియసఖీ అతిదౌర్భాగ్యశాలినియగు నన్నేల వలంచెదవు. అనిన దక్కగాఁ గనులెత్తిచూచి యామకరిక ఓచతురికాయని మరలమూర్ఛ

పోయెను. నేనును దానిమాటలవలన నామనంబునందు మదనమాలకు మహావిపత్తుసంభ
వించియున్నదని నిశ్చయించుకొని సంతపించుచు మకరికకు ననేకవిధములగు శైత్యోప
చారంబులు సేయుచు బాష్పాయమానంబు లగునీక్షణములతో డగ్గుత్తికపడు నెలుంగుతో
నూరార్చి మూర్ఛదెలిపికూరుచుండం బెట్టిన నామకరిక నన్నుం గాంచి వెక్కి వెక్కి యేడు
చుచు మనమదనమాలగతి యిట్లయ్యెంగదా చతురికా! యని యెలుంగెత్తి పెద్దపెట్టున నేడి
చెను. నేనును దానిం గాంచి శోకంబుపట్టంజాలక ప్రముక్తకంఠంబుగ నేడిచి కొంతసేప
టికి దుఃఖవేగంబు నణంచుకొని కొన్ని వచనంబులు చెప్పి దాని నూరార్చిన నామకరికయుఁ
బైటకొంగుతోఁ గన్నులు దుడుచుకొని వెక్కుచుఁ జతురికా నిన్ను మదనమోహనుని
బిలుచుకొనిరా నంపి యెన్ని దినంబులయ్యె; ఇన్ని దివసంబు లెచ్చోట నుంటివి; నీసహచ
రుడు కలకూజితం బెక్కడ అని యడిగిన నావృత్తాంతంబునంతయుఁ జెప్పితిని. అందు
వలన నాయనుకు శోకంబగ్గలంబై పెతవులదఱుచుఁ గన్నులఁ గాలువలై బాష్పంబులు
ప్రవహించుచు హృదయంబు తటతటం గొట్టుకొనుచుఁ దేహంబునఁ గంపంబు వొడముచు
త్తరింపఁగా నేనును మకరికతో లోకంబునం గర్మపరిపాకంబున కభిముఖం బగుజంతు
వునకు సంప్రాప్తములగు కష్టసుఖంబుల నడ్డగించుటకు సమర్థుండు గలఁడా? ఏల యింతవం
తంగుందెదవు? కొంచెమాశ్వాసము నొంది మదనమాలవృత్తాంతంబు తెలుపుము.
శోకవేగంబధికంబగునప్పుడు సమానసుఖదుఃఖులగువారికిం దెలిపిన నది విభాగించుకొని
బడిపటీతిని గొంచెము సహ్యవేదనంబై యుండును గాదే? అని చెప్పిన నామకరిక యాశ్వాస
మునొంది కన్నులనీళ్లు దుడుచుకొని ఓచతురికా మనమదనమాల వృత్తాంతంబు చెప్ప నా
నోరాడదే? ఏమి సేయుదునని యిట్లనియె. అప్పుడు రాజకుమారునిం బిలుచుకొని రా
నిన్నంపి యా మదనమాల నీపోవుమార్గంబుం గనుంగొనుచుం గొంతతడవుండి నీవు దృష్టి
పథంబతిక్రమించిన యనంతరము భవద్విరహంబుఁ దాళలేక నన్నుం గాంచి యోమకరికా
యీచతురికను నేలపంపితి నే? దీనిమాటలు నమ్మి యారాజకుమారుండు వచ్చునటే? రా
కున్న యేయవస్థ పడియెదనో? ఆరాజకుమారుని నగరం బిక్కడకతిదూరంబుగాన మఱియుం
నెవ్వరును బోఁజాలరు గదా? అని యిట్లనేకవిధములగు తద్విషయాలాపములం బ్రొద్దులం
పుచున్నది:

సీ. ఎప్పుడు నాచిల్క యేకిమానికడ కేగు? నెప్పుడు నాగతుల్ జెప్పఁ బలికి,
నెప్పుడు నానాథు నిప్పుడో దోడ్తెచ్చు? నెప్పుడు బహుమతు లియ్యఁగాంచు,
నెప్పుడు నాతోడ వెలమిఁ బల్కుట లాడు? నెప్పుడు ధననాథు నేలుకొనును,
ఎప్పుడు మాపాలయల్క లీకొని తాఁ దీర్చు? నెప్పుడు సఖియల నెచ్చరించు,
నెప్పుడు నాచేతి పైకెక్కి నృపకుమారుఁ గన్నవృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమముగాఁగ
నెప్పుడు చెప్పును నాయుగళికిఁ బండువులనుఁ సల్పునని కోరుచుండె నాసారసాక్షి.

మఱియును,

సీ. శుకము వచ్చెడుజాడ జూపట్టదింగాక మదిలోన నాచెల్మి మఱచెనొక్కొ,
నృపకుమారుఁడు దాని నేర్పుమాటలఁజూచి పలుమరు వేడి తా నిలిపెనొక్కొ,
త్రోవఁబోవుచునుండ దుష్టకిరాతులచేఁ జిక్కి కష్టముల్ జెందెనొక్కొ,
నానావిధోపవనవిలోకనోత్కంఠ భూమిపైఁ దిఱుగంగఁ బూనెనొక్కొ,
గీ. కాకుసుమబాణబాణనిర్ఘాతదీర్ణ । హృదయుఁడైయున్న తనభర్త యెలమి సేయ,
ప్రబలనిర్బంధములఁ జిక్కి పతికిఁ దక్కి । తాను సుఖవార్ధిఁ దేలంగఁదలఁచెనొక్కొ,

అని యిట్లు చింతించుచుం గొన్నిదినంబులు యుగంబులపగిదిం గడపుచుండి యొకనాఁడుదయమునఁ దనకన్యాకాంతఃపురపుసౌధంబునం బై మేడమీఁది కెక్కి నాతోఁగూడ చతురికరాకం గాంక్షించుచు నలుదిక్కులు బరికించుచుండి యాహర్మ్యము దిగువ ననేకయోధవీరులు మహాజవంబులగు నశ్వవరంబుల నెక్కి కవచంబులు దొడిగి యొఱ వెఱికిన కత్తులును ఖేటకంబులును ధరించి మించిన శౌర్యంబున మాయుండునంతిపురంబు నాక్రమించుటకుం గడంగుచుండం జూచి వారలచేతికత్తుల తళ్తళ్లు. వియత్తలంబుఁ బొత్తుకొనంగాంచి యుత్తలపడుచు నేమిరో? యీయసమయంబున నిందఱు యోధవీరులు వచ్చి కన్యాంతఃపురంబు నిరోధించుటకుం గారణంబని చింతించుచు నేమియుం దోఁచక కొంతతడవు నివ్వెఱపడి తత్తఱించుచుంటిమి. అప్పుడా రాజగృహంబున నొకచోట మహాకలకలంబు వినంబడుచుండె. మే మదిగనుచు భయభ్రాంతలమై యేమి యిది యకాలంబున నిట్టియొడరు సంభవించినది! కటకటా యనుకొనుచుండ నక్కడకుం గొందఱు దాసికలు వచ్చి యిట్లనిరి. ఓమదనమాలా పాంచాలదేశాధిపతి యగు జయవర్మ నీతండ్రి యగు శూరబాహు వుండు గృహంబులోనం జొచ్చి దేవీసహితుండైన యాతనిం జెఱవట్టి నీయన్నలగు జయచంద్రప్రతాపచంద్రులతో నొక గడియకాలము క్రూరయుద్ధంబు సలిపి యేమరుపాటున యుద్ధము సంప్రాప్తమైనందున నాయుధంబులు లేక కేవలము బాహుబలంబున ననేకయోధవీరులం జంపుచుండ నా రాజకుమారుల ననేకవిధమాయోపాయంబులం బట్టి నిగళబద్ధులం జేసి విజయలక్ష్మీవిలాసభాసురుండై నీవుండు కన్యాకాంతఃపురంబున కేగుదెంచుచున్నవాఁడు. తొల్లి పురోహితునితో నిన్నుం దనకు వివాహంబు చేసియియ్యవని నీజనకుండు సెప్పిపంపినందున నాతండు కోపగించుకొని మనపట్టణంబుపై దండెత్తుటకు నిశ్చయించి చతురంగబలసమేతుండై వచ్చి నీయన్నలగు జయచంద్రప్రతాపచంద్రుల బాహువీర్యంబు నకులికి యేమరుపాటునఁ దనమనోరథంబుఁ దీర్చుకొనందలంచి ధర్మయుద్ధంబు మాని నిద్రావిశ్రాంతజనంబైయున్న రాజవీథిం జొచ్చి యీవేకువ నగరు చుట్టుముట్టడించి కావలివారలం బట్టి వధియించి యతివేగంబున రాజగృహంబుం బ్రవేశించెను. అతరిక్కోపనతం బగు నీమహాసంకటంబునం జేయునది లేక నీతండ్రి పట్టువడెను. యుద్ధసన్నా

నానందబాష్పంబులునిండ నాయాఁడు దానిం బిలిచి యోసీ నీకీపటంబిప్పుడియ్యం జనదు. కొన్నిదినములు నాయొద్దనుంచుదు వేని యనంతరమాలోచింతము. నీకిచ్చట నన్నపానాదులకు నకేమియుఁ దక్కువయుండదని చెప్పిన నామె వచన మతిక్రమింప నను పులేక యామె మగువయయ్యు దీనమగు వదనముతో నర్ధాంగీకారము చేసినయది. అంత నేను నామందపాలకితో నో భగవతి మదనమాలకు స్నానసమయంబు సమీపించినయది. దానికంగసంస్కారంబుసేయ నతిత్వరితముగ నేనక్కడ కేగవలసినదానను గాన నాకుత్తరువు దయసేయుమని వేడికొన నందుకామె సమ్మతించి పంపించిన నచ్చోటువాసి వచ్చుచు సమీపమార్గమని యీనగరపుఖ్యమున నుండు మహోద్యానపు నడిత్రోవన వచ్చుచు నచ్చట నొక మామిడిచెట్టుక్రింద గూరుచుండినవాని నొక్క రాజకుమారునిం గంటిని. ఆతని రూపరేఖావిలాసంబులుగాంచిన నావసంతుండే మూర్తిధరియించి యిట్లు పొడసూపుచున్నవాఁడనియు, నీశ్వరానుగ్రహంబుకలిమి నభినవమనోహరాంగంబువడసిన మన్మథుఁడు రతిదేవిని వెదకుకొనుచుం దిరుగుచు నియ్యెడకుఁ జనుదెంచియున్నవాఁడనియు, రంభకంటె నతిసుందరాకారయగు కాంతామణిం బడయం గోరి నలకూబరుండు తపంబుసేయ నీయిలకవతరించియున్నవాఁడేమో యనియు నాకుఁదోచెను. అంతకుమున్ను దాచిత్రపటంబున నందు నాకారంబుఁగాంచి యిది యనల్పశిల్పనైపుణంబున నూహించి వ్రాసినదేకాని యిట్టి జగన్మోహన మగు నాకారంబు ఏరాజకుమారులయందుఁగాని యే దేవతాకుమారులయందుఁగాని యుండదనియే తలంచియుంటిని. ఆపురుషోత్తముని యాకారంబుఁగాంచినది మొదలు ఈయుత్తమునిరూపంబుం జూచి యతిసమర్థుండగు శిల్పి తన సామర్థ్యమునంతయును వినియోగించియు కించిదుక్తదీయలావణ్యలేశంబుమాత్రమైన ననుకృతంబు సేయలేకపోయెనని యనుకొనుచుంటిని. అయిన నాకుమారునిరూపంబె యాచిత్రపటంబున వ్రాయంబడియున్నదియనుట నిక్కువంబు. అభినవయౌవనప్రాదుర్భావంబుం గాంచిన నిరువదిసంవత్సరములవాఁడని తెలియుచున్నది. ఆనవయౌవనునిం గాంచి యిట్టి యభినవమన్మథునికిం దగినరతి నెక్కడ విధి సృష్టిచేసియున్నాఁడో యని తలంచుచుండగా మనోరథడోలికా విహారంబు నీవొక్కతవె కొంచెముసేపు సలిపితివి. పాంచాలాధిపతి చిట్టపట్టంబౌపు నిన్ను నితరరీతిగఁ దలంపంగూడదని యెంచి యాతని శరీరలావణ్యపఙ్కంబునం బడిం బడి వెకలించుకొనలేక మునుంగుచుండు నామనంబున భవదీయదాస్యశ్వర చేయూతయియ్యి నతికష్టంబున నుద్ధరించుకొని వచ్చితిని; అని యిట్లు రతిమాలిని చెప్పఁగా విని మదనమాల యోసీ యితరపురుషప్రసంగంబు మనకేలయనిన నానాననియమాన్సైరంధ్రియుఁ దత్కాలోచిత క్రియాకలాపంబులు జరిపించెను. ఓచతురికా యుక్తప్రతికాలమయిన నారాజనిత్యముక్తలగు కాంతలు మదనమాల నేమరియుండదగాన పేమిరున్నురము

మాటలాడికొన ననువుపడకయుండె. రతిమాలిని యీసంగతిఁదెలిపిన ప్రొద్దాదిదినం బులకుఁ బెండ్లిపనులు రాచనగరునఁ జరుగుచుండెను. ఎంతెంత త్వరగా పనిజరుగు చుండునో యంతంతత్వరగా మదనమాలకు దుఃఖమునధికమైన హృదయంబున మదనశరానలతాపము నంగంబునవివర్ణత్వంబును మించుచుండె. పరిజనులతో నేమియుం బలుకదు. సఖు లకు సంగతులేమియు విశదీకరింపదు. కసిగాట్టుగా నాహారంబు భుజియింపదు. మంచి సొమ్ములలంకరింపదు. చిలుఁగువలువలుగట్టుకొనదు. దేనిలోను కదలక తలఁపోఁతలఁజొ చ్చి చింతించిచింతించి నిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచుండును. ఇట్లుండఁగా నామె చేడియలు దాని విధంబుగాంచి తమపనులయందేమైన గొఱంతయుండి యని సెప్పకే యిట్టులువ్యళీ కంబుంజెందుచున్న దేమోయని యెంతయు భయంబునొంది యొకనాఁడు నన్నడిగిరి. అందుకు నేను నీమదనమాల తన లీలాశుకము తన్నుఁబాసిపోయియున్న కారణాన నిట్టు పరితపించుచున్నది యంతె కాని యొండొకటేమియు లేదని చెప్పితిని. వారలందరును సమ్మ తించిరి. ఒకనాఁడుదయమున నారాజపురోహితుని భార్య యొకనొకవిప్రకాంతఁదోడ్కొనివచ్చి మాచేయుగౌరవంబునకుసంతసించుచు నాతాపసస్త్రీ మదనమాలం గాంచి యిట్లనియె. ఓ కన్యకారత్నమా యీ దినమురాత్రి మూఁడవయామమున జరుగుచుండునప్పుడు ఈ నగరాధిపతియగు జయవర్మమహారాజు మహాబ్రాహ్మణులు నిర్ణయించియుండు శుభ లగ్నమున నిన్నుం బాణిగ్రహణంబుసేసికొనం బోవుచున్నాఁడు. నీ వీయుదయమున మంగళస్నానంబుఁజేసి ధవళాంబరంబులుధరియించి మంగళమాంగళ్యభూషణంబు లలంక రించికొనియుపవసించుచునీదినంబంతయు దేవతాసన్నిధియందుండవలయును; పట్టమహిషీ పదంబునకువచ్చునట్టికన్యకలు పరిణయదినమున నిట్లుపవసించుట యీరాజకులాచా రము; నీవునట్లొనర్పవలయును అని చెప్పఁగా నారాజకన్యక తనహృదయంబుననుండు దుఃఖసాగరంబువొంగి వేలాతిక్రమణంబుసేయంబూనిన నది యడంచుకొని యా బ్రాహ్మణివాక్యంబులకు సమ్మతించిన నప్పుడు తదాజ్ఞచేతఁ బనికత్తెలు మంగళస్నా నంబుసేయించి యమృతఫేనధవళంబులగు దుకూలంబులుగట్టనిచ్చి కొన్నియాభరణంబు లలంకరించి యాకన్యకను మణిమయమగు చతురంతయానమున నెక్కించి సమీపమున నుండు మహాలక్ష్మి సన్నిధానంబునకుంగొనిపోయిరి. నేనుదానితోఁగూడఁబోతిని. పల్లకి దిగి యాపల్లవపాణియు నుల్లంబున నుడుకుచు నచ్చటికావలివారల దాసీజనుల నవ్వల నుండనియమించి భక్తివినయంబుల నాహరివల్లభకు బ్రణామప్రదక్షిణంబులు చేసి యనేకవిధంబులనుతియించి యా యాలయంబున నుపవసించియుండెను. నేనును రమణీయములగు వివాహకథాలాపములఁ బ్రొద్దులుపుచ్చుచుంటిమి. మదనమాల యనుభ వించుమనస్తాపంబులంజూచి సహింపలేకయేమొ? సూర్యుండును పడమటిసముద్రం బునందూఁకె. పాంచాలాధిపతిసున్నభాగ్యభోగంబు! యనంతరంబ కటికచీఁకటులు క్రమ్మం

బునంగలయంబర్వె. గాఢాంధకార మదదంతిదంతకుంతంబులకాంతిలతాంకురంబులనం దగి తారకలు నభంబున వెలింగెను. విరహపాండురంబగుచు విలాసవిధురంబయియుండు మదనమాల మొగంబుతో నిష్పడైన సరిపోలంగలనాయని పరీక్షింప నెంచియేమొ చంద రుండునుదయించెను. అనేకవీరభటరక్షితంబై యుండు నామహాలక్ష్మీమందిరంబునందు మదనమాలయు నేనును మాత్రము దేవీసన్నిధానంబునను టిమి. పరిజనంబులెల్లఁ బరిణ యకార్యతత్పరతం బ్రవర్తించుచుండిరి. కన్యాజనరక్షణంబుననియుక్తలగు కొందఱు మందయానలు కొంతదూరంబున నచ్చటచ్చటంగుంపులుగూడి యాయాచరిత్రంబులు మాటలాడుకొనుచుండిరి. అప్పుడు మదనమాలనన్నుంగాంచి యోమకరికా పంజరంబు నందగులఁకొన్న చిలుకచందంబున నేమియు నేయ నేరకయున్న దానను; వివాహలగ్నం బును సమీపించుచున్నయది; ఈజయవర్మను బెండ్లాడ నించుకేనియు నాకు సమ్మతి లేదు; తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గంబునుగనంబడదు; ఇన్నిదినములుగ నీతో నీసంగతి మందలించుటకొకించుకయైన నవకాశంబుదొరికినది కాదు. కేవలముమందభాగ్యయగు నన్నుంగన్నందున నాతల్లిదండ్రులకుఁ గష్టదశ సంప్రాప్తంబయ్యె. నన్ను వివాహంబు చేసికొనినయనంతరముగాని జయవర్మనాజననీజనకులఁ గారాగారవిముక్తులంజేయఁడని తోఁచెడిని. విషంబుఁదిని ప్రాణంబులువిడుతునాయనియన్ననో యదిగొనితెచ్చి యిచ్చువారలును లేరు. కటకటా! దైవంబు నాయెడల నింత క్రూరతరంబై యుండుట నాజన్మాంతర కృతపాపఫలంబుగాదె? ఇందు కేమందు? లోకమునం గలకష్టంబులకెల్ల యునికిపట్టు లేదనియేమొ? యీమదనమాలను చతుర్ముఖుండు సృజియించె! నీవు నాకుం బరమార్థసఖివైతివేని నాప్రార్థనంబొకటియంగీకరింపుము. ఇతరదాసీజనంబులు రాక మునుపే కార్యంబునకనుకూలింపుము. నాఖేదంబపనయింపుము. ప్రియసఖీ ధర్మంబుఁ బాటింపుము. వేగిరంబ నామనవియంగీకరింపుము. అనియిట్లనేకవిధములుగ బతిమాలు కొనఁగా నేనును దానిపరితాపంబుఁగాంచి మనంబున దుఃఖించుచు నోమదనమాలా నీ యిష్టంబేమి యని యడిగితిని. అప్పుడు రాజపుత్రియుఁ బ్రియసఖి యీనాశరీరము మదనమోహానునికి మన్మథుని చేనివేదితంబై యున్నది. ఇట్టిదీని నితరవినియోగంబుంజేసి యామహాభాగునికి విప్రియంబు సేయుటకంటెఁ దత్క్షణంబునను జ్జగించి యాతనితోఁగల యుంటమేలు. నేను శరీరంబుందొరంగిన నాపంచభూతములయందుఁ బృథివి యాతని మార్గసంచారభూమియందును, జలంబా మోహనాంగుండు స్నానముచేయు వాపికా జలంబులందును, తేజంబు మదనమోహనుని యుదరంబునందును వాయువామహాబాహుని నిశ్వాసంబులందును ఆకాశంబా మన్మథునివంటిరాంగణమునందును గలయునట్లు శ్రీకాళికామాయయగు దేవినింగూర్చి ప్రార్థించి ప్రాణంబులువదలుదును. ఇందుకు నీ వాశంబడుదువనినమ్మి నీతోఁ జెప్పితిని. ఇప్పుడు నాకు మరణంబుగాని వేఱుశరణంబు

లేదు. ఇతరులువచ్చిరేని యదియుదుర్లభంబు. ఇట్టిసమయంబునం గదా ప్రియసఖులుపకరింపవలసియుండు. అనియిట్లనేకవిధముల నాచుబుకంబుఁబట్టుకొని వేడికొనియె. ఇఁకనిన్నుఁ గౌఁగిలించుకొనుట లేదుగదాయని యాలింగనముఁ జేసికొనియె. నీమధురములగువచనములను వినఁబోనుగదాయని మొగంబుముద్దిడుకొనియె. ఈ మదనమాలయందుఁ బ్రీతిఁ బాయకుమని కేలు కేలంగీలించె; మద్విరహంబున కోర్చుకొనుచుని తన పయింటచేఁ గన్నీరుదుడిచె. నామనవిగా మదనమోహనునికిం దెల్పుమని ప్రార్థించె. నా జననీజనకులకు తీరనిదుఃఖబాయనినైతి నేయనివగచె. ఏమి నామాట కుత్తరమియ్యవే యని యూసడించుకొనియె. ఇదియే నాకీ స్నేహధర్మమనిదూఱె. నన్ను బాములఁబెట్ట నీకిష్టమాయనియడిగె. ఇట్టివారలే ప్రియసఖులు అని విసికికొనియె. నాయందుం గరుణించి తనువుఁదొరంగనియ్యవేయని పాదంబులువట్టుకొనియె. నేనునామదనమాల పరితాపంబుం గాంచి యేమియుం జెప్పలేక కేవలబాష్పాయమాననేత్రనై యంతర్గాఢంబగుశోకవేగంబునడంచుకొనలేక పయింటకొంగున మొగంబుమూసికొని యేడుచుచుంటిఁగాని దానితోనేమియుఁ జెప్పఁజాలకయుంటిని. మదనమాలయు నన్ను బహువిధములవేడుకొనుచుండె. ఇట్లుకొంతసేపుజరఁగఁగా నేను మదనమాలతో „ఓ ప్రియసఖి నీవుపరితపించువిధముం గాంచిన నీయభీష్టంబు నెరవేఱనియ్యకయుండుట యుక్తంబుగాదనితోఁచెడిని. నీమరణానంతరమొకనిమిషంబైన నేనుజీవించియుండలేను. మనమిరువుర మొక్కటిగాఁ బ్రాణత్యాగంబుఁ జేసికొందము. ఇది నీకుసమ్మతమేని నీయభీష్టము నెఱవేర్చుటకు నాకునుసమ్మతమే'' అనిన రాజపుత్రియుం గొంచెము కోపగించుకొనుచు నోసీ నాయభీష్టము సమకూరదన్నమాట ప్రకారాంతరముగఁ జెప్పితివంతియకాదటే. నేనుశరీరమురుజ్జగించుట యిప్పటికిభావ్యముగుఁగాని మీకిట్టియమంగళంబేలనే? హరిహరీ! మీతో నేనుజెలిమిఁజేసినందుకు మీప్రాణములువోఁగొట్టుటయే నా ఫలంబు? కడుపుచెడంబుట్టినందుకుఁ గన్నవారికిఁ గారాగృహప్రాప్తిఁ జేసితిని. చెలిమిఁజేసినందుకుం జెలికత్తెలకుఁ బ్రాణపరిత్యాగంబుం జేయింపవలయునా? చాలుం జాలు. మదనమాల నీకుఁ బ్రాణసమానయగుసఖియయ్యో నేని దానిబాధలుదప్పించుటయుచితము. అనియిట్లు బహుకరుణంబుగఁ బలుకుచుండఁగా ననతిదూరంబున నొక సన్యాసి మఱియొకసర్వానవద్యాతిసుందరియగు సుందరీమణినితనవెనువెంటం దీసికొనివచ్చుచుండెను. అదిగాంచి రాజపుత్రి మహావ్యసనాక్రాంతయై యామదనమాలమరణనిర్యాణంబునకుంగూడ నోచుకొనలేదుగదేయని చెప్పి „యాయమనుజూచి యేమిదియనియడిగిన నుత్తరమేమి చెప్పంగల'' ననికన్నులబాష్పములుదుడుచుకొనుచుండెను. ఆ యమయు నతిశీఘ్రముగసమీపించి మదనమాలా యేమినీకన్నులు బాష్పచ్ఛన్నములైనట్లు తోఁచుచున్నవి; కపోలములయందుఁ గన్నీటిధారలుగారుటవలన మకరికాపత్రంబులు

మూసికోయినవి; సౌభాగ్యసదనమగు నీమొగంబు విన్నఁబాటుఁజెందినయది; వెగచుటంజేసి కుచతటంబుకంపంబునొందుచున్న యది; అని యడిగిననాకాంతభయంబుతోప నేమియులేదనిన నాసన్న్యాసినియు సమీపముననుండువారలనవ్వలికంపి యాయాలయపుఁదలుపులుమూసివేసి నిర్జనంబగునాగుడికలయఁజూచివచ్చి మదనమాలనుడగ్గఱి దాని చుబుకంబుంబట్టి యెత్తిముద్దిడి తొడపయింగూరుచుండంబెట్టుకొని కుశలంచక్కనొత్తుచునిట్లనియె. ఓ మదనమాలా యే నెవ్వతెనైనదియు నీవెఱుంగవుగదా? తొల్లి నీకు మదనమోహనునిచిత్రపటంబిచ్చిన మందపాలకినిగానాయేను? నీవునన్నునిరూపించి చూడుమనిన మేమిరువురమును చక్కఁగాఁజూచిలేచి ప్రణామంబుచేసి భగవతియనవధానంబుననైనయపరాధంబుసైరింపుము; నిష్కారణవత్సలత నియ్యెడకు మీరలేతెంచుటంబట్టి మాకుమహాప్రమోదంబయినయది; ఈ మహాదేవియనుగ్రహంబునంజేసికాదె మీసన్నిధానంబుమాకయ్యె; మీరలిప్పుడియ్యెడకు విజయముచేయుటకుంగతంబేమి? కలవృత్తాంతంబువినిపించి మమ్ముంగాపాడుము. అని ప్రార్థించిన నాయమయిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రి నేనునాతపశ్శక్తిచేత భూతభవిష్యద్వర్తమానంబులు బాగుగనెఱుంగుదును. నేనుసంసారంబుంబరిత్యజించి బాల్యము మొదలుకొని యాకలంబులుభుజించి శరీరధారణంబుసేయుచు వీధులయందుంబడియుండుచింపి పేలికలు ధరించుకొనుచు చంద్రచూడచరణకమలధ్యానానందంబున నన్యంబులు మఱచియుండు హృదయంబుతోఁ దపంబుసలుపుచుండి యాపార్వతీకాంతుండు కాంతాసమేతుండై వెలసియుండుశ్రీపర్వతాదిపుణ్యక్షేత్రంబులదర్శింపనెంచి గురుజనానుమతివడసి పెక్కుదేశములుతిరిగి చూచుచు మదనమోహనునిసౌందర్యంబును నీరూపాతిశయంబునుగాంచి మీయిరువురసమాగమంబు రసావహంబై యుండుననియెంచి సంసారపాశబద్ధమానసనై యారాజపుత్రుని యాకారంబుతోనొప్పు చిత్రఫలకంబుఁగానిపించి నీకుఁదదనురాగంబుంగల్పించి మీఁదనికుంగలుగు నర్థంబులుచింతించి యీకాంపిల్యనగరంబునంజేరి యీరాజచంద్రుని వశగతునింజేసికొని యీయూరనుండువారికి నాపద్బంధువువిధంబునను గురుజనమురీతిని పరమమిత్రురాలివలెను బ్రవర్తించుచున్నదానను. ఈపౌరులు నన్నడుగక యేపనులైనఁజేయఁజాలరు. గురుభక్తినాయెడలవారుచేయుచున్నారు. అదియట్లుండ నీకాంపిల్యనగరాధిపతి జయవర్మయును నాకుశిష్యప్రాయుండై తననగరునందు జరగంగల సమస్తకార్యములు నాయనుమతిలేక చేయఁగూడదని యంకిత్తర్వుచేసియున్నవాఁడు. ఇచ్చట నామాటకుంబ్రతిగా నెవ్వరును వడవరు. నీకీసమయంబున ఆనుకూల్యంబు సేయుటకే యేనునీనగరంబున వాసముచేయుచు వీరినివశగతులుగఁ జేసికొనియున్నదానను. ఇప్పుడీకాంపిల్యనగరాధిపతియగుజయవర్మ నిన్నుం బరిణయంబుచేసికొనంగోరి మహామౌహూర్తికులవలన నీరాత్రి మూడుజాములకు మంచిలగ్నంబున్నదనినిశ్చయించి

దేవతాసన్నిధానమున నుపవసించియుండు పెండ్లికూఁతు బ్రాహ్మణముత్తైదువు లగ్నిసన్నిధికిం దోడితెచ్చుట యీరాజకులాచారంబుగాన నట్లువారలచేఁ జేయింప నన్నుం బ్రార్థించి యిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. ముత్తైదువులను ఇంకొకగడియ కిచ్చటికి రాఁబోయెదరు. అగ్నిసన్నిధికిం గొనిపోఁబడినయనంతరము నీవుజయవర్మకు భార్యవగుటతప్పదు. ఇప్పుడిందుకొకయుక్తిచేసెదవినుము. ఇదిగో యీకాంతం జూచితివే? ఇది నీ జనకుండగు శూరబాహువు మిగులఁ బ్రీతితో వివాహంబుచేసికొనిన యాతనిమాతులునితనూజ యగుకలావతికిఁ జనియించి యతిగారాబముగాఁ బెరుఁగుచువచ్చిన మోహనవతి. ఇదియాకారముచేతను రూపముచేతను వయస్సుచేతను కలాకుశలత్వంబుచేతను నీకుసమానయైయున్నది. విశేషపరిచయముగలవారలుగాని మీయిరువురకు భేదంబుగనిపట్టఁజాలరు. అనినమదనమాలయు లేచి యత్యాదరంబుతో మోహనవతి నాలింగనంబుం జేసికొని యాదలమూర్కొని ఓచిన్నిచెలియలా యెన్నిదినములకు నిన్నుగాంచితిని. అని యానందబాష్పంబుల నా మోహనవతి యాదలఁ దడపుచు మందహాసకంగాంచి యీభగవతీ యీచిన్నది యిక్కడకెట్లువచ్చెనో యెఱింగింపుమని వేడికొనగా నాయమయిట్లనియె. ఈ చిన్నదిమాత్రమే కాదు! నీప్రాణనాయకుండు మదనమోహనుండు నువచ్చియున్నవాఁడు. వీరిరాకకుం గారణంబు వివరింతువినుము. నీవుపంపించినచిలుకలు మదనమోహనునినగరంబునకుంజని యచ్చట నతండులేమి ననేకవనంబులు వెదకుచు నొకచోటంగనిపట్టి స్మరసందేశంబుం జెప్పిన నతఁడును మంత్రికుమారునికిం దనదూరదేశప్రయాణంబుసూచింప నాచిలుకలనొకింతసేపు నిలిచియుండంబనిచి తాను ముందర బయలువెడలి ధరావంతంబుఁ జేరెను. అది నష్టభర్తృయగునంగనవిధంబుననుండుట తన మనంబునకురోఁగాఁ గొందఱవలన నీజనకునికి కాంపిల్యనగరాధిపతిచేనైన కారాగృహప్రాప్తియు జయవర్మనిన్నుఁ దనయంతఃపురకాంతఁగాఁ జేసికొనుటయు విని దుఃఖాకులుండైచేయునదిలేక యీయూరిబయిటి దేవాలయంబులోఁ బరుండి కేవలముచింతాక్రాంతుండైయుండఁగా మధురిక యనునీ చెలికత్తెలలోనొకతె యాదృచ్ఛికంబుగ నచ్చటకేగి యాతనిం గాంచి వృత్తంబువిచారించి తెలిసికొని యిట్లనియె. ఓరాజకుమారుఁడా యేనుమదనమాలకుం బ్రియసఖిని. నా పేరుమధురిక. ఆమదనమాల నున్నట్టుండి కాంపిల్యాధిపతిపట్టుకొనిపోఁగా నారాజపుత్రిక తనప్రాణపదమగునొక చిత్రపటంబును తద్గృహాంతరంబున నునిచియుండుటం జేసి తీసికొనిపోవనను వుపడకపోయెను. ఈపటంబుం గానకయుండెనేని యారాజపుత్రిక యాహారంబుపైఁగూడ నాశమానును. దీనినెవ్విధినైన నాకన్నియయొద్దకుం జేర్చుట ప్రియసఖినైననాకుముఖ్యకర్తవ్యంబు. ఆకాకన్నియ కనుంగుం జెలియలు మోహనవతియనుకన్యక తనజననీజనకులఁ బట్టుకొనునట్టి జయవర్మచేతికింజిక్కక యొకరహస్యప్రదేశమున డాగియుండి దిక్కులేక

యిప్పుడు పరితపించుచున్నయది. శూరబాహువుండు రాజగృహంబును పెరరాజభటులాక్రమించుకొనియుండుటంజేసి యామోహనవతి ప్రచ్ఛన్న వేషయై తిరుగుచున్నయది. కాంపీల్యనగరముం జేరదేని యెవ్విధమననైనఁ దనయక్కదగ్గఱకేగి సుఖపడును. ఆర్తసంరక్షణంబు రాజకుమారులకుం గర్తవ్యంబుగాన నిందుకు నీవొడంబడవలయునని యనేకవిధముల వేడికొనెను. అప్పుడా రాజకుమారుండు దానింగాంచి యోమధురికా యిప్పుడా మోహనవతి యెక్కడనున్నది. ఇక్కడకుం బిలుచుకొనిరానువడునా యనియడిగిన నామధురిక యిదెపిలుచుకొనివత్తునని చెప్పి మాసినచీరె ధరించి యొకభిక్షుకి చందంబుననుండు కన్నియను బిలుచుకొనివచ్చి రాజకుమారునికింజూపి యోయయ్యా యిదియె మోహనవతి; అన్యులెఱుంగుదురేమొ యనియీవేషంబుతోఁ దిరుగుచున్నయది యని యవకుంఠనంబుదీసిచూపిన నతఁడు సౌభాగ్యాధిదేవతవలె నుండు నాకన్నియం గాంచి దానిరూపరేఖాతిశయంబుల కచ్చెరువందుచు నిట్టిశుభలక్షణంబు లమరియుండు నీకన్నియకుంగూడ యీవ్రాఁత వ్రాసియున్నవాఁడుగదా విధాత యనితలయూఁచి మధురికా నీవు వేడికొనినవిధంబుగ మిమ్మునుపురను గాంపీల్య నగరంబుం జేర్చెదనని చెప్పి యానాఁడు మధ్యాహ్నమంతయు నాగుడిలో వసియించియుండి సూర్యుండస్తమింపఁగా నాయిరువురం దీసికొని నడుమనడుమ నరణ్యంబులలో నాహారనిద్రాదులు దీర్చుకొనుచుఁ గొన్ని దినములకుముందర యీనగరమునకుం జేరెను. నూతనచిత్రపటంబుం జేతపట్టుకొని యామధురిక యంగడివీధిలోనుండఁగా రాజభటులు నాయొద్దకుంగొని తెచ్చిరి. ఆమధురిక వలన రాజకుమారుని వృత్తాంతంబు విని యితరులకుఁ దెలియకుండ నతని నాపర్ణశాలయందు యునిచి యీమోహనవతినిఁ దగువిధంబులఁ గాపాడుచుంటిని. ఈమోహనవతిసంప్రాప్తికై యిన్నిదినములు రాజును వివాహంబు జరుగనీయక యభ్యంతరము చేయుచుంటిని. ఇదియుఁ బట్టమహిషీపదంబునకుం దగినయది గాన నీజయవర్మను వివాహము చేసికొనందగును. అతండు మీయిరువుర భేదంబుఁ దెలిసికొనంజాలఁడు. ఇప్పుడు చేటివేషంబు ధరియింపంజేసి తీసికొనివచ్చియున్న దీనికి భవదీయాలంకారంబు ధరింపంజేసి వివాహవేదికకడ కంపవలయు. ఈచేటివేషంబు ధరియించి నీ వీమధురికతోఁగూడ మదనమోహనుండు వసియించు నాపర్ణశాలకేగి యాతనితోఁగూడ నీరాత్రి యీ పాంచాల దేశంబు దాటిపోవలయు. అని చెప్పఁగా మదనమాల "భగవతి మందపాలకి యీరహస్యంబు భేదింపంబడదేని నాచెలియలికి ననేకకష్టంబులు సంప్రాప్తంబులగు నేయని నా మనంబు పరితపించుచున్నయది." అనియడుగఁగా నాయమ నేనీవిషయంబులఁ జక్కఁబెట్టంగలను వెఱవకుంబనీవు పొమ్ము అనఁగా నేను నామందపాలకి సాహసంబునకును మంత్రాలోచనంబునకు నచ్చెరువందుచుం దదాజ్ఞచేత మోహనవతికిఁ బెండ్లికూఁతురివేషంబును మదనమాలకుం జేటీవేషంబు నలంకరించి యాకపటచేటికను వెంటబెట్టుకొని యా

ద్యానాలయంబుం దాటితిని. మధురికయు మాకెదురువడి యాభగవతిపర్ణశాలకుం బిలుచుకొనిపోయె. వివాహకార్యంబులకై యనేకదాసీజనులా మందపాలకియుండుచోటికిం బోకరాకలు సేయుచుండుటగలదు గాన మేము మువ్వురము నచ్చటికేగుట సందేహాస్పదంబుగాకయుండుటచే రక్షకభటులు మమ్మునడ్డగించుటకుం బ్రవర్తించరైరి. పర్ణశాల సమీపమునకుం బోవుచుండఁగాఁ దనచేతనున్న చిత్రపటంబు మధురిక మదనమాలచేతి కందిచ్చిన నారాజపుత్త్రి దానిందీసికొని యోప్రియసఖి యీపటంబు నాకుం బ్రాణపదంబని తెలిసికొని బహుదూరప్రయాణాయాసంబునకు వెఱవక యిది తెచ్చి నాకిచ్చిన నీకు నేనేమియుపకారంబు సేయఁజాలుదును; నాయెడల మీకుంగల ప్రేమాతిశయంబిట్లు మిమ్ములనుంచుచున్నయది. నీవు నాప్రాణములకంటెం బ్రియురాలవు'' అని యగ్గించుచు నాకుటీరంబునం బ్రవేశించియుండు గంధర్వతుల్యుండైయుండు రాజకుమారు నింగాంచి భయసంభ్రమంబులతో వెనుకకొదిగినిలిచి నన్నుంజూచి రహస్యంబుగ నో మకరికా మనము స్త్రీస్వభావసులభమగునజ్ఞానముచేతఁ గార్యాకార్యములు విచారింపక ప్రవర్తించితిమిగదే? ఈయతిగంభీరుఁడును మహానుభావప్రకృతియు నగుపురుషసత్తముండెక్కడ? మనమెక్కడ? ఈతనిదాస్యమునకుంగూడ నేనుతగనే? మనమా యీతని నిచ్చటకురప్పించెడువారము. మహోదారస్వభావముకలవారలగు నృపకుమారులు శరణాగతులను దనరుసమస్తవిధములఁ బోషించుచు వారికభీష్టసిద్ధిఁజేయు ప్రకృతిగలవారు గాన నీగుణహీననగు నావాక్యమాదరించి వచ్చియున్నవాఁడు. అని చెప్పఁగా నేను నారాజకుమారునియంతికంబున కరిగి వినయముగఁ జేయి మోడ్చి యోకుమారకా నాప్రియసఖి మదనమాల సహజప్రేమపరవశహృదయయై విన్నవించుచున్నయది! బహుదూరంబుగ నొకదేశమునుండి మఱియొకదేశమునకు మిమ్ము రప్పించి మీయతిసుకుమారమగు దేహమునకు పరిశ్రమంబుఁ గలుగంజేసితి; ఈయపరాధంబు క్షమియింపందగును. ఇదియునుంగాక భవదాగమనంబునకు సంతసించి నాజనకుఁడును సహోదరులును మహోత్సవంబు నడుపుచు నెదుర్కొని నగరునకుం దోడి తెచ్చునట్లు లేకపోయె గదాయని తనహృదయంబునం బరితపించుచున్నయది. అని సఖి చెప్పఁగా నామహానుభావప్రకృతి యగుకుమారుండు పావనవాక్యోపన్యాసంబుల మానసపంకంబుంగడిగివేయునట్లు నాతో నిట్లనియె. ఓసీ మీరాజకూతురు మమ్మింతటి ప్రేమచేఁ బిలిపించుట వలననైన సంతోషము దూరదేశగమనాయాసంబుఁ గణింపనియ్యదు. మీరలిపుడు పరిపూర్ణానురాగముచేత నాయెడ కేతెంచి నన్ను విచారించుటవలన శూరబాహువు నన్నెదుర్కొనననంత సంతసము గలిగె. ఇప్పుడిచ్చోట నేతత్ప్రసంగంబుల ప్రొద్దు జరిగిన నేమేమి సంకటములు తటస్థించునో యెఱుంగము. తక్షణంబ బయలువెడలి యీ పాంచాలదేశమును దాటి పోవలయును. మధురిక మందపాలకిమూర్ఛాప్రతీక్షకురాలై యిచ్చ

టనయుండవలయు. భగవతి యింతకుముందసశ్వాయత్తముచేసియుంచియున్నయుత్తమాశ్వంబుపై నీవునుమీరాజకూఁతురునారోహించి యీవనమునకుంజేరువనయుండు నరణ్యంబునంబ్రవేశించి క్రమక్రమంబుగ నీదేశముదాటవలయునని చెప్పఁగా నేను నల్లకానిమ్మని యాకుమారుండు చూపినయశ్వంబుపై మదనమాలతోఁగూడ నారోహించి యాశనిగుప్తంబుతో వెనువెంట నేయచ్చటిచెట్లసందున నితరులకుఁదెలియకుండ మెల్లమెల్లనఁజని యడవిలోఁబ్రవేశించితిని. ఇట్లు రాజకుమారుండును మేమును ప్రవేశించి గుఱ్ఱంబులనతిజవంబునం బరుగులెత్తించిన మరునాఁడుదయమునకుఁ బాంచాలదేశంబుఁ దాటి యాయశ్వవరంబులు వాయువేగంబునంజనిచని యొకచోట సింహశార్దూలఖడ్గగవయశరభాదిక్రూరమృగనిబిడంబయి యనేకవిధములగు పాలతాలకపిత్థాశ్వత్థపిచుమందచందనతిందుక ఖర్జూరవేణునింబకదంబప్రముఖము లగువృక్షములు క్రిక్కిరిసి యెడతెఱపిలేక సూర్యకిరణప్రసరణంబునకైన నవకాశంబియ్యనియతిభయంకర మగు నొకగహనంబుం బ్రవేశించెను. రాజపుత్రుండునుమాతో తొల్లి తానుమధురికను మోహానవతినింబిలిచుకొని ధరావంశంబునుండికదలి చక్కనిమార్గమునంజనక యీగహనంబునం బ్రవేశించి దీనిగుండ కాంపిల్యనగరమునకుంజేరితిని. అని చెప్పుచుం బూర్వపరిచితములగుకొన్నిచోటులచుజూపుచు మాత్రోవకడ్డంబై పైకుఱికి మమ్ము హింసింపంబోవు శార్దూలాదిమృగంబుల నతిచాతుర్యంబునం జంపి భయంబుడుపుచు; మఱియు రాజపుత్రులేయాస్థలంబుల నీయామృగంబుల నీయీవిధంబుగ వేఁటాడుదురని యాప్రకారంబభివర్ణించిచెప్పుచు; మాకుమార్గప్రదర్శకుండై ముందుఁబోవుచుండెను. సూర్యుండునాకాశమధ్యంబుంజేరె; భూమిపయి నడుగిడనీయకలలాటతపంబులై యాతపంబులు బిట్టుడికెరలె మృగకులంబులు మందలుమందలుగఁజేరుకొని చెట్లక్రిందంబరుండి నెమరువెట్టుటకుపక్రమించె. ఎండమావులుపథికులకుజలభ్రాంతిఁ గల్పించియలయింపసాగె. పక్షికులంబులుచెట్ల నీడలకుంజేరె. అట్టికఠోరాతపంబున కశ్వంబులుపరిశ్రాంతినొంది నడవలేకచిక్కిన మేమునుతృషార్తులమయి జలకాంక్షచే నెక్కడనైన జలాశయంబుండుదనుక మెల్లగనేగవలయునని ప్రయత్నపడుచుఁ బ్రతిచెట్టుక్రిందను బ్రతిపొదరింటను నిలుచుచు నతిప్రయాసంబుతో నరుగుచుంటిమి. అప్పుడునల్లనిశరీరంబులునుపల్లపుదవ్రేలును కోరమీసంబులును మిడిగ్రుడ్లునుతడవిండ్లునుగలవారు కొందఱుబోయలు మాదారి కడ్డంబువచ్చి యిటునటుం దిరుగుచుండిరి. రాజకుమారుండు వారింగాంచి యోచెంచులారా యిక్కడకునీటిపట్టు లెంతదూరంబుననున్నవియని యడిగిన వారును సమీపమునకువచ్చి యోసామిమీరు విశేషముగదప్పిగొనియున్నారని తోఁచుచున్నది. ఈయడవి పనేకులు యెడారిత్రోవలోఁ జలువపందిరులుంచి పథికులకు శీతోదకంబు [illegible] శొంఠి జంబీరరసాదియుక్తంబగు తక్రంబును చందనంబును

తాళవ్రతంబులనొసంగి మహాపుణ్యఫలంబులం బడయుచున్నవారు. అట్టుండ మేము మీకు నీటి పట్టులైనం జూపలేమా? మీయనుగ్రహంబుఁ బడయనియ్యకొనమా? మీరలింతట గంబోదురేని యాచోటులుగనిపట్టి బహుకాలంబు సెల్లు. ఈయాండువారు ఎండకోర్వక విశేషంబుగఁ బరితపించెదరు. ఈయశ్వంబులును శ్రాంతంబులై యున్నవి. గాన కొంచెము దవ్వులనున్న జలాశయంబునకు నడువలేవు. ఈగుఱ్ఱంబులను ఈకాంతలను ఇక్కడ చెట్లక్రిందనిలిపి పాదచారివై నీవు వత్తువేని యొకింత సేపటికి జలాశయంబుం జేరి దప్పిందీర్చుకొని నీరంబులం గొనిరావచ్చును. అనిచెప్పఁగా రాజకుమారుండును "ఓ బోయలారా యిట్టిమహారణ్యంబున నాఁడువారినొంటిగ విడిచి రాఁగూడదే" యని యనఁగా వారలుసామీ యిది మేము వసియించుచుండెడు తావు; మండెబ్బలేక యీఁగయైన నిందుం జొరలేదు; భయపడక మీరు మాలోఁ గొందఱతోఁగూడ చెఱువునొద్దకుంబొండు. కొందఱము వీరికి మీరు వచ్చునంతవఱకుఁ గావలియుండెదము. లోకమునం బరోపకారమునకుంగాని యీకాయము దోషనికాయంబు కాదా యని పల్కిన నతఁడు వారిపల్కులకు సంతసించి మమ్మునడిగి, గుఱ్ఱంబులను మమ్ము నక్కడనునిచి యాబోయలలోఁ గొందఱం బిలుచుకొని యాయరణ్యమధ్యంబున నొకత్రోవం జనియె. మేము తృషార్తలమగుటం జేసి మతిభ్రంశంబుం జెంది యాతని కొంటరిగఁ బోవ ననుమతించితిమి యంతయుకాని వేరు కాదు. విధివిపాకంబెవ్వరచేయఁగా నెట్టి దిట్టలకయిన బుద్ధి పెడతలం బట్టునుగాదె? అట్లు రాజకుమారుండరిగిన యనంతరము మేమచ్చల్లని యొకవృక్షక్రిందం గూరుచుంటిమి. ఒకింత సేపయ్యెను. మఱియును నొకబోయ యచ్చటికివచ్చి మాకుం గావలియున్న వారినడిగి మావృత్తాంతం బెఱింగి కటకటా జలంబునకంత దూరంబు చననేల? సమీపమున నయున్నదే యని మమ్మం దోడ్కొని పోయి సమీపస్థలంబునన జలంబులు గానిపించె. మేమిరువురము నాజలంబులు ద్రావి యీగుఱ్ఱంబులకు దప్పికఁదీర్చి తొల్లిటిస్థలంబునం గూరుచుంటిమి. రాజకుమారునితోఁ బోయియున్న బోయలుం గొందఱు బిట్టువాపోవుచు మాయొద్దకువచ్చి మాపాదంబులబయింబడి బాష్పజలం భూమిందడుపుచుం బరితపింప మేమునుదిగులుపడి యోబోయలారా రాజకుమారుఁ డెక్కడనున్నాఁడు; ఆతనివిడిచి మీరు పరువిడి వచ్చుటకుం గారణమేమి? మీరలిట్లు దుఃఖించుట వలన మాహృదయంబులు ఆతనివిషయంబున; ననేకానిష్టంబులు చింతించుచున్నయవి; అని యడిగితిమి. వారు ఓయమ్మలారా మేము చెరువుత్రోవంబట్టిపోవుచుండఁగా మామార్గమున నొకసింగం బెదురుగా వచ్చెను. ముందరుగుచున్న రాజకుమారుండు మేము వలదు వలదని చెప్పుచుండఁగా దానినదలించెను. అదియుం క్షుధాతురంబై యున్నదిగాన నతని యదలింపునకుం గనలి మొంగంబు దెఱచుకొని జటలు నిక్కించుకొని యత్యాగ్రహంబున నెగిరి ముందటికాళ్లగోళ్ల వ్రాద

యంబున గ్రుచ్చుకొనునట్లు క్రూరప్రహారంబుసలిపిన మన రాజుభూమిపయింబడియె పడునంతలో నామృగరాజంబు నాతనిశరీరమున ననేకవ్రణములు గలుగునట్లు బహుప్రకారంబుల మోదుచుండ మేమందఱమునుజేరి యార్భాటంబులు కొన్ని సలుపఁగా విడిచిపోయెను. రాజకుమారుండు పూర్వమె తృషార్తుండై యుంకుటచేతను సింహనఖరప్రహారంబుచేతను సొమ్మవోయి యిలపయింబడియె. మేమెంత బిలిచినంబలుకక పొరలాడుచున్నవాఁడు. శీఘ్రముగఁ బ్రాణములు వదలిపెట్టుననితోఁచి మీకీవృత్తాంతము దెలుపవచ్చితిమి. ప్రాణములుండఁగా బంధుజనంబులుచూచి కన్నీళ్లుపెట్టుకొని మాటలాడరేని యది జీవముండువరకు మనశ్శల్యంబయి బాధించుచుండునని పెద్దలు వచింపుదురుకాదె? యనిచెప్పఁగా మేమును పిడుగువడ్డట్లు వినబడిన యామాటకు మూర్ఛవోయి యొడలు దెలిసి లేచి విలపించుచు నోయయ్యా రాజకుమారుఁడా మమ్మనిట్లు నట్టడివినిడించిపోవుట న్యాయమే నాయని వాపోవుచు మాకై నీకిట్టి యాపద సంభవించెగదాయని ప్రలపించుచు నచ్చటనుండలేక యోయయ్యలారా ఆమహాభాగుఁడు పడియుండుచోటికి మమ్ముంగొనిపొండు; ఈయనాథలయందుఁ గనికరముంచుఁడు; అని వేడికొనఁగావారును అట్లనేకానిండు. మావెంటరెండు. మీకుఋణానుబంధంబున్నఁ బ్రాణంబుతోనుండఁగా నాతనింజూడఁగలరు. అందుకైకదా మేమతిత్వరితగతింబరువిడివచ్చితిమి; అనఁగా మేమును శోకవేగంబు సహింపంజాలక యాయుధంబులను గుఱ్ఱంబులను మఱచి వారివెంటసంటి భూమిపైఁబడుచు లేచుచుంబోవుచుంటిమి. కొంతదూరంబరుగునంతకు మేముఏయేచోటులు దాటితిమో యేయేగుట్టలు మెట్టితిమొ ఏయే చెట్లుచుట్టితిమొ ఏయేమిట్టలనరిగితిమొ భూమిపైనుంటిమొ ఆకసంబున కెగసితిమొ ఏవిషయంబు నెఱుంగక కేవలము రాజపుత్రాపహృతమానసలమై బహుదూరంబరిగితిమి. సూర్యుండస్తమించె. అప్పటికిని రాజపుత్రునింగానక యాబోయలతో యోరీ మారాజకుమారుఁడేడీ? ఒకవేళ ముందుపోయినతోవ తప్పిపోయెదరో? ఇంతపఱకాతండు జీవించి యుండునా యని యడిగిన వారును మమ్ముంగాంచినవ్వి మారాజకుమారుండిచ్చటికి సమీపముననుండు బోయపల్లెయందున్నవాఁడు; తోవతప్పకయె పిలుచుకొని పోవుచున్నారము రండు. ఈరాజపుత్రిక వేగిరంబ తనదగ్గరకురాకున్నచో మదనబాణంబులచేతఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజించును. అతివేగంబువం బోవుదమేని మేలుగలుగు అనిచెప్పిరి. అప్పుడు వారిమాటలకు సంశయించుచు మేము నిలువఁబడి మనలవీరువంచించి యింతదూరంబు గొనితెచ్చిరి; వీరల చేతందగులుకొంటిమి. ఇంకేమి సేయనగునని దిగులుపడుచుఁ గాళ్లుతడంబడ హృదయంబు తటతటనదరవదనంబులు శుష్కంబులై దేహంబులు వడవడవడంక నొండొరుల మొగంబులు గాంచుకొనుచుంటిమి. అప్పుడు ఆబోయలు ఓబాలామణులారా మీరు మాసంగీతంబునకు

హృదయంబు గరఁగివచ్చి మృగంబులు వలలందగులుకొనురీతి మా నయవంచకంబులగు వచనంబులకేమరి మాచేతం జిక్కుకొంటిరి. ఇఁకదప్పించుకొన మీకుఁదరంబుగాదు. ఇంతకుం గొన్ని దినములకు ముందు ఆరాజకుమారునితో వచ్చిన యీకన్నియంగాంచి మాయధిపతి మోహించి మమ్ముంబిలిచి యెట్టికపటోపాయంబుననైని నాతనివంచించి యామించుఁబోఁడిని నామంచంబునొద్దకుం గొనిరావలయుం; రాజకుమారుండు మహాపరాక్రమశాలిగాన నతనితోఁబోరాడి మీరుగాని మీతోఁగూడిన నేనుగాని జయించ లేము; తుదకు ఆయాఁడువారుగూడ క్షత్రియకాంతలుగాన ధనుర్విద్యాభ్యాసంబునం గడిదేరినవారై యుందురు. వారియొద్దనైన నాయుధంబులుండఁగా మీరుపోఁ గూడదు. వారలతో రాజపుత్తుసెడవాపి వంచనమెయి నాకాంతల నిరాయుధులం జేసి పట్టుకొనితెచ్చునది అనిమాకాజ్ఞఁజేసియున్నవాఁడుగాన మేమిన్నివిధముల మిమ్ము వంచించికొని తెచ్చియున్నారము. ఇదిగో యెదురనుండునది మారాజు వసియించు బోయపల్లెయని చెప్పఁగా విని మేము మనంబుల ఖేదంబు నొందుచు, శ్లో॥ అన్యథా చింతితంకార్యం దైవమన్యత్రచింతయేత్॥ అన్నలోకోక్తియప్రయోజకంబు గాదు. కాంపిల్యాధిపతికిఁ బట్టమహిషియై యుండుటకు సమ్మతించని యీమదనమాలకుందుదకు బోయల పాలంబడి కాయంబుజెడుపుకొన వలసినట్లయ్యెఁగా ఆహా ఏమిదైవ చిత్రము! అఘటితఘటనా సమర్థుఁడగు విధికిందుష్కరంబును గలదే? శూరబాహు పుత్రుఁ గూఁతురై పుట్టుటయెక్కడ! బోయవానింజెట్టపట్టుట యెక్కడ! కటకటా ఏమి యీభాగ్యవైపరీత్యంబు! అనివగచుచుం జేయునదిలేక యూరకుంటిమి. ఇట్లు చింతించుచునుండు మమ్ముంగాంచి యాబోయలు ఓకాంతలార యిఁక వగచియుపయోగము లేదు. వంటెంటిలోఁ బ్రవేశించిన కుందేళ్లవలెనైతిరి. మారాజు దీనిపై మక్కువచేతఁ బ్రబలతరముగ నస్వస్థశరీరుండైయున్నవాఁడు. దైవము మాపాలనుండి మిమ్మును మాకులభ్యలగునట్లొనరించి మా ప్రాణంబులు నిలిపినదయ్యెను. వేగిరంబ రండు నేను వలచియుండు కాంతామణింగొనిరాక మీరు మీ మీకాంతలం గాంచితిరేని కృతాంతుని మొగంబును గాంచఁగలరు. అని మాయేలిక యతికఠినంబుగ నాజ్ఞచేసి యుండుటంబట్టి మేము గృహంబులువదలి యన్నాదులుమాని పరిభ్రమించుచున్నారము. మాపెండ్లాల మొగంబులు చూడ మనంబుసంభ్రమించుచున్నయది. మిమ్మతనిచేతికొప్పగించి యాతండిచ్చుపసదనంబులుగైకొని మాయిండ్లకేగెదము. అని చెప్పుచు మమ్ముబహునిర్బంధ పూర్వకముగఁ గొనిపోయిరి. మేమునుచని శబరబాలకనిహత నానావిధశకుంతతతిపోషితసిరామయకోరణ ఘోరగృహద్వారంబును, కూరసార మేయమాత్రపరిజనకిరాతనివహాసిబిడంబును, నానామృగనికాయ మృతకళేబరదుర్గంధంబు నగుబోయపల్లియం బ్రవేశించితిమి. మాతో నరుగుదెంచుచున్న చెంచులు

మమ్మునొక గుడిసెయొద్దకుం గొనిపోయి వాకిట నిలిపి యందులోనికిం బ్రవేశించి యొక ముసలివానిం గొని తెచ్చిరి. వాఁడు మమ్ముంగాంచి మించిన యాశ్చర్యంబునం దన పెండ్లము నిలిచికొనివచ్చి కూరుచుండి యోసీ వీరిని గాంచితివే? ఇట్టి యతిసుకుమారులగు మనుష్యులుకూడ నున్నారుగదా. ఈకాంతయే సుందమనియొ మనవాఁడు రాజకన్యక రాజకన్యకయని తలంచుకొనుచున్నాఁడు; వీరికె దేహమున నేమైన బలమున్నదా? మనవలె నడవులయందు దూఁటి యెగిచి యెగిచి తతిమి పిట్టలను బట్టుకొనఁగలరా? ఏమేమొ బెదరి బెదరి చూచుచున్నారు; ఇసిరో ఈనాలితేనిబాలలు మనకేలా? కొన్ని దినములనుండి వానిమాటలు విని వీరునతికట్టె తోవలుకొట్టి ధనము సంపాదించుటలు మాని, మృగంబులం బొరిగొని మాంసంబులు గడించుటలు వదలి, వేటకుక్కలంగొని పరాహోదులం జంపునవులభ్యసించుట విడిచి, వలలొడ్డి పులుగులం బట్టి కట్టితెచ్చుటం బరిహరించి యీపనికిమాలిన పనులకుం గడంగిరి. బళాబళా బాగుబాగు! ఓసీముసలీ మనబిడ్డం డీపిండిబొమ్మలవలె నుండు కొమ్మలం గాంచెనేని మమ్మరంబగు మన్మథవేదనచే నిమ్ములువదలి దిమ్మవట్టినవానివిధమున వీరితోఁదిరుగుచుండు నంతియకాని నెమ్మదితో దాఁజాడవలసిన పనులు చూడఁడు. మృగహింసకుం బోక వలలొడ్డి పులుగులు పట్టుకొవం జనక కన్నములుపెట్టి ద్రవ్యంబులు దొంగిలించుట కలుగక కేవలము వీరితోనే కాలంబుగడపుచుండు. అట్లయ్యోనేని మనకులధర్మంబు చెడును. ఎన్నివిధములనైన వానికీ కాంతల నందకుండంజేయుట మంచిది. ఎవ్విధముగ నీకార్యంబు సమకూర్పవలయు. అని పల్కెను. ఇంతలోన నొకబోయ యచ్చటికి వచ్చిన నాముసలిబోయవాఁడు నాబిడ్డని నేమంబుఁదెల్పుము; పోయినకార్యం బేవిధముగ ముగిసెను? అని యడుగఁగా నాకిరాతుండు సామీ మీకొడుకును మేమును బ్రయత్నించిన పని చెడిపోవుటకూడగలదా? మీ ఆనతిఁగైకొని యిల్లువిడిచి బయలుదేరి యీకొండగవిలోనుండుచండికదేవళంబునకుం జని మేమందఱము నేలంబడి మ్రొక్కి యోతల్లీ యీసారి మాకు గొప్పధనసంచయము దొరకెనేని యప్పుడె నీకు మంచిమానిసిని బలియిచ్చెదమని వేడికొని బహుదూరం బరిగితిమి. ఆతల్లివరంబెట్టిదో తెల్పలేము. మేము యీహిమవంతంబుదగ్గఱ నుండు నొకరాజధానిని గొల్లగొట్టి యెన్నరానిధనంబులును వస్త్రంబులును నగలును దొంగలించుకొని నిరుపద్రవంబుగా దాగియున్నారము. రహస్యముగ మీకీ వృత్తాంతంబుం దెల్పి నన్ను తమకుమారుండంపినవాఁడు. అనఁగా నావగ్గుబోయ బహుసంతోషపడుచు మన కింతమేలు చేసినయాతల్లికిఁ బ్రార్థన చెల్లించుటకు జాగుసేయఁగూడదు. అది నెరవేర్చినంగాని మనబిడ్డఁడు రాజోపద్రవము లేక మనయుండుచోటికిఁబోవఁడు. కావున్నాఁడ దేవతాబలి నిర్వర్తింపంబడవలయు, జాగుసేయక యీయిరువురిలో నెవండయినన్నాలో నుండెడిదానింబట్టి తీసికొనిపోయి యీకొండలరాయని

పట్టికి బలిపెట్టుఁడు. మఱియొకదానిఁ దఱుమఁగొట్టుఁడు. అనియుత్తర్వు చేసెను. అంతట నేను వానిమాటలువిని మదనమాలకుఁ బ్రాణములుపోవునట్లు సంభవించిన కట్టిడిసేఁతకు ననేకవిధముల వగచుచుండ నన్నువదలి యాకిరాతులు మదనమాలంబట్టుకొని యాకొండగవియొద్దకుం గొనిపోయిరి; నేనును దానివెనువెంటం బెనురోదనంబుసేయుచు నురంబుమోదుకొనుచు భూమిపయింబడుచు లేచుచు వాపోవుచు నచ్చటికింబోతిని. ప్రళయకాలంబునం బదునాలుగులోకంబులు నములందెఱచికొన్న యమునినోటి దంష్ట్రిలవలె నుండు పెద్దకత్తులుగొని యిరువురు కిరాతులు మదనమాలను దత్సమీపముననుండు మడుఁగులో ముంచియెత్తి నన్నుంగాంచి యొకపలుకైనం బలుకనియ్యక నన్నింతకుపైన రాకూడదని నిరోధించి యాగుహాలో నుండు నాలయములోనికిం గొనిపోయిరి. మనరాజపుత్త్రికిం గలిగిన యీవిధివైపరీత్యంబుం దలంచుకొని యప్పుడు మూర్ఛపోయి భూమిపయింబడితి. ఇప్పుడు నీవచనంబులచేత దేహంబుం దెలిసికొంటిని, ఓచతురికా వింటివషే! మనమదనమాలగతి! ఏమయ్యెనో? ఆసుకుమారాంగికిం గలిగినయతికఠినపు మరణముంజూప నన్ను దేవుఁడు దానితో వెంటబెట్టుకొనివచ్చెను వింటివషే! అనియిట్లామకరిక నాకుందెల్పిన నేను మదనమాల ప్రాణంబులయందు నిరాశనయ్యుఁ దొల్లి జ్యోతిష్కులు ఇది మహామండలేశ్వరునింజెట్టపట్టి యఖిలభూమండలంబు నేలుచుఁ బతికిఁ బ్రాణసమానురాలై యనేకవత్సరంబులు సుఖించుచుండును. అని చెప్పియున్నవారు గాన నొకించుక ప్రత్యాశతో నామకరికంగాంచి యోప్రియసఖి ఇఁక మనము చింతించుటం జేయునదేమున్నయది. ఇచ్చోటనుండుటవలన నుపయోగములేదు. మెల్లమెల్లగఁబోయి కాంపిల్యనగరముంజేరి మోహనవతినైనఁజూచుచుఁ గాలముఁగడపుచుందము పోదము రా అనిచెప్పితిని. అందుకామకరిక సమ్మతించి అచ్చోటువాసికదలి క్రమక్రమంబుగ నాచూపునట్టి మార్గమునవచ్చుచు కాయలును పండ్లును జలంబులు నాహారంబుగాఁ గొన్నిదినములకు కాంపిల్యనగర సమీపమునకుంజేరెను. ఆనాటిరాత్రి నేను నానగరంబునం బ్రవేశింప నిచ్చలేనిదానఁగాన దానికిఁ దెలియకుండ నచ్చోటువిడిచికదలి తొల్లింటిపగిది ననేకస్థలములయందు సంచరించుచున్నదానను. మారాజపుత్త్రికకుఁ బ్రియసమాగమంబగుదనుక నేనును బ్రహ్మచర్య వ్రతంబు నలుపవలసినదాననై యుండుటంజేసి యితరులతో మాటలాడనొల్లను. మనోహరములగు నుద్యానవనములయందు సంచరింపసమ్మతింపను. రాజగృహములయందు విహరింపను. ఓరాజకీరమా నీవు నాకుఁ బ్రియసుహృత్తువని నీతో వృత్తాంతము విన్నవించితిని. అని యిట్లాయాఁడుచిలుక పల్కుచుండఁగా మాయున్న పొదరింటికి సమీపంబున ఓచతురికా తొల్లియారాజపుత్త్రి తనకుం బ్రియసమాగమంబు కాకముందె నీకుం బ్రియసంగమమహోత్సవంబుఁ గావించునట్లు చెప్పి యిప్పుడుతాను

క్రమంబుమాని ప్రవర్తించెను. ఈకిటుకు నీకెరుకపడదాయెఁగదా అని యొకపలుకు వినంబడియె. అంత కాయాఁడుచిలుక మహోహర్షంబుతో నోరాజకీరమా యిప్పుడు వినంబడిన వచనము నాకుంజెవులయందు సుధావర్షము గురిసినట్లయ్యెను. ఆమదనమాల జీవించిసుఖంబుగఁ దన యభీష్టనాయకునిం గలసినదా ? శ్లో॥ అథవాభవితవ్యానాం ద్వారాణిభవంతిసర్వత్ర॥ అనునట్లు శుభములుగాని యశుభములుగాని సంభవించ వలసివచ్చినపుడు అన్నియును వానికిం ద్రోవలై యుండును. రానికాలములో నన్నియుఁ బ్రతిబంధకములుగానగును. ఆమదనమాల తానెన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను తుదకుఁ దనప్రయత్నములు విఫలంబులై పోవుటమాత్రమేగాక ప్రాణములు పోఁగొట్టుకోవలసినట్లయ్యెను. జీవితనిరాశయైన యనంతరము ప్రియసంగమసౌఖ్యంబు సమకూరె. అఖిలజంతువులకును వానివానికర్మములు ఫలములియ్యఁదటియైనచో సుఖదుఃఖములు సంప్రాప్తములగుచుండుటను దర్శించిచూడ నెవ్వనికి దరంబుగాదు. ఓరాజకీరమా యావచనామృతమును నాచెవులకు వర్షించినదియెవరు ? దానిం దెలుపుము ; అనఁగా నేను ఓచతురికా యీవచనముం దెల్పినయది యామదనమాలప్రియసఖి యగుకళావతి. అని చెప్పఁగా నది యిట్లయిన నారాజపుత్రిక యింతకు సమీపమున నుండునట్లు తోఁచుచున్నది. లోకమునం బ్రియజనము ప్రవృత్తిదెలియక బహుదినంబులుగడపినను కుశలవృత్తాంతమును వినినయనంతర మాయిష్టజనముంగాంచునంతలోపల మనంబత్యుత్సుకంబై తత్తరించుట సాధారణంబుగాదె? కాననేను నాప్రియసఖింజూడ నత్యుత్కంఠితనై యున్నదానను. అదియుండుచోటు దెలుపుము. అని ప్రార్థింపఁగా కళావతి మరలనిట్లనియె. ఓచతురికా నీప్రియసఖియగు మదనమాల యీపూఁబోదరింటం దననాయకునింగూడి నీవృత్తాంతంబు వినుచున్నయది. నీప్రియసఖుండగు కలకూజితంబును భవత్సంగమాత్యుత్సుక్యంబుతో నీతో మాటలాడుచున్నవాఁడు. ఇదియు నీవెఱుంగలేకపోతివి. అనినయాయబ్జాక్షి వచనములువిని యాచతురికనుంగాంచి సిగ్గుపడుచుందటాలున నాపొదరింటిలోనికిం జని యామదన మోహనుఁడును మదనమాలయు నుండుటంగాంచి సంతసించి యారాజపుత్రిక ముంజేతిమీఁద వ్రాలిన నామదవతి యత్యనురాగంబుతో నోచతురికా నీకష్టంబులెల్లవింటిని ; కేవలము తిర్యగ్జంతుసాధారణ మగుచాపలమువదలి స్నేహధర్మమును బాటించుచు సర్వసుఖంబులకువెలియై యిట్టిదైన్యాకరమగు కఠినవ్రతమునసుష్టింప నీకుఁదరంబుగాని యితరులవలనఁ గాదు. ఇందుకు నేనేమి నీకుపకారంబు సేయఁగలను. అనుచుం దనకష్టంబులం దలంచుకొనుటం జేసి పయింబయి నతిశయించు శోకంబువలనం గలిగిన బాష్పంబులచే నాచతురిక యొడలుదడుపుచుండ నాచిలుకయుఁ బ్రియసఖి మనమిరువురము నాపెట్టైవిపదంబునిధిం గడచితిమి ; రాజకుమారుండును నీకు సంప్రాప్తుం

డయ్యె; ఇఁకనవియెల్లం దలంచుకొని యేల దుఃఖింపవలయు; పూర్వదుఃఖస్మరణం
బును విడిచిపెట్టుము; ఆమాయాకిరాతులచేతం జిక్కికొన్న నిన్నుం గాపాడిన వా
రెవరు! ఎట్టులా చండికాలయంబు నుండి యిచ్చటకుం జేరితివి? సంగ్రహంబుగఁ
దెల్పుమన నామదనమాల యిట్లనియె. ఓచతురికా వినుము. నన్నుఁగొనిపోయి
యాకిరాతులు చండికాసమీపమున నిలువంబెట్టిరి. ఇంతలోపలం గొందఱు క్రూరా
త్ములు భయంకరంబు లగుకత్తులుధరించి నాయిరుప్రక్కల నిలిచి యాదేవికిఁ జేతులెత్తి
ప్రణామంబులు చేసి యోతల్లీ యీపల్లవపాణి నిప్పుడు నీకుఁబలిపెట్టెదము. మాయేలిక
యేవిధమగు రాజోపద్రవంబు లేక సుఖముగ తాఁదొంగిలించికొన్న ధనంబులతో
మానెలవునకుం జేరున ట్లనుగ్రహింపవలయును. అని ప్రార్థించి యేకకాలంబున నా
రెండుకత్తులను బైకెత్తి ప్రహరింపంబోయిరి. ఓచతురికా యప్పుడు నేను ప్రాణ
ములుపోఁగొట్టుకొనవలసినట్లు తటస్థించిన నాదురవస్థకు సంకటపడక యాబోయ
వానిబారికింబడక తప్పించుకొనువచ్చి తన కుపహారముగాఁ జేసికొన్నదని యాజగ
న్మాతం దలంపున స్తుతియించుచుంటిని. ఇట్లు మహోద్ధతంబులుగఁ బైకెత్తంబడిన
యాకత్తులు రెండు నేకారణంబుననో చేయిజారి భూమిపైఁ బడియె. నిరపరాధినైన
నన్ను వధింప నుద్యుక్తులయిన పాపంబువలన నేమొ యాయిరువురకును గన్నులుగనం
బడవయ్యె. వారలకట్లగుటకు నేను మనంబున నింకనెన్నికష్టంబుల నన్ననుభవింపఁ
జేయుటకో వీరినిట్లుకన్నులుకానని వారలనుగాఁ జేసెను? దైవంబు దుఃఖదానంబున
నతినిపుణముగం బ్రవర్తించుచున్నయది. అని తలంచుచువగచుచుండ వారలకధిపతియై
యచ్చటికివచ్చినవాఁడు నన్నుంగాంచి యీకన్యక దేవోపహారంబున కింకఁబనికిరాదు;
దీనింగొని యతిరహస్యమార్గంబుగ మనయేలికకుమారుం డుండుచోటికిం గొనిపొండు;
అతఁడు దీనిపై విశేషముగ మరులుగొనియున్నవాఁడని యిరువురి కిరాతులచేతికి నన్నప్ప
గించి వారలతోఁగూడ నన్నాయాలయంబు వెలిచెను. నేనును నావిధిపై పరిత్యంబు
మానక మరలనాకిరాతుని బారికింబట్టిదోఁచె నేయని వగచుచుం జేయునదిలేక యా
చెంచులతోఁ జనుచు నొకరహస్యస్థలంబునకుం జేరితిని. సూర్యుండస్తమించె. నా
భాగ్యాధిదేవత ప్రత్యక్షమైనట్లు ఈకళావతి నాకుంగనంబడి యచ్చటినుండికొని
తెచ్చె. ఇదియనావృత్తాంతంబనినఁ జతురికసంతసించి రాజకుమారునింగాంచి యో
కుమారకా మీరలీ మదనమాలామకరికలం బాసి యరణ్యమధ్యంబునం గిరాతులు చూపు
మార్గంబునం బోతిరిగదా? మీ తరువాతి వృత్తాంతం బేమయ్యె మీరలెట్లీస్థలంబునకుం
జేరితిరి. కల వృత్తాంతంబుం దెల్పి నాహృదయసంశయంబుం దీర్పుమని యడిగిన రాజ
కుమారుండును ఓచతురికా వినుమనియిట్లనియె. అట్లాకిరాతులచేఁ జూపంబడుత్రో
వన బహుదూరంబరిగి నీళ్లుగానక తృషచేఁ బ్రాణములు వెడలిపోవునట్లయిన ఓకరి

జలాశయం బిక్కడకొంతదూరంబుననున్నది. దేహముబహుదూరంబగు శక్తిచాలక మూర్ఛిల్లునని తోఁచెడిని ; అదియునుంగాక యాఁడువారినొంటరిగా వదలివచ్చితిని ; వారును తృషార్తలయి నేనింతదనుక తమయొద్దకుంజేరమికి దుఃఖాక్రాంతలై భయము నొందుదురు ; వేగిరంబజలంబులు మాపితిరేని మీకు మంచిరత్నంబులు బహుమానంబుగ నర్పింతును ; అని నేను వేడుకొనఁగా నాదుష్టాత్ములు ఓరీరాజా మాకునీయొసంగు రత్నంబులేల ? నీవుకొనివచ్చిన కామినీరత్నంబు మాయేలికకుం గావలసియుండి నిన్నుమోసంబుచేసి దానితోనెడబాపి యిచ్చటకుం గొనితెచ్చినారము. ఆకామినీ రత్నంబు మాయేలికయొద్దం జేరియుండును అని చెప్పికొనుచు నాచెల్లసందున మూల కొక్కరుఁడుగాఁ బరువులిడిరి. నేనును వారిమాటలువిని యాహా! మోసపోతిని గదాయని తలంచుచు నీకాంతామణులగతి యేమైయుండునో ? యనిదుఃఖించుచు నతివేగమునం బూర్వమరిగినమార్గముగుండఁ దొలుతటిచోటికివచ్చితిని. అచ్చట నే మాకొహించికొనివచ్చిన యశ్వవరంబులుమాత్రముండెను. అదిగాంచి యావామాత్ములకుం గలిగినకిరాతులవలని మహాసంకటంబునకు వగచుచుం జేతిమీఁదుగ నీబాలామణినిబోయలచేతి కప్పగించితినేయని వాపోవుచు నొకింతసేపచ్చట నున్మత్తుని విధంబుగందిరిగి దిక్కుగానక యిట్టిదౌర్భాగ్యశాలికి సుకుమారరూపోదారంబగు కామినీ రత్నంబుదక్కునేయని ప్రలపించుచుండి సూర్యాస్తమయమగునప్పటి కచ్చోటు వాసి యాయశ్వవరంబులలో నొకదానినెక్కితిని. మదనమాలకుం గలిగినమహాసంకటమును దలంచుచు నొడలెఱుంగకయుంటిని గాన నాయశ్వోత్తమం బెక్కడెక్కడకేగెనో యెఱుంగను. ఆనాఁడురాత్రి జాము ప్రొద్దుపోయినసరికిం జంద్రభాగం బనునేపాళ దేశపునగరముసమీపమున నొకజలాశయంబుగట్టున నాగుఱ్ఱంబునిలిచె. నేనును నా గుఱ్ఱంబుదిగి రెండవయశ్వంబును వెంబడించి వచ్చుచుండుటంజూచి యారెండిటికిని జలంబులు ద్రాపించి నేనును జలావగాహనంబుచేసి యంధకారంబుచేఁ గన్నులేమియుం దెలియకున్నను క్షుద్బాధకోర్వఁజాలక సమీపవృక్షములకుంజని దొరకినన్ని పండులు కోసికొనిభక్షించి యాచెరువునందలి యాస్వాద్యంబులగు జలంబులు ద్రావి యచ్చటికి సమీపమున నుండు నొకభైరవునిగుడికిం జేరువనఁ బఱపియుండు విశాలమగు శిలాఫలకంబుపయిం బరుండి మార్గాయాసపరిశ్రమంబును దీర్చుకొని యచ్చోటువాసిపోవ నుద్యుక్తుండనైతిని. నాకునప్పుడు తగుసహాయం బొందుదొరికెను. అట్లుక్రమక్రమంబుగ దేశంబులంగాంచుచు నీనగరంబునకుం జేరితిని. ఇదియనావృత్తాంతంబు అని చెప్పఁగా నాయాఁడుచిలుకవిని ప్రియసఖియగుమదనమాలం గాంచినవ్వుచు నేనేమియు యనుగంబోయి సిగ్గుచేనన్నుం గ్రేగంటఁజూచుచు నూరకున్న నాసైగయెఱింగి మదనమాల ఓచకోరికా నీవు నీమగనివృత్తాంతంబు తెలిసికొనవలయునని యాశగలిగియున్నది.

సిగ్గుచేత నడుగలేకయున్నావు. కాన చెప్పెదను వినుము. నేనీ యారికింజేరంగానే యీ కలకూజితంబును గొన్నిదినంబులకు నాసమీపంబుజేరినయది. నేనత్యాదరంబుతో దీనింగారవించి యారాచిలుకా మీరిరువురును నా ప్రాణనాయకునిం బిలుచుకొనిరా నేగితిరి. అంతియకాని మరల మిమ్ముంగాననము. నేను కాంపిల్యనగరమున నుండు నప్పుడు మదనమోహనుండు చెప్పినమాటలవలన మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబు విన్న వించుటకుఁదడసి నిలిచినంతవఱకు మీ వృత్తాంతంబువింటిని. మీరు వచ్చి నగరము చేరకపోవుటకుంగారణంబే మియెూరయొఱుంగననియడిగిన నీ రాచిల్కయిట్లనియె. ఓమదన మాలావినుము. మంత్రికుమారునికి వృత్తాంతంబుదెలిపివచ్చుచు నడుమ నొకయరణ్యం బున నస్తమయమగుటయు నచ్చటియొక సరోవరసమీపమునందు తియ్యమామిడిచెట్ల తొఱ్ఱలలోఁ జేరియొకచోటఁ బ్రత్యేకముగ నిరువురముఁ బరుంటిమి. మఱునాఁడు పఃకాలమునసిదురమేల్కాంచి నేనుజతురికాకుశలంబరయఁగోరి యాచెట్టుతొఱ్ఱవాకిటి కేగుదెంచి కాలభటప్రతిమానుండగు నొక కిరాతుఁడు నాయుండు వృక్షంబు నారో హించుచు సమీపమునకుంజేరుచుండఁగాఁగాంచి యీదినము యమునిపాలంబడితినిగదా యనితలంచి యించుకయైన సవ్వడిసేయక వెనుకవెనుకగానరిగి యాకోటరంబునంతరం బున నొకయెడ నణఁగియుంటిని. ఒకింతసేపటికివాఁడు నాయుండుకోటరంబునొద్దకుఁ జేరి కాలపాశసమానములగు నంగుళులచేనొప్పుచుఁ గాలసర్పంబనందగిన తన యొడమ చేతిని లోనికింజొనిపినన్నుంబట్టుకొని వెలికిదిగిచెను. అప్పుడుచేయునది లేక మృత్యు ముఖంబునంబడినదానివలె నలిచచ్చియున్న నేనుమరణభయంబుచే ఱెక్కలుటపటపఁ గొట్టుకొనుచుఁ గుండెలదరుచుండఁగా నెక్కుడుదుఃఖావేశంబునంబొగులుచుంటినిగాని నోరెత్తియొకమాటయైననుబల్కినవాఁడనుగాను. సహచరియగుచతురికకుంగూడ నీదుర వస్థసంభవించునేమోయని దానింబిలువనైతిని. నాకుంగలిగినదురవస్థంగాంచెనేని చతు రికయుం దన్న ప్రాణంబులువదలును; అట్లయినరాజపుత్రికి మహావ్యసనంబు సంభవిం చును. ఇట్లు సర్వనాశంబగుసమయంబు సంప్రాప్తమాయెఁగదాయని యనుకొనుచు నూరకయుండునన్నుంబట్టి చిక్కంబులోఁబెట్టుకొనిచెట్టుదిగి యాబోయవటికొన్నిపాద పంబులపైకెక్కి నావలెనేక విహంగమంబులంబట్టికొని తనయింటిదారింబట్టిపోయెను. అటుపోయి యాకిరాతుండు నొక్కొక్కదానిని చిక్కంబులోనుండివెలికీడిచి ఱెక్కలు విఱిచి యిలపయింబెట్టుచుండె. వానిచేతికందక కొంతసేపుతప్పించుకొనియుఁ దుదకు నాదురవస్థకేనును బాత్రముకావలసివచ్చె. అట్టిసమయంబున నేనువానింగాంచి మనుష్య వచనంబులనిట్లంటిని. ఓయన్నా యిప్పుడునన్నుఁ దిన్నంతమాత్రమున నీయాకలియడం గదు. నేనొకయుపాయంబుచెప్పెద ఆప్రకారంబు నీవొనరించెదవేని మహాధనాఢ్యుఁ డవై నీసుతసతీబంధుజనంబులతోడ సుఖంబనుభవింపంగలవు. ‹‹యుక్తియుక్తంనచో

గ్రాహ్యం బాలాదపి శుకాదపి" బుద్ధిమంతులు తిర్యగ్జంతువుల వచనములని యనాదరణ చేయక యుక్తాయుక్తంబులగునేని వానివచనములు పరిగ్రహింతురుగదా? అని చెప్పిన నావచనములకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నాబోయ యోచిలుకా నీవు చెప్పినదేమి యనిన నేమను ఓయన్నా నన్నుం గొనిపోయి యొక రాకన్నియకమ్ముము. ఆ కొమ్మ వలన నీ కపరిమితధనంబులందీసి యిచ్చెద. వానితో నీవు సుఖంబున నుండంజనును. వేగిరంబ లెమ్ము. ఏదియేనొకనగరంబునకు రమ్ము అనంగా నతండు సంతసించి కృతాభ్యవహారుండై కొన్ని పండులం గొని తెచ్చి నాకిచ్చి యవి భుజియించిన యనంతరము స్వాదూదకంబులు గొని తెచ్చి పోసినం దత్పానపరిభ్రష్టతృషావిశేషుండనైన నన్ను నొక పంజరంబున నిడుకొని సమీపమున నుండు నొకనగరంబునకుం జని యారాజవీథి నరుగుచుండంగా నంతకు సమీపమున నున్న పురకాంతలు నాసౌందర్యంబుం గాంచి యచ్చెరువందుచు నిది మనరాజపుత్రి చూచెనేని యీచిలుకను విడుచుకొనక మానదని యొండొరులను కొనుచు నాతనిం బిలుచుకొని రాజకన్యకసమీపమునకుం బోయిరి. తన సఖీజనంబువలన నావృత్తాంతంబు నాలించిన యారాజకన్యక యతికుతుకంబున నచ్చటికి వచ్చి నన్నుం దీసికొని నాపలుకులకు ముదంబొందుచు నీ సకలజనవిలోభనీయంబగు సౌందర్యంబును ఈ మనోహరములగు వచనములు చెప్పుచాతుర్యం బితరకీరములయం దెందైన లేవు; దీనిం గొనితెచ్చి యిచ్చిన యీబోయకుం గావలసిన ధనములన్నియు నాజనకునితోం జెప్పి యిప్పింపుడని యాజ్ఞ చేసిన నొకకాంత వానిం దోడ్కొనిపోయి రాజువలన నపరిమితధనంబు లిప్పించి వానిం దఱిమివేసెను.

చంద్రసేనా వృత్తాంతము.

ఓ మదనమాలా యా బాలారత్నము సౌభాగ్యమేమని చెప్పంగలను.

సీ. పరిణీతకామి నాభామాశిరోమణి రతియేయనుచుం జెప్ప మతముగాదు
కమలవాసిని గామిం గాంతావతంసంబు భార్గవియేయని పలుకరాదు
భూమినుండుటచేతం గామినీతిలకంబు శచియనిశపథంబు పలుపరాదు
కచ్ఛపీయుతపాణి గామిం జంద్రానన భారతియేయని పదురరాదు.

గీ. కాని సౌందర్యలక్ష్మి రూపం గాంతిసుషమ । భోగభాగ్యంబు వైదుషీపూర్ణతయును
రతిరమాచంద్రాబ్జనేత్రి భారతులకంటె । నధిక మని చెప్పనొప్పు నయ్యబ్జముఖికి.

సీ. రంభావిభాసురరామణీయకమెల్ల తొయ్యలి యురటపుం బెందొడసియంద
హరిణీప్రభామనోహరవిలాసంబెల్ల కోమలి బెళుకుం గన్నోనలయంద
హేమానుపమకాంతికామనీయకమెల్ల కలకంఠకంఠి యంగకములంద
కీరాసుసంగతోదారవైఖరి యెల్ల కల్కి పాదాగ్రనఖంబులంద.

గీ. లలితశశిరేఖలక్ష్మిఁ ఫాలంబునంద । యామదాలసగరిమయుయానమంద
యడఁగియుండును గాననాయబ్జముఖికి । సాటియని చెప్పఁగూడదచ్చరలనైన.

ఆమనోహరాంగి పేరు చంద్రసేన. జనకుని పేరు దీర్ఘబాహువు. ఆదేశము కళింగదేశము. అనిక్రమక్రమముగ నెఱింగితిని. సేనాయతిపచేతికి దొరకినది మొదలు నాకు మనోహరములగు ఫలంబులు భుజియింపంజేయుటయు, శీతజలంబుల నారయిడలుగడుగుటయు మనోహరములగునంగకంబులదువ్వి యనేకాభరణంబులలంకరించుటయు నిటువంటిమత్సంబంధములగు కార్యములచేత నారామామణికిఁ బ్రొద్దుక్రుంగుటయు నుదయమగుటయుఁ దెలియకయుండె. ఎల్లకాలము నామనోహరములగు వచనములకు సంతసపడుచు వినుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁడాకాంతాతిలకంబుతోఁ గన్యాంతఃపురోద్యానపాలకి యగు కపోతిక యనువది యిట్లనియె. ఓచంద్రసేనా యీకలకూజిత మనుశుకంబు దొరకినది మొదలు నీకత్యంత ప్రేమపాత్రంబులై యుండును పవనలతావితతులమఱచి యీవలనికైన జూడరావు. మొదటినుండి నీవు నీప్రాణములతో సమానముగా స్వాదూదకంబులను గొజ్జంగినీటను జెఱకురసంబులను చందనపంకంబులను తానే పెనిచిన లలిత యనువాసంతీలత నవార్తవసంప్రాప్తిచేఁ బుష్పిణియయ్యె. ఇది నీకుసుమహోత్సవకాలంబుగావున నెఱింగించితిని. అనిచెప్పఁగా నాచంద్రసేన సంతసంబంది యోకపోతికా మనలలితపుష్పిణియయినతోడన వనభూషణము సుసశోకపాదపరాజముతోఁ గూర్చి పరిణయమహోత్సవంబుఁజరిగింప నేనుమహోత్సుకత్వమును జెందియున్నదానను. ఈదినము సంధ్యాసమయంబున నమ్మహోత్సవంబు నిర్వర్తింపవలయు. ఇంతలో వల నాయుద్యానమునఁ బల్లవతోరణంబులు గట్టించి చందనోదకంబులను పవనతరువీథికానికరంబుల సువాసితంబులొనరించి చీని చీనాంబరంబుల నిర్మించిన ధ్వజపటంబులుద్యానపాదపంబుల పైకెత్తించి యీలలితయుండెడు భూషణమునుండుచోటం బూలపందిరి వేయించి ముత్యాల ముగ్గులు తీర్చి సర్వమంగళవస్తువులు నచ్చట సిద్ధముచేసియుంచవలయును. ఈనగరమున నాకుం జెలికత్తియలకు కన్నియల నమ్మహోత్సవంబునకు రమ్మనిపిలువవలయు. ఇది నీచేయుంపని అని యాజ్ఞచేసి దానినంపించెను. అది మొదలా చంద్రసేన మహోత్సవాంబున నయ్యా మహోత్సవ కార్యంబులు తానె జరిపించుచు సూర్యాస్తమయసమయముం గాంక్షించుచుండెను. అప్పుడు.

క. చటులరవితురగవరఖుర । పటుఖట్టనదళితచరమపర్వతసాను
స్ఫుటధాతుధూళులనఁగా । నటఁదోఁచెనుజరఠభాస్వదాతపకాంతుల్,

అట్టి సంధ్యాసమయమున నాచంద్రసేనయుఁ బరిజనసమానీతంబగు నందలంబు నెక్కి యనేకపరిజనంబులు గొలువంగ దలినన్నుం దనతోఁగూరుచుండం బెట్టుకొని యా

యుద్యానవనికరిగి దాని పురఃప్రదేశమున నొకతెం; గాషాయంబుధరియించుకొని స్ఫటికమయమగునక్షమాలంజేఁబూని నిమీలితనేత్రయై బ్రహ్మాసనంబునం గూరుచున్న దానింగాంచి భయసంభ్రమంబులతో నా రాజపుత్రి పల్లకిఁదిగి యా యోగినికి నమస్కరించి యోభగవతి మీరలెవ్వరో? యేదేశమునుండి యిచ్చటికేగుదెంచియున్న వారో? ఇచ్చటనుండుటకుంగారణం బేమి? నాయందుఁ దయయుంచి యానతిండని ప్రార్థించిన నాయోగిని చంద్రసేనంగాంచి యోకన్యకామణీ యేనుపవసియించుచోటు సంసారులకగమ్యమయినయది. ఇంతకు సమీపమువనుండునుజ్జయినియందు మహాకాలు నిందర్శించి ఆకాశమార్గంబునం బోవుచు నీయుద్యానవనసీమ సర్వాలంకారాలంకృతంబైయుండుటంగాంచి వినోదంబుసూడందలంచి యిచ్చటికిం దిగితిని. ఇంతమాత్రమె కాని నేనిక్కడనుండుటకుం గారణాంతరంబులేదు. అనిన నాకన్యకయు మహామోదంబుతో నోభగవతీ జన్మాంతరకృతంబులగు పుణ్యవిశేషంబులు ఫలప్రదానోన్ముఖంబులౌటవలనఁగదా మీఁబోటి తపస్విశ్రేష్ఠులదర్శనంబు మాకుంగలుగును. మాయందుంగరుణించి యీరేయియిచ్చటనుండి మాచేయునాతిథ్యంబుం బరిగ్రహించి మమ్ముం గృతార్థులంజేయవలయు. అని ప్రార్థింపఁగా నాయోగినియు నోచంద్రసేనా నీభక్తికిజాల మెచ్చితిని; నిన్ను విడిచిపోవనాకుమనసురాదు; అందుకనుగుణముగ నీవును బ్రార్థించుచున్నావుగాన నిలిచెదను. అనిచెప్పఁగా రాజుకూఁతురు సంతసముతో నాయోగినికిం గైదండయిచ్చుచుం బాదచారిణియై లలితావనభూషణము లుండుచోటికిం దోడ్కొనిపోయి యచ్చటనమర్పంబడియుండు బూఁబందిరిలో నవరత్నమయంబయి మధ్యదేశమునఁ జేర్పఁబడియుండు ముక్కాలిపీటపయిం గూరుచుండం బెట్టి పాదంబులుఁగడిగి కందమూలఫలంబులాహారంబుగానిచ్చి పూసురటీలుచేఁబూని విసరుచుండునట్లు కొందఱు కాంతలకాజ్ఞచేసి యొకింతసేపు పాదసంవాహనాదికృత్యంబులు సలిపి తదనుజ్ఞాతయై పరిణయమహోత్సవ కార్యంబులు ప్రవర్తింపంజేయుచుండె. వీణావేణుమృదంగాది తూర్యవాద్యంబులు కాంతామణులువాయించిరి. సర్వాలంకారాలంకృతంబై యా నగరకాంతాజనంబును మహావైభవంబుతో నమ్మహోత్సవంబుం గాంచ నేగుదెంచె. కార్యనియుక్తలగుపరిచారికలు వారి వారినితగుచితస్థలంబులం గూరుచుండంబెట్టి చందనపంకంబు దేహంబులకుఁబూసి సుమమాల్యములు కొప్పులకుంజుట్టి యనేకవిధములగుఫలములును ఇక్షుఖండంబులును దూర్వాదళంబులును మంగళాక్షతలును కానుకలిచ్చి యుపచరించుచుండిరి. అగురు ధూపధూమంబులు దిక్కులయందంతటనిండి ఘుమఘుమాయింపుచుండె. నానావిధాభినయచతురం బగువారకాంతాకదంబంబు కల[illegible] నాదనిభంబులగు కంఠధ్వనులు చెవులపండువులుసేయం బాడుచు నర్తనంబు [illegible] కొందఱు కాంతలు చాటుపద్యంబులురచియించి తక్కినబోటుల

కుంజేర్పుచుండిరి. కొందఱు పరిహాసచతురలు నానావిధహాస్యరచనా చమత్కారంబులు కనఁబఱచుచుండిరి. ఇట్లు మహోత్సవంబు ప్రవృత్తంబుకాఁగా నాచంద్రసేనయుం మనంబున సంతోషముప్పొంగం గొందఱు చెలికత్తియలతోఁగూడ నాలలితాలతనుదనకరంబులంబట్టి యెత్తి వనభూషణపుశాఖాహస్తంబులం జేర్చి యాయశోకంబుం గాంచి యిట్లనియె.

సీ. ఎండకన్నెఱుఁగక యుండఁగాఁబెంచిన లేనునుతీవె యీమానసీయ
గాలిపైసోకిన కంపంబునొందుచు సుడివడు మిక్కుల నీసుందరాంగి
హితసరసోపఘ్న యుతిఁబ్రాఁకకుండిన వ్రాలును భూమి నీవర్ణనీయ
సహవాసచతురలు జాగ్రతపడకున్న లోన వాడుచునుండు లోకవినుత.

గీ. దీని శాఖాకరంబుల దిద్ది పట్టి । యంగుళీపల్లవంబుల నప్పళించి
యేలుకొనుచుండు మెవ్వేళ లీలమెఱయ । పుష్పిణిని రక్తపల్లవభోగరతుల.

అనియిట్లు చెప్పఁగా దానిరసవ్యంగ్య మనోహరము లగువచనములకు నచ్చోటినుండు వారలెల్ల సంతసించి యాచంద్రసేనం బొగడిరి. ఇట్లు లలితావనభూషణములకుం బరిణయ మహోత్సవంబు నిర్వర్తింపంపడియె. ఆ చిత్రం బేమని వర్ణింపగలను, అదియదృష్టశ్రుతచరము. ఆచంద్రసేన తనచేతంబట్టి యాలలితయనుమాలతీలతను ఆశోకవృక్షముపయిం బెట్టగానే యాలత యొకకాంతాతిలకంబయి నిలిచెను. అప్పుడు

సీ. కులుకుమిటారంపుగుబ్బచన్నులదాని కోమరొప్పునలముంగురులదాని
ఎలరారుచేరెడఁ తేసి కన్నులదాని ముద్దులుగుల్కు నెమ్మోముదాని
నంసనతంబులైయమరు బాహులదాని తోరంపురుటపుఁ బెందొడలదాని
నూనూఁగునూఁగారుజానుమీఱెడుదాని నకనకలాడు లేనడుముదాని.

గీ. కంబుసుందర మంగళగళముదాని । సల్లలితనవ్యమందహాసంబుదాని
జూచియాశ్చర్యమగ్నలై సుదతులెల్ల । పొలతిలావణ్యగరిమంబుఁబొగడిరంత.

ఉ. భూరుహరాజ మప్పు డలపొల్తుక లచ్చెరువంది చూడఁగా
మారసమాన విగ్రహారమాధరుఁడైనవిలాసియై మహో
దారత నావిలాసవతిఁ దాఁకి కరాబ్జము పట్టి నిల్చె నా
చారునికుంజమధ్యమునఁ జానను గూడినకంతుకైవడిన్.

అప్పుడు వారలంగనియచ్చెరువునొంది కన్నియలుగావునఁ బరపురుషసన్నిధిం గలుగు లజ్జాభయంబులచేఁ దొట్రుపడుచు నచ్చోటువాసిచన నుద్యోగించుచుండ నాసన్యాసినివారలంగాంచి యోకన్నియలారా మీరలీదంపతుల నిప్పుడు విడనాడిపోవుట యుక్తంబుకాదు. మీరుచేసిన మహోత్సవంబునకు మనంబునలరి వసంతుండునువనదేవ

తయం బిట్లు ప్రత్యక్షమయిరనితో చెడిని; ఉత్సవంబునఁబూర్ణంబు సేయుండు. అనిచెప్పిన నొక్కతెయైనవారల సమీపమునకుం బోవనొల్లకయుండ నంతలో నాకసంబుననుండి యతివేగమున.

సీ. సురపారిజాతవిస్ఫుటవాసన ల్గుభాళించుకీల్జడలతో మించువారు
అనిమేషచంచదాయతసుందరము లైనగొప్పకన్నులతోడ నొప్పువారు
భూస్థలినంటకపాలుపారు మృదుపాదపద్మతలంబులఁబరగువారు
స్వేదాదిసంయుక్తిఁజెందని క్రొమ్మించుమించు దేహముల దీపించువారు.

గీ. సారసౌందర్యచారుసంచారభూము । లభినవోద్భూతయౌవనప్రభవసుభగ
లమృతకరరేఖలకుదీటులై నివార । లచ్చరలువేనవేలుగావచ్చిరటకు.

అట్లువచ్చిన యచ్చరమచ్చెకంటులంగని యిదియేమివిచిత్రంబేయని యొకరితో నొకరనుకొనుచు నాశ్చర్యరసమగ్నమానసలై చూచుచుండ నావేలుపుంబువ్వబోడులు.

సీ. కమనీయమణిదర్పణములు గైకొని కొంద రెదురుగానిల్చిరి యిందుముఖులు
పల్లవోశీరసంభావితవ్యజనాళిఁ గొందఱు వీచిరి మందయాన
లభినవపారిజాతాదిమాల్యంబులు కొప్పులఁ దుఱిమిరి కొంద ఱబల
లనుపమనవరత్నహారముల్ కై సేసి రం దణుమధ్యలు కొంద ఱెలమి.

గీ. కొంద ఱతివలు బూసిరి చందనంబు । కోర్కెఁ బన్నీరు జల్లిరి కొంద ఱందుఁ
గొంద ఱింతులు సుదరీసుందరులకు । సలిపి రప్పుడు లలితోపచారవిధులు.

అది యెట్లనిన!

గీ. నవ్యమణిమయసింహాసనంబుమీఁద । నిందువదనను వేడుక సుందరాంగు
లెదురెదురుగాఁగఁ గూర్చుండ నేర్పఱచి మహామదంబున బలసియాయతివలెల్ల

శృంగారములనుపూఁబంతులును చందనకుంకరబునిండితోయుండు పన్నీరుంపుగిన్నియలు, నడపంబులును, కపురంపుఁబరిణెలును, పటవాసిపెట్టెలును, అత్తరుపుష్పెలును, జవ్వాజికడ్డీలును, మొదలగుమంగళవస్తువుల నాదంపతులనడుమనునిచి యందుంగొందఱు చతురలగుకాంతలు మొగంబులంజిఱునగవంకురింప నాసరసునిం గాంచియిట్లనిరి.

సీ. మచిరాక్షికుచకుంభమంజరు లనియెంచి యంది యీపూబంతులాడవయ్య
ఇందుబింబంబునఁ గందంద మైనట్లు తిలకంబు మొగమున దిద్దవయ్య
చందనగంధి యీనారసాక్షి యనంగ గంధంబు మేన నలందవయ్య
చవిగన నీయింతి చాలునో చాలదో సమ్మతి వీడె మొసంగు మయ్య.

గీ. పాటలాధరవిరహతాపం బడంగ । జల్లనైమించుపన్నీరు జల్లుమయ్య
నీకు వ్రేటులకును దాళ నేర ననుచు । సుదతికీల్జడకును బూలు సుట్టుమయ్య.

అనుచుం గంధంబు మొదలగునవి యందిచ్చుచు నతని నిర్బంధింప నావలకాఁడును గించిల్లజ్జాభాసురముఖారవిందుండై యట్లు చేయుట కొల్లకయుండుటం గాంచి మఱి యొకతె కించిదంకురితమందహాసంబుతో నిట్లనియె.

సీ. పూఁబంతులంటఁగాఁ బోలదు బాలకో విరహులనేచెడి మరుశరములు
ఇందుబింబంబునఁ గందు లేకుండిన నందంబుగాదటే మందయాన
సుమగంధియమటకుఁ గ్రమముతోఁ జదుగదే చందసంబలఁదినఁ జంద్రవదన
సంకల్పరతములఁ జవిఁ జూచియున్నది శంకయేలనె నీకు సారసాక్షి.

గీ. రతిపరిశ్రమజస్వేదరసమునందు । తడియకుండిన నడఁగునే తాపభరము
కీలుజడవ్రేటులకు నోర్వఁ గృతియె యితఁడు। వలదువలదిప్పు డితని కీవట్టిపనులు.
అనిన నందు మఱొక్కతె యిట్లనియె.

సీ. పడతిచన్బంతులుబట్టఁగోరెడివాఁడు పూఁబంతులంటునే పువ్వుబోణి
వలరాచపనులందు వనితఁదిద్దెడువాఁడు తిలకంబు నూటిగాఁ దిద్దలేఁడె
కుచకోరకంబులఁగోరిగంధములంద నేకాంతమే యిది యిగురుఁబోణి
వీడియంపుంజవి వెలదుక కేలనే నునుమోవిచవిఁజూపు ఘనుఁడె వీఁడు.

గీ. వాక్సుధాపూరమునఁ దాపవహ్ని నడచు । వాఁడు పన్నీరుజల్లునే వనితపైన
నబలజడవ్రేటులకు నోర్వనపు డితండు । వనితపాదాబ్జములపైన వ్రాలలేఁడే.

అని సపరిహాసంబుఁగాఁ బల్కఁగా నందుకుం బెనమందయాన యొక్కతె యక్కలకతిం గాంచి చతురత్వంబున నిట్లనియె. ఓసీ! నీవు చెప్పినది యొప్పదు. ఏలనన.

సీ. చనుబంతులనుబట్ట ననువు నేర్చెడివాఁడు విరిబంతులనుబట్టి విడువవలదా
ఏణాంకముఖిఁ జూడ నెలమిగల్గినవాఁడు కులుకులాడి కిడండె తిలకరేఖ
చందన మబల కలందఁడే నెటులోర్చు చందనాచలవాయుసాహసంబు
కామదేవుని భక్తిఁ గానఁబూనెడివేళ తాంబూలమొసగక తప్పునటవె.

గీ. సకియమీఁదను బన్నీరు చల్లకున్న । విధునికిరణంబు లిఁక వీని వేచవటవె
బాలకీల్జడ వ్రేటులఁ బడలకున్న । కామదేవునిమన్నన గల్గునటవె.

అని యిట్లాయచ్చరలు పరిహాసచతురంబుగా నాదంపతులం బల్కుటలు విని చంద్రసేనాప్రముఖులగు కుమారికలు మనంబున నలరుచు చూచుచుండు నెడ;

సీ. తనదేహకాంతి చెంతలనుండువారినిఁ దప్తహాటకవిభాభాసులఁ జేయ
తనవాలుగన్నులధాళధళ్యంబులు కుమయెల్ల క్షీరసంద్రముగఁ జేయ
తనమందహాసకాంతశ్రీలు సవిధోర్వి చంద్రకాంతస్థలీసమితిఁ జేయ
తనవాక్సుధారలు వినువారిచెవుల కానందంబు సృష్టి సేయ.

గీ. కనకనూపురములు ఘల్లుఘల్లనంగ । సరసకాంచ్రుకు మది ఝల్లుఝల్లనంగ.
చెలియ కీనీటు చెల్లును జెల్లుననఁగ । రంభ వచ్చెను నాట్యసంరంభయగుచు.

ఇట్లువచ్చినయారంభ వెనువెంటనె మృదంగ తాళ వేణువీణాదివాద్యవిశేషంబులతో.

చ. అభినవమన్మథాకృతు లహస్కరతేజులు పద్మపత్రస
న్నిభనయనద్వయుల్ కనకనిర్మితచేలులు దివ్యమాల్యసౌ
రభవిభవాధివాసితధరాతలదిగ్వలయాంతరిక్షులుఁ
శుభు లగుదేవగాయకులు సొంపెలరారఁగ వచ్చి రంతటన్.

వారలంగాంచి యాచంద్రసేన తనతోనుండెడుకుమారికామణులతో లేచి యీ పురుషులసన్నిధానంబుననుండఁగూడదని ప్రియసఖులకోనను కొనుచు నావనముదాటి పోవనుద్యుక్తయయిన నాకన్యారత్నంబుం గాంచిసన్యాసిని యిట్లనిరి

చ. తమక్షమ బావ మామ యును తక్కినవారలఁ బాసి యుండఁగా
రమణులు వారిసన్నిధికి రాఁజనదందురుగాని కామినుల్
సుమహితమంగళోత్సవవిశోభితకాలమునందు నిందరీ
క్రమముగనుండ గాయకనికాయము గానము సేయఁజూడరే.

చ. ద్విజవరసన్నిధానమున దేవతపస్విగురుస్వబంధువుల్
విజయముచేసియున్నయెడ వేడుక గాయక గాయకాంగనల్
నిజపరిచారకుల్ భటులు నిండినచోటుల రాణివాసముల్
స్వజనముతోడ నుండుటలు సాజము నింద్యము గాదిఁ దేరికిన్.

కాన నిప్పుడు మంగళసమయమునం బాడవచ్చినగాయకమాత్రులకై నీవు తొలఁగి పోనక్కరలేదు. ఇప్పుడే క్రొత్తగావచ్చినయచ్చరకాంతలనాట్యంబువిలోకించి, [illegible] వలయు. అనిచెప్పఁగా చంద్రసేనాప్రభృతులునుగూరుచుండిరి. ఇంతలోనలనారంభోరువును.

క. మురజంబులువాయించుచు । సురగాయకసమితి పాడ సుస్వరములతోఁ
మరుగజ్జెలగుత్తులవలె । నరవిందదళాక్షి నాట్యమాడం దొడఁగెన్.
[illegible] సౌందర్యమంగళమైనగళమునఁ జిలిబిలిపాట ముద్దులునటింప
[illegible] హస్తము లగ్గజాతంబుల నభినయింప.

ఖంజనచయకాంతిభంజనం బగుకన్నుగవను భావంబులు గ్రాలుచుండ
కల్హారకమనీయకాంతిరంజితము లౌపదములు తాళానుబంధ మెనయ.
గీ. తాళములుమీఱచ్చోఁ దనంతట నెకదలు । వజ్రతాటంక కాంతులు వరలి చెక్కు-
టద్దములఁ దోఁచి తద్దయు ముద్దుకుల్క । మోద మిగురెత్త నాడె నమ్ముద్దుగుమ్మ.
అట్టిసమయంబున,
చ. కనకమయంపుఁగుడ్యములు గారుడరత్నకవాటకోటులున్
దినమణితుల్య వజ్రమణిదీపితచత్వరముల్ విచిత్రకే
తనములు సత్ప్రవాళముల స్తంభములుం గలదివ్యవైభవో
న్నతసుసౌధమై వెలిగెఁ బందిరి యంతయు విస్మయంబుగన్.
ఉ. అందొకచోటఁ గేళిగృహ మచ్చెరువై శుకశారికావళుల్
క్రందుకఁ బల్కుచుండఁ నది గన్పడె మంచము నిల్వుటద్దముల్
గందపుఁగిన్నె పూసురటి కమ్మనిగారపుజాలవల్లికల్
క్రొందళుకుంబసిండితబుకు ల్వెలుఁగొందుచునుండె నచ్చటన్.

మఱియునందు భోగోపకరణంబులనేకంబులు నిండియుండుటం గాంచి చంద్రసేన మొదలగువార లాశ్చర్యమగ్నమానసలై యుండ నాయచ్చర లాదంపతులం బడకటింటికంపుఁ బ్రయత్నంబులతో వారలనచ్చోటనుండి తోపిన లజ్జాకులితయై యందుం జొరఁబోక యీడిగిలంబడుచు సఖియలపురుగుననిలిచి ముందరికడుగులిడనికులుకులాడిం గొందఱు మందయానలు బోదివి సరసాలాపంబుల నిట్లనిరి.

సీ. తమికొద్దిబిగువుగుత్తపుగుబ్బ లదిమినఁ బగులునో యని భయపడియదొక్కొ-
మోహంబుకోలఁది తేమోవినొక్కిన తేనియలు గారిపోనని తలఁచెదొక్కొ-
వలపుకొద్దిగ రతివ్యాయామమునమించి నలుపు మైదీఁగె నంచులుకదొక్కొ-
బాళిమైఁగిళలంటి పలుమరు సొలయించి యలయించు నని వెఱపందెదొక్కొ-
గీ. సహజలజ్జాసఖీమణి సరసనుండ । నెట్లు పతిఁగూడనోనని యెంచెదొక్కొ-
గానిచోఁ బ్రాణనాథునికడకుఁబోక । యిచటఁ దలవంచుకొనియుండె దేలబాలా.

అనిన నందు మఱియొకతె వచ్చి యాబాలికామణిని సందిటంబట్టికొని యోగోలా యేలనేయిట్టిభయము? నీ ప్రాణనాయకుని కేను కొన్నిహితంబులు పల్కి నీకీజంకు వదలించెదను రమ్మా అని చెప్పుచు వెనుక కీడిగిలంబడునాయింతిని మెల్లన ననువుతోఁదిగిచికొనిపోయి యాసుందరాంగుని సరస నిలువంబెట్టి యిట్లనిరి.

సీ. తాఁకినగందునీతన్వితనూలత వలపుతోఁ గౌగిళ్లనలపఁబోకు
మీఁటినవిచ్చునీబోటికుచంబులు గట్టిగాఁ గరముల బట్టఁబోకు

తేనెలూరెడు కెమ్మోవిని నివాతెఱయందుఁ దెంపుతోఁ బలునొక్కు లుంపఁబోకు
పాలుగారెడు చిబుకంగారు చెక్కిళ్లు పలుమాఱు ముద్దులఁ గలపఁబోకు,

గీ. యౌవనము నిండి నవబోడి ప్రాపు మలికి। దొరకటారి తెఱంగునఁ దోఁచు దనుక
కుసుమసుకుమారదేహను గూడి గాఢ। రతుల గాసిలఁజేయంగ రాదు వినుము.

అని చెప్పి యాచెలువ కేలువట్టి యాతని హస్తంబునఁ బెట్టి యందఱు నచ్చోటు వాసి వెలికి వచ్చిరి. ఇంతలో నొకప్రక్కనుండి మహాగద యొకటి మాపు నధరియించి యతిభయంకరంబులగు దీర్ఘదంష్ట్రికాంతులు మేదఃపంకసంకలితంబయి యుండు నురంబున నొలయ నొకమహాకాయుం డగు రక్కసుండు సనుదెంచి యాకేళీగృహప్రాంతంబున నున్న కన్నియలు తన్నుంజూచి భయసంభ్రమాక్రాంతలై చెదర నతిరయంబున నాదంపతులుండు చోటు సొచ్చి పచ్చవిలుకాని ములికియనందగునట్టి యామచ్చకంటినిం బట్టుకొని యిట్టట్టు గదలనీయక తనయంకతలంబున నిడుకొని.

సీ. విరిజాజి పూసరుల్ పీడియల్లలనాడ మగువకొప్పొకచేతఁ బిగియఁబట్టి
తళుకుఁజెక్కులను బత్త్రములు మాయగ వేగ మోముమోమునఁ జేర్చి ముద్దుబెట్టి
గాఢనఖక్షతాక్రాంతమై సొగసేదఁజిన్నారి చనుగవ చిక్కఁబట్టి
యార్ద్రదంతక్షతము లంతట గలయంగ సుమమోవి మొనపండ్ల నొక్కిపట్టి,

గీ. అసదుతీగొను నులియంగ నానిపట్టి। ప్రీతి నూరుద్వయంబును బెనగబట్టి
కంపమందంగ నంగంబుఁ గౌగిలించి। రక్కసుండా కృశాంగిని రతికిఁ దిగియ!

క. బలుమార్జారముచేతం। జెలువరఁగాఁ దగులుకొన్న చిలుక తెఱఁగునన్
కలకంఠి చేయునది లే। కలయుంచు వెతగూరుచుండె నందఱు సూడన్.

అట్టిసమయంబున నాసుందరుండును మహాక్రోధంబుతో లేచి ఖడ్గంబొరవెరికి యారక్కసుండగ్గతి యోరి రాక్షసాధమా యిదె నిన్ను నీకన్నియకుం బ్రీతిగా మన్ను కళంతికిఁ బలివెట్టెదఁ జూడుమని బాహువు పైకెత్తి ప్రహరింపంబోవుఁడు నాకసంబున నీరక్కసునిఁ జంపవలదు చంపవలదని యొకమాట వినంబడియె. ఆ శబ్దంబు వినంబడు దిక్కున కెల్లవారును జూచుచుండ మహాఘోరరూపిణి యగు నొకరాక్షసి యచ్చోటికి వచ్చి తొల్లి వచ్చియున్న యారాక్షసుని జుట్టు పట్టుకొని వంగదీసి వీఁపున బిడి గ్రుద్దులు గ్రుద్దుచు వోరీ నీకెప్పుడు నిట్టి దుర్బుద్ధియేకదా? నన్నుంగాక యన్యకాంతం జూడవలదని నేఁజెప్పియుండలేదా. నాకెఱుక పడకుండ యెప్పుడు తప్పించుకొని యిచ్చటికి [illegible] దెంచితివో. పోపో! అని త్రోసిన నారక్కసుండు భూమిపయిం [illegible] నల్లఁ ద్రొక్కుచుఁ దిల్లపడి గిఱగిఱం దిరిగి ప్రాణంబులు విడిచెను. [illegible] సకాంత [illegible] వెత్తి పోదుకొనుచు అయోధ్యా నామగండు [illegible]; ఇఁక నేమి

సేతును. మగఁడులేక యొకనిమిషంబైన భూమిపయి నుండఁగూడదు. ఈ మ్రుక్కిఁడి రక్కసుండు వచ్చిననేమి? ఈచోట నుండు చక్కనిసామిం దగులుకొని దగ్ధతబాధఁ దొలఁగించుకొనియెదనని యాకుమారు నెత్తుకొని యాకాశమార్గంబునకుం జనియెను. అది గాంచి యాసుందరి యచ్చటనుండు గంధర్వులపాదంబులపయింబడి యేడ్చుచు నా సాధునివిడిపించి నన్నురక్షింపుఁడని యాక్రోశింప వారునుం గడంగి శక్తితోమర ముసల ముద్గరాద్యాయుధంబులు ధరించి యారాక్షసియుండుచోటికేగని దానింజంపి యా సుందరునింగొని తెచ్చి యాకాంతకిచ్చిరి. గంధర్వనిహతయగు నారక్కసియొడలు భూతలంబునంబడి చెల్లాచెదరై రక్తబిందువులు గ్రక్కుచుండె. ఒక్కొక బిందువునకొక్కొక రక్కసుండుగాఁ గోట్లకొలంది పొలసుదిండులా దేవగాయకులం బట్టికొట్టి నిగతప్రాణులం జేసిన నాసుందరాంగుండు నొకవెతికిన ఖడ్గంబుంగొని మండలభ్రమణంబులు సేయుచు నాక్రవ్యాదుల నెదిరించెను. వారికతిభయంకరంబగు మహాయుద్ధం బయ్యె. ఆప్పుడా మనోహరుండు తనకాంతాతిలకంబును చంద్రసేనయొద్దనుండ నియమించి శౌర్యంబున విజృంభించి శత్రులం జంపనుంకించి యాకసంబున కెగసెను. ఒకింతసేపటికి భూమిమీఁద నారక్కసుల శిరంబులు వడగండ్లపగిది రాలుచుండెను. కబంధంబులు యుద్ధరంగంబు నిండి పర్వతాకారంబులయిన గుంపులుగుంపులుగఁ గనఁబడెను. ఇంతలో బలనతితేజోవంతంబయిన యాసుందరాంగుని శిరంబు నిలపయింబడఁ గాంచి యందఱు శోకాకులితచిత్తులైరి. ఆతనిభార్యయుం మిగుల వగచుచు నో చంద్రసేనా యికనేమి సేయంగలనే! నాభర్తప్రాణంబులువాసె; ఇఁక నీరక్కసులచేతికిం దొరకకుండఁగా పాడుమని వేడుకొనఁగా జంద్రసేనయును నేమియుం దోచకయుండ సన్యాసిని యాదానితో నోకన్యకా శరణాగతులవిడనాడుట పాడిగాదు. నీజనకునికిం జెప్పియంపి వీరభటులరప్పించి యీరక్కసులంజంపించి యీ కాంతంగావుము. అనఁగా నా చంద్రసేనయు నచ్చోటనుండు నొకదాసికం బిలిచి యిక్కడ జరిగిన యీ వృత్తాంతము విన్నవించి చతురంగబలసమేతుండై నాజనకుని యుద్ధసన్నాహముతో రమ్మని చెప్పుమని వదియాపల్లె యని యచ్చోటువదలి కదలిపోయెను. మఱియు నొకముహూర్తకాలంబునకు దీర్ఘబాహువు చతురంగబలసమేతుండై వచ్చి యచ్చటి రక్కసులనతికట్టి యుద్ధభూమికిం బలిపెట్టిన నందొక్కరుండా దీర్ఘబాహువుం బట్టి రథంబుతో నింగితలంబునకు గొట్టిన నాశబ్దంబు తనరథంబుతో డమట్టైలోనంగలసె. అదిగని చంద్రసేన మహావ్యసనాక్రాంతయై తనజనకుని మరణంబునకు వగచుచు నారక్కసులు తన్నుంబట్టికొననుంకించి పైకిరాఁగా భయముపడి యాసన్యాసినిమఱుఁగుఁజొచ్చెను. మఱియు నారక్కసులు పుడమి యీనిన చందంబున నెక్కుడంజాచిన తామసమై యాసైనికుల నురుమాడి హాహాకారంబులు సేయుచు నొక్కొక్కరొక్కొకతెఁగా నాయచ్చరలనందఱు నందగులుకొని సురాకాశం

టులు సేయుచు నున్మత్తకంబయినకైపున నొడలు దెలియక యాడుచుఁ బాడుచునుండ నం దొక్కరుని కాయచ్చర మిగిలియుండమి నాచంద్రసేనం బట్టుకొని యతివేగంబున రాఁగా రాజకన్యక యో భగవతి నన్ను రక్షింపుము ; నీకంటె రక్షకులెవ్వరును లేరు ; ఈ రాక్షసుని సంహరింపుమని వేడుకొనుచు దాని గళంబు దృఢంబుగఁ గట్టికొన నది తటాలున నెగిరి యాకాశమార్గమున బహుదూరంబు చని యొకచోట దానిం దించి యోదార్చి యో చంద్రసేనా నాయోగబలంబుచేత నిన్నా రాక్షసభటునకు దొరకనీయక రక్షించుకొని యిచ్చటికిం దెచ్చితి. నీతండ్రి మొదలగువారు నాతపోబలంబుచే మరలఁ గొంత కాలంబునకుఁ బ్రతుకగలరు. అందుకుఁ జింతింపకుము. ఇచ్చట నాతపోవనంబునకుం జని కొన్ని దినంబులుందము. నన్ను నీవు తల్లికిని తండ్రికిని మారుగా భావింపుము అని చెప్పి యొకపర్వతగుహాముఖంబున దానిం దీసికొనిపోయె. నేనును ద్దానితో నంతవరకు వచ్చి యుండియు మీఁద నలబ్ధమార్గుండనై యచ్చోటికి సమీపమునం దిరుగుచు నీనగరముం జేరితిని. కొన్ని దినములు స్వేచ్ఛం దిరుగుచుండి యనతిచిరకాలంబునన నీ మేడమీఁద వ్రాలిన నీవు నన్నుం గాంచి పూర్వస్నేహంబున నాదరించుచున్నావు. అని యాకలకూజితము తన వృత్తాంతంబుఁ దెల్పెనని మదనమాల చతురికకుం జెప్పె. ఓ మంత్రికుమారుఁడా యిది నీకుం గథాసందర్భానుగుణంబుగ వచియించితి. అనఁగా మంత్రికుమారుండును రాజకీరముం జూచి ఓకలకూజితమా యనంతర మా మదనమాలా రాజకుమారుల వృత్తాంతం బేమయ్యె నది యెఱింగింపుమన రాజకీరము మంత్రికుమారుఁడా నేనిచ్చోటికి వచ్చి బహుకాలంబయ్యె. ఒకనిమిషంబైన నన్నుం జూడక యుండు నేని యా మదనమాల యేమియుం దోఁచక పరితపించును. ఆహారంబైన నొల్లదు. విన్నదనంబుతో మిన్నక యుండును. ఆకన్నియకు మోముసూపి యెల్లి కార్యంబులున్నను విన్నవింపఁ జక్కబెట్టి కన్నుగవ మరల నేతెంచి వృత్తాంతంబు విన్నవించెదనని చెప్పుచుం దిరిగి చూచి ససంభ్రమంబుగ నక్కటా మన కమలవతి భయసంభ్రమంబులతో నతిత్వరితగతి నేతెంచుచున్నయది. ఇందుకుం గతం బేమియుండునో? రాజకుమారుని రహస్యవృత్తాంతంబు ఘాటితంబై యందువలన నేమైనఁ జెట్టు సంభవింపనున్నదో. హృదయం బేమియుం దోఁచక తత్తరించుచున్నది యనునంతలోఁ గమలవతియు నతిత్వరితగతి నేతెంచి హృద [illegible]యుదర నడుగులు తడంబడ బిట్టు నిట్టూరుపులు నిగుడ్చుచు హృదయనిహితకరాబ్జాతయై దైన్యంబున గాకరంబైన మొగంబుతో బయలువెడల లేని వచనంబుల నిట్లనియె. ఓయమ్మా మన కళావతిం గాంచితిరే? అది యిచ్చటికి వచ్చియుండెనే? భగవతి సాంఖ్యాయని యుష్షః[illegible] తన పర్ణశాలనుండి సితచంద్రసౌధంబునకుం జని రాజకుమారునిం గాంచి విచారించ బయలు వెడలినయది. రాజకుమారుండు మదనమాలాసహితుండై మధుమంతోద్యానమున నున్నవాఁడు. సితచంద్రముం జేరనో చేరఁడో

యెఱుంగను. సాంఖ్యాయనిగాంచునప్పుడు సితచంద్రంబునం గుమారుండులేనిచో మహాప్రమాదంబుసంభవించు. ఆభగవతికిం గోపంబువొడమెనేని భూమియెల్లవడవడ వడంకు. పర్వతంబులునుపగిలిబ్రద్దలువాఱును. ఆకసంబునువిఱిగి భూమిపయింబడు. అమరులెల్లభయభ్రాంతులై పరువులిడుదురు. కట్టా యెట్టిచెట్టు సంభవింపనున్నదో యెఱుంగ. నాకప్రతివిధేయంబైన యీ కార్యంబునం గళావతికింగాక యితరులకుం జేయునదిలేదు. కళావతియుంగనంబడదు. కుమారుండు సితచంద్రంబునంగనంబడండేని తత్క్షణంబున శంసయాపన్నమానసయై యోగచక్షువుచే భూతంబగువృత్తాంతంబరయు! ఆమహనీయచరిత్రదివ్యజ్ఞానంబున కందని వృత్తాంతంబులు లేవు. ఏదైన నొకకారణంబు వొడమినంగాని యోగజ్ఞానంబుచే నెల్లవృత్తాంతంబులరయంబూనదు. అట్లుకాంచెనేని మదనమాలా మందారమాలావృత్తాంతంబులును రాజకుమారునిదుర్నీతియును భగవతిహృదయంబున కవగతంబుకాకమానదు. ఏమిసేయనగును. గరుడగామికృపావిశేషంబునంగాక యిదియితరులకు సమాధాతవ్యంబుగాదు. అనిచెప్పిన నాకమలవతింగాంచి మంత్రికుమారుండు ప్రియసఖీ! కళావతి యింతకుమున్నవచ్చి యీపంజరంబుతో నీచిలుకనిచ్చోనునిచి నాతో నేమియుం మందలింపక యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబునకుంబోయె. ఆకళావతిచని యొకజాముకావచ్చినది. వేకువకుముహూర్తముకలదనంగా నిటకువచ్చినయది. ఇంతదనుక మరలిరాలేదు. అనిచెప్పినవిని కమలవతి యొకించుక సంతసంబంది యహా! కళావతి యతి చతుర! సాంఖ్యాయనిసితచంద్రంబునకు వచ్చునని యూహించియె తానచ్చోటికిం జనియున్నది. రాజకుమారుండు నచ్చోటికి వచ్చియుండు. మనము భయపడవలసినది లేదు. అనిచెప్పి కమలవతియు నచ్చోటన యొకయాస్తరణంబుపై నుపవిష్టయయ్యె. కలకూజితమును వారలవీడ్కొని మదనమాలయుండు సాగరధవళంబునకుం జనియె.

తృతీయతరంగము సమాప్తము.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని.

చతుర్థతరంగము.

క. సత్యాజాంబవతీయుత
నిత్యశ్రీయుక్త రుక్మిణీప్రియ కృష్ణా
దైత్యారి దేవకీసుత
భృత్యాయితరాజమౌళి ప్రీతి న్వినుమీ.

ఇట్లు కమలవతి సుఖాసనంబుపయింగూరుచుండి యనేక ప్రస్తావవశములను మాటలుమాటలాడుచుండ గొంతతడవునకుఁ గళావతియచ్చోటికివచ్చి సంతోష వికాసభాసురముఖాబ్జాతయై యెదుటనిలిచిన నాకాంతంజూచి కమలవతి యిట్లనియె. ఓ ప్రియసఖీ నీమందహాససుందరంబగు ముఖారవిందంబుం గాంచినమాత్రమునన భగవతి సాంఖ్యాయనికి మదనమాలామందారమాలా రాజకుమారులవృత్తాంతంబు విదితంబుగా లేదని యెఱింగితిమి. అయిన నీమంగళంబు నేటికిమనకు సమకూరినందుకై మనమెంతయు సంతసంబున నీప్రొద్దుగడపవలసియున్నది. కాన తదాశ్రితంబగు కథాసందర్భంబును నాలకించుచు నాయుత్సవమును పూర్ణముగావింతము. మొదటినుండివృత్తాంతము విశదీకరింపుము. మంత్రి కుమారుఁడును తచ్ఛ్రవణకుతూహలాక్రాంతాంతరంగుఁడైయున్నవాఁడనఁ గళావతియుం సుఖోపవిష్టయై కమలవతీమంత్రికుమారులతో నిట్లనియె.

ప్రియసఖీ కమలవతీ యఘటితఘటనాపటీయసుండగు విధాతశక్తి యచింత్యము. అపరిమేయము. అవార్యము. అప్రతివిధేయము. అనంతము. అతఁడు మొదట దుఃఖముల సమకూర్చినట్లుకూర్చి యాదుఃఖంబులసుఖంబులంజేయంగలండు. తొలుత మిన్ను విఱిగి పైబడవచ్చినట్లు దుఃఖంబులుసంభవించు; నట్లు సంభవించినకష్టంబులు ఏటినీరు తీసిపోయినట్లు గతించు. ప్రియసఖీవినుము. మధుమంతమునుద్యానమున మదనమాలా రాజకుమారులు సుఖంబునవసియించుచుండఁగా వేకువజామున సేనచ్చోటికింజని రాజకుమారునిసితచంద్రంబునకును మదనమాలనుసాగరథవళంబునకుంబనిచి తద్వృత్తాంతంబీ

మంత్రికుమారునికిం దెల్పం దలంచి మందారమాల రాజపుత్రాపహృతమానసాబ్జాతయై యుండుటం జేసి కలకూజితమునకు నుపచారంబులు సలుపఁ బ్రయత్నపడదు గాన దీని నస్మద్గృహంబునకుం గొనిరాఁ దలంచి దానిని పంజరంబుననునిచి కొనివచ్చుచుండఁగా నడివీథిలో తరళిక యెదురయ్యెను. దానిం గాంచి యో తరళికా యెక్కడనుండివచ్చెదవు తెల్పుమని యడిగితిని. భగవతి సాంఖ్యాయని యుటజమునుండి వచ్చుచున్నాననెను. అందుకు నేను తరళికా భగవతి యిప్పుడేమి సేయుచున్నదియని యడుగఁగా నది యో కళావతీ సాంఖ్యాయని యింతకుముందఱ మనుపనీతంబు లగు శుద్ధోదకంబుల బార్వతీపతి నభిషేకంబులొనరించి యితరపరిచారికోపనీతంబులగు ఫలపుష్పాక్షతల నా దేవునర్చించి హృదయపుండరీకంబునం గొంతతడవు తదీయదివ్యమూర్తిని ధ్యానించి బ్రహ్మాసనంబుననుండి లేచి యిప్పుడ సితచంద్రంబునకుం జనుచున్నది. ఆమె తన్మార్గానుసారిణియగుచు నేనిటు వచ్చుచున్నాను. అనఁగా నేనును నామనంబున కటకటా సితచంద్రంబునకు సాంఖ్యాయని ప్రవేశించునప్పుడు రాజకుమారుండు లేకుండెనేని యామె తనదివ్యజ్ఞానంబునం గాంచి వృత్తాంతంబుల నరయు. అందుచే బహుకష్టంబులు సంభవించు. కాన నామె సితచంద్రంబుం బ్రవేశించకముందఱ నేనచ్చోటికిం జని రాజకుమారుని కెచ్చరిక పఱచి యుండనగు. కాలవిళంబంబయ్యెనేని కార్యంబు చెడు. అని యాలోచించి యాతరళికతో నేమియుం బలుకక యతిత్వరితగతి నేతెంచి యీ మంత్రికుమారునితోఁ గల కూజితమునకు నంగసంస్కారాదులు నాహారాదులు నిర్వర్తింపుమని చెప్పి యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబునకుం జనితి. అప్పటికి సాంఖ్యాయని సితచంద్రమునకించుక దూరంబున నేతెంచుచుండె. నేను నామె చక్షుఃపథంబునకుం దగులక యా సౌధపు నుద్యానమార్గద్వారముగుండ లోపలం బ్రవేశించితి. అప్పుడ రాజకుమారుఁడు మధుమంతమునుండి వచ్చుట కేర్పఱచంబడి యుండు గూఢమార్గముఖమునుండి బయలువెడలుచుండె. ససంభ్రమంబగు మదాగమనంబున నాతండు సంభ్రాంతుండై మన్నివేదితంబగు సాంఖ్యాయనీసమాగమనంబు విని యపరిమితంబగు భయంబుచేతఁ దా నాకాలంబున స్నాతుండై ధౌతాంబరంబులు ధరియించి సూర్యోపస్థానంబు చేసి సాంఖ్యాయనీసమాగమనంబునకుం బ్రతిదినమును బ్రతీక్షించుచుండవలసిన జపశాలకుం జని తదాగమనంబునకు వేచియుండెను గాని కాంతాసంభోగచిహ్నంబులతో నొప్పియుండు తన దేహమున నీటం గడిగి మాఱువేషంబు ధరియించుట కవకాశమును వీలును లేనివాఁడై యుండెను. అతండా శాలయందడుగిడునప్పుడు భగవతి సాంఖ్యాయనియు నచ్చటికిం జనుదెంచె. అట్లు చనుదెంచిన సాంఖ్యాయనికి రాజకుమారుండు దూరముననుండియె భక్తిపురస్సరంబుగ నమస్కరించి లేచి యధోముఖుండై యేమియుం బలుకక యూరకుండె. అప్పుడు.

సీ. ఆర్ద్రదంతక్షతము లంకెటఁగలసినసొగసు మీఱినమోవిచిగురువాని
నఖసౌఖ్యలక్షచోటులై జాగరకషాయకాంతిమించెడివిప్పుకనులవాని
కుచకుంభచందనకుంకుమ చిహ్నంబులొప్పులొల్కెడు వక్షమొప్పువాని
కామినీభుజలతాకలితకంకణ చిహ్నకమనీయబాహుయుగ్మంబువాని

గీ. వాసనామాత్రశేషమైవన్నెకెక్కు । ఘుమఘుమాయించుమైపూఁతకొమరు మిగుల
మృదితభావంబుగన్పట్టుహృదయహారి । తనువుగలవానిఁగనియెభూధవకుమారు.

ఇట్లు కాంచి భగవతి సాంఖ్యాయని యించుక సంశయించి కించిదంకురితరోషారుణితముఖాబ్జాతయయి నిరూపించిచూచునప్పుడు నాహృదయంబు భయసముద్రంబునమునింగి యితికర్తవ్యజ్ఞానశూన్యంబై వృత్తిరహితంబగుచు మూఢంబైయుండె. భగవతియు నాకుమారుని విలకించి యోకుమారా తొల్లి నేనిచ్చోటి కేగుదెంచునప్పుడు నీవు పరిపూతుండవై స్నానంబాచరించి సంధ్యోపాసనంబుచేసియుండుదువు. ఈ దినంబట్లుగాక కేవల మున్మృదితములగునంగములతోను, నిద్దురమబ్బునిబ్బరంబై యుండుకనుదమ్ములతోను, కుచకలశకుంకుమచిహ్న ముద్రితంబగువక్షంబుతోను, అత్యలసంబగు గమనంబుతోను, అసౌష్టవంబగుశరీరంబుతోను, అధికంబగునిశ్వసితంబుతోను, గనుపట్టుచున్నావు. లోకంబునం గందర్పునియాజ్ఞ యఖిలజంతుసంతానవంచనాచంచువై వెలయుచున్నది. అందుకు నానావికారవిహారస్థానం బగుయౌవనంబును తోడ్పడి ప్రవర్తించుచుండు. అతిలలితంబు లగునా యాభావంబులును పురుషులధైర్యంబువ్వేత్తుగ నపహరించుచున్నయవి. ఇన్నియుండేరి నప్పుడు లజ్జయనునది నిర్జితంబగు దానిభ్రాంతి యొకమూలనడంగు. వినయమువినివారింపం బడినచందంబున నావలికేంజను. ధైర్యమున్మథితంబైనరీతి క్షోభంబునొందు. వివేకము విశసితంబైనపడుపున వినష్టంబగును. ఇప్పుడు నిన్నుంగాంచిన రతిరమణబాణగోచరత్వంబు నందినవిధంబుగ నాకుందోచెడిని. నీవెవరివిషయంబున నపరాద్ధుండవైతివో? ఈసుందరీ మందిరంబుననుండుమందయానలు నాకుఁబ్రాణసమానలు. మఱియు నాకుం దనూజాతలనందగిమద్రక్షితలై యున్నవారు. వారలెల్లపాతివ్రత్యభూషణలుగాని సాధారణలుగారు. నీవునుమహాకులప్రసూతుండవుగాని కేవలుండవుగావు. నీచకృత్యములయందు నీమనంబు చొరదని నేఁదలఁచియుందు. అదియట్లుండనిమ్ము. నాకురోషంబుస్పృష్టంబగునేని చరాచరంబులుగడగడవడంకు. త్రిమూర్తులునుభయభ్రాంతులై తమతమకృత్యంబులఁ దడబడుదురు. సూర్యచంద్రులు తమతమగతులుతప్పి యొప్పుచెడుదురు. అనియిట్లు సాంఖ్యాయని రోషరూక్షంబుగఁబల్కుచుండ నేనునామనంబున నోహో యీసాంఖ్యాయని [illegible]ని యాకారవేషంబులు గాంచి యిట్టిదెవ్వతెనో కాంతామణిం దగిలి

కొని దాని ప్రాతివ్రత్యాదులను చెరిపెనని తలంచినయది. ఈమె మనంబునంగల
కోపము శాంతిపఱుప నెవ్విధియుం జూపట్టదు. ఏమిసేయుదు. అని యించుకసేపు
చింతించి సంతప్తహృదయంబుతో నిట్లువక్కాణించితిని. ఓభగవతీ నీదివ్యజ్ఞానంబున
కెఱుకపడనిది పదునాలుగులోకంబులను గనంబడదు. నీ తపశ్శక్తిచే సకలజంతుసమూ
హంబులమనోగతంబులఁగూడ నీవెఱుంగుదువు. అట్టినీయుండుచోట మనంబుననైనం
దలంపరానియిట్టి సాహసకృత్యంబులఁజేసి భవదీయకోపానలజ్వాలల వేగంగమకించఁగల
వాఁడెవ్వండును లేఁడు. భవదీయతపోవిశేషంబునంజేసి జాతివైరంబులుగల మృగం
బులుగూడ తమతమసహజవైరంబులెడబాసి పరస్పరమైత్రితో జరించుచున్నవి. ఒక
జంతువైన కామాతురంబై కనుపట్టదు. కేవల శమప్రధానంబై వెలయుచుండు నీనగరం
బున భవదాజ్ఞలేక తృణమైననల్లాడదు. అట్టి నీ యాజ్ఞావశవర్తియగు పరిజనము ఇట్టి
కట్టిండికృత్యంబున కొడిగట్టుననుటయెట్లు. వినుఁడు. ఈరాజకుమారుండు చంద్రచూడ
చరణకమలధ్యానధురీణుండు. అనవరతమీసితచంద్రంబున నేకతంబవర్తించుచు సంధ్యా
త్రయంబునను సావిత్రి జపియించి సాంబమూర్తిదివ్యమంగళవిగ్రహంబు ధ్యానించు
చుండు. నిన్న చతుర్దశియగుటంజేసి సాయంసంధ్యోపాసనానంతరము చంద్రమౌళి
దివ్యమూర్తినిదర్శింపనెంచి నాతోమందలించె. నేనునుమనంబున నీతని భక్తికిమెచ్చి
యింతకుం జెంతనున్న భవానీమందిరంబునకుం దోడ్కొనిపోతిని. అచ్చో నాజగన్మా
తను నమస్కరించి విరచితాంజలియైస్తుతియించుచుండనక్కడకొకసిద్ధపురుషుండేతెంచి
కుమారునింగాంచి యితనివృత్తాంతంబువిచారించి మించినప్రీతిచే నాయోగి భవభావా
నీదివ్యాంగంబుల దేవతాకల్పితంబులగుభస్మమును హరిద్రాపంకంబునుగొని కుమారుని
కరంబునఁనిడి యిదిదేవప్రసాదంబు; దీనినిధరియింపుము మేలుగలుగును; అనిచెప్పిన
కుమారుండునట్లధరియించి మఱియొకింతసేపాదేవాలయంబునం గలుగువిశేషంబులం
గాంచుచుండి యింతలోపలనవేకువకాఁగా నాతోఁగూడనిచ్చటికివచ్చె. ఈకారణం
బున నీతనికినిదురలేదు. భస్మోద్ధూళనంబుచే శరీరమించుక పాండురంబై కనఁబడు
చున్నది. దేవీ ప్రసాదరూపంబుగ లభియించినహరిద్రారసంబువక్షంబుననుఫాలంబు
నను ధరించికొనియె. ఇదియెవృత్తాంతంబని చెప్పుచుండఁగా నొకయోగీశ్వరి యొక
వజ్రమయమగుపెట్టియను చేతధరియించుకొని నాగబెత్తంబుమఱియొండుకరంబునందా
ల్చి యంధకారపటలసమం బగుజటాభారంబు సమీపస్థలంబులకుతమాలకాంతార
ప్రభలనావహింప నాకాశయానంబుననేగుదెంచి సాంఖ్యాయనికినమస్కరించిన
నాభగవతియు నిరువదివత్సరంబులునిండక యుండునాయోగినీకన్యకను హస్తములు
సాచిలేవనెత్తి కౌగిలించుకొని యానందబాష్పధారలనాదలఁదడుపుచు వత్సేకామం
దికి నేమమేనా ? సౌదామినినేమంబుగనున్నదే ? మాయెడలనేర్చినయోగవిద్యల

నిర్విఘ్నంబుగ ననుష్ఠించుచున్నదియే? ఆయమయొద్దనీవు ననుకూలత్వమున యోగ విద్యాభ్యాసమొనరించెదవే? నిన్నుం జూచినంతన మాకుమా ప్రియశిష్యయగు సౌదామినిం గాంచినంతసంతసము మనంబునం గలిగె. మిగుల సంతోషభరితాంతరంగనైతిని. అని యనేకవిధంబులుగ నా సాంఖ్యాయని యుపచారోక్తులుపచరింప నా కామందకియుం వినయభయభక్తులతో నిట్లనియె. ఓభగవతీ మీదివ్యకృపాకటాక్షమునకుం బాత్రులైన వారలకు నెందునైన నేమంబునంగొఱంతయున్నదే? తమ ప్రియశిష్యయగు సౌదామిని యీవజ్రపుంబెట్టియను మీయొద్దనొప్పగించుమని యాజ్ఞ చేసినన్నంపె. ఇది మీహస్తంబునకప్పగించితిని. మఱియొకవృత్తాంతంబును అషట్కర్ణంబుగా విన్నవింపుమని చెప్పి పంపినయది. కాననది యవధానదానంబునం జేసి యంగీకరింపుఁడు. అనఁగా సాంఖ్యాయనియు నట్లకానిమ్మనిన నా సౌదామినిసమీపంబునకుం జని యామెచెవిలో నేమేమొ యొకింతసేపు వచియించినయది. అది వినినతోడన యాసాంఖ్యాయనికి హర్షమును వ్యసనంబును, భయమును, మనంబునముప్పిరిగొనియున్న విధముని తత్తత్కాలజనితముఖభావంబులచేఁ బరిజ్ఞాతంబులగుచుండె. నేను ఆ బాలయోగినిం గాంచి దానిరూపరేఖావిలాసంబులకచ్చెరువంది, మహాభోగార్హంబై మృదుతరంబగు నీయంగకంబును ఈబాల యిట్లు యోగనిష్ఠలచే గాసిపఱచుటయేలకో? ఆహా దీనియంగసౌష్ఠవంబుం గాంచిన లోకసర్వసర్వంసహాపతికుమారుని జెట్టపట్టి పట్టభద్రయై యుండందగునని తోఁచెడిని. ఇది యట్లగుటకుంగర్మమేమిలేదో యెఱుంగను; అనితలంచుకొనుచుంటిని. ఆయోగినియు సాంఖ్యాయని చెవిలో వృత్తాంతంబుచెప్పి యామెను వీడ్కొని యాకాశయానంబునం జనియె. సాంఖ్యాయనియు నావజ్రపుంబెట్టియను దెఱచి యందులోనున్న హారంబులను రెంటిని తనచేతంబైకెత్తెను. అందొకటి నవరత్నమయంబును అనర్ఘరత్నప్రభాపుంజపింజరితదశదిశాంతరంబునై వెలుంగుచుండె. మఱియొండు అతిరుచిరవర్తులముక్తాళిగ్రథితంబై శేషభోగిభోగసంకాశంబుగఁ బ్రకాశించుచుండె. ఇట్లు పైకెత్తిన నవరత్నహారంబుం గాంచిన రాజకుమారునికి జలజల బాష్పబిందువులు త్రుటితంబగు ముక్తామణిసరంబువిధంబుగఁ గన్నులనుండి యిలకుం జారె. అతిగంభీరప్రకృతిగాన పునఃపునః నిరుద్ధంబగుచుండుటం జేసి యత్యావేగంబున నధరనాసాపుటంబుల స్ఫురియింపంజేయుచు శోకవేగంబు హృదయకుహరంబున నతిశయించుచుండె. కొంతతడవునకు ధైర్యంబవలంబించి రాచకుమారుండు నానిలుపంబడియె. అప్పుడు సాంఖ్యాయని యాతనితీరుం గాంచి [illegible] కుమారా కాని యీహారంబుం నిన్నది మొదలు పూర్వానుభూతంబుం గాంచిన హానివలె [illegible]ంచెదవు. నీకుం బ్రాణప్రియంబగునది యొకటి దీనిం జూచినమాత్రమున [illegible]తికిం దగులెట్టుతోఁచెడిని. ఈహారముం దాల్ప నీవతగుదువని తోఁచెడిని; ఇది [illegible] గాన భక్తిపురస్సరంబుగఁ బరిగ్రహించి ధరించికొనుము. అని చెప్పి యాహార

మతనికొసఁగి మఱియొండుహారంబును తాఁజేతనెత్తికొని మందారమాలాగృహంబునకుం జనియె. ఆహారంబు కంఠదేశంబునధరించినందున నారాజకుమారుండు నభినవోద్భూత మనోహరకాంతియై నక్షత్రమాలికచేఁ బూర్ణచంద్రునిపగిదిం దోఁతెంచె. సాంఖ్యాయనియచ్చోటువాసిపోయినయనంతర మారాజకుమారునిచే నాహారము జీవంకరణనామకంబనియెఱింగితిని, ఈ హారంబు చేతికందినదాదిగా నాహారంబునుగూడ నా కుమారుండు గైకొన నిష్టపడఁడనితోఁచెడని. మహానుభావప్రకృతియగుటంజేసి చెప్పనో చెప్పఁడోయని నేనుదానివృత్తాంతంబునడిగినదానంగాను. క్రమక్రమముగగాని తెలిసికొన నసువుపడదు. ఈమణిహారప్రస్తావవశంబుచే నాయసత్యవచనంబులం బాటించక యాసాంఖ్యాయని యంతకుముందు మందారమాలానిరీక్షణకౌతుకితాంతరంగయై తదాగారంబునకుం జనియె. పూర్వమునం బ్రస్తూయమానంబగువృత్తాంతంబు మఱచిపోయెనని తోఁచెడిని. రాజకుమారుండును స్నానగృహంబునకుంజనియె. నేనిటకువచ్చితిని. ఇదియె వృత్తాంతంబనిచెప్పినఁ గమలవతియు మంత్రికుమారుండును జీవంకరణహారవృత్తాంతంబును మఱియొక హారవృత్తాంతంబును దెలిసికొన మనంబులఁ గోరుచుండిరి. ఇట్లు కొన్నిదినంబులు జరిగె.

ఆసుందరీమందిరంబునకు రాజ్ఞియున్న చంద్రసేనాభిఖ్యం డొకనాఁడు తత్పుర సమీపవనంబులవేటాడంజని కొంతసేపాఖేటకావిహారంబునలిసి మరలివచ్చుచు నెండకు బడలి యాపురబాహ్యోపవనంబునందుం బ్రవేశించి యదియమధ్యంబునంగనుపట్టు శైత్యసారమను పుష్పనికుంజంబునం బ్రవేశించి డాసినడుము నుండుశిలాఫలకంబుపైఁబరుండియుండెను. మంత్రికుమారుండును తద్వనమునకువినోదార్థంబుగ నానాఁడుదయమునం జని రాజపుత్రుండు జనలతాగృహమునకుం బ్రక్కనయుండుమఱియొకనికుంజంబునం గుసుమస్తబక సుందరం బగుతమాలంబు క్రిందంగూరుచుండి చందనానిలాంకురంబుల సేవించుచుండె. అప్పుడచ్చటికి రెండుచిలుకలు మనోహరాకారంబులు సనుదెంచి యానికుంజంబులకు రెంటికిని సంబంధపడుచు వానినడుమనుండు నతిరమ్యంబగు మాకందంబుపయింగూరుచుండి యలఁపుఁదీర్చుకొని యొకింతసేపటికి సమీపస్థలముననుండు బింబఫలంబులఁ గొన్నింటింగొరికి భుజియించి జంబూఫలరసం బాస్వాదించి యించిన మోదంబునఁ జనుదెంచి యొకించుక యేని సూర్యకిరణంబులఁ జొరనీయక నిబిడితలతాసివహానీకంఛ్రంబై యుపవనతనిపతితమకరందబిందుబృందసురభిళితం బగునారసాలపాదపంబుశాఖపయింగూరుచుండె. ఇట్లుకూరుచుండి యాశుకశుకంబులు పరస్పరప్రేమరసార్ద్రింబులగు హృదయంబులతో నొండొంటిసముద్దుగొని సరసాలాపంబులుపలుకుచు మహానందంబునం జెలంగుచుండ నందొకచిలుక యిట్లనియె. ప్రాణనాథా మధురరమణా నేనొకవృత్తాంతంబువిన్నదానగపలయుననిని యున్నదానను. అందుకవకాశమీదినంబున

నిప్పుడు దొరికినది. అదియేమంటివేని? మనరాణి యగుమందారమాల కొన్నిదినముల నుండి బహుదుర్బలంబు లగునవయవంబులతో నీషత్పాండురంబగులవలీలా సౌంద ర్యంబుఁ గొల్లలాడుచున్నయది. దానింగాంచిన నాకునదియొకమహాపురుషునియం దను రాగభరితయయి యుండువిధం బవగతంబగుచున్నయది; అనిన మఱియొక చిలుక పలుకుచున్నది. ప్రాణనాయకీ కలాలాపా ఆ మహాపురుషుం డెవండని నీవునమ్మి యున్నావు.

కలాలాపము. నాథా వచియించెదవినుము; ఆమహాపురుషుండు మనయారనుం డెడి సితచంద్రసౌధవాసియగురాజకుమారుండని యూహించెదను.

మధుకరవము. కలాలాపా నీతర్కము సుసంగతంబయియున్నది. నిక్కువమే? తొల్లియాపల్లవపాణి మధుమంతోద్యానంబున నొకపూఁబోదరింటఁ దనప్రియునిం బొందియు నసంపూర్ణమనోరథయైయెడఁబాసియనవరతంబును తదీయసమాగమసుఖంబు మనంబునంగోరుచు ముగుదగావున మనోగతంబన్యులకెఱుకపడనీక మెలఁగుచుండు.

సీ. చిలుకకు పద్యంబుఁ జెప్పనొల్లదు బాల పువ్వులు ముడువదు పువ్వుఁబోఁడి
జలకంబులాడదు జలజాతలోచన యాహార మానదు హంసగమన
సఖులతోఁ గ్రీడింపఁజనదు చంద్రానన వెన్నెలబయిటికి వెడల దబల
మలయానిలమునకు మది భీతిలును చాన శుకపికారావముల్ సుదతి వినదు

గీ. మది భరింపగలేనట్టి మదనబాణ। జాలనిర్ఘాతపతనసంజాతవేద
నావిహస్తితధైర్యయైనళిననేత్రి। కరధృతకపోలయై దైన్యగతిఁ జెలంగు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా నీవువచించినదివాస్తవమే. ఒకనాఁడామందారమాల సఖియులు కమలవతియుఁ గళావతియుం నీయమను గుఱించి మాటలాడునప్పుడు కళావతింగాంచి కమలవతి యిట్లనియె. అదనేనువింటి.

శ్లో. నకబరీభరీతి కబరీభరే స్రజో నచరీకరీతి మృగనాభిచిత్రకం
విజరీహరీతి నపురేవ మత్సరో వివరీపరీతి నచ విప్రియంసఖీ.

[ఓకళావతీ మనసఖియగు మందారమాల తొలుతటివలెఁ గనఁబడదు. ముందు పువ్వులంగాంచినచో నత్యాసక్తిఁదీసికొని తానెముడుచుకొనును. సఖులువచ్చి ముడుచు నంతవఱకాలస్యముసహింపదు. అట్టిది యిప్పుడు మనముగాఁ గొప్పునఁబూలుదుఱిమి నను భరించుటకు శక్తిలేదనితీసివేయుచున్నది. ముందుతనయొడలిలో మకరికాపత్ర ములు తిలకమును నొకయెడ యొకింతమాసిపోయిన నప్పుడుదిద్దనఁగాని మనస్సమాధాన [illegible] యింతిమకరికాపత్రంబులను వ్రాయించుకొననొల్లదు. మంగళార్థంబుగఁ [illegible] మాత్రము ధరియించుకొనునంతియకాని దిఱుచెమటం గఱంగిపోయె

నేని మరలజక్కనోత్తదు. ఇందుకుముందు మనమెల్లకయుండినను వనవిహారాదులకుఁ దానెనిర్బంధించి కొనుపోవుచుండుగదా. అట్టిదియిప్పుడు మనముపిలిచినను క్రీడించుటకురాదు. అదియట్లుండనిమ్ము; తనమనంబునకుం దోచిన ప్రియాప్రియంబులు తత్క్షణమనాతోఁ మందలించకయుండదు. అట్టిదిప్పుడు నేనుపలువిధములనడిగిబతిమాలుకొనినను ఒకమాటయైనం బలుకదు.]

ఇట్లు మందారమాల వర్తించుచున్నదియని కమలవతిచెప్పుచుండఁగా వింటిని అందు కనుగుణంబుగ నీవునుపల్కుచున్నావు. మధుమంతమునందు మందారమాలకుం గలిగిన ప్రియసమాగమంబునకుఁ గారణభూతయై సర్వసహాయంబులొనరించినది కమలవతియని విందు. అట్టిది యాకాంతకు రెండవహృదయంబైయుండనగునుగదా. ఇప్పుడాకమలవతి కింగూడమనసియ్యక నిగూఢహృదయయైయుండుటకుంగతంబేమొకొ.

మధుర. కలాలాపాయదియధీరయు ముగుదయుఁగాన మధుమంతోద్యానమునం దనకుంగలిగినపరిభవంబునకుభయపడి కమలవతి యతిచతురయగుటంజేసి తొలుతటివలె నింకేమియనర్థంబులకుం బాలుపడఁజేయునోయనితలఁచి దానినిముందటివలె నండఁజేర్పకయున్నది. తనకు ప్రొద్దుపోనికాలంబున మదలేఖయనురాజపుత్రికఁబిలిపించి లోకవృత్తాంతంబు మాటలాడుచుండు. మఱియుఁదనమగండైనచంద్రసేనునిం దలంచియతికంపితచిత్తయైయుండుచుండు.

కలాలాపు. ప్రాణనాథా చంద్రసేనునికిని మందారమాలకును పరిణయంబు జరిగినదా? చంద్రసేనునికి మందారమాలయందుఁ బ్రేమవిశేషించియుండునుగదా?

మధుర. ప్రాణనాయకీ సాంఖ్యాయనిసమక్షంబునం బాణిగ్రహణంబు జరిగినది. మందారమాలయందు చంద్రసేనునికిం బ్రీతియతిశయించియేయుండు. ఇరువురును సమానవయస్కులు. సమానరూపరేఖావిలాసభాసురాంగులు. అత్యుత్తమవంశప్రసూతులు. అట్లుండఁ బరస్పరానురాగంబునకుం గొఱంతయేమియున్నది. మందారమాలయష్టాదశవర్షీయయయిన యనంతరము చంద్రసేనునితోఁగూర్చి సుందరీమందిరపట్టాభిషేకోత్సవముజరుపవలయునని సాంఖ్యాయనిపలుమరు తనశిష్యసంఘముతో వాక్రుచ్చియున్నది.

కలా. ప్రాణనాథా! యట్లుండ నీమందారమాల సితచంద్రసౌధవర్తియగు రాజపుత్రియం దనురక్తయయినవిధంబు ఆత్మనాయక ప్రపనాపరాయణత్వంబునం గాదియనువ్యక్తమయియున్నయది.

మధుర. కలాలాపా! మనకందునం గలకితెలియంగుటకు శక్యంబుగాదు. అతిబుద్ధిచతురులకుంగాని యీసందర్భచాతుర్యంబుమదికెంబట్టదు. అట్లుండఁ దర్శ్యగాతిసులభమాధ్యుల మగు మనకాయిఱుంగనగును!

కలా. నాథా అతిదురూహంబగువిషయంబునం బ్రవర్తించి మానస వృత్తినేల శ్రమపెట్టుకొనవలయు. ఇప్పుడు మందారమాలవృత్తాంతంబు నీకెఱుకపడినదనుక వినిపింపుము.

మధుర. కలాలాపా కొన్నిదినంబులకుముందు సాంఖ్యాయని యొకతారహారంబు గొనివచ్చి మందారమాలకిచ్చిన నాసుదతి దానింగాంచి పూర్వానుభూతంబులందలంచుకొన్నదానివలె వ్యసనాక్రాంతయై యడఁపరానిశోకవేగంబునం బెదవులదర కనుదమ్ముల నుండి బాష్పబిందువులు చనుకట్టుపయింబడి చెదరి సమీపస్థలంబుల నార్ద్రీభవింపఁజేయ నొకింతసేపు దుఃఖించుచుండె. ఆయవసరంబున నేనాకాంతామణిం గాంచి యోమందారమాలా యీహారంబు పేరేమియని యడిగితిని. అదియు నీహారంబు భోగంకరణంబనంబరఁగుచుండునని నాకుత్తరంబొసంగె. అంతట నేను నాకన్యకశోకావేగంబణఁగిన యనంతరము తద్వృత్తాంతంబు విచారింతమనియుంటిని గాని యవకాశంబుదొరకమి మరల విచారింపనవుపడకయపోయె. మఱియు మఱియు విరహతాపంబాకన్యకామణికి నధికంబగుచువచ్చె. అందుకుం గారణంబిట్టిదియని తెలిసికొన నేరికిందరంబుగాకయున్నది. మందారమాలయు నెల్లప్పుడును గరకలితకపోలతలయై యాలోచించుచుండుటంతియ కాని సఖులతో మాటలాడుటయు నలంకరించుకొనుటయు నాహారంబుగొనుటయు బొత్తిగావదలి విరహవేదనావిషణ్ణచిత్తంబుతోఁ బరితపించుచుండె.

కలాలాప. ప్రాణనాథా యిట్లు పరితపించుటవలన నేమిఫలంబువాటిల్లునో యాపాటలాధరకు?

మధురరవము. ప్రాణనాయకీ వినుము. ఇట్లనవరతవిరహవేదనాదోధూయమాన మానస యగునామందారమాలం గాంచి మదలేఖయను రాజపుత్రిక మనంబున వితర్కించి యొకదీనికభిమతనాయకసమాగమంబు సమకూరనినాఁడు ప్రాణంబులుండవనితోఁచెడిని. దీనిహృదయగుహాంతరాళవిలీనుండగుపురుషసింహు నేలాగుగాననగు.

శ్లో. ఔదుంబరాణిపుష్పాణి శ్వేతవర్ణంచవాయసం
మత్స్యపాదంజలేపశ్యేన్ననారీహృదయస్థితం.

అన్నట్లు అత్తిపూలు తెల్లకాకి నీటియందుమత్స్యపాదము కనఁబడవు. ఒకవేళ వానినిజూచినను జూడవచ్చునుగాని స్త్రీహృదయంబున నుండువిషయంబు నెఱుంగుట దుర్లభము. కానిమ్ము చేతనైనంతదనుక ప్రవర్తించిచూతము" అనినిశ్చయించుకొని యొకనాఁడు మందారమాల యుండుపడకటింటికింజని యందొకచిత్రఫలకంబున నొక్కమనోహరాకారుని వ్రాసియుండుటంగాంచి యానందపూరవీచికానిచయంబులం బోలిన వీక్షణంబుల నాతని ననిమేషదృష్టినిరీక్షించుచుండు మందారమాలఁగాంచి

ప్రియసఖి యీనవమన్మథుం డెవఁడు? ఈమాన్యుం డుండుచోటు నీకవగతంబగునే? ఈమానినీమన్మథుని పేరును కులశీలంబులును నీకువిదితంబులయినవియె? అనియడిగెను. అందుకు మందారమాల లజ్జావనత ముఖాబ్జాతయై యేమియుం బలుకకయూరకున్న మదలేఖయుం దనకరాంగుళీయకంబులచాని మొగంబు పైకెత్తి యో ప్రియసఖీ లోకంబున నెవ్వరైనను పంచశరబాణగోచర హృదయులు కానివారలు లేరు; నావృత్తాంతం బెల్ల నప్పుడప్పుడు ప్రసంగవశంబున నీకెఱింగించి యున్నానుగదా? నీవున్ను నీవృత్తాంతం బుందాచక నాతోఁ దెల్పుము. నీప్రాణవల్లభుం డెచ్చోటనున్నవాఁడు? ఇంతమాత్ర మెఱింగింపుము; అని యనేకవిధంబుల వేడికొన నామందారమాలయు సిగ్గుచే నేమియుం మందలింపలేక బహుకాలముసంతపించి తనకునీవడుగు మనోహరాంగుండు సితచంద్ర సౌధవర్తి యగు రాజకుమారుండని యుత్తరమిచ్చెను. ఇట్లుండ నొకనాఁడు మదలేఖయు మందారమాలయు నిరువురును సాయంతనమజ్జనంబు నిర్వర్తించికొని ధౌతాంబరంబులు ధరియించి వెన్నెలబయట గొంతతడవు సంచరించుచుండిరి. అప్పుడు నేను మందారమాల స్నానసమయంబునందిడి తనమెడనున్న భోగంకరణం బను ముక్తాహారంబు నచ్చట నొకచిలుకకొయ్యకుం దగిలించియుండుటం గాంచి తిర్యగ్జాతిసులభచాపలంబు నం జేసి యీచిలుకకొయ్యనుండు హారంబును ముక్కునం గరచుకొని యాకసంబున కెగిరితిని. అదిచూచి యామందారమాలయు నతివేగంబున నంజనుచుం జక్కెరయుం దాడిమీఫలబీజంబులును బింబఫలంబులం గొనుచు నావెనువెంట నన్నుం బతిమాలుకొనుచు నొంటిగవచ్చుచుండె. నేనాయింతి యెంత బతిమాలుకొనినను హారంబియ్యక నాకన్యకచేయలంతినన వర్తించుచు దానికిం జిక్కక కొంతదూరంబుచనుచుంటి. తత్సౌధసమీపవర్తి యగు మధుమాచితం బను రసాలకాననంబునం బ్రవేశించి నేను నాసుందరియుం గొంతదూరంబరిగితిమి. దానిమధ్యంబున నతిసంకులశుకపికారావమనోహర మగులతానికుంజంబుచెంతనుండి యొకవిలాసి మందారమాలయుండుచోటికభిముఖుండై వచ్చుచుండె. నేను నతం డెవ్వఁడోకనుగొననగునని సమీపించి యోహో సితచంద్రసౌధవర్తియగు రాజకుమారుండుగదా యనియంటిని. ఆమాటవిని మందారమాల సిగ్గును భయంబును పెనంగొన నేమియుం దోచక యవనతముఖాబ్జాతయయి యుండం గాంచి యాపంచశరాకారుండు కించిదంకురితమందహాససుందరముఖారవిందుండయి ప్రాణనాయకీయని సంబోధించి యిట్లనియె.

శ్లో. గాఢాలింగనగండచుంబనకుచస్పర్శాదిలీలాయుతం
సర్వం విస్మృతిమేవ విస్తృతవతో బాలే ఖలేభ్యో భయాత్
సల్లాప స్త్వధునా సుదుర్ఘటతస స్తత్రాపి నాతివ్యథా
య స్త్వద్దర్శన మప్యభూ దసులభం తేనైవ దూయే భృశం.

[తా॥ ఓ బాలారత్నమా మనము మధువంతోద్యానమునందు గూడినప్పుడు నిన్ను నేను రహస్యముగ బిగికౌఁగిటం జేర్చుకొనుటయును నీ చెక్కిలులు ముద్దుగొనుటయును నీకుచకోరకంబులను గరంబుల స్పృశించుటయుం మొదలగు క్రీడావిశేషంబులెన్నియో జరిగె. ఖలజనంబులవలని భయంబునం జేసి మనమప్పుడ యెడబాసితిమి. అందుచే నవియన్నియు జన్మాంతరానుభూతంబులయినచందంబున విస్మృతిఁ జెందనే చెందెను. ఇప్పుడు నీతో సల్లాపముఁ గూడ మిగుల దుర్ఘటమైయున్నది. అందును నాకు మనంబు వ్యథపడదు. మఱియెందుకు సంతపింతునన్నఁగా నిన్నుఁ గంటం జూచి నీ ముఖచంద్రబింబమునుండి వెడలు స్మితసుధామధురకటాక్షములకు క్షణకాలమైనను పాత్రుండను గాకయున్నాఁడ ననుటకు మిగుల వగలం బొగులుచున్నాఁడను.]

అని వ్రాసిన నామందారమాలయు నేమియుననక యూరకుండె. అంత నాకాంతుండంతరంగంబున నుప్పొంగుచు నో ప్రాణనాయకీ నీవు మాటలాడకపోయెద వేని పొమ్ము. నామాటయొకటి విని నన్ను బహూకరించి యీ లతానికుంజంబున నుండు చంద్రకాంతశిలాఫలకంబుపయి నొకింతసేపు నాతో సహవాసంబంగీకరించి యనంతరం బేగుము. నాయదృష్టవిశేషంబు ఫలోన్ముఖంబై యీదినం బీ నిర్జనభూమికి నిన్నును నన్ను నేకతంబ దైవంబు సమకూర్చినయది. నిన్ను బాసినది మొదలు నేను క్షణంబులు గడియలుగను గడియలు యామంబులుగను యామంబుల హోరాత్రంబులుగను అహోరాత్రంబులు యుగంబులుగను గడపుచున్నాఁడను. వేయేల? సర్వకాలసర్వావస్థలయందును నీమీఁది తలంపునున్నవాఁడఁగాన మఱియొండు దలంప. అని యిట్లనేకవిధంబుల ననునయించినం గన్నియయును వన్నెకానిం గాంచి కించిదంకురితమందహాసంబుతో నాథా యిట్టి కట్టిఁడి చెయ్వులకొడిగట్టుట మీకుం దగునా? నామగండు మహాపరాక్రమశాలి. ఇది యించుకేనియాతని చెవికెక్కెనేని యందఱకును మహాసంకటంబు సంభవించు. భగవతి సాంఖ్యాయనియు దుర్ఘరకోపావేశగాఁ గనుపట్టు. మనయిరువుర మనోరథంబులు దరిద్రమనోరథంబుల తెఱంగున మానసంబుననె లీనత్వంబునొందవలసియున్నవి యంతెకాని ఫలవంతంబులెన్నటికిని గానేరవు.

శ్లో॥ అన్యాతురోత్కంఠితయోః ప్రసిద్ధ్యతా సమాగమేనాపి రతిర్న మాం ప్రతి
పరస్పరప్రాప్తినిరాశయోర్వరం శరీరనాశోపి సమానురాగయోః॥

అని చెప్పంబడియున్నట్లు ఆతురుఁడు నుత్కంఠితయుఁగాని పురుషునికిని కాంతకును సమాగమమ్ముకలిగియు రసావహంబుగాదు. మఱిపరస్పరానురాగంబు విశేషించి [illegible]నాదినిర్బంధమునంజేసి యొండొరులకు ప్రాప్తికలుగక తత్సుఖలాభమునందు నిర[illegible] యాతురులైనను మరణవేదనకుఁ దాళంజాలక శరీరంబుఁ దొఱంగుటయు

రసావహంబై యుండుఁగాన నిదిమనంబున నుంచుకొనుము అనిన నాకాంతుండా కాంతామణి సమీపంబునకేతెంచి తనకరంబా మహిళారత్నంబు కరంబునం గీలించి మఱియొకకరపల్లవంబున దానిచుబుకంబు పట్టియెత్తి ముద్దిడుకొని యనేకములగు చతురాలాపంబుల దాని సిగ్గును భయంబున పనయించి మెల్లన నా నికుంజాంతరంబునకుం దీసికొనిపోయె. అట్లిరువురును దాని యంతరంబునకుం జని సరసాలాపంబులాడుచు నందు మందమారుతాభిరామంబగు చంద్రకాంత శిలాఫలకంబుపయిం గూరుచుండిరి. ఇట్లు కూర్చుండి యా రాజకుమారుండు మందారమాలం గౌగిలించుకొని తదీయమనోహరాంగసంగమ సుఖంబునకు పరమానందంబు నొందుచు మెల్లన.

సీ. తలిరులశయ్యకుఁ దార్చి మోహనగాత్రి మోము మోమునఁ జేర్చి ముద్దుగొనుచు
పడఁతిహారములు చిక్కుఁడలించు నెపమునఁ గులుకుచన్నుంతులఁ గొసరి తాకి
సుమములుదురి మెడుసొంపు గాన్పించుచుఁ గొప్పాకచేత బాగొప్పఁబట్టి
మచ్చటల్ జెప్పెడిమురువు దోపించుచు మోవి చురుక్కున నొనసినొక్కి.

గీ. పోకముడిజార్చి యనువునఁ బోలతియూరు। కాండములకును తమి మీఁఱఁ గరముసాచి
యున్నతం బగు కటిసీమ నునికిజేసి। రతులఁ గరఁగింపసాగె నారాజముఖిని.

ఇట్లు సమరతింగొంతతడవు సుఖాంబుధిం దేలిన బాలామణియుఁ దత్కాలశంబర సూదనాభ్యస్తసురతవిద్యాపాటవంబున [illegible] మునిపు సమత్తగజంబు చందంబు ననుసులుచు ముసిముసినగవుల పసందనమోము దామరకు అసమానకాంతి సంభవింపఁ దత్కాలసముపజాతకాంతకరసంక్రమేషత్క్షుభితకళావిశేష సుఖపరవశసుకుమారాంగంబులతో నాయకునింబైకొని.

చ. కామిని సొంపుమీఱు పలుగంటులు నిండిన లేతమోవితో
సామియురంబుపైనఁ బెలుచ న్నటియించెడు జాఱు కొప్పుతో
గోమలమానఖాంకములు గూడి వెలింగెడియంగవల్లితో
శ్రీమహితంబుగా సలిపెఁ జేడియ తా మగబాడి ప్రౌఢయై.

చ. కాముకుఁ డాపరానితమిఁ గ్రుక్కువ తేనును మోవి నొక్కఁగా
భామిని యోర్వలేక కరపంకజనాళముల న్విదిర్పఁ ద
త్కోమలకంకణక్వణనగుంభితవైఖరు లందుఁ బర్వి ని
స్సీమముగా వినంబడియెఁ జెంతల నుండెడివారి కర్ణతన్.

ఆ వినోదంబులు వర్ణింప నవసరంబు చాలదు. ఇట్లా రసికులు మహానందాంబుధిం దేలుచుండు నవసరంబునం దత్సమీపస్థలంబున నొక శ్లోకంబు వినంబడియె.

శ్లో. దష్టం బింబధియా ధరాగ్ర మరుణం పర్యాకులో ధావనా
ధమ్మిల్ల స్తిలకం శ్రమాంబుగళితం ఛిన్నా తనుః కంటకైః

ఆ॥ కర్ణజ్వరకారికంకణఝుణాత్కారం కరౌ ధూన్వతీ
కిం భ్రామ్యస్యటవీశుకాయ కుసుమాన్యేషా ననాందా గ్రహీత్.

[అవతారిక. రాజకుమారునితో జారరతి సేయుచున్న మందారమాలకుఁ దాని సంభోగచిహ్నంబులను అన్యవిధంబుగనైనవిగా సమర్థించి దానివదినగారికిఁ దెలుపుచు సంశయంబుగలుగనీయక జారరతిసక్త యగుమందారమాలికను “నీవదినవచ్చుచున్నది జారపురుషునిబాసి చిలుకను వెదకు నెపంబున పాతరలాడుచుండు” మని హెచ్చరిక సేయుచున్నది.

టీ. ఓకాంతా! అరుణంఅధరాగ్రం = ఎఱ్ఱనగునీ పెదవికొన, బింబధియా = దొండపండని భ్రమసిన (చిలుకచే) దష్టం=కొఱుకఁబడెను. ధావనాత్ = పరుగులిడుట చేత, ధమ్మిల్లః = కొప్పు, పర్యాకులః = చెదరిజాఱిపోయినది. తిలకం = నొసటిబొట్టు, శ్రమాంబుగళితం=శ్రమవలనఁగలిగినజలముచేతఁగరఁగిపోయె. తనుః=నీశరీరము. కంటకైః=ముండ్లచేత, ఛిన్నా=చీల్పఁబడినది. ఆః = కటకటా, కర్ణజ్వరకారికంకణఝుణాత్కారం=చెవులకువినఁగూడక బాధగలిగించుచున్న రత్నకంకణములఝుణాత్కారము బయలుపడునట్లు, కరౌ = హస్తములను, ధూన్వతీ = విదిలించుచున్న దానవై, అటవీశుకాయ = అడవియందుఁ దిరిగెడు చిలుకకై, కిం భ్రామ్యసి = ఏల పరిభ్రమించెదవు. ననాందా =నీమగనితోఁబుట్టువగు నీ వదినెగారు, ఏషాకుసుమాన్యగ్రహీత్ = పుష్పములుగోయ నిట వచ్చుచున్నయది.

తా. ఓముగుదా నీవేల యీయడవిచిలుకను బట్టికొనసమకట్టి యిట్టికష్టంబులనుభవించెదవు. నీయెఱ్ఱనియధరంబునుజూచి యీచిలుక దొండపండనిభ్రమియించి మాటిమాటికిఁ గొరికెఁగదా? ఆక్షతంబులుగాంచినచోఁ బరపురుషకృతంబులనిసంశయింపరా? ఆచిలుకతోఁబరుగెత్తుటంజేసి నీకొప్పుజాఱిపోయినది. కస్తూరీతిలకము శ్రమాంబువుచేతఁ గరఁగిపోయినది. మఱియు నీ శరీరమున నచ్చటచ్చటఁ బూఁబొదలలోఁ దూఱుటంజేసి ముండ్లుతగిలి గిచ్చులుగల్గినవి. కటకటా నీవు చెవులకు చీదరపుట్టునట్లు కంకణఝుణాత్కార ముఖరంబుగఁ జేతులువిదిర్చుచు నీ యడవిచిలుకకుగా నేలతిరిగెదవు. నీవదినగారు పువ్వులుగోసికొనుటకు వచ్చుచున్నది. అది నిన్నుంగాంచి యన్యథాగా సంశయించునుగాన మరలిరమ్ము.]

అనియిట్లు వినంబడిన మందారమాల తనకెచ్చరికపఱచుచున్న విధంబుం దెలిసికొని తన వదినగారు తన సమీపమున కేతెంచుచుండుటకు భయపడుచు రాజపుత్రునెడబాసి తటాలున నానికుంజంబుం దాటి తన భోగంకరణం బను తారహారంబు సత్తి [illegible]చున్న నన్ను వెంబడించివచ్చునట్లుగఁ బాతరలాడుచుండె. ఇంతలోఁ చందన[illegible] చంద్రసేనునిచెలియలును మదలేఖయు నికుంజసమీపంబునకేతెంచిరి. అప్పు

డాచందనలేఖ మందారమాలను నిరూపించిచూచి "యిది తనకిష్టుండగుజారపురుషునితో సంబంధపడినవిధంబు దీనిమొదలు తెలుపుచున్నయది. ఇది నాకెఱుకపడునని యీమదనలేఖయున్నవిధంబుగ సమర్థించినది. ఔరయీమదనలేఖాచాతుర్యంబు మెచ్చందగినదియే. ఇంతలోపల నాజారపురుషుండు నీనికుంజాంతరంబుం బాసిపోవం జాలండు ఎవ్విధంబుననైన వెదకి కనిపెట్టవలయును" అనితలంచి యాచందనలేఖ యానికుంజాంతరంబుంజొచ్చి యచ్చటచ్చట వెదకుచుండ నందొకయెడ మూర్తీభవించినమన్మథుని చందంబున వెలుంగురాజకుమారునిం గాంచి తదీయసుషమావిశేషంబుంగాంచుటచే మనంబునచ్చెరువు ననురాగంబును విచ్చలవిడినాక్రమింప ఱెప్పవేయక చూచి తలయూచి యాచంచలాక్షీమణియు తనమనంబలిదౌర్జన్యంబునకుం గోపగించుకొనుచు నిట్టియనవద్యరూపరేఖావిలాసవంతుండగు పురుషపుంగవునిం గన్న కన్నులు మనంబునమరుబాధలకోర్వంజాలుదురే? ఇది మందారమాలయపరాధంబుగాదు. వీని సౌందర్యంబెయందపరాద్ధంబై యున్నది. అని తలంచుకొనుచు మదనలేఖతోగూడ నయ్యారణ్యంబునం గొన్ని పువ్వులుగోసికొని తనయింటికింజనియె. మదనలేఖ కొంతదూరంబు చందనలేఖతోంజని యాకాంతనుపీడ్కొని మందారమాలయింటికేతెంచి చిన్నబోయినవదనారవిందంబుతో నున్నయాపన్నెలాడిం గాంచి ప్రియసఖీ మందారమాలా వెఱపకుము చందనలేఖవలన నీవృత్తాంతంబు బయలుపడునని భయంపడియెదవేమొ? అదియట్టిది కాదు. రాజకుమారునింజూచి తానునున్మత్తయయి యున్నయది. అట్లు కాదేని బయలుపఱచు. ఇప్పుడు తన ప్రియునికేమైనసిగ్గు బాటిల్లునోయని విశదీకరింపదు. అని యిట్లూరార్చి మదనలేఖయుం నారాత్రి మందారమాలతో స్నానభోజనాదులునిర్వర్తించి సుఖంబుననుండె. నేనును భోగంకరణంబును హోంబునుగొనిచని మందారమాల చేతికిచ్చితిని. అందుకు మందారమాల సంతుష్టాంతరంగయై నాకు ననేకభూషణంబులు బహుమతిగనిడి చక్కెరలువెట్టి ముద్దుకొనిలాలించె.

కలాలాప. నాయకా యీరాజకుమారునితోం బొందు గోరియుండు హంసమందయానలు మందారమాలయు, మదనలేఖయు, మదనమాలయును, చందనలేఖయును. వీరలిప్పుడెవ్విధంబున నాకనింజేరంగోరి ప్రయత్నంబులొనరించియున్నవారు.

మధుర. కలాలాపా వినుము. మదనలేఖయు మందారమాలయు నీవిననుడువయ కాలంబున నేకతంబ రాజకుమారానుషక్తకథాలాపంబు లొనరించుచుండిరి. అప్పుడేను మేలుకనియుండియు నిద్రించువానితెఱంగునందొంచుచు వారల భాషణంబులువింటిని. ఈదినము సూర్యాస్తమయానంతరము రాజకుమారుండు కుసుమాకరోద్యానభూమిమధ్యసంబద్ధం బగుసముద్రగృహంబునకు వచ్చునట్లును, అచ్చటికి మందారమాలామదనలేఖలు పోవునట్లును అచ్చట మనుష్యసంచారంబు రాత్రి లేకుండునట్లుంజేసి స్వేచ్ఛా

సారంబుగఁ గొంత తడవు కామినీకాముకులువిహరించి గూఢమార్గంబుగ తమతమ యిండ్లకుంబోవునట్లును, ఇందుకుందగినవెరవు కమలవతికింగాని యితరులకెఱుకపడదు గాన నాకాంతామణింగొనియె ప్రవర్తించవలయుననియు నీవిషయంబువారల ప్రసంగంబున నవగతం బయ్యె.

అనిచెప్పుచుండఁగా నావృత్తాంతంబును లతానికుంజంబునందాగియుండి వినుచుండిన చంద్రసేనుండు తనచేతనున్నదాని నొకకశను బహుదీర్ఘసూక్ష్మదండాగ్రసంయోజిత సూత్రంబగుదాని నతివేగంబునం బైకివిసరినం దానిసూత్రముఖంబున విలిప్తంబై యుండు బంక యాచిలుకల నెక్కలనంటుకొనిన రాజకుమారుండు దక్షిణంబున నాకశ బట్టి యీడ్చెను. అప్పుడాచిలుకలురెండును కశాసూత్రసంసక్తంబులయి రాజకుమారుని చేతికింజిక్కి చేయునదిలేకయుండఁగా నతఁడు వానిరెంటినిం దనయుత్తరీయంబునంగట్టి కొని యతి త్వరితంబుననచ్చోటువాసి తనయింటికింజనియె. మంత్రికుమారుండునున్నట్టుండి ప్రసంగము చిలుకలునిలుపుటకుం గారణంబేమనియాలోచించి సమీపస్థలంబులకుదృష్టులు నిగుడించినఁ జంద్రసేనుని చేతికిఁజిల్కలుదొరకికొనుటయు నతండు కోపారుణముఖకమలుండై వికటగమనంబునం జనుచుండుటయు నెఱుకపడఁగా దనమనంబున నిట్లువితర్కింపసాగె. ఈచిలుకలు దంపతులుగాఁజేరి వివిక్తదేశంబని యిచ్చటికివచ్చి లతానికుంజంబునం జంద్రసేనుఁడు దాగియున్నాఁడని యెఱుంగక తత్పత్ని యగుమందారమాలా వృత్తాంతంబుసర్వంబును ప్రసంగవశంబునం దెల్పె; అది విని కోపాక్రాంతుండై చంద్రసేనుండు తనకిదియెఱుకపడినవిషయంబు దెలిసికొని యీచిల్కలు సముద్రగృహంబునం జరుగంబోవుజారభావంబున కంతరాయంబు గల్పించు. అట్లైన రాజకుమారమందారమాలలను బట్టి శిక్షించుటకు వీలుకాదు. అంతవరకు వీనింబట్టి తనయింటిపంజరంబున నునుచుట మంచిదనియెంచి యీపులుగులంబట్టుకొనియె. ఇది మనరాజపుత్రుని కనర్థాంకురంబు వొడముటకు మూలంబగు. ఎదిజరిగిననేమి? కాముకులు ప్రాణములనైనఁ బరిత్యజింతురు గాని ప్రాణనాయకీసందేశంబు నిరాకరింపరు. ఇప్పుడు సముద్రగృహంబునకుం బోవలదన్ననో రాజకుమారునికి మనోవ్యాకులత్వంబు గలుగకమానదు. ఏమిసేయనగును, అని చింతించి చింతించి కొంతసేపటికి రాజకుమారుండువోవునప్పుడు శరచాపంబులు ధరియించి ఖడ్గఖేటకంబులతో జనునట్లుమాత్రముసేయనగు. నేనునంతకుంజెంతలన పొంచి పొంచి వసియించియుండి సమయమువచ్చినప్పుడు సహాయపడనగుననితలంచి యచ్చోటువాసి తనయింటికింజని యానాఁడుసాయంసమయమున సితచంద్రసౌధంబునకుంబోయి, రాజకుమారునిచేఁ దనమనోవృత్తిప్రకారము శరచాపంబులును ఖడ్గ

ఖేటకంబులు ధరియించి సముద్రగృహంబునకుం జనునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయించుకొని యచ్చోటువాసి రాజపుత్రుండు పోవుటకు ముందె సముద్రగృహసమీపస్థలంబునకుం జని యొక సంకుచితస్థలంబున డాగియుండె. చంద్రసేనునాజ్ఞావశవర్తులై కొందఱు రాజభటులు సహస్రసంఖ్యలు మాఱువేషంబులు ధరియించుకొని వచ్చి యచ్చటచ్చట పొంచి పొంచి డాగుచుండిరి. బహుకాలంబు జరిగె. అప్పుడు కలకూజితంబును చతురికయును ఈరెండు చిలుకలునుం గలసి సముద్రగృహమునుండి వెలుపలికివచ్చి తత్సమీపవర్తి యగు నొక రసాలవృక్షపుగొమ్మపయిం గూరుచుండి యనురాగపేశలంబుగఁ గొన్ని భాషణంబులు సలిపి యొండొంటిని ముద్దుగొనుచునుపగూహనంబు సలుపుచు ననేకవిధచుంబనంబులాచరించి యొండొంటితో మాటలాడుచున్నవి.

కలకూజితము. ప్రాణనాయకీ చతురికా కంటివే సందర్భచాతుర్యంబు. కమలవతీ కళావతులసామర్థ్యంబు లేమని పొగడందగును. ఈదినము మధ్యాహ్నము కళావతి మదనమాల యుండు సాగరధవళసౌధంబునకు వచ్చి తనయిచ్చవచ్చినట్లు లోకాభిరామంబుగ మాటలాడి "మదనమాలా తొల్లి మధుమంతోద్యానమునందు నీతో నొకించుక సుఖమనుభవించిన సితచంద్రసౌధవర్తి యగు రాజకుమారుండు భవదీయసమాగమంబుం గోరి పలుదెఱంగుల పరితాపపడుచున్నవాఁడు. అతనియవస్థలం గాంచినచో మావంటి కఠినచిత్తలకును మనంబు గరంగుచున్నయది. నీవంటి రసికవతంసురాలదిగనె నేని యతనికి దాసివై సర్వంబునతనికి వశగతంబు సేయక మానదు. ఈదినమతండు కుసుమాకరోద్యానమధ్యవర్తి యగు సముద్రగృహంబున నేకతంబ చనుదెంచు. అక్కడకు నీవును చనుదెంచెదవేని సర్వంబు ననుకూలంబగు" నని చెప్పిన మదనమాల యంతకుమున్న రాజపుత్రసమాగమంబునకువ్విళులూరుచున్నది గాన నందుకు సమ్మతించి సిగ్గుచేఁ దలవంచుకొని ముసిముసినగవులు నగుచుండె. ఆ సన్నయెఱింగి కళావతియుఁ గొంతతడవు తత్సంబద్ధాలాపంబులఁ బ్రొద్దుపుచ్చి సాయంసమయంబున నా కాంతామణికిఁ బన్నీటంజలకంబాడించి చలువవలువ ధరింపంజేసి సమస్తాభరణంబులలంకరించి చందనకుసుమతాంబూలంబులొసంగి తానును యథోచితాచారంబుగ నలంకరణాదుల నిర్వర్తించుకొని మదనమాలను వెంటబెట్టుకొని సాగరధవళమునుండి నిర్గమించి యింతకుముందుఁ దనకుంగూడ నపరిచితంబై యుండు నొక గూఢమార్గము గుండ సముద్రగృహంబునకు వచ్చుచుండె. ఏనును వారల వెనువెంట వచ్చుచుంటిని. ఇట్లాగూఢమార్గమునం గొంతదూరంబరిగి కళావతీమదనమాలలు సముద్రగృహమునంతరంబున నుండు సురంగమున నిర్గమించిరి. నేనును వారలం బాసి యాగృహమధ్యవర్తి యగు రసాలపాదపంబుపై నెక్కితిని. అందొక చో రాజకుమారుండును మందారమాలయు నొకపాన్పు మ్రానిక్రిందం గూరుచుండి సరసాలాపసుధాధారలం గ్రోలుచుండిరి. అప్పుడు గళావతి వెను

కనుఁగొని దూరంబున నిలువంబడిన మదనమాల యభ్యంతరస్థలంబునకుం జనియె. అప్పు డా రాజకుమారుండు ప్రేమాతిరేకంబునం దనకంఠమునను సంజీవంకరణం బను హారంబును మందారమాలా కంఠంబున వైవ మందారమాల తనగళంబున సంభోగంకరణ హారంబును వానికంఠంబుననిడి యాహారసౌందర్యంబును కన్నులు చల్లవడం జూచుచుం గౌఁగిలించి కుచకుంభయుగంబున నాథుని యురంబు నొద్దుగొనుచుండె. అకస్మాత్తో కుపతంబగు తదాగమనంబున మందారమాల యొడలు ఝల్లనం దిరిగి చూచి భయసంభ్రమంబులతో నచ్చోటు వాసి మఱియొండుచోటికిం జనియె. మదనమాలయుం దననాయకుం డితరకాంతం గూడి యుండుటం గాంచినదిగాన మనంబున నీర్ష్యాతిశయముం జనియించి నాథుని మొగంబుం గాంచనొల్లక బొటనవ్రేల నేల వ్రాయుచు నవనతముఖాబ్జాతంబుగ గేలధరియించి నిలువ నదిగని రాజపుత్రుండు మదనమాలయొద్దకు వచ్చి యాకాంతామణిహస్తంబు తనహస్తంబునం దెమల్చి యనేకవిధానునయాలాపంబులు పల్కుచు నిట్లనియె.

శ్లో. శేతే శీతకరోంబుజే కువలయద్వంద్వా ద్వినిర్గచ్ఛతి
స్వచ్ఛా మౌక్తికసంహతి ర్ధవళిమా హైమీం లతా మంచతి
స్పర్శా త్పంకజకోశయో రభినవా యాంతి స్రజః క్లాంతతా
మేషోత్పాతపరంపరా ప్రియతమే జీవస్పృహాం కృంతతి.

[టీ. ప్రియతమే=ఓ ప్రాణనాయకీ, శీతకరః=చంద్రుఁడు, అంబుజే=కమలమునందు, శేతే=పరుండి యున్నాఁడు. కువలయద్వంద్వాత్=నల్లకలువలజంటనుండి, స్వచ్ఛా=ధవళమగు, మౌక్తికసంహతిః=ముత్తియంబులసమూహము, వినిర్గచ్ఛతి=బయలు వెడలుచున్నది, ధవళిమా=తెల్లందనము, హైమీంలతాం=బంగారపుదీవియను అంచతి=పొందుచున్నది. పంకజకోశయోః=తామరమొగ్గలయొక్క, స్పర్శాత్=స్పర్శమువలన, అభినవాః స్రజః=క్రొత్తపూలమాలికలు, క్లాంతతాంయాంతి=వాడిపోవుచున్నవి. ఏషాత్పాతపరంపరా=ఈయుత్పాతములవరుస, జీవస్పృహాం= ప్రాణములయందలియిష్టమును, కృంతతి=గిల్లివేయుచున్నది. లోకమున నెవ్వనికుత్పాతములు వరుసగాఁగనంబడునో వానికి మరణకాలము సమీపించుటంజేసి జీవస్పృహచెడిపోవునుగదా. అట్లు నాకు నుత్పాతపరంపరలు కనంబడుటంబట్టి యింక నే బ్రతుకుట దుర్లభమని తలంచెదను. చంద్రుఁడు తనకువిరోధమగు కమలంబుపై బరుండుచున్నాఁడు. తెల్లనిముత్యముల గుంపు శుక్తికలం గలుగుట సహజమై యుండ నల్లగలువలనుండి వెడలుచున్నది. బంగారుతీఁగె యెల్లకాలము మెఱుగుమీఱినదిగానే కనఁబడుచుండును. అట్టిదానికిం దెల్లఁదనము [illegible]చున్నది. పుష్పములను దాకినచో పుష్పములు వాడిపోవుట యిదివరకుఁ [illegible] యిప్పుడు క్రొత్తపూదండలు తామరమొగ్గలపైఁ దాకి వాడుచున్నవి. ఇవియు

న్నియుం సుత్పాతముల పరుసలు. ఇట్టియుత్పాతములం గాంచితినిగాన నింక నేను ప్రాణముల నిల్పుకొననోపను అని తాత్పర్యము. కమలమునందుఁ జంద్రుఁడు పరుండెననఁగాఁ గరమున ముఖము ధరింపఁబడియున్నది; కువలయద్వయమునుండి స్వచ్ఛమగు ముత్తెపుంగుంపు వెడలుచున్నది యనఁగా శోకవేగంబుచేఁ గన్నులనుండి భాష్పధారలు గుంపులుగుంపులుగాఁ గారుచున్నవి; బంగారుతీవియకుఁ దెల్లందనము కలుగుచున్నది యనఁగా నొడలు తెల్లబాఱుచున్నది. తామరమొగ్గలు తాకి క్రొత్తపూమాలికలు వాడుచున్నవియనఁగా దీని స్తనకుట్మలములయందు వియోగజ్వరంబు పెచ్చుపెరిగియుండుటం జేసి యవి తాకగానే యిప్పుడు క్రొత్తగా నిడినపూలమాలికలు వాడిపోవుచున్నవి. ఈ వియోగజ్వరమునుజూచి నా ప్రాణంబులు నిల్వవు. అని భావము.]

అని చెప్పిన మనసమాలయు నించుకకోపంబుతో మరలిచూచి సమీపంబునఁ గళావతి యున్నదని యనుకొని యో కళావతీ ఈ రసికశేఖరునికిం బ్రాణంబులకంటె బ్రియతమయగు మందారమాల సమీపంబుననుండఁగా నా పడుపాట్లం గాంచి ప్రాణంబులుమానుట యొకయక్కజంబుగాదే! అదియునుంగాక యీతని ప్రాణంబులును శరీరంబును తదధీనంబులైయుండ ప్రాణంబులువదలుట కీతని కేమి స్వాతంత్ర్యమో యెఱుంగము. అని కోపరూక్షంబుగాఁబల్కు రాజకుమారుండును దాని మొగంబు తనకరంబునం బట్టి యెత్తి మరల నిట్లనియె.

శ్లో. చక్షు ర్జాడ్య మపైతు మానిని ముఖం సందర్శయ శ్రోత్రయోః
పియూష్యావసృతి సౌఖ్య మస్తు మధురాం వాచం ప్రియే వ్యాహర
తాప శ్చ్యవతు మే ప్రసాదశిశిరాం దృష్టిం శనైః పాతయ
త్యక్త్వా దీర్ఘమభూతపూర్వ మచిరా ద్రోషం సఖీదోషజం.

ఓ ప్రాణనాయకీ నన్ను సఖీజనము నిర్బంధించుటచేత నిప్పుడ యిట్టిదోషంబు నాయందు సంభవించెను. ఇట్టియపరాధం బింతకుముందు నేఁజేసినవాఁడఁగాను. ఇందుకై నీవు దీర్ఘకోపంబుధరించితివి. ఓ మానినీ యిది మాని నీ ప్రసాదసుముఖం బగు ముఖంబుం జూపుము. నాకుం గన్నుగవం గలిగియున్న జాడ్యము నివర్తించిపోవుఁగాక. మఱియు నమృతవర్షము వర్షించుటవలనం గలిగిన సౌఖ్యముబ్బునట్లు అతిమధురమగు నొకవాక్యము నాతో మందలింపుము. నీకరుణారసశీతలంబులగు కటాక్షంబులు మెల్లన నాపైఁజల్లుము. నావిరహవేదనాయాసంబున నైనజ్వరతాపము చల్లారి నాకు సౌఖ్యంబు కలుగుఁగాతయని వేడికొనుచుండె. అట్టిసమయంబున నాసముద్రగృహమధ్యదేశంబున నించుకదూరదేశంబున నిరువురుకాంతలు పరస్పరము మాటలాడుకొనుచుండు విధంబువినంబడిన నేనునుదిక్కునకు మిగులవ్యాపించియుండు నారసాలశాఖకు

మఱియొక దానికిందాటి వారియాలాపంబులువింటిని. అందొకతె. ఓ తరళికా యా పురుషపుంగవుండు ఈదినము రాత్రి యీసముద్రగృహంబు నలంకరించునని నీకెట్లు తెలిసె. తరళిక. ఓ ప్రియసఖీ చందనరేఖా యీ దివముసాయంసమయమున నేను సాంఖ్యాయనికిం బూజాద్రవ్యంబులుసమకూర్చి యాభగవతి చంద్రచూడపూజావిధానంబునకుపక్రమింపఁగా నది ముగియునంతలో మరలరావచ్చునితలంచి నీయన్నయగుచంద్రసేనుఁడు వేటాడివచ్చుటంజేసి శ్రమాకులుండైయుండును గాన వేగిరంబ సాయంతనస్నానమునకు శీతోదకంబులు పాటలీపున్నాగ గోశీరకాశ్మీరచందనమందారాదివాసితంబులుగాఁ జేయించి స్నానశాలకుంగొనిపోవఁ బరిచారికలకునాజ్ఞయిడి యున్నదానఁగాన నదిపరీక్షింపనెంచి యతిత్వరితగతి రాజసౌధంబునకుంజనుచుంటి. అప్పుడు కమలవతి యొకనవరత్నహారంబుంగొని సితచంద్రసౌధంబునకుం బోవుచుండి మధ్యమార్గంబున సమ్ముఖాగత యగుకళావతింగాంచి నిలిచినయది. అపుడు కళావతియును సమీపంబునకేఁగుదెంచి యోకమలవతీ యీ నవరత్నహారమెవరిది యెక్కడకుం గొనిపోయెదవు అనియడిగె. కమలవతియు నిది జీవంకరణమనుపేరంబరగు హారము. సాంఖ్యాయని రాజకుమారునికిం బ్రేమపురస్సరంబుగనిడినది. ఈ దినముదయమున మంత్రికుమారుండు దీనిని తనకురెండవహృదయంబనం దగునాచేత నతనికంపినవాఁడాయె. మంత్రికుమారుండు ఈ హారముంగాంచి యిదిదివ్యమణీ నిర్మితంబుగాన మహాప్రభావసంపన్నంబు; ఈ హారంబుభరియింప రాజకుమారుండక్షయుండగును; అని చెప్పి మరల నాచేత రాజకుమారుని సన్నిధికంపించియున్నాఁడు. ఆ రాజకుమారుండు నీ దినము సాయంతనక్రియలు ముగింపుచేసికొని వేగమెయొంటరిగ కుసుమాకరోద్యానమునందుండు సముద్రగృహంబునకుంజనఁ బ్రయత్నపడుచున్నవాఁడు. ఇది ధరించికొని తానచ్చటకుంజన మరాగమనంబునకు వేచియుండు. త్వరితగతింజననగునని చెప్పి వేగంబ చనియె. కళావతియును మనసఖులకుండు సాగరధవళంబునకుంబోయె. నేను వారు పోయినంతనుండిననోట శోకకదళీతరువుమరుగున నిలిచి యిదివింటిని. ఓచందనరేఖా నీవు మధుమాసితోద్యానమునకుంజని మరలివచ్చినది మొదలు నిన్నన్యాదృశఁగాఁ దలంచుచున్నాను. ఒకవేళ సితచంద్రసౌధవర్తిరాజకుమారుండు నీకుం దృష్టిగోచరుండైయుండవలెనొక్కొ. కాదేని యింతలోపలన యీ మేనితాపంబును ఇంచుకింపుక గనంబడఁ బాండిమయము మరియు ... త్వంబును గలుగుటయెట్లు? నిక్కువంబుగ నాతండవీమనోవర్తియైయుండునని నిశ్చయించుకొనుచు రాజసౌధమున కుంజని పరిచారికలు తమ తమ కార్యములయందు జాగరూకలైయుండుటంగని యీసందర్భము నీకువిన్నవింతు ... సౌధంబునకేఁగుదెంచితిని. నా మనంబునందోచినపగిది నీవునుదరానిదానవైయున్నావు.

చందనలేఖ. తరళికా యీసముద్రగృహంబునకుం గలగూఢమార్గంబు నీకు విదితంబైన తెఱంగెట్టిది? చతురిక. ఓచందనలేఖా నేను ఎల్లకాలమును సాంఖ్యాయనికిసమీపంబుననుండుదానంగానా? ఆభగవతి యొకనాఁడొకశిల్పికి సముద్రగృహనిర్మాణపత్రకంబు వ్రాసి చూపుచుండఁగా నేనచ్చోటికొకకార్యవ్యాపృతనై యరిగి దానంగొంత భాగంబుఁ జూచితిని. ఇంతలోపల నాయమ యాపత్రకంబుం గాచుకొని నా కార్యంబు నేయువిధంబు నెఱింగించి నన్నచ్చోటు వాపె. ఇందుం గలనొకమార్గంబు నాహృదయంబున నది మొదలు విదితంబై యున్నది. ప్రియసఖీస్నేహంబునం జేసి నిన్నచ్చోటికా మార్గంబునం దీసికొనివచ్చితి.

ఇవ్విధంబున తరళికాచందనలేఖలు మాటలాడుకొనుచుండుట లోనుండు మదనమాలయును గళావతియును విని భయసంభ్రమంబులు పెనంగొనఁ దత్తరింప రాజపుత్త్రుండు వారలభయంబుఁ జూచి యతిత్వరితగతి నచ్చోటు వాసి చందనలేఖయే తెంచు మార్గము పట్టి యాకాంతకెదురునడిచి సమీపించుచుండె. రాజపుత్త్రుని రాకయెఱింగి చతురిక వెనుకకు వెనుకకునోదిగి మెల్లమెల్లన నవ్వలికిఁబోయెను. రాజపుత్త్రుండును చందనలేఖం గాంచి యనురాగబంధురంబుగ; శ్లో. క్వప్రస్థితాసి కరభోరు ఘనే నిశీథే. (కరభములవలె మీఁదబలిసినవై యడుగున సన్ననివియునగు తొడలుగల యో కాంతామణీ ఈ మహానిశీథమందు నీ వెక్కడికిఁ బోవ బయలు వెడలితివి) అనియడుగఁగా నాచందనలేఖ యనుం. శ్లో. ప్రాణేశ్వరో వసతి యత్ర మనః ప్రియో మే. (నా మనః ప్రియుండైన ప్రాణనాయకుం డెక్కడ వసించుచున్నాఁడో యక్కడికిఁ బోవ బయలు వెడలితి) అని యుత్తరమిచ్చెను. అది విని రాజపుత్త్రుఁడు, శ్లో. ఏకాకినీ వద కథం న బిభేషి బాలే. (ఓ కాంతా నీవు పసిదానవు. నీ వెట్లు భయపడక యొంటిగా వచ్చితివి) అని యడుగఁగా నాయింతి. శ్లో. నన్వస్తి పుంఖితశరో మదనః సహాయః. (మన్మథుఁడు తన ధనుస్సు నెక్కుపెట్టుకొని నాకు సహాయుఁడై యుండలేదా) అని యుత్తరమిచ్చెను. అప్పుడు రాజకుమారుండు దానిచాతుర్యంబునకు సంతసించి యా వామాక్షిం గాంచి.

శ్లో. బాలే తవాధరసుధారసపానకాంక్షీ చేతో మదీయమభివాంఛతి శేషభావం

ఆలింగనే తవ విలోచనపాత్రభావ మాశుంచలత్వమఖిలాంగనిరీక్షణేషు.

[ఓ బాలామణీ నీ చాతుర్యంబద్భుతంబు. నీ యొక్క సరసాలాపసుధారసంబుం గ్రోలి మహానందంబు నొందితి. ఇఁక నీ మనోహరమగు మోవినొక్క యా యధరామృతముం గ్రోలుటకుగా నామనంబున నాదిశేషుండనైయుంటినేని వేయినాలుకలచేఁ గ్రోలనగునుగదా యీయొంటినాలుకచే నాస్వాదింపసాధ్యంబు గాదని తలంచుచున్నాఁడను. మఱినిన్నాలింగనము చేసికొనుటకుగా బాహుండనైయుండక పోతినేయని తలంతును. వేయికరంబులున్నచో నన్నింట నీ మనోహరాంగంబుల నాలింగనంబొనరించుకొని

యందువం గలిగినయానందంబు ననుభవింపగలనేయనియు మనోరథించెదను. నీప్రత్యవయవనిరీక్షణంబునందును తదీయసుషమావిశేషంబుంగనుంగొన నీనయనద్వయంబుచాలదని సహస్రనయనుండగు నింద్రుఁడనుగానుండకపోతి నేయని తలంచెదను.]

అని పల్కుఁగానాపంచనశేఖరుడు నాని చతురభాషణంబులకు లోనమెచ్చుకొనుచు నేమియుంబల్కక నపరాముఖకనులయయినిలుచుండె. ఓచతురికా నీవునప్పుడ నాయొంద్దుచోటికింజనుదెంచితివి. మనమిరువురగమునచోట్టు బాసి యీతియ్యమామిడి గున్నపైకి వచ్చితిమి.

చతురిక. ప్రాణనాథా ఇదెమాడు కమలవతి యిక్కడకేగుదెంచుచున్నయది. అనియిట్లు మాటలాడుచుండఁగాఁ గమలవతి యాసముద్రగృహపుదేహళీప్రదేశంబునకు సమ[illegible]చె. ఇంతలోఁ గళావతియు నాకాంతామణితోఁగలసికొని ప్రియసఖి కమలవతీ! నీవిర్యోడఁగనఁబడుచుండుటంజేసి మందారమాల రాజపుత్రుని మనోరథంబు పూర్ణంబుగావింప నేతెంచినయది యని యెంచెదను.

కమల. మెల్లగాఁబల్కుము. ఔను. నీవేలయిచ్చటికేతెంచితివి.

కళావతి. ప్రియసఖి నీవుజీవంకరణహారంబెత్తికొనిపోవుచునన్ను సంధించి రాజపుత్రుండు సముద్రగృహంబునకరుగునని చెప్పితివి. మందారమాలవచ్చెడివృత్తాంతంబెఱింగింపక కార్యవ్యాపృతవై వేగిరంబయరిగితివిగాన నేనుమధుమంతోద్యానసమాగమంబు మొదలుకొని యామదనమాల యనుభవించునతిదుస్సహవిరహవేదనాయాసంబుఁ బ్రతిపదంబుఁగాంచుచు నతిచిరకాలంబునన కాంతసమాగమంబు సమకూర్పవినాఁడు దీని ప్రాణంబులుండవనినిశ్చయించుకొని సమయంబువేచియున్న దానంగాన నందు కిదియ యదనని యాకాంతం దోడితెచ్చితిని.

కమలవతి. భయసంభ్రమంబులతో నెదుటంగాంచి, ఓకళావతీ యేమియీవింత. ఆకసంబున మేఘంబులులేకయ మెఱుపులు తళత్తళలాడుచున్నయవి.

కళా. నిరూపించిచూచి, శరీరంబుగడగడవడంక, కమలవతీ యాతళత్తళలాకసంబునంగలిగినవికావు. మనకుసమీపప్రదేశంబునం బొడసూపుచున్నయవి. మరలద్రుష్టి[illegible]ంచి. అక్కటా రాజభటులు ఒరలువెలికినకత్తులతో నిశ్శబ్దముగ నీసముద్రగృహంబును ముట్టడించుచున్నవారు. ఈకత్తులతళత్తళలు మనకు మెఱుపుఁదీగెలవలెఁదోచినయవి. ప్రియసఖీ యేమియనర్థకంబు. స్త్రీబుద్ధిచే సులభంబులుగఁజేసినపను [illegible]ందఱకును ప్రాణహానికరములైవచ్చినవి? యింగుకుం బ్రతివిధేయం బేమియుం [illegible]ంబాలమాలా మదనమాలల నీయెడరునుండి తప్పించుటయెట్లు (అనుకొనుచుం [illegible] సముద్రగృహంబులోనుండు రాజకుమారుండు వారలపలుకులువిని ససంభ్రమం

బుగ వారలకడకే తెంచి రూకమలవతీ రూకళావతీ మీరలుభయపడకుఁడు; రాజభటులైనను యమభటులైనను మదీయచాపనిర్ముక్తంబు లగునారాచంబులందలలు తరిగి యిలకుంబలిపెట్టెద. మీ ప్రియసఖు లగునా మదనమాలాయమందారమాలల గొంకించుచయైన చెరగునకలుగనియ్యను. నా బాహుసాలంబునం దాగియుండు నాయందుఁజరాజదయా నల దేవదానవసంఘములైనం దలదయుత్తినూడలేవు. అనునికటాటోపంబుతోఁ బరిక్రమింప లోపలనుండి మదలేఖ ఖడ్గతోటకంబులను శరచాపంబులుగొనితెచ్చి రాజకుమారునచేతికందిచ్చె. ఆవిధాల్చి యతఁడుయుద్ధసన్నద్ధుండై వెలిసినన రాజభటులందఱు నొక్కుమ్మడినాతనిఁజదిరించి పటుతరబాణపరం పరలంబఱపిన రాజకుమారుండును కోదండంబునెక్కుపెట్టి పైపైనవర్షంబుగురియించిన నాశరంబులుదాకి రాజభటులు తలలునొగిలియు, కంఠంబులుఖండితంబులయ్యు, బాహువులుఖండితంబులయ్యు, పాదంబులువిఱిగియు, డొక్కలుచెక్కంబడియు, ముక్కులునిక్కత్తంబులయ్యు, చెవులుతెగియు, చాపంబులుజాఱియు, శరంబులువిడిచియు, కవచంబులు చూర్ణంబులయ్యు, నడుములుతునిఁగియు, వీపులువిఱిగియు, శిరంబులుప్రుగ్గియు, శౌర్యంబులు స్రుక్కియు, ధైర్యంబులేమఱియు నిల్లానేకవిధంబుల జీకాకుపడి చెల్లాచెదరైరి. అప్పుడు చంద్రసేనుండు తనబలంబులు రాజకుమారుని బాహుబలంబున కోడిపోవుటం గాంచి కోపంబు పెచ్చువెరగు ప్రొద్దంగ యుద్ధసన్నద్ధుండై వచ్చినిలిచి యుఱిసారించి కన్నుల నగ్నికణంబులురాలఁ జీరి గాంచుచు నతనిపైశరంబులుగురియింప నుద్యుక్తుండగుచునుండె. ఇంతలోమందారమాలయు రాజపుత్రుని సమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా మీరునాతో సరససల్లాప ములాడునప్పుడు మీకుఁడంబునను నీజీవంకరణహారంబును నాకుఁదంబున వైచితిరి. అంతలోపల మదనమాల యిచ్చటికివచ్చుటంజేసి నేనభ్యంతరంబునకుంజనిన మీరదమరచి మదనమాలయుం చంద్రసేనలతో మాటలాడుచు యుద్ధప్రసంగంబుతటస్థించినదిమఱచితిరి. అదిమీకంఠంబునలేని నాఁడు మీకపజయంబు వాటిల్లుఁగాన మీరది గ్రహించి గళంబున ధరియించికొని యుద్ధంబునజాగరూకతతోఁ బ్రవర్తింపవలయునని వేడుకొనియెడ; అనిచెప్పి యాహారమును నతనిగళమున నలంకారంబు గావించి పురప్రదేశమునకు దృష్టులునిగుడించి చక్కఁగాఁజూచి భయంబునుసిగ్గునుగదురం దనలో నక్కటా నాయపరాధంబు కన్నవారి నాముగంటి యున్నదనుమాటి; నింకేమిచేయవలయును! ఇదినాయనగారు చంద్రసేనుండు పురపరిసరప్రదేశంబున వెలుంగుచున్నవాఁడు. నేనురాజపుత్రునికంఠంబున హారంబువేయుట గూడం బ్రత్యక్షముగఁ గాంచినవాఁడయ్యె. ఇఁకనన్ను శిక్షింపకమానఁడు. స్త్రీలు స్వల్పబుద్ధులుగాన మీఁదెఱుంగక తీవియ లుపమ్నంబులు పదుం బ్రాకినతెఱంగున సమీపవస్తులనుయువవచ్చిన లెచ్చువారితో బెనంగ తమవరుగురుజనంబులచేతఁదంజుక్కఁగొని యుపాయమున దూరుపడు

దురు. నాగతియునిట్టులయ్యె. ఇదియంతయు నీకమలవతివలననైనదిగదా? దానినేల దూషింపఁబోవలయు. నాబుద్ధి యప్పుడు పెడతలఁబట్టెఁగదా? ఇప్పుడు ప్రాణంబులుపోవుటకు భయపడను. మానంబుపోవుటకుం జింతించెదను. అనుకొనుచుండఁ జంద్రసేనుండుదానింగాంచి సటలువెఱికినసింగంబుపగిదిమండిపడి యోసీతొత్తా మందారమాలా నీపాతివ్రత్యంబునేఁడువెల్లిదంబయ్యె. నీప్రాణనాయకునియెదుట నిన్నుఁ గత్తి కొక్కకండగాఁగోసి యిలకుంబలిపెట్టెద. ఇట్టిజారిణులు నగరంబుననుండుదురేని తక్కినవారలఁజెడుదురు, అనిచెప్పి రాజపుత్రునింగాంచి యోరీ నరాధమా నీప్రాణనాయికలునీప్రక్కనయున్నవారు. వారియెదుట నిన్ను యుద్ధరంగంబునకుంబలిపెట్టి యనంతరము నీతోఁగూడ నీజారిణులను శమనలోకంబునకనిచెదను, బహుదినంబులుగ జరుగుచుండు నీదొంగతనంబు నేటికిబయలఁబడినది. వీరలతోఁ బరలోకంబునంగాని యీలోకంబునసుఖించుట నీకనువుపడదు. అని వీరాలాపంబులువల్కఁగా రాజపుత్రుండును కోపంబుతో. కం. మొగమునమీసముకలిగిన| మగవాఁడైతేకడిందిమగటిమిచేతం| దగబడి పోట్లాడవలెక్ | బిగువేమిరరాచములుచవిడుతుసెనిచ్చుక్, అని చెప్పుచు శరసంధానంబుంజేసి బాణంబులుప్రయోగింపంబూని యందుకుంజేతులాడక తనమనంబులోనిట్లువితర్కించె. ఇందులకేమియో కారణంబెఱుంగను. ఇతనిపైబాణంబులుప్రయోగింపం జేతులాడవు. మనంబీతనిగాంచినదిమొదలు శృంగారాయత్తంబయి వీరరసావేశంబుందొరఁగుచున్నయది. ఈకనికటాక్షంబు లతినీలంబులై హృదయమర్మంబు భేదించుచున్నయవి. ఈరాజపుత్రుఁడు ప్రయోగించినబాణములు పుష్పబాణములపగిది నాకుశరీర మర్మంబుభేదింపక హృదయధైర్యంబు వగులకొట్టుచున్నయవి. ఇదిచింతింపంజింతింప మనంబునకచ్చెరువై తోచుచున్నయదిగాని హేతువు స్ఫురియింపకున్నయది. అనియనుకొనుచుండఁగాఁ జంద్రసేనుండును కోదండంబెక్కుపెట్టి కోట్లకొలఁదిబాణంబులు రాజపుత్రునిపయింబఱపిన నతండువానికన్నింటికోర్చుకొని యనువుఁగని చంద్రసేనునిచేత నున్నధనువును తుత్తునియలుగనతికి యిలపయింబడవ్రేయఁ గోపోద్దీపితుండై చంద్రసేనుండు ఖడ్గఖేటకంబులుధరియించివిజృంభించి రాజపుత్రునిపైకినడిచి యనేకవిధమండలభ్రమణంబులం దననేర్పుసూపుచుఁగడంగి చండతరభుజాదండంబున మండలాగ్రంబుంద్రిప్పుచు వైరిశిరంబుఁ దెగవ్రేయఁగమకించి యంప్పరంబునకెగసి దెప్పరంబునఁగత్తివిసరిన రాజకుమారుండు నతనివ్రేటునకుం దప్పించుకొని యొప్పిదంబుచెడ నాచంద్రసేనునిహస్తంబున నుండుఖడ్గంబు భూమిపయింబడఁగొట్టిన నతండు దంష్ట్రిలువెఱికినం జేయునది లేక రోజుచున్నభుజంగంబు చందంబునఁదోఁచుచు భూమిపయి నిలువంబడియె. అదిగని మదనమాలయు మదలేఖయుం మొదలగుకాంతలునవ్విరి. చంద్రసేనుండు నాడువారలనడుమ తనకుంగలిగిన

యవమానంబునకు మిక్కిలి యక్కసించుచుం జేయునది లేక యుండ రాజపుత్రుండు చంద్రసేనునింజూచి ముసిముసినగవులునగుచు నిట్లనియె. ఓకుమారశేఖరా నీవునన్నుం బట్టి శిక్షించెదనంటివి. ఇప్పుడు శరచాపంబులునష్టంబులయి ఖడ్గఖేటకంబులువదలి విఫలమనోరథుండవై యున్నాఁడవు; ఈరెంటియందు నీసామర్థ్యంబుంగంటి; నింక బాహుయుద్ధంబుననించుకసేపువినోదింప నీకిష్టంబయ్యేనేని యదియు నుపక్రమింతువు గాక. అందు నీకేమియుఁదెలియదేని జితోస్మియని చెప్పి యీసుతనువులమందహాసంబు నకుం బాత్రుండవై యింటికేగుముఅని యిట్లుధిక్కరించిపలికినవిని చంద్రసేనుండు కోపోద్దీపితుండై తనహృదయంబున ‹‹నిప్పుడు నేనూరకయుంటినేని యిఁకనన్నెవ్వరు నీయూరంగౌరవింపరు; ఇప్పుడీకాంతా సమూహములు చేతులుతట్టినవ్వును; ఈయవమానంబుసహించుట మహాదుస్తరంబు. కాన నిప్పుడు చేతనైనంతదనుక నీతనితోఁబోరాడిచూచెదను అని నిశ్చయించుకొని రాజకుమారునింగాంచి హుంకరించి యోరీ నీవతిప్రగల్భత్వమున మాటలాడెదవు. నాసామర్థ్యం బీబాహుయుద్ధంబునంజూడుము. అని బాహువులప్పళించి ముష్టాముష్టిం బెనంగ నుపక్రమించినఁ బరస్పరహస్తసంస్పర్శంబున నిరువురకును మేనంబులకలును సర్వాంగంబుల స్వేదసలిలంబు నుద్భూతంబులు కాగా నదివదలి యిరువురును బెనకువకుందలఁపడితిగిచియుం ద్రోచియు నెగచియు కౌగిలిచియుం నెత్తియుమొత్తియు సరిగాతగిలి యలఘుపాటవంబునం బోరి యొండొరులు మెడలంటంబట్టుకొని ఘట్టించినం బరస్పరాంగసంశ్లేషంబునం బొడముసుఖవిశేషంబునకు మనంబులుసొక్క తొడలుతొడలతో భుజంబులుఁభుజంబులతో మోము మోముతో వక్షస్థలంబు వక్షస్థలంబుతోఁజేర్చి యారాజకుమారులు మహానందంబు నొందుచు నదివెలికిదోపింపక యొండొరులవిశువనొల్లక బెనంగుచుండిరి.

సీ. ఉరముతో నురము భాసురరీతిఁ గదియించి పీడరు బహుచిత్రవేల్లనముల
మోముతో మోము సమ్ముఖముగాఁ గదియించి యొత్తుదు రలఘుధైర్యోద్ధతముగ
నూరువు లూరులఁ జేరిచి మెలియించి సారెకు నెదురెత్తి చౌకళింతు
రొండొరుచేతుల నొండొరు బిగియించి పాయరు దృఢబంధపాటవముల
గీ. రసికవరు లీవిధంబుగ వెసనియుద్ధ। కాంతుఁ బెనకువ సలుపుటఁ గాంచఁ గాంచ
నుల్లములఁ దోఁచె సుమశరమల్లయుద్ధ। రీతి సవిధోర్వి నుండునారీతతికిని.

అప్పుడు బాహుయుద్ధంబున నారాజకుమారులు పరస్పరాంగసంశ్లేషంబులేని యితరాంగంబుల నకృతార్థంబులఁగాఁ దలఁచుకొనుచు మిథ్యాకోపంబభినయింపుచు వీరరసావేశంబునం బోరుచుండు వారి తెఱంగునం దోఁచుచు శృంగారరసావేశంబుఁ జరితార్థంబు సేయుచుండిరి. అట్టిసమయంబున సాంఖ్యాయని తరళికాముఖంబుగ వృత్తాంతంబు విని మహాకోపావేశంబున నయ్యేడకరుదెంచినంగాంచి రాజపుత్రులిరువురును

మల్లయుద్ధంబు సాలించి యాభగవతికిం బాదవందనాదులునిర్వర్తించి యధోముఖుఁడై నిలువంబడిన నా యోగిని వారింజూచిమండిపడుచు రాజకుమారునిసంబోధించి యోరీ నిన్నింతదనుక ధర్మచింతాపరుండవనియు బరదారపరాఙ్ముఖుండవనియు శీలసంపన్నుండవనియు నెంచిమించినరాగంబునఁ గుమారునిగ నెంచి పోషించుచుంటి. ఓమూఢహృదయా యదియైన నెఱుఁగనుంచకపోతివి. మాయోపాయంబుల మందారమాలాది కన్యకలకుఁ గన్యాప్రతహానిఁగావించితివి. స్త్రీలఁగోరుట, వేటాడుట మొదలగునవి సప్తవ్యసనములనంబడు; నట్టివానియందుండగులుకొన్నవాని మొగంబుఁగాంచినను పాతకంబు సంభవించు. నీ మొగంబుంగాంచి వేయిమాటలుచెప్పవలసినదిలేదు. నిన్నిది మొదలు కారాగారబద్ధునింజేసి యుంచవలసినదిగాన నీవందు కొడంబడవేని యిప్పుడీనాతపోగ్నిచే నిన్ను భస్మంబుసేయకమాననని చెప్పిన రాజకుమారుండును వినయభయభక్తులుదోఁప భగవతిసాంఖ్యాయని యిది నీకు స్వాధీనంబగుజనంబు. నీవిందెవ్విధినొనరించినమసరే. తప్పునకుఁ దగినదండనంబొనరింపవలసినది గురుజనులకుం దగవు. దాసజనంబునకు నోడఁగియుండుటమేలు. అనివిన్నవించుకొనఁగా సాంఖ్యాయని యోరిదొంగా చేసినపనులు చేసి పైపైమాటలాడెదవా యిట్టివాఁడీయూరనున్న నెట్టిదిట్టలైనం జెడుదురు. ఈకాంతాతిలకంబులం గలంచినందుకై నిన్నును, నీకోసంగరంబుసల్పినందుకై యీచంద్రసేనుని నీతోఁజేరి తమతమపాతివ్రత్యంబులు గోలుపోయినందుల కీమందారమాలా మదనమాలా చంపకలేఖలను, మీకు సహాయంబులొనరించి మిమ్మీవిధంబుగఁ జెఱిచినకారణంబునంబట్టి యీకమలవతీ కళావతీ మదలేఖలనుబట్టి కారాగారనిబద్ధులం జేయ నిటు వచ్చియున్నదానను. అనిచెప్పి యచటనుండు రాజభటులం గాంచి యోరి వీరినిరువురం బట్టిపాతాళగృహంబునం బెట్టుఁడు. మదనమాలాదికాంతలను చెఱసాలనుంచి యాయాస్థలంబుల స్త్రీజనంబులఁ గాపుంచందగునని వారినిరువురను రాజభటులుపట్టుకొనిపోయిన యనంతరము తరళికాదికాంతలచేత మందారమాలాది స్త్రీలను జెఱసాలంబెట్టించి మించినకోపంబున రాజసౌధముననుండె. మంత్రికుమారుండును తనస్నేహితునికిని మదనమాలాదికాంతలకు సంభవించిన దుర్దశావిశేషంబునకు మనంబునదుఃఖించుచుం దన యింటికింజనియె.

మఱునాఁడు భగవతిసాంఖ్యాయని యొకభటునిచేత మంత్రికుమారుని రప్పించి చంద్రసేనునిచేత నుండురాజముహరుగలయంగుళీయకంబుం దీసికొని మంత్రికుమారుని చేతికిచ్చి సర్వపరిజనులం బిలిచి యిప్పుడు సుందరీమందిరాధిపత్యమునుండి చంద్రసేనునిం దొలంగించి యాచోట మంత్రికుమారునునిచితినిగాన నికనందఱు నీతనిరాజాజ్ఞా[illegible]కొనుచుఁ దదాజ్ఞావశవర్తులయి ప్రవర్తించుచుండనగునని యాజ్ఞయిడి మంత్రికుమారునింగాంచి యోకుమారుఁడా యాధిపత్యంబుగల్గెనని గర్వింపఁబోకు. ఎవ్వరెవ్వరి

యెడ నేయేవిధముగఁ బ్రవర్తింపవలయునో యట్లయెఱింగి ప్రవర్తింపుము. పరిజనుల యందు మిగులదయతో మెలఁగుచుండుము. రాజ్యకార్యములయం దప్రమత్తుండవై నడువుము. పాతాళాగారంబునునిచిన రాజకుమారులఁ బాటించుచు మందారమాలాది కాంతల కష్టసుఖంబులు చేటికాముఖంబుగ విచారించుచుండుము. బుద్ధిచాతుర్యం బుతో మెలంగుచుండెదవేని మేలుగల్గునని వచించి రాజ్యకార్యములన్నియు నతనికొప్ప గించి తాఁ దపోవనంబునకుజనియె. మంత్రికుమారుండు తనకాధిపత్యంబుగల్గుటకు సంతసింపక తనకుం బ్రాణమిత్రుండగు రాజకుమారుని గావవలయుఁగదాయని మనంబున మనోరథించుచుండె. తనకుం బ్రియులగువారలంగొని రాజపుత్రుని కన్నపానస్నా నానులేపనాదుల నాపాతాళగృహంబునన నిర్వర్తింపించుచుండె మందారమాలాదు లకు నెవ్విధమగు కొఱంత లేకుండ సమస్తవస్తుసంభారంబుల నాయత్తపఱిచిపంపి వశ వర్తినులగు పరిచారికలవలన సమస్తోపచారంబులు జరిపించుచుండె. ఈతనియధికారము నందు రాజపుత్రాదులకుఁ దమయిచ్చవచ్చినచోట్లం దిరుగుటకు వీలుపడక యొకచోట నుండవలసిన నిర్బంధ మొకటి గాక తక్కిన కష్టం బేదియును లేదు. ఇట్లు రెండుదినములు జరిగినయనంతరము మూడవనాఁడు కొందఱు పరిచారికలు రాజపుత్రులుండు పాతాళ గృహంబుఁ దెఱచి యందుం జంద్రసేనునిం గానక సంతపించుచు నాగృహంబెల్ల వెదకి చూచి యెచ్చటను గానక యపరాధినిబోవిడిచినందుకు మంత్రికుమారుండు కోపగించు కొనకయుండునేయని భయపడుచు రాజకుమారునియొద్ద కేగుదెంచి చంద్రసేనుం డెక్కడనని యడిగిననాతండును ఓ పరిచారికలారా మీరువచ్చినప్పుడెక్కడనయుండె నెటకేగెనో యెఱుంగనని యుత్తరము చెప్పెను. మృత్పిండబుద్ధులుగాన నదిసత్యమని యెంచి చంద్రసేనుఁడు లేమికి విచారగ్రస్తలయి యచ్చోటు వాసిచని చంద్రసేనుఁడు కారాగృహంబునుండి తప్పించుకొనిపోయెనని మంత్రికుమారునికిం దెల్పిరి. మంత్రి కుమారుండు వృత్తాంతంబువిని యిట్లు వితర్కించె. భగవతి సాంఖ్యాయని యనతిచిర కాలముననె నాకు రాజ్యంబప్పగించినయది. పాతాళగృహమునుండి యపరాధియగు వాఁడు తప్పించుకొనిపోయెనను ప్రసంగము చెవికెక్కెనేని నాపైయాక్రోశింపక మానదు; ఏవిధంబుగనైన నాచంద్రసేనునింబట్టుకొని తేఁ బ్రయత్నపడవలయు'' అని వితర్కించి పలాయితచోరగ్రహణాధికారంబుననున్నవాని నొక్కనిరప్పించి వానికి "నీవు చంద్రసేనునిం గాంచియున్నావుగదా? తదాకారసదృశంబులగు భావచిత్రం బులు గలపటంబు లనేకంబులు వ్రాయించి సమస్తదేశాధీశులకుం బంపవలసినది. ఆ పటంబులం దెల్లసుందరీమందిరాధిపతి చంద్రసేనుండు అపరాధియై పరువిడిపోయె నతని యాకారం బీపటంబున వ్రాయంబడియున్నది. కనుగొన్నవారతనిం బట్టియుంచి మాకుఁ దక్షిణంబ తెలుపవలెను అని వ్రాసియుండనగు. ఇట్లతిశీఘ్రంబునంజరిపింపుము'' అని

యాజ్ఞసేయ నాయధికారియునట్లుచేసి చంద్రసేనునిపటంబు లనేకదేశాధీశులకుంబంపె. క్రమక్రమంబుగ నీపటంబొక్కటి కళింగదేశాధిపతి యగుదీర్ఘబాహువుహస్తంబునందె. దీర్ఘబాహువును బహుకాలమునుండి పుత్త్రికావిరహంబుచేఁ బీడితుండైయున్నవాఁడుగానఁ దదాకారం బమరియుండుచిత్రపటంబును బ్రీత్యుత్ఫుల్లలోచనుండై కని తనమనంబున నిట్లువితర్కించె. ఇప్పుడీపటాంతరవర్తి రాజకుమారునియాకారంబు చక్కఁగానిరూపించి చూచినం బురుషాకారంబుగాదని నిర్ణయింపఁజనును.

సీ. ఈరమణ వక్షోజగిరు లించుకించుక యుత్తరీయముపైకి నుబ్బుసూపె
క్షామోదరమనోజ్ఞ సీమ నూనూఁగారుచాయ పొల్పెసలారుచంద మొదవె
నధరంబు పక్వబింబానూనరాగంబుఁ గొల్లలాడుచునున్నకుదురు సూపె
బాహువుల్ నవలతాశ్రీహారత్వము నొంది సరసమృణాళసచ్ఛాయఁ దనరె.

గీ. చిత్రరూపంబుఁ బరికింపఁ జేడె యనుచు। దోఁచుచున్నది యందు సంస్తూయమాన
చరితయైనమదాత్మజ చంద్రసేన। యిదియె యని చెప్ప నొప్పగు నెంచిచూడ.

అదియునుంగాక నాతనూజాత యగుచంద్రసేన తనకుం బ్రాణప్రియం బగులలితాలతకును వనభూషణంబునకును బరిణయంబు సేయించుట కుపవనమునకుంజని మరలి రాదయ్యెను. తత్పరిణయోత్సవంబునకువచ్చియున్న తారకన్యాశకటంబు గంధర్వమరణంబున సంత్రస్తంబై పరుగిడి చంద్రసేనాగతియిట్టిదయ్యెనని యెఱుంగకయ యున్నది. చంద్రసేన నపహరించుకొనిపోవవచ్చి యాభిక్షుకిచేసినయింద్రజాలం బది యని తోఁచెడిని. తుదకదియ దానినపహరించియున్నదియని నిర్ణయించెదను. ఈ సుందరీమందిరంబునం జంద్రసేన దొరకుటకు సందియంబేమియునుండదు. నేను చతురంగబలసమేతుండనైచని సుందరీమందిరంబు ముట్టడించితి నేని వృత్తాంతము వెల్లిదంబగు. అని యెంచి యా పటముదెచ్చినవాని కపరిమితధనంబులిచ్చి యా నగరంబునకుంబోవు మార్గంబుఁదెలిసికొని సకలసైన్యసమేతంబుగాగదలి కతిపయ ప్రయాణంబుల సుందరీమందిరంబుంజేరి యానగరంబు ముట్టడించెను.

ఇట్లు కళింగదేశాధిపతి సుందరీమందిరనగరంబు ముట్టడించి జనులకుమాత్రము విరోధముచేయవలదని సైనికులకాజ్ఞచేసి రణభేరివాయింపఁబంచిన నప్పుడు ప్రళయకాలభైరవునిచేత నుండుఢక్క పదునాల్గులోకంబులు నతలకుతలంబులౌనటులు కఠోరధ్వనులు వెలయించుచందంబున సైనికకరవాదితం బగురణభేరి ప్రళయకాలమేఘగర్జాధ్వనుల నాకసంబునం బఱవ నుపక్రమించె. ఇట్లుతన సైనికుల యుద్ధసన్నద్ధులఁగానుండఁబనిచి యాదీర్ఘబాహువు ఒకదూతం బిలిచి కొన్నిసంగతులు సుందరీమందిరాధికారికిం దెల్పనాజ్ఞయిడి యాతనియొద్దకుంబనిచినదూత మంత్రికుమారునకుఁ జేతులుమొగిడ్చి

యిట్లు దెల్పుచున్నాఁడు. ఓ మంత్రికుమారుఁడా కళింగదేశాధిపతి దీర్ఘబాహువు తన కూతు రగుచంద్రసేన యీనీనగరంబునయందుండుట యెఱింగి దానిని గొపించుకొనిపోవ సమకట్టి యుద్ధసన్నద్ధుండై సుందరీమందిరమును ముట్టడించి యిప్పుడీవృత్తాంతంబు నీకుం దెల్ప నన్నంపియున్నవాఁడు. చంద్రసేనను సమర్పించితివేని ప్రాణంబులతో నుండ గలవు. అట్లు చేయవేని నీనగరం బెల్లగించి నిన్ను బట్టి వధియించి తావచ్చిన కార్యంబు నెఱవేర్చుకొనువాఁడు. చంద్రసేనను సమర్పించినను సరే! యుద్ధమునకు వచ్చినను సరే! యిది మాయధిపతి చెప్పిపంపిన వృత్తాంతంబని చెప్పి దూతలు నందు కుత్తరం బేమియు నొసంగని మంత్రికుమారుని వీడ్కొని తనరాజునొద్దకుం జనియె. మంత్రికుమారుండును సాంఖ్యాయని యాజ్ఞావశవర్తియయి యుద్ధంబునకు వెడలి దీర్ఘబాహువుతోఁ బోరుసల్ప నుపక్రమించి తనవిక్రమంబు కళింగదేశాధిపతి కౌతుకపడం జేయుచు నొక్కరుండ యశ్వారూఢుండయి యుద్ధరంగంబున సంక్రాంతకృతాంతునివగిది నొక్కదినంబునన యాతనిసైనికుల నెల్లఁ జంపి కళింగదేశాధిపతి ననేకరీతుల నవమానపఱిచి యతనిని మాత్రము వదలిపెట్టి విజయలక్ష్మీవిభాసురుండై తన నగరంబునకుం జనియె. అమితపరాక్రమశాలి యగు కళింగాధిపతిం జయించిన మంత్రికుమారుని శౌర్యంబు సకలజనంబులును పొగడుచుండిరి. అంతట నవమానితుండై దీర్ఘబాహువు నిరువుర దూతలం బిలిచి వారితో మీరు మహాజవంబు లగు నశ్వవరంబుల నారోహించి యొకఁడు చిత్రకేతనపట్టణంబునకును మఱియొకండు కాంపిల్యనగరాధిపతి యగు జయవర్మ కడకును జని మత్సహాయార్థంబు దోడుకొని రావలయునని యాజ్ఞ చేసి పంపిన దూతలట్లు చని దీర్ఘబాహువువృత్తాంతంబుం దెలుపఁగా చిత్రకేతన కాంపిల్యనగరాధిపతు లగు శత్రుంజయ జయవర్మలు బహుసైన్యసమేతులై దీర్ఘబాహుసహాయార్థంబుగ సుందరీమందిరప్రాంతంబున నుండు నతనియొద్దకు వచ్చి చేరిరి. ఇట్లు బలవంతులగు రాజులు సుందరీమందిరంబును ముట్టడింపఁగా ననవరతంబు గజఘటాఘీంకారంబులును శూరభటశింజినీటంకారంబులును ప్రజవహయహేషావిరావంబులును, అనవరతతాడితభేరీపటహఢమఢమధ్వానంబులును బెరసి దిశాగజంబులకుం జెవులు చీదరబుట్టింపుచు బ్రహ్మాండంబు బ్రద్దలు వాపుచుండె. మరల సమరాయత్తుండై మంత్రికుమారుండు నమ్మువ్వురం దాఁకి బాహుపరాక్రమంబున నోడించి వారలసైన్యంబులం బెక్కింటిని రూపుమాపిన శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువును జయవర్మయు నొకయెడఁ జేరి యిట్లు చింతించిరి. సమస్తదేశవిఖ్యాతకీర్తులమగు మన బాహువీర్యంబును పరాక్రమంబు నొకకుమారునియొద్దఁ గుంఠీభూతంబులై చెడిపోవుచున్నవి. ఆకుమారుండు నమితసాహసవంతుండనియుం వీనిని నెదిరించి జయించుట మనకు సాధ్యంబుగాదనియుఁ దోచెడిని. ఇందు కొకయుపాయము వన్ని వీనిని జీవగ్రాహంబుగఁ బట్టికొనుట మనకుఁ దగవు. అది యెట్లంటిరేని! మనమాకుమారునితో సఖ్యంబుగోరినట్లు

నటించుచు నతని నిచ్చటకురప్పించి మనయెడల విశ్వాసంబునొంది వర్తించుచు నాయుధ విహీనుండై యుండునపుడు పట్టుకొని కారాగారనిబద్ధుం జేసి యనంతరము సుందరీ మందిరంబునం బ్రవేశింపఁదగు. అనియాలోచించి యందుకుందగినదూతలను బనిపిన వారు మంత్రికుమారునొద్దకువచ్చి శత్రుంజయుండును జయవర్మయు దీర్ఘబాహువును నీపరాక్రమంబునకుమెచ్చి నీతో సఖ్యంబుఁబాటించియుండుటకుం గోరికవొడమి యది మీకువిన్నవింపుచున్నారనిచెప్పఁగా మంత్రికుమారుండును వారిమాటలనవిని సాంఖ్యాయనికిం జెప్పిపంపి తదాజ్ఞాప్రకారంబుగ సఖ్యంబునకొప్పుకొనియె. మంత్రి కుమారుండు నిష్కపటహృదయుండై వారలుండుపటకుటీరంబులకుంజనుచువారలతో సరసాలాపంబులుసేయుచు వారలమిగులగారవించుచు వారలతో నిష్టగోష్ఠీవిహారంబులు సలుపుచు విశేషప్రీతియోగంబున రాజ్యవిచారణకాలంబుగాక తక్కినసమయంబు లందు వారుండుచోటుల వర్తించువాఁడయ్యె. ఇట్లుండియొకనాఁడు జయవర్మయు శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువును మంత్రికుమారునితో రమణీయం బగునొకమామిడి చెట్టుక్రిందం గూరుచుండి లోకవృత్తాంతంబులు మాటలాడుచుండ నొకచెంచువాఁ డచ్చోటికేతెంచినం గాంచి నీయొద్ద నేమేమివస్తువులున్నవియనియడుగఁగా వాఁడు తనయొద్దనున్నపచ్చికస్తూరియును, పులిగోళ్లను, వరాహములముండ్లును, మొదలగువానిం జూపెను. అప్పుడా చెంచువాఁ డిచ్చినకస్తూరిమొదలగువస్తువులను గాంచిశ్లాఘించుచు శత్రుంజయాదులు మంత్రికుమారునికింజూపుచుండిరి. కొంతసేపటికాచెంచువాఁ డొక చూర్ణంబును చూడుమని మంత్రికుమారునిచేతికియ్య నతఁడది గాంచుచుండ వాయువుచే దానిపరాగములు నాసికారంధ్రమూలంబు బ్రవేశింప నొడలెఱుంగక భూమిపయిం బడిన నందఱుఁజేరి యతనింబట్టుకొని దృఢతరపాశంబులచేఁగట్టి యొకకారాగృహంబు నం బెట్టిరి. ఇట్లు మంత్రికుమారుండు తమచేఁబట్టుపడిన మహాసంతోషముతో శత్రుంజ యాదులు జయభేరివేయించి తమతమసేనాసముదయంబులతో సుందరీమందిరనగరంబు నం బ్రవేశించి యాపట్టణ రామణీయకతకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నిందు స్త్రీ ప్రాయజనంబులు వసించియున్నారు; ఏలకో పురుషులుతఱుచుగ గనంబడరు, అని వితర్కించుచు పౌరులకేమియు బాధ చేయకుండునట్లు సైనికులకునాజ్ఞాపించి ప్రతి గృహంబునందుం బ్రవేశించిచూచుచు రాచనగరునంజొచ్చి విచ్చలవిడి సర్వప్రదేశం బులనిచ్చమెయింజూచి యొకచోటం బాతాళగృహంబును కారాగృహంబునుం గాంచిరి. అందు దీర్ఘబాహువు పాతాళగృహంబుతలుపుతాళంబులు పగులఁగొట్టించి యందుంజొచ్చి.

సీ. రతితోడఁ బేర్మి సంగతి సేయుచుండినయభినవమన్మథుం డనఁగనొప్పి
లక్ష్మితో గూడి లీలలఁ దేలుచుండెడు శ్రీవత్సధరునిసుశ్రీలఁ దెగడి

రంభతోఁ గూడుసంరంభంబుతో నొప్పుధనదపుత్రునికాంతిఁ దక్కరించి
పౌలోమితోడ శౌభగరీతి సుఖియించు దేవనాయకుచాయఁ దేజరిల్లి.

గీ. రామణీయకనిధియైన రాజవదన । యొకతె జనలోకలోభనీయోద్యదతుల
యౌవనమనోజ్ఞ సరసనయుండ దానిఁ। గూడి వెలుఁగొందువాని రాకొమరుఁ గాంచె.

ఇట్లు దీర్ఘబాహువు వారలం గాంచి యందు కందర్పసుందరీసౌందర్యంబు నధఃకరించు రూపరేఖావిలాసంబుల నొప్పు సుందరయానను చక్కఁగ నిరూపించి చూచి యది తన కూఁతురు చంద్రసేన యని నిశ్చయించుకొని యది తనకుం దొరకినందుకు సంతసించియు నది పరపురుషహస్తగత యగుటకు మనంబున నుడుకుచు నా రాజకుమారునిం గాంచి యోరీ మూర్ఖ నీవు నా కూఁతుం జంద్రసేన నపహరించుకొనివచ్చి పరులెవ్వరును బ్రవేశింపరాని యీ నగరంబున బాతాళగృహంబునం డాగి యీ సత్కులజాత యెడ ననుచితం బాచరించుచున్నాఁడవు. ఇప్పుడు నిన్నుం బట్టి వధియించి నాకులంబునకుం గలిగిన కలంకంబుఁ బోఁగొట్టి కొందును. అని చేతనున్న ధనువు నెక్కిడి యతిరోషావేశంబున బాణజాలంబులు పఱప రాజకుమారుండును కించిదంకురిత మందహాససుందరముఖారవిందంబుతో నతనియంపజడి తన దేహంబునకుం దాకకుండునట్లు మండలపరిభ్రమణంబులఁ జేయుచుఁ దప్పించుకొనుచుండ దీర్ఘబాహువు కొంతతడవునకుఁ దన సైనికులం బిలిచి యీ రాజకుమారునిం బట్టి కట్టుం డని యాజ్ఞ సేయ వారందఱు నొక్కపెట్టున నందలపడి తనపైకి రాఁగాఁ గుమారుండు నుప్పరంబునకు లంఘించి సైనికుల నడుమ దూఁకి యొకని తల తన కరతలాఘాతంబునం బడియలుగావించి వాని ఖడ్గంబును ఖేటకంబును దీసికొని విజృంభించి తన్నుం బట్టుకొన సముకట్టు సైనికులం గొందఱం దలలు వతిగి దీర్ఘబాహువుం దఱిసి యతని చేతి ధనువును తుత్తునియలు చేసి శిరంబు దెగ వ్రేయఁ గరవాలంబు సారింప నంతలో చంద్రసేన యతని సమీపంబునకు వచ్చి ప్రాణనాథా యితనికిఁ బ్రాణదానం బొసంగుఁడు. ఇతఁడు నా తండ్రి యగు దీర్ఘబాహువు. నిన్నెఱుంగక నన్నపహరించుకొని వచ్చితివని యెంచి యుద్ధంబునకుం గడంగె. నిన్నెఱింగెనేని నా తండ్రి యపరిమితసంతోషంబుఁ జెందు నని చెప్పిన రాజకుమారుండు నతనిం జంపు తెంపుడిగె. ఒండుచోట జయవర్మయు శత్రుంజయుండును కారాగృహంబుల కలుపులు వగులఁ గొట్టించి లోనం జొరఁబడిరి. అందు మదనమాలం గాంచి జయవర్మ యోసీ యనేకకపటోపాయంబులు చేసి నీ చెలియ యగు మోహనవతి నతిచతురత వివాహమండపంబునకంపి నీవు నా నగరు దప్పించుకొని పరుగిడితివి. ఆహా స్త్రీలజాణతనంబె మెచ్చంగఁ దగినది. నేను మోహనవతిం గూడ బెండ్లాడవలయునని యుంటిని గాన నప్పుడు తత్సమాగమంబు నాకిష్టంబయ్యె భవదీయవిరహంబు మనంబునకు మిగుల నసమ్మలికంబుఁ గల్పించుచుండె. నీవు నితరపురుషసహాయంబు లేక యింతదూరంబు రాఁజాలవు. అందు నదుష్టవయ్యు నీమీఁది ప్రేమభరంబున

నిన్ను నా యింటిదాసిగానైన నుంచుకొనవెంచెద. రమ్ము నాసన్నిధానంబునకు. అని చిట్టదలించి పలుక నచ్చటి కాంతలు దుఃఖాక్రాంతలై తమకుం గలిగిన క్రూరదశకు సహింపలేక యందఱు నొక్కపెట్టున నేడిచిరి. వారల రోదనధ్వని విని రాజకుమారుండు చంద్రసేనను వెంటందీసికొని కారాగారంబునకుం జనియె. అప్పుడు జయవర్మ మందారమాలసమీపంబునకుం జని యోసీ యిఁకనీవు తప్పించుకొనుట యెక్కడిది. నిలువుము అని దాని చేయి పట్టుకొనం బోవుడు నది వానిం జూచుచుం జూచి రాజా పతివ్రతలగు కాంతల నన్యులు స్పృశింపం జనదు. కులకన్యకాజనంబులు ప్రాణంబులకంటె మానంబును మిగుల పాటింతురు. అని చెప్పి యుపలకుం జనిన దాని వెంటనంటి పోయి బలాత్కారంబున దాని చీరెఁ గొంగుం బట్టుకొనియె. అది రాజకుమారుండు గని మహారోషావేశంబున వానికడ్డంబు సని యోరీ పురుషాధమా యిట్టిపనులు క్షత్రియులకుం దగునటరా. అన్యకర్తయగు కాంతం బట్టికొనుట పరువుగలవారి కుచితంబగునటరా. ఇప్పుడా కాంత చెఱంగు పట్టినందుకై నీహస్తంబును రెండు ఖండంబులుగ డెగవ్రేయకమానను; అని యాతని పైకిం గవిసిన జయవర్మకును రాజకుమారునికిని చండతరంబగు మల్లయుద్ధంబు ప్రవృత్తంబయ్యె. అప్పుడు రాజకుమారుండు ధృఢముష్టిం బట్టి జయవర్మ నొసటం బొడిచిన నతఁడు ఫాలంబుననుండి రక్తధారలు గార నిలపయింబడి మూర్ఛవోయి కొంత తడవునకుం దెప్పిరిలి రాజకుమారుని పైకిం గవిసి దండతాడితం బగు భుజంగంబు చందంబున రోఁజుచు నశనిసమానంబగు పిడికిట రాజకుమారు నురంబునడచిన నాసరకుఁగొనక యతండు జయవర్మం గాంచి యోరీ నీవీ ముష్టితో యమలోకంబుం గాంచెదవు; చూడుము నాపిడిగుద్దునం గల బలము. అని ముష్టితో శిరంబు వగుల నేయం బోవుడు మదనమాల సత్వరంబుగ వచ్చి రాజపుత్రుని చేయి పట్టుకొని యార్యపుత్రా యితఁడు నా చెలియలి మగండు; ఇతండు మృతి జెందెనేని నా సోదరి యనుభవించు వైధవ్యంబు సూడ నసహ్యంబు గాన నన్నుం గాంచి యితనిని విడిచిపెట్టుఁడు; అని చెప్పఁగా శత్రుంజయుండు తన మిత్రునికిం గలిగిన చేట్పాటునకుఁ గనలి రోషావేశంబున రాజకుమారుని పైకి సైనికులం బురికొల్పుకొనుచు వచ్చి యనేకవిధముల పరశుముద్గరభిండివాలముసలాద్యాయుధంబులం బ్రహరింప నన్నింటికిం దప్పించుకొని యా రాజకుమారుండు సింహంబు చందంబునం బరాక్రమించి యా సైనికులం జంపి శత్రుంజయుని పైకి నడిచి యతని శరచాపంబులు ఖండించిన శత్రుంజయుండు మఱియొండు చాపం బెత్తికొని బాణసంధానంబు సేయునంతలోనన దానిని రెండు ఖండంబులుగా వించి నిరాయుధునిం జేసిన నప్పుడు ససంభ్రమంబుగ సాంఖ్యాయని యచ్చోటికి వచ్చి కుమారునిం జూచి యోరీ నీకిట్టిపనులుం దగునా? గొప్పవారిం బట్టి యవమతించుట నీకు దోషావహంబు గాదా? గురుజనంబుల నధిక్షేపించి ధిక్కరించుటం జేసి నీ యొనర్చిన పుణ్యయంబెల్ల మన్నుఁ గలసిపోదా? నీకిది తగదు. ఊరకుండుము. అని యతనిని

యుద్ధమునుండి వారించి శత్రుంజయుని గాంచి యోమహారాజా యీ కుమారుఁడు పసి
తనంబునంజేసి నీయెడలనపరాధుండయ్యె. ఇతఁడు మిమ్మెఱుంగక యొనరించిన వినయ
విహీనతకుంగనలక నన్నుంగాంచి క్షమింపుము. నేను నిన్నమహాప్రదోషసమయంబని
యీయూరికొంచుక దూరముననుండు గిరిసుతాపతికినమస్కరింప నేగియుంటిని. ఏ
నొకింతసేపులేనిచో నిట్టిచెట్టలీయూరికి సంభవించుచుండును. గౌరవ్యులగువారు బాల
భావంబున నెఱుంగక చేసినతప్పు మనంబునందలంచక దీనులయెడ దయారసంబునం
బ్రవర్తింతురుగదా? ఈదినంబునాచేయునాతిథ్యంబు నంగీకరించి యిచట వసియించి
మీపట్టణంబునకుంజననగు. మీరలుదీర్ఘబాహువునకు సహాయము చేయవచ్చియున్నా
రనివింటి. అయినను తపోనిష్ఠమీయుద్ధకువచ్చుటకభ్యంతరమయ్యె. పార్వతీపతి
సన్నిధిబాసివచ్చినయప్పుడె పరిచారికాజనంబులవలన మీయుదంతంబువిని యిదెవచ్చి
తిని. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనింగాంచి నమస్కరించియిట్ల
నియె. ఓభగవతి యీకుమారుండెవ్వండో? ఈశౌర్యరాశింగన్నమన్న తేఁడొనరిం
చినపున్నియంబునకు మేరలేదనితోఁచెడిని. ఈమహాపురుషునియందవర్తించుటంజేసి
సార్థకంబయియున్న నామధేయంబునందగిలి గౌరవమును వహించినయక్షరంబు
లెవియో? ఈతనింజూడఁజూడ నాహృదయంబు ప్రేమార్ద్రంబై వాత్సల్యంబుచేద్ర
వించుచున్నయది. ఇతఁడు నాపైప్రయోగించిన బాణంబులెల్ల నాయంగకంబుల
సమీపంబునకువచ్చి యిలపయింబడెనంతియకాని యొకటియైననామేనంబాకినది
కాదు. ఈచతుస్సముద్రముద్రితధరామండలంబున నింతదనుక నాచేతనుండుచాపంబు
ఖండించిన యఖండశక్తింజూపలేదు. ఈబాలకుండతిచతురత రెండుమారులెత్తిన
ధనువునుఖండించె. ఇతనికరలాఘవం బపరిహార్యంబైయున్నది. వీనింగాంచి నది
మొదలు ఎప్పుడెప్పుడాలింగనము చేసికొందమా యనియున్నదిగాని వీనిపైశరంబులు
వేయమనంబురాదు. ఇందుకుంగారణంబేమియోయనియడిగిన సాంఖ్యాయనియును మహా
రాజా యిదియేకదా తారామైత్రియుచక్షూరాగంబని (ఒండొరులమొగములుచూచు
కొన్న వేళయనితెలుగునవాడుక) యాలంకారికులు చెప్పుదురు. తొల్లింటి సౌహార్దం
బులు భావస్థిరంబులైయుండి వారలుగనంబడినచోనబోధపూర్వకంబుగ నాత్మసౌఖ్యాదు
లంగలుగఁజేయుచుండునంతియకానివేఱుకాదు. అనిచెప్పి కలహనివృత్తులగు శత్రుం
జయదీర్ఘబాహుజయవర్మాదులంగొనిచని యాతిథ్యంబుగావించిసంతృప్తులంజేసె.
ఇట్లుసత్కృతులై యారాజులుమహోల్లాసంబున నాదినంబుగడపి సూర్యాస్తమయా
నంతరంబుభుజించి సాంఖ్యాయనిచేనుపనీతంబు లగుచందనకుసుమతాంబూలాదులస్వీక
రించి తన్నిర్దిష్టంబగు నొకమనోహరరంగమండపికాభ్యంతరంబున నమర్పంబడియుం
డెడు మహామంచంబులపయింగూరుచుండిరి. అప్పుడు కాపాలికియచ్చటకువచ్చి యా

మహీపతులారా భవద్వినోదార్థంబుగ నొకమనోహరరూపకంబభినయింపవలసినట్లు భరతకులంబున కాజ్ఞ యొసంగియున్నదానం గాన సావధానమతులరై యీనాటకంబు నిరీక్షింపుఁడు. అనిచెప్పి తానురంగమంటపంబులోనికింజనిరి.

మందారమాలా చరిత్రము.

నాంది.

క. శ్రీరుక్మిణీమనఃప్రియుఁ । డారూఢఖగేశ్వరుండహస్కరతేజుం
డూరీకృతార్తరక్షణుఁ । డారూఢింబ్రోచుగాతనందఱనెమ్మిక్.

నాంద్యంతంబునసూత్రధారుండు రంగంబుఁబ్రవేశించి. నలుప్రక్కలుగాంచి. ఆహా సాభాగ్యంబేమనివర్ణింపుదు. అఖిలభూమండలాధిపతులును ఒక్కచోటంజేరి యున్నారు. నేపథ్యంబుంగాంచి. నటీయేలయింకనురంగస్థలంబునకురాకయుండెదవు. నటిప్రవేశించి. ఆర్యమిశ్రా యిదెవచ్చితి. కరణీయంబునిరూపింపుఁడు. సూ. నటీ ప్రస్తుతంబగు ఋతువునవలంబించి యించుకవర్ణింపుము. నటి. ఆర్యమిశ్రా! అట్లయె

కం. పల్లవలసమానములై సల్లలితామోదపర్వసంయుక్తములై । యుల్లసిలుచున్న విప్పుడు । మల్లియలుంజారిణులును మధుమాసమునన్. సూ. నటీ, నీవుడివినపద్యంబు చే రూపకార్థంబు స్సామునంబునకవగతంబయ్యె. అనివారు రంగస్థలంబునుండి నిష్క్రమించిరి. ప్రస్తావన.

చేటికలిరువురుప్రవేశించిరి ఒకతె. పరభృతికా రాజపుత్రి యగుమందార మాలకు వీణాసంవాహనంబు సేయుటమానుకొంటివో? కాదేని నీకొకించుకయైన తీరుబాటు గనుపట్టదుగదా ? పరభృతిక. ఓకలకంఠరా నీవునన్నడిగినపని మానుకొన్నదాననుగాను. మందారమాలతల్లి రత్నావళి యనవరతమ్ముం దనకూఁతున కభినయవిద్యావిశేషంబులం గఱపించుచున్నది. వీణావాదనంబునకు సమయంబుదొరకదుగాన నాకొకించుకవిశ్రాంతియబ్బెను. కలకంఠర. పరభృతికా రత్నావళికిం దనకూతునభినయ విద్యాపారంగతం జేయవలయునని యేలయిట్టిపట్టుదలగలిగె. పర. కలకంఠరా తన చవతికూఁతునకంటెఁ దనకూఁతురుసమర్థురాలుకానిచో నోర్పుకల్గునేయింతులకు కల. ప్రియసఖి చవతికూతురువసంతసేనగాదా? ఆదియభినయచతురయనియు నిదివీణావాదన చతురయనియుసివిప్రసిద్ధంబులే. రత్నావళిచవతియగుమదయంతిక యూరకున్నదా యేమి? పర. అదియుందనకూఁతునసమానవయోవిలాసభాసురాంగి నభినయతత్వవిత్తమంజేయుచున్నది. కల. ప్రియసఖి యభినయవిద్యయందింతసామర్థ్యము గలిగి బోధింపంగలగురువులెవ్వరో. పర. ఓసి యవంతీనగరమునుండివచ్చిన రాజదత్తుండనువిప్రవర్యునింగొని రత్నావళియు ధారానగరసమాగతుం డగువివేకదత్తుండను

బ్రాహ్మణునింగొని మదయంతికయు విద్యలు నేర్పుచున్నవారు. కల. ప్రియసఖి యెది మొదలుకొని వీరికిట్టిపట్టుదలగల్గెనో? పర. సౌదామినియను కాపాలిక యీయూరం గొన్నిదినములనుండి వసియించుచున్నదిగదా. అది మొదలుకొని రత్నావళీమదయంతి కలకుఁ బరస్పరము హృదయంబున నాగ్రహముకల్గియున్నది. రాజగుపరంతపుండును వీరిభావంబులింగితంబులనెఱింగి తత్తదుచితాలాపంబులం బ్రవర్తించుచున్నవాఁడు. ఇది యితరులచెవికెక్కెనేని సంకటంబుగలుగుఁగాన హృదయంబుననయుండనిమ్ము. కలకంధరా నీవిప్పుడెక్కడకేగెదవు. కల. పరభృతికా ధర్మకవచునికూతురు కళావతినాకుంబ్రాణసఖి. దానింగాంచఁజనియెద. పర. ధర్మకవచుఁడు పరంతపుని ప్రధానమంత్రిగదా? కల. ఔను. ఆతనిభోగపత్నికింజనియించినది కళావతి. అని యిరువురును రంగస్థలంబుం బాసిపోయిరి.

పరంతపుఁడును రత్నావళియు మదయంతికయు సౌదామినియుఁ బ్రవేశించిరి. రత్నావళి. ప్రాణనాథా యీమదయంతికతనకూఁతురగువసంతసేనకో నభినయవిద్యయందు మందారమాల సరికాదనిమదలించుచున్నదిగదా. ఇప్పుడాయిరువురను రప్పించిపరీక్షింపుఁడు. తారతమ్యము దెలిసికొననగు. మదయంతిక. అసూయదోపకొంచెమునవ్వుచు. ఓరాజా యీరత్నావళి తనకూఁతుకింత నేర్పినను వసంతసేనకాలిగోటికైనదీటుగాదు. రంభోర్వశీమేనకాదులు ఒకవేళయభినయంబున సరిపోలంగలరేమొ? యెఱుంగము. ఈవృథాగ్రహంబిదియేలవహించుకొనుచున్నయది. సౌదామిని. ఓదేవిమదయంతికా నీకూఁతుకట్టియభినయచాతుర్యంబుండినను నీవంతగర్వపడుట యుక్తమంబుగాదు. ఇప్పుడు మందారమాలయు నభినయవిశేషంబులం బెక్కింటినెఱింగియున్నదిగాన వసంతసేననతిక్రమించుననియుఁదోఁచెడిని. మదయంతిక. అట్లయ్యెనేని నేనీరత్నావళికి దాసినయ్యెద. మందారమాల వసంతసేననతిక్రమింపదేని యీరత్నావళి యేమగునోయడుగుము. రత్నావళి. ఓభగవతి మందారమాల వసంతసేననతిక్రమింపదేని నే నీమదయంతికకుం జేటినై దేవీపదంబుం గోలుపోయెదను. ఇప్పుడయిరువురను బరీక్షింపవలసినది. పరంతపుఁడు. తనలోపల. కటకటా యీయిరువురకును విరోధంబు పెరిగి దారుణతరంబుగ ప్రతిజ్ఞలుసలుపుకొనిరి. వలదనియెంతవల్కిననువినరు తక్కినవిషయంబులందు విధేయలై ప్రవర్తించెదరుగాని యీవిషయంబు ప్రసక్తంబగునపుడు ఒండొరుల మొగంబులనైనఁ గాంచుకొనక యెంతకంతెనంతకు పగదిగుచు యుక్తాయుక్తపరిజ్ఞానంబులేక ప్రవర్తించుచున్నారు. ఈయాగ్రహంబిప్పుడారోపితంబుగాని వీరలకుస్వాభావికంబుగాదని తోఁచెడిని. ఇది మందారమాలావసంతసేనలను పరీక్షించి సామర్థ్యాసామర్థ్యంబు తేర్పఱచినంగాని తీరదు. ఏమి సేయవచ్చు. అని ఆలోచించి. ప్రకాశముగ. ఇది పరీక్షించుట నాకు నిష్టమే

భరతశకళారహస్యవేది యగుమధ్యవర్తియెవఁడో తెల్పుఁడు. రత్నావళి. ప్రాణనాథా వేఱొక్కనిమధ్యవర్తిగ నేల ప్రార్థించి కొనిరావలె. మీరును ఈ సౌదామిని నుఁ మాధ్యస్థ్యమంగీకరించి పరీక్షింపుఁడు. అప్పుడప్పుడీభగవతితోడ నీభార్య లనకూఁతురుసామర్థ్యంబు స్తుతించుచుండు. మదయంతి, సగర్వముగ, ఓ రాజా నాకూఁతునభినయకళాకుశలత్వంబుఁ బరీక్షించుటకు మీరలు సమర్థులుగారు. ఎప్పటికిని మాధ్యస్థ్యమంగీకరించువారు పరీక్షకులకంటె నతిచతురత్వంబు గలిగియుండవలయుఁగదా? సౌదా. ఓ రాజా యీమదయంతిక చెప్పినవి గర్వోక్తులుగావు. నిక్కువంబులే. ఇందుకుం దగిన భరతశాస్త్రకుశలు నొక్కనిం దేఁగడంగవలయుం. పరంతపుఁడు, భగవతి నీవు బాల్యము మొదలు సంసారవిరక్తవై భూప్రదక్షిణంబు సేయుచు సమస్తనగరములను పల్లియలును గాంచి వానియందుంగల పండితుల నఖిలశాస్త్రతత్త్వవేత్తలం బరిశీలించియున్నదానవు గదా. మందారమాలావసంతసేనలం బరీక్షించి వీరితారతమ్యముం దెల్పందగువాఁడు గలఁడేనిం దెల్పుము. సౌదా రాజా వినుము. శ్లో. భరతాగమతత్త్వజ్ఞాః త్రయో విఖ్యాతకీర్తయః। భరతర్షి ర్నందికేశో లోచనశ్చ జగత్త్రయే. [ముల్లోకములందును భరతశాస్త్రతత్త్వజ్ఞులు భరతఋషియు నందికేశ్వరుఁడు లోచనుండు అనువారు మువ్వురు జగద్విదితమగుకీర్తిగలవారు] అను పద్యమింతదనుక నీచెవికెక్కియుండలేదా? సకలకళావిశతులుం దుం బండితులు పెక్కండ్రు అసమానబుద్ధిచాతురీవిలాసభాసితులగువారు గలరుగాని లోచనునివలె సాహిత్యకళారహస్యం బెఱింగినవాఁడు గనంబడఁడు. అందామహనీయునికింగల చతురతయట్లుండ భరతాగమపరిజ్ఞానంబు సకలరసికజనహృదయమోదావహంబై యున్నయది. అతండయ్యీ వివాదంబుఁ దీర్పంగలవాఁడు. పరంతపుఁడు. భగవతి ఆ మహనీయుం డెక్కడనున్నవాఁడో? ఆతని నిక్కడకెట్లు రప్పింపనగునో? అందుకేమేమి ప్రయత్నంబులు సేయంజనునో యెఱిగింపుము. ఆతనిరప్పించి వీరివివాదంబు నడంతేము. సౌ. రాజా ఆ కుమారుండిప్పుడుదయాదిత్యునినగరంబున నున్నవాఁడు. ఆతనితోడాడక యరనిమిషంబైన నాతఁడు ప్రాణములుధరియించుకొనలేఁడు గాన వతనినంపఁడు. ఆయుదయాదిత్యుఁడు నీకుబహుదినములనుండి శత్రువైయున్నవాఁడు. కపటోపాయంబులం గాని లోచనునిరప్పించుటకు అనువుపడదు. రాజు. ఓ భగవతి యట్లయిన నాతనిం దెప్పించుటకు తగినయుపాయంబులున్న గూఢచారులం బనిచెదను. సభాస్థలంబున ననేకపౌరులు తమతమవివాదంబులం జెప్పుకొన వేచియున్నవారు గాన నచ్చటికిప్పుడేగవలయు. ఓరత్నావళీ ఓమదయంతికా మీరుమీమీకూఁతుల కుపాధ్యాయులచే శక్తిపంచనలేక విద్యాపరిశ్రమంబు సేయింపం బ్రయత్నపడుచుండుఁడు. అనిరాజు లేచి పోవఁగా సౌదామినియు రాజపత్నులును లేచిపోయిరి.

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మాయామంథరుఁడు ప్రవేశించి, తనలో, మునరాజు పరంతపుఁడుదయాదిత్యుని నగరమునన్నలోచనం గపటోపాయంబునంగొనిరా నాజ్ఞ యొసంగియున్నవాఁడు. తద్వశవర్తినై యిచ్చోటికివచ్చియున్ననాకు నించుమించుగ రెండునెలలుగతించిన వి. కార్యాంశంబున నేమియునను కూలతగానంబడదు. మహానుభావ ప్రసన్నతియుం దేజస్వియునగు నాలోచనకుమారకుండు కపటోపాయంబులకు సాధ్యపడండని తోఁచెడిని. రాజగుపరంతపుఁడునన్నంపునప్పుడేకాంతమున నొకగూఢచారునిఁ బ్రయోగమాయామంథరుండ వగుటనిక్కువంబేసినయీకార్యంబు సమకూర్పంగలవు అనిచెప్పినమాట నవారుబెడ బాయకున్నది. ఇందుకేమిసేయనగు. అని చింతాక్రాంతుఁడైయోచించి. తనయెదుటికి దృష్టులనిగుడించి. మనమేమితిలేనిచింతాక్రాంతహృదయులమై యున్నారనుకొం టెని. మనకంటెం జింతావ్యాకులుం డొక్కఁడుండెడిచోటంగూరుచుండి యేకాగ్ర చిత్తుండై చేసకువేచియుండుకొనంగ చంచంబున ధ్యానించుచున్నవాఁడు. వీనిమనోరథం గాంచిన ఘనంబగుకార్యంబు నెఱవేర్చుకొనంగోరి వచ్చియున్నవాఁడని తోఁచెడిని. మంచిది. ఇతనివృత్తాంతంబు విచారింపకపోఁగూడదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా యీ తటాకంబుగట్టునంగూరుచుండి కపటకౌశికునివిధంబున నాలోచించెదవు. ఏమి యీ విచారము. కపటకౌశికుఁడు. ప్రవేశించి ససంభ్రమముగ. ఓయన్నా కపట కౌశికుండనేనని యెట్లెఱింగితివి. మాయా. తనలో. ఆహా నేను వీనిని కపట ప్రధానుండగువిశ్వామిత్రునిం బోల్చిపల్కుటచే వీఁడు కపటకౌశికుండను పేరు గలవాఁడనియెఱుకపడియె. మంచిది. ఈనెపంబున నీతనివృత్తాంతంబెల్ల నెఱుంగుదుంగాక. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా నేను పెక్కండ్రు సిద్ధపురుషులకుసేవచేసి దృష్టిమాత్రమున నెదుటివారి నామగోత్రాదులు చరిత్రాదులు నెఱుంగువిద్యనభ్యసించితిని. దాననే నెఱుంగుదు. కపట. తనలో. ఔర యీతనిమాహాత్మ్యంబేమని వర్ణింపుదు. ఇతని సహాయంబున మనకార్యంబుసాధించుకొనంవలగుగాని వేఱువిధంబునసాధ్యంబుగాదు. ప్రకాశముగ. ఓయన్నా తమనామధేయంబు వినగోరియున్నాఁడను, వీనులకువిం దొనర్పుము. మాయా. ఓకపటకౌశికా నన్నుమాయామంథరుండని జనులువాడుకొం దురు. కపట. ఓయన్నా నీకుపదివేల నమస్కారములు. బహుదినములనుండి నిన్నుఁ జూడంగోరియున్నవాఁడను. మాయామంథరుండు మాయామారీచుడనియు జనులు వాడుకొందురు. ఏను పాపాకరంబనునగరమునందుండు ధనలుబ్ధునికింగూఢచారుండను. ఈనగరమునను దయాదిత్యునికి ప్రియమిత్రుండగు లోచనునిభార్య మధులేఖయనునది యసమానరూపవయోవిలాసభాసురాంగియని యాబేహారివినిదాని నెవ్విధినైనవంచించి కొనిరమ్మని నన్నిచ్చటికంపియున్నవాఁడు. నేనువచ్చి రెండునెలలుగడిచినవి. ఇది రవకుం దదనుకూలప్రవర్తనంబు ఫలియించినదికాదు. నాయంతనంగరుణించి యీకా

ర్యంబు సమకూర్చుకొనునుపాయంబొక్కటి రచింపుము. మాయా. మిత్రమా యట్లే కానిమ్ము. సమయంబువేచియుండినఁగాని కార్యంబు చేకూరదు. నీతోఁగూడ మదలేఖా నైపథ్యంబు ధరింపఁగలవాఁడున్నాఁడా తెల్పుము. కప॥ అన్నా నాతమ్ముఁడు కృతకైతవుండనువాఁడు నాతోవచ్చి దాసీవేషధారియై రాజాంతఃపురంబుఁజొచ్చి పనులు చేయుచున్నాఁడు. రాణికీకపటంబువిదితంబుగాదు. అసంఖ్యాతంబులగు దాసీజనంబుల నడుమనితఁడు నొకతెయని యెంచియున్నదంతియె కాని నిరూపించినది కాదు. అట్టుండి యొకనాడు రాణిచే నిందుకై పిలువంబడియుండు మదనరేఖం గాంచి దాని వేషభాషాచతురత్వంబభ్యసించియున్నాఁడు. మా॥ ఓమిత్రమా అట్లయిన నేనొక్కయుపాయంబుం జెప్పెదను. ఈ రాత్రి మదలేఖావేషంబు ధరించుకొని కృతకైతవుండు లోచనుఁడు రాజసభనుండి యింటికిపొయ్యెడి త్రోవలోనిచండికాలయమున వేచియుండవలయు. అచ్చటికిలోచనుండు తప్పక యరుగుదెంచును. వానికివలపుగొలుపుచు నతినైపుణ్యంబు నందీపికొని యతనిచేతికిఁజిక్కక యవంతీనగరపుత్రోవంబట్టియరుగుచుండవలయును. అతఁడు వియుక్తుండయ్యెనేని మదలేఖ సులభసాధ్యయగును. కప॥ అన్నా నీవు చెప్పినది యుక్తియుక్తమే. ఇది నా తమ్మునికిం జెప్పి యీ కార్యంబునందు జాగ్రతగల్గి యుండునట్లు దిట్టపఱచి యిదె వచ్చెదను. ఇక్కడనయుండుము అని వెడలిపోయెను. మాయా। తనలో। ఇప్పుడు నా మాయామంథరత్వంబు సార్థంబయ్యెఁగదా. ఇంచుకేనియుఁ శ్రమములేక కార్యంబనుకూలంబగు. కృతకైతవుఁడు మదలేఖావేషధారియై వంచించి లోచనునిమననగరమగునుజ్జయినికిఁగొనిపోవును. అచ్చట నియుక్తులగు గూఢచారులు రాజకుమారునింగసిపెట్టి రాజునొద్దకుంగొనిపోవుదురు. ఇట్లయ్యెనేని నా కార్యంబు అనుకూలంబగు. కపటకాశికుని కార్యంబెవ్విధి నెరవేర్పంబడునో తెలియదు. ఇట్లు తలంచుచుంగూరుచుండె. కపటకాశికుండు ప్రవేశించి। ఓయన్నా నీ చెప్పిన యట్లకృతకైతవునికి మదలేఖావేషంబువేసి చండికాలయంబునకంపి కార్యంబుగతివానికిందెల్పి యిదెవచ్చియున్నాను. మాయా। మిత్రమా నీచేసినపనికి సంతసంబయ్యె. ఇంతలో నొక్కరుండు ఖడ్గంబు కేలందాల్చి యక్కడికివచ్చి। ఓయయ్యా కపటకాశికా నీయానతిరీతి కృతకైతవుండచ్చోటనుండ లోచనకుమారుండువచ్చి దేవికినమస్కరించి క్రిందఁబడిన యీచంద్రహాసంబుమఱచి తోడవచ్చిన దాసికతో నతిత్వరితగతింజనియె. ఇదె యీ చంద్రహాసము. ఇది మీకెఱుకపడంజేయఁ గృతకైతవుఁడు నన్నంపె. ఇఁకజరుపఁగలకార్యములకు భవన్నియోగంబుం బ్రతీక్షించుచున్నాను. కపు॥ ఓరీ మంచిది యీచంద్రహాసంబు నాచేతికిచ్చి నీపనిలో జాగ్రతగానుండుము. వాను [illegible]ఖడ్గం బాతనిచేతికిచ్చి నిలుచుండెను. మాయా। మిత్రమా యాఖడ్గంబుదొర [illegible] కార్యానుకూలమాయె. దీనిందాల్చి నీవు లోచనవేషధారివై యాగుడిలోనం ప్రవే

శింపుము. ఖడ్గంబునకై మరల రాచకుమారుండు చనుదెంచు. అది లభింపమి నిక్కడం గొంతసేపు వెదకుచుండి మదనరేఖా వేషధారియగు కృతకక్షత్రపునిచేత నపహృతమానసుండై శోచనుండు బహుదూరంబరుగు. రాజపుత్త్రవిరహంబుం జాలలేక యొకింతసేపటికి మదరేఖయు నక్కడికి రాఁగలదు. అప్పుడు నీవు దానికగపడి తీసికొనిపోవచ్చును. ఈ పనులలో నీపరిజనులు బహుజాగ్రత్తతోఁ బ్రవర్తించుచుండవలెను. ఓమిత్త్రమా నీవు మదరేఖం బట్టుకొనిపోవుటకు ఏమి తెచ్చియున్నావు. కపట. నేను దారుమయంబైన బోనొకటి తెచ్చియున్నాను. మాధవు. ఓరీ దానినాగుడి కస్తరపువాకిటికెదురుగా దరిచి పెట్టుకొనియుండమని నీభటుల కాజ్ఞచేసి దానియందా మదరేఖ ప్రవేశించినతోడన తలుపులు బిగియించి యెత్తించుకొనిపోవునట్లు నీ ప్రధానభటునికిం జెప్పి నీవు శోచనుని వేషంబు ధరించి ఆలయంబుం బ్రవేశింపుము. నీవెనువెంట నేను నచ్చటికిం బ్రచ్ఛన్నంబుగ వచ్చెద. వేగిరంబ పొమ్ము. కపటకోశికుండు నిర్గమించెను. మా॥ తనమనంబులో॥ నేనిప్పుడీయత్యున్నతంబగు గోపురంబు పైకెక్కి గుడిలో జరుగువృత్తాంతంబు కనుంగొనియెదను. అని యాలోచించి గోపురంబెక్కి తిరిగి చూచి ॥ ఇదె రాజకుమారుండు శోచనుండతిత్వరితగతి వచ్చి తొల్లి ఖడ్గంబుంచిన తావునం జూచి యది లేమి సంశయించుచున్నవాఁడు ॥ మఱియుం దుంచక దృష్టాంతరితుఁడైనాఁడు ॥ భళా యీకృతక్షత్రపునిచాతుర్యం బేమనవచ్చునంతయు ॥ ... ఖడ్గ ... బోలె వీనికిప్పియున్నవి. వీఁడును రాజకుమారుఁ డయ్యెడు వచ్చుచున్నాఁడు. ఔరా యేమి యీరాజపుత్త్రునికి మదరేఖయం దుండు ప్రేమాతిశయంబు. చూచినవాఁ డసూత్రమున సమీపమున కేగి ప్రాణవల్లభా ... చ్చిటికే ... వచ్చితివి యని యడిగి ... యుమియుం బలుకకున్న నోమదరేఖా నీవానత వేగంబున వచ్చెదనని చెప్పి యిప్పుడు ... నన్నుందుమ్ము కోపగించితివా? నేనేమి చేతు. నాచంద్రహాసంబు గానకపోయె. అనిచెప్పఁగా నామదరేఖా వేషధారియు "ప్రాణనాయకా వింటివా యీ ... తప్పనిదుర్భయంబు. నన్నువదలి నీవురాగానే నలువురు రాజభటులును ఇరువురు దాసీలును మనయంతఃపురంబునం బ్రవేశించిరి. అవగని నేను భయంబందుచు నొకచోట దాఁగియుండ నందొక్కఁడె యీమదరేఖా మారాజుమయూరధ్వజుండు వినయంతఃపురకాంతాజనంబులవలన నీరూపరేఖాదులు విని నీమైమక్కువపడె నన్నుం దెత్తయనగ్రహంబునకుం దెమ్మనియె. రాజకుమారుండే దేనియాటంకంబుఁ జేసిన యాతనిం బట్టి ... అని యుత్తరువు చేసియున్నాఁడు. తెమ్ము వేగిరింబవమ్ము. అని చెప్పఁగా నమవాండ్ల కత్తి కొసిందు నానును రాజా పైకురులుకలదు. బహుజనములనుండి రాజభోగంబునకు వచ్చియున్నదానను. ఇదె సర్వాభరణభూషితనై వచ్చితి. నిక్కడనుండుఁడని చెప్పి యలంకారశాలకేకతంబయరిగి యచటనమర్పంబడియుండు గూఢమార్గంబున వెలువడియుండెనీయుండు

తలనరికి యనివార్యగతి బుద్బుదంబులతో కంఠంబునుండి వెడలు రక్తప్రవాహంబును దనచేతితలపుర్రెలోనికిం బట్టుకొని చండికాదేవికి నివేదనంబుచేసి యాకాశగమనం బునసరిగెను. కపటకాశికుని మొదలును తలయును ఆయాలయంబునంబడి తన్నుకొను చుండెను. మాయామంథరుండు ఈవృత్తాంతంబుం గాంచి తనమిత్రునికిం గలిగిన చేటునకు మనంబునదుఃఖించుచుండ మదలేఖయు లలితాసఖితోఁగూడఁజొచ్చి యా మొండెంబులు తనభర్తవియనినిశ్చయించి వానిపైబడి మూర్ఛనొంది కొంతతడవునకుం దెలిసి ప్రాణంబులు విడువయత్నించి యాయాలయపు నుత్తరద్వార సమీపంబున నుండు కొలనిలోఁబడి శరీరంబువిడువ నిశ్చయించి యాద్వారసమీపంబున కుంజనియె. మాయా॥ చూచి॥ కటకటా కటికిచీఁకటిగాన నేమియుందెలియక యుత్తరద్వారము గుండ కోనులోనికిం బ్రవేశించిన మదలేఖను కోనుతలుపులు బిగియించి యనేక పురుషులు నిశ్శబ్దముగనెత్తుకొని పాపాకరపట్టణపుం ద్రోవఁబట్టుచున్నారు. హరిహరీ యీకన్యారత్నంబుగతి యేమయ్యెనో చూచితివా. అన్ని యనర్థకంబులుఁగల్గుటకేను గదా మూలంబు. రాజాజ్ఞ అనతిపాత్యము. ఏమిసేయనగును. ఇకమనముజ్జయినీ నగరంబునకుంజని రాజపుత్రుని పరంతపుని యొద్దనొప్పగించి బహుమతులంబడయుదముని యాగోపురంబుదిగిపోయెను.

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము

చేటికలిరువురు ప్రవేశించిరి॥ ప్రథమ॥ ఓకేళికా నేనురాజనియుక్తనై యీ దిన ముదయము మొదలు మాయామంథరుం డుదయామాత్యుని నగరమునుండి కొని తెచ్చిన రోచనకుమారునికిం బరిచర్యసేయుటకుంబోయి తన్నికటంబునన యుండి యిప్పుడిచ్చటికివచ్చితిని. గానఁదెలియక మందలించెదను. ఈనాట్యశాలరమణీయ పరిష్కార రాజితంబై చందనోదకంబులుచల్లి యగరుధూపధూపితంబై వెలయునట్లిప్పుడు రచియించుటకుం గారణంబేమిరో? విశేషకారణంబులేక యింతయలంకారంబొకనాఁడైనఁ జేసియెఱుంగము. దానంజేసియడిగెదను॥ ద్వితీయ॥ ఓమరాళికా యీదినమందు రోచనకుమారునింగొని మందార మాలావసంతసేనల యభినయవిద్యావిచక్షణత్వంబు పరీక్షింపంబడును. అందుకై యీ యలంకారంబు సల్పంబడియున్నది. మరాళిక॥ అటులైనసరే! మతియొకరహస్యంబు నిన్నడిగెదను. ఆరోచనకుమారుండు సాక్షాత్కరించిన నవమన్మథునింబోలి వెలయుచున్నాఁడు. మందారమాలావసంతసేనలును అభినవయౌవనవిభూషితలై యున్నవారు. ఆతనింగాంచి నప్పుడ యీయిరువురకు ననురాగంబుగల్గకపోదు. అట్లయిన ననేకానర్థంబులు సంభవింపకమానవే. కేళిక॥ ఎన్నెన్నియనర్థంబులు సంభవించకయె యీచపలిపోరు శాంతింకెందునా? ఇందుకు

మనము చింతించి చేయునదేమియు లేదు. మనము నారాచకన్నియల కుండగిన నాట్యోచిత నేపథ్యంబులు సిద్ధపఱచి యుంచవలయుంగాన నందు జాగరూకులమై యుందము. అనుచు నిష్క్రమింతురు. ప్రవేశకము॥ నాట్యశాలయందు యథోచితాసనంబుల పైం గూర్చున్నట్లు వసంతపుడు లోచనుఁడు సౌదామినియు ప్రవేశించిరి॥ సభలో గూరుచుండియున్న శత్రుంజయుండు లోచనుని గాంచి యానందబాష్పంబులతో॥ ఓరీ కుమారకా మదనమోహనా యిన్నిదినములనుండి నీ వెక్కడెక్కడం దిరిగితివో ? ఏయే కష్టంబుల ననుభవించితివో ? నీ ముఖారవిందంబుం గాంచి పెక్కుదినంబులయ్యెనే ? నీవిల్లు విడిచి పోయినది మొదలు నీ తల్లి యాహారంబు వదలి యనవరతము నీ సేమమునకై భవానికిం బూజసేయుచున్నది. నేనును మరల నీ మొగంబుం జూడంగోరి ప్రాణంబులు ధరించుకొనియున్నాడ నంతియ కాని వేఱు లేదు. నిశ్శంకనాలింగనంబు చేసికొని యాదల మూర్కొనక నా ప్రాణంబులు నిలువవు. అని తనయాసనంబు విడిచి లేచుచున్నాఁడు॥ సమీపముననుండిన బుద్ధిసాగరుండను మంత్రి॥ ఓ మహారాజా యిది నాటకము. మీరు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత నేమియుం దెలియక ప్రవర్తించెదరు॥ ఓర్చుకొనుఁడు॥ శత్రుంజయుండు కూరుచుండెను.

సౌదా॥ రాజా ఏల తామసించెదవు. నాట్యం బుపక్రమింప నానతియొసంగుము॥ వసంత॥ ఓ భగవతి తొలుత నేకన్యా విద్యావైశారద్యంబుం బరీక్షింపనగు. సౌదా॥ రాజా నీకుం బ్రియమహిషీ పుత్రికకాన మందారమాలయే తొలుతం బరీక్షణీయ యగు. వసంత॥ అట్లయిన నరే. ప్రతిహారిం బిలిచి॥ ఓసీ నీవు చని మందారమాలా నాట్యాచార్యుండైన రాజపుత్రుం గాంచి తొలుత భవత్ప్రియశిష్యనాట్యంబు పరీక్షణీయంబు గాన నతివేగంబున రమ్మనుమని చెప్పుము. ప్రతిహారి యట్లగుంగాక యని పోయి నాట్యాచార్యునితోం బ్రవేశించి మహారాజా యిదె యాచార్యుండు వచ్చియున్నవాండని చెప్పి చనియె. రాజును లోచనుండును రాజపుత్రునికి నమస్కరించి సమీపాసనంబునం గూరుచుండం బ్రార్థించి యతండు గూరుచున్న వెనుక తా ముపవిష్టులైరి. రాజు॥ ఆచార్యోత్తమా మందారమాల తమచే నుపదిష్టంబు లగునర్థంబులం గ్రహింప సమర్థురాలై యున్నదియె. రాజపుత్రుండు॥ రాజా వినుము. శ్లో॥ యద్యత్ప్రయోగవిషయే భావికముపదిశ్యతే మయా తస్య। తత్తద్విశేష కరణాత్ప్రత్యుపదిశతీవ మే బాలా॥ అన్నట్లు నేనభినయ ప్రయోగవిషయమందు ఏయే భావము నుపదేశించుదునో అది యప్పుడె యనేకవిధముల విశేషింపంజేసి నాకు ప్రత్యుపదేశము చేయుచున్నట్లుగా నున్నది. నేపథ్యమున మృదంగధ్వని వినంబడుటయు లోచనుఁడు తనమనంబులో.

కం. నవజలధరపటలావి । ర్భవదతిగంభీరనినదభావ్యంబగుచున్॥
ఘనమురజమధ్యమస్వర । మవగతమై యుల్లమునకు హర్షంబొసఁగెన్॥

ఇట్లనుకొనుచుండ నచ్చటి యవనికాభ్యంతరమునుండి.

కం. జలధరపటలి వినిర్గత । విలసచ్చంపా ప్రభాళి వెలుగొలుపుచా ।
యలివేణి వెడలెఁ గలువల । విలుకాని జయాస్త్రమనుచు విబుధులు తలఁపన్ ॥

ఇట్లు వెడలివచ్చిన రాచకన్యకం గాంచి రోచనుఁడు మనంబునందు ఈ నవమోహనాంగినాట్యాలంకారంబు నాకు మిగుల మనోవినోదంబుఁ గల్పించుచున్నది.

సీ. గుబ్బయంగ్సైన మొల్లకుసుమ్ము చన్నులపైన ముత్తియంపుసరాలు హత్తువఱచి
బంతెంపుఁదొడలను బాగు మీఱెడునట్టి యద్ఘోరుకంబుఁ బానాడదొడిగి
బటువులౌ పిఱుఁదులపైని జాళ్వామించు రతసంపు మొలనూలుఁ ఠీవిధరించి
మెత్తని యడుగుల నత్తిమిల్లఁ గసుల్కుటందియల్ బాగుగాఁ బొందుపఱచి.

గీ. చూచువారల హృదయముల్ చూఱగొనుచు। మొలకనవ్వులు మోమున మురుపుగుల్క
జగముఁ గెల్వఁగ వచ్చెడు శంబరారి । విజయలక్ష్మియనం దగి వెలఁదియొప్పె.

ఇట్లు ప్రవేశించి మందారమాలయును తనయాచార్యునికి నమస్కరించి సౌదామిని పాదంబులకెరఁగి జనకునికి వందనంబు లాచరించి కించిదంకురితలజ్జావికాసభాసురమందహాససుందరముఖారవిందయగుచు రోచనకుమారునిం గ్రేగంటం జూచుచు సంగీతంబు సేయువారికి ముమ్ముంగా నిలిచియుండెను. రాజపుత్రుఁడు ॥ భగవతి సౌదామిని యభినయింపంబగు వస్తువొక్కదాని నిరూపించిన నటియభాశక్తి సూచింపంబడును ॥ సౌదా ॥ పూర్వము అగ్నిమిత్రుని యెదుట మాళవి యభినయించినది లయమధ్యంబును చతుష్పదంబై యుండునటియ యిప్పుడును సూచనీయము. మందారమాల గానము చేయుచున్నది.

ప్రాకృతము. దుల్లహో పిఓ మే తస్సింభవహియయణిరాసం
అంహో అపంగఓ మే పరిప్ఫురయి కింవి వామో
ఏసో సో చిరదిట్ఠో కహం ఉవణయిదవ్వో
ణాహ మం పరాహీణం తుయి గణయ సతిణ్ణం.

[మే = నాకు, పిఓ = నాయకుఁడు, దుల్లహో = దుర్లభుఁడు, హియయ = ఓ హృదయమా, తస్సిం = అతనియందు, ణిరాసంభవ = ఆశలేనిదానవగుము. అంహో = ఔరౌర, వామో మే అపంగఓ = నాయొక్కయెడమకడకన్ను, కింవిపరిప్ఫురయి = ఏమో అదరునట్లున్నది. ఏసో సో చిరదిట్ఠో = ఇతఁడో ! బహుకాలమునకుఁ గనంబడిరో. కహం = ఎట్లు, ఉవణయిదవ్వో = చెంతఁజేరఁగినవాఁడగును. ణాహ = ఓనాథ, పరాహీణం మాం = పరాధీననైన నన్ను, తుయి = నీవిషయమందు, సతిణ్ణం = ఆశతోనుండుదానిని గా, గణయ = తలంచుము.]

అనియఖాభావముగ నభినయించుచున్నది. మందారమాలయభినయించినవెంటనె వసంతసేనయు నభినయించెను. రోచనుడు ॥ ఓమహారాజా మీరునన్ను మధ్యస్థత్వమున నునిచియుండుటంబట్టి వీరలయందుగలతారతమ్యంబు వచింపవలసియున్నది. నీయొక్క ప్రథమతనూజ యగుమందారమాల అనతిచిరకాలాభ్యస్తనాట్య విద్యగానితో జెడిని. ద్వితీయతనూజ యగువసంతసేనబహుకాలాభ్యస్తవిద్య. ఇదియు తారతమ్యంబుగాని మఱి యొండుతారతమ్యంబు లేదు మృదువైనయభినయమందు నిరువురునుచతురలే. ఆయభి నయమును అనువర్తించి వికల్పించుటలో నీమందయానలకు సాటియగుబోటులు లేరు. తక్కిన తాళలయాదులందును ఈకాంతలువిశేషశిక్షితలు. పూర్వవిషయంబుంబరిత్య జించి విషయాంతరంబుస్వీకరించునప్పుడు పూర్వభావాపనోదనంబుచేసి భావాంతరం బభినయించుచో మఱికొన్ని యాశాస్త్రరహస్యంబులు సూచితంబులుకాకయున్నవి. ఆరహస్యంబులు దేవతానుగ్రహంబున నిప్పుడునాకును పూర్వంబునబృహన్నలయగు నర్జునునికింగాని యితరమనుష్యులకెఱుకపడునవి కావు. పరం ॥ అట్లయిననవియు నాత నూజలకభ్యస్యంబులే. ఓమందారమాలా ఓవసంతసేనా నాసమీపమునకురండు. మీ మీతల్లులు తమతమ కూఁతులధికురాండ్రని పరస్పరము విరోధించుకొనుచున్నారు. ఇరువురును మీరు సమానలేయని తీర్మానింపంబడినది. ఇట్లువారికి స్పర్ధకల్గుటకు కారణమేనఁగా నొకనాఁడు మీతల్లులిరువురునుండగా నేను మీమీకూఁతులయభినయ విద్యాపాటవంబెట్లున్నది యని యడిగితిని. అందుకువారు సముద్ధురాలికి మీరిచ్చుబహు మానంబెట్టిదియో తెలుపవలయునని నన్నడుగఁగా నేను వారింగాంచి। మనమందార మాలావసంతసేనలలో నెవ రభినయవిద్యాచతురయొ దానినొకచక్రవర్తికిఁబట్టమహి షిగా రెండవదానిని రెండవదిగా నొసంగుదునని యంటిని, అందుపై మీతల్లులకీ యా గ్రహంబుగల్గె. ఇఁకమీరు నాయభిప్రాయంబుమేరకు నీరాజపుత్రునియొద్ద నాట్య విద్యారహస్యంబులభ్యసించితిరేని మిమ్మిరువుర నీమనోహరాంగునికిం బరిణయంబు నేయించియిత్తు. నావచనంబులప్రకారంబ ప్రవర్తింపుఁడు. మందారమాలా వసంత సేనలు ॥ సిగ్గుతోఁగ్రేగంట రాజకుమారునింగాంచుచు తండ్రియొద్దకువచ్చి ॥ ఓయయ్య యట్లయె తమయాజ్ఞాపరిపాలనంబునేయుచుండెదము. అనిచెప్పి నిష్క్రాంతలైరి. తక్కినవారును సభవిడిచిపోయిరి.

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

కేరళికామరాళికలు ప్రవేశించిరి ॥ మరాళిక ॥ ఏడ్చుచు ॥ ఓయక్కా మన రాజు ఇంతకఠినచిత్తుండని యెఱుంగక పోతిమి గదే? కన్నపుత్రులైన కూఁతులు చేసిన తప్పునకైన క్షమింపంగూడదటే ॥ కటకటా యెట్టికట్టిఁడివానికైన నిట్టి క్రూరకృత్యంబు గూడునటే । కేరళిక ॥ ఓసీ ఎవరికైననసరే తప్పుచేసినవారిని తాఁ శిక్షింపక పరులవలన వినిరేని కోపంబధికంబగును. అందునుగూడ మంచనావిప్రుని నేరంబుదాఁచివచ్చిన గూఢశక్తునితమ్ముఁడు రాజకర్కోటకునివచనవిషంబులచే వ్యాకులీకృతమానసుండై కదా పరంతపుఁడిట్టుచేసెను ॥ మరాళిక ॥ ఓయక్కా వానికి మరియంతకోపము గల్గుటకుం గారణంబేమొకో? ॥ కేరళిక ॥ ఓసీ గూఢశక్తుఁడు మనయూరనుండు పసిబాలుర దొంగిలించుకొనిపోయి కాళికిబలియిచ్చుచు రాజునకుదొరకక యీ యూరియొద్ద నుండు మహారణ్యంబునదాగియుండెను. ఇది యెల్లవారు నెఱుంగుదురుగా? ॥ మరాళిక ॥ ఔను నేను నెఱుంగుదును॥ కేరళిక॥ ఒకనాఁడీవృత్తాంతంబువిని రోచనకుమారుండు గూఢశక్తుండుండునడవికి వేఁటకుఁబోయి వానితో మహాఘోరయుద్ధంబుసలిపి వానిని బంధుపుత్రమిత్రవర్గంబులతో సంహరించివచ్చినందుకు మనరాజు రాజకుమారునిపరాక్రమంబుంగని సంతసించి సౌదామినీసమక్షంబున నిట్లనియె. ఓభగవతి యీ రోచనకుమారుండు నా యిరువురకుమార్తెలకుభర్తయని మున్నె వక్కాణించి యుంటింగదా, ఇప్పుడు నా రాజ్యంబునకుంగూడ యీతండె భర్తయగుఁగాక. నేను పుత్రసంతానహీనుండనై యున్నవాఁడను. ఇఁక రెండుమూఁడుదినములలోఁ బరిణయ ముహూర్తంబు నిశ్చయించి నాకన్యకలనిచ్చి పెండ్లిచేసి పట్టాభిషేకంబును సేయంగలను. అని చెప్పి పరిణయకార్యంబుల నెఱవేర్పఁగార్యనిర్వాహకులకాజ్ఞయొసంగెను. అట్లుండ మఱునాఁడుదయంబున నారాజకుమారుండు నగరంబున లేకపోయె. ఆదినమునుదయమున నొక సన్యాసి రాజునగరు చేరవచ్చెను. రాజును ప్రత్యుత్థానాదుల బహూకరించి యాదినంబు తనయింట భుజియింపుమని ప్రార్థింప వాఁడందుకొప్పక రాజుతో నోరీ నీవు పరిశుద్ధుండవైనను నీ తనూజలు పరిణయము కాకనుండ రాజపుత్రునింగలసినవారు. వారినింటనుంచుకొని యున్నావుగాన నీకుదోషంబుగలదు. వారిఁబరిత్యజించువరకు మావంటివారలు నీయింటం గుడువరు అనిచెప్పి తనయిచ్చంజనియెను. వాఁడు కాలకర్కోటకుని పోలికయుఁ గల్గియున్నాఁడు. వాఁడు పలుమారు భిక్షుకవేషంబుధరియించుకొని యీనగరంబు నిండ్లవాకిళ్ల బిచ్చమెత్తఁగా నేను గాంచియున్నదానను. ఆ కపటసన్యాసిమాటలువిని తన కూఁతులయందుఁ దనకుఁగలయాసక్తి చెచ్చెరను ద్వేషబుద్ధి యుంచి వారునిదురించుచుండఁగా మంచంబులతో గొనిపోయి యడవియందొండొరుల కెఱుకపడనిచోటుల విడిచిరండని తన భటులకాజ్ఞాపింప వారు నిన్నరాత్రి యట్లుచేసిరి ॥ మరాళిక ॥ ఓ కేరళికా మొదటనె వారు రాజపుత్రునికిం బ్రదత్తలైరి. ఇకనవరకు

సంప్రాప్తయౌవనలనుగారు. వీరివిషయంబున నిట్టిదురపవాదంబు సెప్పిన వానిమాటలు రాజు ఎట్లు విశ్వసించెనే ॥ కేరళిక ॥ ఓసీ రాజులహృదయములు వజ్రములకంటె కఠోరములు. కుసుమములకంటె మృదువులుగదటవె. కేవలముకీర్తికళంకము లేకుండఁ జేసికొనుటయె వారి క్రమము ॥ మరాళిక ॥ ఈ దినము మొదలుకొని కమలవతీకళావతులును మన యౌరంగాన ముగదే. అందుకమలవతి మనరాజునకు భోగపత్ని యగు శృంగారవతి కూఁతురుగనుక తనకు సహోదరీభావంబు పాటించుకొని మందారమాల యందతిప్రేమతోఁ బ్రవర్తించుచుండు. అదియతిచతుర. మఱియుఁ గళావతియనునది ధర్మకవచునికూఁతురు మందారమాలతో స్నేహంబుఁ బాటించుచుండు. వీరిరువురు వారలతోఁగూడ రాజకుమారునొద్ద నాట్యవిద్యాభ్యాసంబు చేయుచున్నవారు ॥ కేరళిక ॥ వారి వృత్తాంతంబు దెలియదు. మనము మనపనులకుం బోదము రా ॥ అని నిష్క్రమింతలైరి ॥ ప్రవేశకము ॥ కమలవతి కళావతియుఁ బ్రవేశించిరి. మంచంబుపైఁ బరుండి నిదురగూరుచుండు మందారమాలం గాంచి ॥ అక్కటా! యీముగుద తనయంతఃపురంబను కొని యీ ఘోరాటవియందు నిదురకూరుచున్నది. రాజభటులు తన్ను దెచ్చి యిక్కడనుంచి పోయినదియెఱుంగదు. నిదుర మేల్కాంచి యెవ్విధింబరితపించునో? మందారమాలా ॥ మేల్కాంచి ॥ నలుగడలం బరికించి ॥ ఏమి నేను రాత్రి నాయుపవనంబునం బరుంటినో? కానిచో నాయంతఃపురమున నేలలేకపోతిని ॥ కమలవతీ నేను ఒకవేళ పరాకుపడి యుపవనమందు నిద్రపోయినను మీరలైన నిదుర లేపఁగూడదటే. ఏమే నేనిట్లు అనాథవలె నిదురింప నాతల్లి యూరకుండెనటవే ॥ శయనంబు విడిచి లేచి ॥ కటకటా యిది నా యుపవనంబు కాదు. ఉపవనంబైనచో మయూరంబులును శుకపికంబులును లతానికుంజంబులునుండవా? ఒకటైనం గానమే యిక్కడ. అదియునుం గాక నాయంతఃపురంబు సమీపంబున లేదే. ఈ స్థలంబున కెన్నడును నేను వచ్చినదానం గాను. ఈ కంటకకంటకితంబులగు చెట్లను భయంకరారావముఖరితంబులగు క్రూరమృగంబులను నే నెప్పుడును గాంచినదానం గాను. నామనంబున బహుభయంబు గలుగుచున్నది ॥ కమలవతి ॥ ఓముగుదా నీతల్లికిని నీయందు దయలేకపోయెఁగదే యని పైటచెఱంగు మొగంబుపై వేసికొని యేడ్చుచున్నది ॥ మందారమాల తాను నేడుచుచు ॥ ప్రియసఖి సంగతియేమే ॥ కమల ॥ ఓసి మనకు సంగతులేవియు లేవు. గతిలేనివారమైతిమంతేనే ॥ మందార ॥ ఓసీ యేలయట్లనియెదవు. నా జనకుండును నాజననియు మొదలగువారల కేదేని కీడు సంభవించెనో? ॥ కమలవతి ॥ వారల కేమియు లేదు. మఱివారల చేమనకు ॥ మందార ॥ సశోకముగ ॥ ఏమియిది. వారు బాగుండఁగా నాకు శోకకారణంబేమి? కళా ॥ ఓకమలవతీ యేలనంతశోచించెదవు. ఈ దుఃఖంబు చెప్పక తీరునటవే ॥ ఎంతసేపీవిధముగ సంగిగ్ధపు మాటలాడెదవు ॥ అనిచెప్పి ॥ మందారమాలతో రాజు దానివిషయంబునం జేసినయపవ

కారంబుం దెల్పెను ॥ మందారమాల భూమిపయింబడిమూర్ఛపోయె. ॥ ఇంతలో కాలకర్కోటకుండు ప్రవేశించి యతివేగంబునవచ్చి మందారమాలనెత్తికొని దురవగాహంబగునరణ్యపుమార్గముగుండంజని సమీపమున నుండునొక కొండపేటుపైకెక్కెను. కమలవతీకళావతులు ఎంత ప్రయత్నపడియు నక్కడికెక్క లేక విరమించుకొని యామందారమాలకుం గలిగినదుర్దశావిశేషంబునకు మిగులసంతపించుచుం జేయునదిలేక యాకొండచఱియలోఁబడి ప్రాణంబులువదలనిశ్చయించుగొని యందులోదూకుటకు ఒకయున్నతప్రదేశంబునిరూపించి దానిపైకెక్కిదూకిరి ॥ నిష్క్రాంతలైరి.

కాలకర్కోటకుఁడు ఆకొండపేటుమీఁద నొకపలకరాతిపైన మందారమాలనునిచితట్టిలేపిన నాకన్యకలేచి యోకమలవతీయని పిలిచినఁ గాలకర్కోటకుండు ఓపిల్లా కమలవతిలేదు. ఇది కాలకర్కోటకుఁడు వసించుతావు. పెబ్బులిచేతంజిక్కినన్న చిన్నిలేడిచందంబుననైతివి. ఇఁకదప్పించుకొన నీకుందరంబుగాదు. లెమ్ము. ఇచ్చటికిసమీపమున నొక భైరవాలయంబువాకిటఁ బఱచియుండుపలకరాతిపై ‘‘నీభైరవునియడుగున, నొకపెట్టియయందు రెండుహారంబులున్నవి. అవిదేవతానిర్మితంబులు. అవికావలసినవారొక సర్వలక్షణోపేతయగుకన్యక సముర్తాడెఁబోవుదానింగాని భైరవోపాసనాసిద్ధపురుషునింగాని బలియిచ్చినం దీసికొనవచ్చును’’ అని వ్రాసియున్నది. అందుకై బహుదినంబులు భైరవోపాసనచేసి నేను నిన్నుదీసికొనివచ్చి బలియియ్యఁదలపెట్టుకొనియుంటిని. ఇందుకై బ్రాహ్మణవేషంబుధరించి మీ తండ్రిపాలికివచ్చి మిమ్ముమ్రవిడనాడఁజేసితి. ఈ నెపంబున నీమగండు నా సహోదరునింజంపినపగయుఁదీర్చుకొందును. ఈ దినంబు నాతపంబుపండె. అనిచెప్పిన మందారమాల భయంబుననేమియుందోచక యేడుచుచున్నది. ॥ ఇంతలోపల చెట్లసందుననుండి రోచనకుమారుండు ప్రవేశించి ॥ మందారమాలంగాంచి సమీపమునకువచ్చి ఓ మందారమాలా యనిపిలచెను. రాజపుత్రియుం కన్నులుదెరచి ససంభ్రమంబుగ ప్రాణనాథా యనియార్చుచుం బరువిడియాతనింగౌఁగిలించుకొనెను. రోచనుఁడు మెల్లగదానింబుజ్జగించి యోప్రాణనాయికా యిప్పుడు నే నీకుంజేయవలసిన యుపకారంబేమి తెల్పుమన మందారమాల రాజపుత్రా నీవేమియు విచారింపక యిప్పుడ ఈ క్రూరునింబట్టి తలతెగఁగొట్టి యీ భైరవునికిం బలిపెట్టుము. తక్కినవిషయంబు లవ్వలఁదెల్పెదనని రోచనుండట్లయని తన్నుంగనిచెట్లసందున బరుగిడిపోవు నా కాలకర్కోటకుని వెంటనంటి కొప్పువట్టితిగిచికొనితెచ్చి తలతెగగొట్టిభైరవునికిం బలిపెట్టెను. అంతమందారమాల ప్రాణనాథా యీ భైరవుని క్రింద నవరత్నహారంబులున్నవట. ఈవి గ్రహంబుం బెరికి యవి గ్రహించుకొనవలయును అనఁగా నా ప్రకారంబుగ భైరవుసిం బెరుకఁగా వజ్రమయంబగుపెట్టియన రెండుహారంబులుగనంబడియె. అవి యెత్తుకొని రోచనకుమారుండు మహా

ముదంబునంది రోమ మందారమాలా యీ రెండుహారంబులును దేవనిర్మితంబులనుటకు సందియంబు లేదు. ఇవియెవ్వరెవ్వరెట్లు ధరియింపవలయునో తెలియదు. క్రమంబు దప్పి ధరించుకొన్న నేమేమికీడు వాటిల్లునో యేమియుం దెలియకయున్నదే యనఁగా మందారమాల ప్రాణనాథా ఆ విషయంబుం గూడ నీయాలయంబున నెందైన వ్రాసి యుండకపోదు. పరిశీలింతము అని యా భైరవాలయకుడ్యంబులం జూచుచుండిరి. అందొకచోట "భోగంకరణహారము రాజకన్యక ధరించుకొనందగునది. అది నియమముతో ధరించునది చతుస్సముద్రముద్రితధరామండలాధిపత్యంబు వహించు నొకరాజకుమారునికిం బట్టపుదేవియై యనేక వత్సరములు భోగంబుల ననుభవించును. జీవంకరణమనుహారము రాచకొమరుండు ధరించుకొనవలసినది. ఇది ధరించుకొన్నవానికి సకల శత్రుజయంబును అపరిమిత ధనసంపదయుఁ గలుగు" అని వ్రాసియుండెను. ఇట్లు వ్రాసి యుండుటం గాంచి మహాసంతోషాంబుధిం దేలియాయిరువురును తమ రొండొరులం బెండ్లి చేసికొనవలయునని యెంచి యది చెప్పుకొనలేక సిగ్గుపడుచుఁ గొంతతడవు గడుపుచుండ నందు రాకొమరుండు భోగంకరణహారంబును మందారమాలకంఠంబుననిడి హర్షోత్ఫుల్లముఖారవిందుండై యా బాలికామణి మొగంబు ముద్దుగొనియెను. జీవంకరణహారంబును లోచనుండు తానుధరించుకొనినయనంతరము మందారమాల ప్రాణనాథా మీరిచ్చటకు వచ్చుటకుం గారణంబేమి. నన్నుఁ గాలకౌశికుని బారినుండి తప్పించుటకై దైవము మిమ్ము ప్రేరణచేసెనొకో? అనుపమమున భవత్ప్రాప్తిచేత బంధుజనవిరహదుఃఖం బెంత మాత్రము నాకుఁదోచదు. అనియనఁగా లోచనుఁడు ప్రాణనాయికా నీతండ్రి గూఢ తక్షకునిం జంపినందుకు సంతసించి యుజ్జయినీనగరంబునకు నన్ను రాజుం జేయందలంచి తనభావంబు బయలుపడుచుటంజేసి యదియేనొల్లక సకలదేశవిలోకనోత్కంఠచేత నెవ్వరికిఁ దెలుపక నానగరంబు నిర్గమించి యీయరణ్యంబునం జొచ్చి నడుచుచు నేఁడిన ముదయమున నీకొండచఱియయొద్దకుం జేరి నీచేయు రోదనధ్వని వినంబడఁగా నిచ్చోటికి వచ్చితిని. భవల్లాభంబువలన నపరిమితానందంబు నొందియున్నవాఁడ. ఇంతకంటెఁ గావలసినది యధికంబేదియును లేదు. భరతవాక్యము ॥ కం ॥ మగువ నుడిన మానందము । ననజాతవిశాత్రుపయను వర్ధిలుగాత । ఘనములు వర్షించి జగం ॥ బును గాచుచు నుండుగాత భూమిసురులకై ॥ అని యందఱును నిష్క్రాంతులైరి.

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

నాటకము సమాప్తమైనయనంతరము శత్రుంజయుండు తనమంత్రి యగు విచారసారునితో నో ప్రధానశేఖరా యీ నాటకమందు నాకుంబరమమిత్త్రుండగు పరంతపుని కూతురగు మందారమాలా కన్యకచరిత్రంబు నిరూపింపబడియె. రోచన కుమారుండనువాఁడు నాతనయుఁ డగుమదన మోహనుండేయనితోఁచెడిని. లేనిచో వానికి దుఃఖమువచ్చినప్పుడు నాకుదుఃఖమును వానికిసుఖము సంభవించినప్పుడు నాకు మహా మోదంబునువిలగల్లు. ఆరోచన కుమారుండెవండు? ఆభైరవాలయంబు నొద్ద నుండు రోచనుండును మందారమాలయు నేమైరి. వృత్తాంతంబును పూర్ణముగావిన నామన మత్యుత్కంఠతోనున్నది. అనియడుగఁగా మంత్రియు సాంఖ్యాయనిం బిలిపించి రాజడిగినవిషయంబు విన్నవించిన నామెయిట్లనియె. సింహాచలంబుపై తపంబు సేయుచున్న మణికంఠుండను సిద్ధుండొకనాఁడాజ్ఞయి నిక్షేత్రంబు దర్శింపవచ్చి మహాకాలదర్శనానంతరం బాకాశ యానంబునఁబోవుచుండి యమూల్యరత్నప్రభాప్రజ్వలితంబు లగునీహారంబులు రాజపుత్త్రుల కంఠంబులం బ్రకాశించుటం గాంచి యా భైరవాలయసమీపంబునదిగి యొక బ్రాహ్మణ వేషంబుధరియించుకొని వారిసమీపంబునకుం జని ప్రాణములుపోవు వానివలెవిలపించి యేలయేడ్చెదవని వారడిగినమీఁదట యా కపట విప్రుండిట్లనియె. ఓ రాజపుత్త్రా నేను బీద బ్రాహ్మణుఁడను. మీయొద్ద యాచించి యేమైన సంపాదించుకొనం బ్రయత్నపడి వచ్చుచుండఁగా నీ యుదయంబున మహాసర్పం బొకటి నాత్రోవకడ్డమై యమదంష్ట్రిలంబోలిన తనకోరల విషంబు గ్రక్కుచు నన్నుంగరచి వేగంబ పారిపోయినది. నేనిదివరకు ప్రాణంబులుబిగ బట్టుకొనివచ్చితిని. ఇంకనాశరీరము నీయధీనము అని భూమిపయింబడి విలవిలఁదన్నుకొని విగతప్రాణుని చందంబుననుండె. రోచనుండును తనలో నావిప్రుని బ్రతికించు నుపాయంబుంగానక తనహారము జీవంకరణంబని చెప్పంబడుచుగాన నిదియితనిని బ్రతికించు ననితలంచి తటాలున తనమెడనుండు హారంబునుదీసి యాతని కంఠంబునవైచెను. ఒకింతసేపటికి వాఁడిటునటుంబొరలెను. అదిగాంచి సంతసంబున మందారమాల తన హారంబు భోగంకరణంబుగాన నీతనికి సౌఖ్యము సేయునని తలంచి తన మెడనుండు హారంబు నాతనికంఠబున వైచినంతలో నాసిద్ధుండు నవ్వుచులేచి యాకాశ యానంబున నెగరిపోయె. అదిమొదలు వీరుబుద్ధి చాంచల్యంబుగ్గి యొండొరులతోఁ జేరక యొడబాసిపోయిరి. క్రమక్రమముగ రాజకుమారుండు పాపాకరపట్టణంబుం బ్రవేశించెను. ఏనుభూత భవిష్యద్వర్తమానంబుల నెఱింగిన దానంగాన మందారమాల గతి యెఱింగి యది రాజకుమారు నెడబాసినవెంటన యదియుండుచోటికింజని దానినీ యూరికింగొని తెచ్చితిని. మందారమాలను విడిచి పెట్టినరీతి వసంతసేనను గూడ నట్టడవియందు రాజువిడిచి పెట్టఁగా సౌదామిని యచటికింబోయి దానిం గొనిచని

శ్రీపర్వతంబునం దనయాశ్రమంబున నుంచుకొనియున్నది. ఆవసంతసేన ప్రౌఢ యొకతు కామందకియను పేరుతో యోగంబభ్యసించు చున్నది. మణికంఠుం డీ హారంబులం దాల్చి శ్రీపర్వతంబున సౌదామినీతపోవనంబున కరిగి యామె యడుగఁగా నాహారంబులు తనకు దొరికినమార్గం బంతయుం జెప్పె. అంతట సౌదామిని యీ హారంబులుతనకిచ్చి పొమ్మనియడుగఁగా తప్పించుకొనిపోలేక తదీయతపోవిశేషంబునకు భయపడుచు నామెకు సమర్పించెననియె. ఆ సౌదామిని యాహారంబులు గొనుచు భైరవాలయంబునకువచ్చి యచ్చటమందారమాలా రోచనులు లేమికిదుఃఖించుచు నాగుడి కలయం గాంచునెడ నొకచోటం బూర్వోక్త ప్రకారములు వ్రాసి యుండుటయు మఱియొకచోట ‹ఈహారంబులు శూద్రతపస్విచేతంజిక్కునేని హారస్వాములకు చిత్తచాంచల్యంబున పరస్పరవిరోధంబును సంభవించును; అని యును ఈ హారంబులు మరల బంధుజనంబుల యొద్దకు జేరనేని తమయొద్దనున్నరీతి మహాలాభకరములునగును అని వ్రాసియుండుటంగాంచి సంతసించి తన్నతపోవనంబున కుంజనియె. రోచనుం డీపురంబునకువచ్చి యున్నాఁడనివిని వసంతసేనచే వానిని కొన్నిదినంబులకు ముంద యిచ్చట కుంబంపినయది. వసంతసేనం దోడ్కొని యీదినం బిచ్చటికివచ్చునట్లు సౌదామినికి వృత్తాంతంబుం దెల్పియున్నాను. ఇప్పుడిచ్చోటికి వచ్చెను. ఈ దినము నీతోయుద్ధము చేసినవాఁడె నీకుమారుం డైనమదనమోహనుండు. ఇతని కుదయాదిత్యుని నగరంబున రోచనుండను పేరుగల్గె. మీరు మోసముగఁబట్టి బంధించిన వాఁడె కృతబుద్ధియనునీ విచారసారునికుమారుండు. దీర్ఘబాహునికూఁతురు చంద్రసేనయే చంద్రసేనుండను పేర సుందరీమందిరాధిపత్యము వహించుచుండెను. కమలవతీ కళావతులు కొండచఱియలోదూకి ప్రాణంబులువాయ యత్నించి దూకగా నందొక పొదరింటిపయింబడి దేహంబుల నొకించుకేనియుం క్షతిలేకయుండ నేనచ్చటికేగి వారలంగొనితెచ్చి మందారమాలకు దాసికలంగాఁ జేసియున్నదానను. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువు మొదలగువారును ఆసాంఖ్యాయనీ ప్రభావంబున కత్యాశ్చర్యంబునొంది యామె పాదారవిందములకు నమస్కరించి యోతల్లీ యిట్లు కారుణ్యవత్సలతం గాపాడిన నీప్రేమను మేమేమని వినుతింతుము. కరుణించి కుమారుల రప్పింపుమ్మని వేడుకొనఁగా సాంఖ్యాయని భటులచేత మదనమోహనుని కృతబుద్ధిని కారాగారములనుండి విడుదలచేయించి రప్పించి ముందుగవచ్చి తన కుంబ్రణామంబుచేసి నిలిచినకృతబుద్ధిసహితుం డైనమదనమోహనునిం జూచి ప్రమోదంబుతో నోమహారాజకుమార కాయని యాదలమూర్ఖుని నాయనా నిన్నొక కారణంబుచే [illegible]ంబున బంధనంబు సేయవలసివచ్చె. ఇదితప్పుకాదు. నీమనంబున నుంచు [illegible] ఇదనీతండ్రి శత్రుంజయ మహారాజు వచ్చియున్నవాఁడు. నిన్ను[illegible]

గాంచ నత్యుత్కంఠతో నున్నవాఁడు. ఆతనిచరణ కమలంబులకెఱగుము. అనఁగా మదనమోహనుండు భయభక్తులతోఁ దండ్రిపాదార విందంబులకు వందనం బాచరిం పఁగా శత్రుంజయుండు ఆనందబాష్పంబులఁగుమారు నొడలఁదడుపుచు బాహువులు సాచియెత్తి నిండుకవుఁగిటం జేర్చుకొని డగ్గుత్తికతో నేమియుం బలుక లేకయుండ మదనమోహనుండు బుద్ధిసాగరుని చరణంబులకు నమస్కరించి యాతనిచే గౌరవింపం బడి నిలుచుండె. కృతబుద్ధియు తండ్రికి నమస్కరించి రాజునకు నెఱఁగిన నాతని రాజు కౌఁగిలించుకొని నాయనా మనుష్యునిబాయని నీడవోలె రాముని బాయని లక్ష్మ ణునివలె రాజకుమారుననుస రించుకొని యనేకకష్టంబులను భవించితివి. లోకంబున స్నేహధర్మంబు నీవలన నిలుపంబడియె. అనిపల్కఁగా సాంఖ్యాయని కమలవతీ కళా వతీ తరళికా ప్రముఖులచేత మందారమాలాది కాంతలను రావించి నమస్కరింపం బనిచి యందు మందారమాలం జూపి యిదియె యుజ్జయినీపతికూఁతురు. దీనిపేరు మం దారమాల. ఇదిపట్టమహిషీ పదంబునకుందగినయది. అని మదనమాలం జూపి ఇదిమదన మాల. నీకత్యంత మిత్రుండైన ధరావంతనగ రాధిపతి యగుశూరబాహుని కూఁతురు. అని చంద్రసేనం జూపి యిది కళింగ దేశాధిపతి యగునీ దీర్ఘబాహునికూఁతురు. ఇది లతావివాహ ప్రస్తావమునఁ నుండఁగా నే నచ్చోటికింజని కొన్ని యింద్రజాలంబులు చూపించి భీతంజేసి యిచ్చటికిం గొనివచ్చి నీకుమారునికిం బత్నిగాఁ జేసియున్నాను. అని మదనలేఖం జూపి యిది నేపాళదేశపురాజధాని యగుచంద్రభాగ నగరాధిపతి యైన ధర్మపాలునికూఁతురు. అని చందనలేఖ జూపి ఇదినాకుం బ్రియశిష్యం డగుసింహ దేశాధిపతి ధృతకీర్తివనితనూజ. నీకుమారునికి వివాహయోగ్యయని యారాజుతోఁ జెప్పి తెచ్చి చంద్రసేనునికిం జెలియలివరుసగా నేర్పఱచియుంటిని. ఈ యైదుగురును నీకుమారునిచే గాంధర్వ వివాహంబునం బరిణీతలైయున్నవారు. అని చెప్పుచుండఁగా సౌదామినియు వసంతసేనం దోడితెచ్చినం గాంచి సాంఖ్యాయని తనయొద్ద నుండుపరి చారిజనంబుచేత దానితపస్వి వేషంబుం బాపి రాజకన్యకావేషంబును ధరింపంజేయ నాజ్ఞయిడి వారలట్లుచేయ నౌరవతికి చికిలిచేసిన పంచబాణుని బాణంబురీతి వెలుంగు నాకన్నియనుజూపి దీనిని యాఱవ కోడలినిగాఁ బరిగ్రహింపుమని చెప్పినవిని శత్రుంజ యుండిట్లనియె. ఓభగవతీ నీయాజ్ఞ మీఱకుజరుగుట కాటంకంబు లేదు. అయినం దెలి యక యడిగెదను. సంసారంబువదలి సన్న్యాసవృత్తిలో నుండుతమ కీసంసారప్రవృత్తి యేలగల్గె; తెల్పుమి అనఁగా సాంఖ్యాయని యిట్లనియె. ఓమహారాజా యీ విచార సారుఁడు నాకు బాల్యస్నేహితుఁడు. మేమిరువురము బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస మొకగురువు నొద్దనభ్యసించితిమి. ఇతఁడొకనాఁడు నాతపోవనం బునకువచ్చి నమస్కరించి యోభగవతి! నాయందు శిష్యవాత్సల్యంబుంచి యొకకార్యంబు నిర్వర్తింపఁ బ్రార్థించె

దను. మారాజకుమారుఁడు మదనమోహనుఁడు పరకీయాపరాయణుండగునని జ్యోతి
ష్కులువచియించిరి. వారలమాట లసత్యంబులుకావు. పరదారపరాయణుండు రాజగు
నేని రాజ్యంబుచెడునని రాజు భయపడుచున్నాఁడు. ఇందునుందగిన వెరవూహింప
వలసినభారము నీది అనిచెప్పెను. అందుకునేను సమ్మతించి లోకంబునం గన్యకలను
తమతమ తండ్రి మొదలగువారు కన్యాదానము చేయవలయు. అట్లుచేయక కన్యకలే
తమకిష్టుని వరించిరేని వారుకన్యక లనంబడుపర కీయలగుదురు. ‘‘కన్యాయాః
పిత్రాద్యధీన త్వేసతిపరకీయతా’’ అనియున్నదిగదా? కాన పిత్రాద్యనుమతి లేకయే
తమకుతామెకోరి యీతనివరించిరేని యితనికి పరకీయాగమనంబునుసిద్ధించు. ధర్మ
శాస్త్ర ప్రకారమిది విరుద్ధమునుగాదు. శ్లో॥ గాంధర్వేణవివాహేన బహ్వ్యోరాజర్షి
కన్యకాః। శ్రూయంతేపరిణీ తాస్తాఃపితృభిశ్చాభినందితాః॥ అన్నట్లు శకుంతలాదు
లగు రాజకన్యకలు గాంధర్వ వివాహమున భర్తలనువరియించి యుండుటంబట్టి దోషా
వహమును కాదని యితనికి పట్టమహిషీ పదంబునకునగిన రాజకన్యకల నారసి నాశిష్యు
లగు మందపాలకి సౌదామిని మొదలగు వారలంగొని యనేకోపాయంబుల నిచ్చటికి
రప్పించి వారికి పరస్పర స్నేహముకల్గునట్లు లొనరించి యీసుందరీ మందిరంబునం
గాపాడుచుంటిని. ఇందొక్కొక్కరినింజేర్ప ననేక శ్రమములను భవించితిని. ఈనగ
రము మదీయతపోబలంబుచే నితరుల కగమ్యస్థలంబునంగట్టిన పట్టణము. అనిచెప్పఁగా
శత్రుంజయుండు తన మంత్రిబుద్ధికి మిక్కిలి సంతసించి సాంఖ్యాయనితో నోభగవతి
నాకుమారునికింతటితో జ్యోతిష్కులుచెప్పిన దోషముపోయినదా యనియడుగ సాం
ఖ్యాయనియుం ఓరాజా యీ సుందరీమందిరంబున నీకుమారుండు కాంతలకై పడిన
ప్రయాసము పరదారలకై తిరుగువాఁడును అనుభవింపలేఁడు. ‘మందారమాల చంద్ర
సేనునిపత్నియని యిందీవరకెల్లవారును దలంచియున్నారు. ఇతఁడును చంద్రసేనుని
పత్నితో వ్యభిచరించుచున్నాననియె కదా యెంచిప్రవర్తించెను. అందుతో నా
దోషమును సమాప్తంబయ్యె. ఇతనికిందగిన నాయికలు ఈ భూలోకంబునవీరలేకాని
యితరలులేరు. వీరలంగాక యన్యలనిఁక మనంబుననైనంగోరఁడు. వీరలు కులరూప
వయోవిద్యాదుల నీకుమారునికి సమానలు. అనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు ప్రమోద
మేదురహృదయుండై భగవతి యింత ప్రియంబుచేసిన నీకు మేమేమి ప్రియంబుసేయం
గలము. కొండంతదేవునికిం గొండంతనైవేద్యముపెట్టలేముగదా యన్నట్లు మాయెడం
గలుగు ప్రియకార్యంబొకటి నెరవేర్చుకొనుమని ప్రార్థింపఁగా సాంఖ్యాయని యో
రాజా నాకుం బ్రియంబుచేసెదవేని ఈ కన్యకలజనకుల రావించి యీ సుందరీమందిరం
బున్నమంచిముహూర్తంబునందు వివాహంబుజరుపుము. కన్నులు జల్లపడంజూతు నిది
యన్నాకుం బ్రియంబనిచెప్పఁగా శత్రుంజయుండును జయవర్మంగాంచి మదనమాల

తండ్రియగుశూరబాహువును ఆతనికుమారులను కారాగార విముక్తులంగావించి నీభార్య యగుమోహనవతితోడ నెల్లిసాయంకాలమున కిచ్చటికి వచ్చునట్లు వేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులుగల భటులను తత్క్షణంబపంపుమన నతండు నట్లయొనర్చెను. ఉజ్జయినీపతి యగుపరంతపునికిని సింహదేశాధిపతియగు ధృతవీర్యునికిని, చంద్రభాగ నగరాధిపతి యగు ధర్మపాలునికిని వృత్తాంతంబు విశదంబుగ వ్రాసి కల్యాణపత్రికలు తాను శత్రుంజయుండుపంపించెను. సకలబంధుజనంబులునువచ్చి చేరిరి. చిత్రకేతనపట్టణమున కతివేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులెక్కి కొందఱుభటులుచని కుమారుని వృత్తాంతంబుదెల్పి కల్యాణంబుశ్రుతపరచఁగా మదనమోహనునితల్లి మణిమాల మహాప్రమోదంబునొంది మరునాఁడుదయంబునకు సుందరీమందిరంబునకువచ్చి చేరి కుమారునింగని సంతసపడి కోడండ్రువచ్చి నమస్కరించినందీవించి యందఱంగౌగలించుకొని మహానందాంబుధిం దేలుచు పెండ్లిపనులు నిర్వర్తించుచుండె. దేశంబులంగలవిప్రముఖ్యులును రాజులును వైశ్యులు శూద్రులును పరిణయవీక్షణకౌతూహలంబుతో నానగరంబునం జేరి యిష్ట మృష్టాన్నంబులచే బరితృప్తిపడసిరి. శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయనినిర్దిష్టంబగు శుభ మహూర్తంబునందు మంగళవాద్యంబులుమ్రోయ విప్రముఖ్యులు వేదంబులుసదువ గాయకులు వీణావేణుముఖ్యములగు సంగీతంబులువాడ అప్సరసలకుసమానలగువారకాంతలు నర్తనంబులుసలుప మహాసంతోషంబునంగుమారునికి మందారమాలాదిక్రమంబుగఁ బరిణయంబునిర్వర్తించెను. ఇట్లయిదుదినంబులు మహాముదంబుగఁ బరిణయంబుజరిగిన యనంతరము శత్రుంజయుండు సాంఖ్యాయనిం బ్రార్థించి చిత్రకేతననగరంబునకుంగొని చని తన్నిదేశంబున సకల బంధుసముక్షంబున బౌరులును బంధువులును సంతసంబంద మదనమోహనునికిం బట్టాభిషేక మహోత్సవంబు రచియించి మంత్రిపదంబునం గృతబుద్ధి నునిచి తానును విచారసారుండును నిర్భరత్వంబుతో భగవంతుని ధ్యానించుచు సంతోషంబుననుండిరి.

క౦॥ మదుపజ్ఞంబుగఁజేసితి । నిదినీవంగీకరింపుమెలమిసెలంగన్
మదనజనక సరసులకును । హృదయాహ్లాదావహంబు హితమయివెలయున్.

ఇది శ్రీమదనగోపాలచరణారవిందవందనాభిలాషియగు, చిలకపాటి. వేంకట రామానుజశర్మచే రచియింపంబడిన చమత్కారకథాకల్లోలినియందుఁ

జతురతరంగము సర్వంబును సంపూర్ణము.

శ్రీ చిలకపాటి వేంకటరామానుజశర్మగారిచే విరచితమైన

గ్రంథముల జాబిత.

		రూ.	అ.
వినోదకథాకల్పవల్లి		3	0
చమత్కారకథాకల్లోలిని, ప్రథమభాగము		0	12
డిటో ద్వితీయభాగము		0	12
కాళిదాసచరిత ప్రకరణము		1	8
శ్రీతులస్యుపాఖ్యానము	[అచ్చగుచున్నది.]	0	8
ఆంధ్రభోజచరిత్ర	,,	1	0
,, కాలికో	,,	1	8
సుమనోవినోదభాణము	,,	0	4
శ్రీరాధికాపరిణయమును శ్రీగోపీకథాకౌముది	,,	1	0
ఆంధ్ర తనిశ్లోకి	,,	1	0
ఆంధ్రకల్కిపురాణము పద్యకావ్యము	,,	1	0
శ్రీమదాంధ్రవచన బ్రహ్మవైవర్తపురాణము	,,	3	8

* ఇతర సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములకు క్యాటలాగు కోరిన పంపబడును.

విలాసము:—

1. చిలకపాటి - వేంకటరామానుజ శర్మ అండ్ సన్,
నెం. 16 పెరుమాళ్ కోవిల్ తోట వీధి.
సాహుకారిపేట పోస్టు, మదరాసు.

2. పిడుగు – వేంకటకృష్ణారావు పంతులు,
2/40. పెద్దినాయని వీధి,
మద్రాసు.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర భాషానిలయము,
2.30